Regeringens proposition 1993/94:140

Bygder och regioner i utveckling

Prop.
1993/94:140

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 3 mars 1994

Carl Bildt

Börje Hörnlund
(Arbetsmarknadsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag till mål för regionalpolitiken samt förslag och bedömningar beträffande inriktning och utformning av olika åtgärder.

Förslagen och bedömningarna grundas på ett omfattande underlagsmaterial, bl.a. en utredning om hur regionalpolitiken kan bidra till ökad nationell ekonomisk tillväxt, som gjorts med Regionalpolitiska Rådet som referensgrupp, och utvärderingar av olika stödformer. Den regionala problembild som utgör utgångspunkten innebär att de regionalpolitiska problemen i Norrlands inland, Bergslagen och i andra delar av landet med stora skogs- och landsbygdsområden förväntas bli fortsatt stora. Temporära regionala problem finns också i avgränsade industriregioner i mellersta och södra Sverige. Därtill finns inomregionala obalanser med särskilda problem i glesbygds- och landsbygdsområden.

Förslagen är i korthet följande. Det överordnade målet för regionalpolitiken skall vara att öka den enskildes möjligheter att fritt kunna välja arbete och bostadsort. Detta åstadkommes genom att regionalpolitiken bidrar till att utveckla livskraftiga regioner i alla delar av landet. Regionalpolitiken skall också åstadkomma en mer likvärdig ekonomisk, social och kulturell standard för landets olika delar.

En omfattande satsning på landsbygdsutveckling föreslås. Glesbygdsstödet och mindre lokaliserings- och utvecklingsbidrag slås samman till ett nytt landsbygdsstöd, som länsstyrelserna skall kunna lämna såväl i glesbygd som i landsbygdsområden. Stödet till lanthandeln förstärks.

Eftersom den regionala problembilden i huvudsak är oförändrad, föreslås nu endast smärre förändringar i stödområdesindelningen. Vissa

1 *Riksdagen 1993/94. 1 saml. Nr 140*

församlingar flyttas från stödområde 2 till 1. Motsvarande förändring föreslås också för systemet med nedsatta socialavgifter, som i övrigt blir oförändrat liksom transportstödet.

De utvecklingsinriktade företagsstöden inriktas ytterligare mot att bidra till ökad ekonomisk tillväxt i landet. Sysselsättningsbidraget föreslås höjt. Även vid etablering av tjänsteföretag föreslås att fortsättningsvis lokaliseringsbidrag skall kunna lämnas, dock med maximerade belopp.

Norrlandsfonden föreslås förstärkt genom dels ett kapitaltillskott på 120 miljoner kronor, dels att tillgångarna i Stiftelsen Industricentra förs över till fonden.

I propositionen redovisas också riktlinjer som innebär att verksamheterna inom en rad politikområden måste utformas och inriktas på sätt som är förenliga med målen för regionalpolitiken. Avregleringar skall genomföras på ett sådant sätt att olika regioners tillgång till infrastruktur och andra viktiga funktioner säkerställs.

Det regionala utvecklingsarbetet skall i ökad utsträckning utgå från långsiktiga strategier som arbetas fram av länsstyrelserna i samverkan med övriga aktörer i länen. Härvid skall bl.a. kvinnornas roll i det regionala utvecklingsarbetet och behovet av landsbygdsutveckling vara en prioriterad uppgift. Företagsförnyelse och kompetensutveckling i näringslivet framhålls också som viktiga inslag i utvecklingsarbetet. Vidare aviseras att den regionalpolitiska forskningen skall tillföras medel för forskning med inriktning på glesbygdens geografi med dess ekonomisk-geografiska och sociala struktur.

Sammanlagt föreslås att drygt 3 miljarder kronor anvisas budgetåret 1994/95 för regionalpolitiska åtgärder. Det innebär en ökning med 17 procent, jämfört med det belopp som anvisats för innevarande budgetår. För beslut om lokaliserings- och utvecklingsbidrag av NUTEK och regeringen föreslås 300 miljoner kronor. Huvuddelen av ökningen föreslås läggas på länsanslaget, som därigenom höjs till 1 330 miljoner kronor. Från detta anslag skall länsstyrelserna kunna bevilja medel till företagsstöd i form av lokaliserings- och utvecklingsbidrag samt landsbygdsstöd, stöd till lanthandeln och regionala utvecklingsprojekt. För nedsatta socialavgifter och transportstöd föreslås 500 respektive 300 miljoner kronor. För sysselsättningsbidrag föreslås 250 miljoner kronor. För centralt beslutade utvecklingsåtgärder, t.ex. tidig finansiering av teknikprojekt, kompetensutveckling vid mindre och medelstora högskolor m.m., föreslås att regeringen och NUTEK skall få disponera 181 miljoner kronor. Därtill kommer det tidigare nämnda tillskottet till Norrlandsfonden på 120 miljoner kronor.

För innevarande budgetår föreslås att 100 miljoner kronor tillförs anslaget för regionala utvecklingsinsatser.

För en extraordinär kraftsamling på regional utveckling och tillväxt föreslås att länsstyrelserna nästa budgetår får disponera 800 miljoner kronor av tidigare föreslagna arbetsmarknadspolitiska medel. Detta som ett led i en ambition att i en konjunkturuppgång växla över resurser från kortsiktiga åtgärder till långsiktiga näringspolitiska insatser för tillväxt.

Som en särskild åtgärd föreslås att ett tillfälligt småföretagsstöd skall kunna lämnas med dessa medel.

I propositionen redovisas också hur dessa förslag till svensk regionalpolitik förhåller sig till EES-avtalet och resultatet av förhandlingarna om ett medlemskap i Europeiska Unionen. Beträffande företagsstöden bedömer regeringen att de i huvudsak ryms inom EG:s regelverk. När det gäller den andra huvudfrågan, medel från EG:s strukturfonder, redovisas den överenskommelse som träffades mellan Sverige och den Europeiska Unionens Råd den 1 mars 1994. Ett nytt mål, benämnt mål 6, skall införas i EG:s regelverk. För åtgärder i den svenska mål 6-regionen avsätts för år 1995 ca 360 miljoner kronor. Det årliga bidraget ökar för att år 1999 uppgå till ca 470 miljoner kronor. För övriga mål har en sammanlagd indikativ ram på ca 2 miljarder kronor anvisats för år 1995. Denna ram kommer att öka till ca 2,2 miljarder kronor år 1999. Vidare görs bedömningen att de förslag som lämnas om medel till olika regionala utvecklingsinsatser ger den flexibilitet som kan komma att krävas vad gäller anspråk på medel till regionalpolitiska åtgärder inom ramen för strukturfondsprogram.

1 Förslag till riksdagsbeslut 6

2 Lagtext 8

3 Ärendet och dess beredning 20

4 90-talets regionala problembild 22

5 Mål och riktlinjer 27
5.1 Regionalpolitikens mål 27
5.2 Könsperspektiv i regionalpolitiken 30
5.3 Särskilda regionalpolitiska medel 32

6 Politikområden av särskild betydelse för den regionala utvecklingen 33
6.1 Allmänna utgångspunkter 31
6.2 Utbildning och forskning 38
6.2.1 Profilering och kompetensutveckling vid mindre och medelstora högskolor samt vissa åtgärder inom gymnasieskolan och komvux . . 37
6.2.2 Kompetensutveckling för näringslivstillväxt . . . 39
6.3 Kommunikationer och transporter 42
6.4 Avreglering och regional utveckling 45
6.5 Näringslivsfrågor 48
6.6 Kultur 54

7 Landsbygdsutveckling 56
7.1 Allmän inriktning 56
7.2 Utvecklingsarbete för landsbygden 59
7.3 Företagsutveckling 64
7.4 Kommersiell service 72
7.5 Samhällsservice m.m. 78

8 Företagsinriktade åtgärder 81
8.1 Allmänna utgångspunkter 81
8.2 Stödområden för företagsstöd 86
8.2.1 Utgångspunkter 86
8.2.2 Områden med geografiska lägesnackdelar och andra långsiktiga regionalpolitiska problem . . . 91
8.2.3 Områden med strukturomvandlingsproblem . . . 94
8.3 Olika former av företagsstöd 96
8.3.1 Genomförda utvärderingar 96
8.4 Utvecklingsinriktade stödformer 98
8.4.1 Utfall av nuvarande verksamhet 99
8.4.2 Regionalpolitiskt företagsstöd till kvinnors företag 104

8.4.3 Stödberättigad verksamhet 106
8.4.4 Lokaliseringsstöd 107
8.4.5 Utvecklingsbidrag 112
8.4.6 Sysselsättningsbidrag 116
8.4.7 Lån till privata regionala investmentbolag . . . 118
8.4.8 Handläggningsfrågor 120
8.5 Driftstöd 123
8.5.1 Nedsatta socialavgifter 123
8.5.2 Transportstöd 125
8.6 Samordning av företagsstöd 126
8.7 Andra företagsinriktade åtgärder 127
8.7.1 Stiftelsen Norrlandsfonden 127
8.7.2 Tidig finansiering av teknikprojekt m.m. . . . 131
8.7.3 Åtgärder för att främja kvinnors företagande . 133
8.7.4 Småföretagsutveckling inom kulturvårdsområdet 135
8.7.5 Lokaliseringssamråd med industriföretag . . . 137
8.7.6 Lokaliseringssamråd med tjänsteföretag 138
8.7.7 Utländska investeringar 141

9 Organisation, ansvar och medel för regionala utvecklingsinsatser 143
9.1 Lokal nivå 143
9.2 Regional nivå 145
9.2.1 Särskilda insatser för kvinnor på regional nivå 152
9.3 Central nivå 154
9.3.1 Särskilda insatser för kvinnor på central nivå 158

10 Regionalpolitisk forskning 159

11 Regionalpolitiken i ett EU-perspektiv 162

12 Särskilda regionala åtgärder för regional utveckling och tillväxt under budgetåret 1994/95 168

13 Anslagsfrågor 172

14 Specialmotivering till förslaget till lag om ändring i lagen (1990:912) om nedsättning av socialavgifter 186

Bilaga 1 Den regionala utvecklingen
Bilaga 2 Sammanfattning av betänkande (Ds 1993:78) En tillväxtfrämjande regionalpolitik
Bilaga 3 Remissammanställning "En tillväxtfrämjande regionalpolitik" (Ds 1993:78)

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen om nedsättning av socialavgifter (1990:912),
2. godkänner det som regeringen förordar om målen för regionalpolitiken (avsnitt 5),
3. godkänner det som regeringen förordar om landsbygdsstöd (avsnitt 7.3),
4. godkänner det som regeringen förordar om kommersiell service (avsnitt 7.4),
5. godkänner det som regeringen förordar om avgränsning av områden med geografiska lägesnackdelar och andra långsiktiga regionalpolitiska problem (avsnitt 8.2.2),
6. godkänner det som regeringen förordar om avgränsning av områden med strukturomvandlingsproblem (avsnitt 8.2.3),
7. godkänner det som regeringen förordar om stödberättigad verksamhet (avsnitt 8.4.3),
8. godkänner det som regeringen förordar om lokaliseringsstöd (avsnitt 8.4.4),
9. godkänner det som regeringen förordar om utvecklingsbidrag (avsnitt 8.4.5),
10. godkänner det som regeringen förordar om sysselsättningsbidrag (avsnitt 8.4.6),
11. godkänner det som regeringen förordar om lån till privata regionala investmentbolag (avsnitt 8.4.7),
12. godkänner det som regeringen förordar om handläggningsfrågor (avsnitt 8.4.8),
13. godkänner det som regeringen förordar om nedsatta socialavgifter (avsnitt 8.5.1),
14. godkänner det som regeringen förordar om transportstöd (avsnitt 8.5.2),
15. godkänner det som regeringen förordar om Norrlandsfondens finansiering m.m. (avsnitt 8.7.1),
16. godkänner det som regeringen förordar om särskilda regionala åtgärder för utveckling och tillväxt budgetåret 1994/95 (avsnitt 12),
17. till *Lokaliseringsbidrag m.m.* för budgetåret 1994/95 anvisar ett reservationsanslag på 300 000 000 kr,
18. till *Regionala utvecklingsinsatser* för budgetåret 1994/95 anvisar ett reservationsanslag på 1 330 000 000 kr,
19. medger att statlig kreditgaranti för lån till företag på landsbygden och för lån till kommersiell service får beviljas i en sådan omfattning att det sammanlagda beloppet för utestående garantier som beslutats efter den 1 juli 1985 uppgår till högst 290 000 000 kr,
20. till *Täckande av förluster på grund av kreditgarantier till företag på landsbygden m.m.* för budgetåret 1994/95 anvisar ett förslagsanslag på 1 000 kr,

21. till *Ersättning för nedsättning av socialavgifter* för budgetåret 1994/95 anvisar ett förslagsanslag på 500 000 000 kr,
22. till *Sysselsättningsbidrag* för budgetåret 1994/95 anvisar ett förslagsanslag på 250 000 000 kr,
23. till *Särskilda regionalpolitiska infrastrukturåtgärder m.m.* för budgetåret 1994/95 anvisar ett reservationsanslag på 180 700 000 kr,
24. till *Glesbygdsmyndigheten* för budgetåret 1994/95 anvisar ett ramanslag på 20 000 000 kr,
25. till *Expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU)* för budgetåret 1994/95 anvisar ett ramanslag på 6 500 000 kr,
26. till *Kapitaltillskott till en utvecklingsfond för Västnorden* för budgetåret 1994/95 anvisar ett förslagsanslag på 7 300 000 kr,
27. till *Transportstöd* för budgetåret 1994/95 anvisar ett förslagsanslag på 300 000 000 kr,
28. till *Lokaliseringslån* för budgetåret 1994/95 anvisar ett reservationsanslag på 1 000 kr,
29. till *Stiftelsen Norrlandsfonden* för budgetåret 1994/95 anvisar ett anslag på 120 000 000 kr,
30. under tionde huvudtitelns reservationsanslag *Arbetsmarknadspolitiska åtgärder* för budgetåret 1994/95 anvisar ett belopp som är 120 000 000 kr lägre än vad som föreslagits i prop. 1993/94:100 bil.11,
31. till *Regionala utvecklingsinsatser* på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94 anvisar 100 000 000 kr.

Förslag till lag om ändring i lagen (1990:912) om nedsättning av socialavgifter

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1990:912) om nedsättning av socialavgifter[1]

dels att 8 a och 8 b §§ skall upphöra att gälla,

dels att rubrikerna närmast före 3 och 7 §§ skall utgå,

dels att nuvarande 9 och 11 §§ skall betecknas 14 respektive 15 §,

dels att 1–8, 10, 14 och 15 §§ skall ha följande lydelse,

dels att rubrikerna närmast före 5, 8a och 9 §§ skall sättas närmast före 9, 11 respektive 14 §,

dels att det i lagen skall införas fyra nya paragrafer, 9 och 11-13 §§, samt närmast före 6 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	1 §[2]
I denna lag ges föreskrifter om stöd till näringslivet genom nedsättning helt eller delvis av socialavgifter enligt lagen (1981:691) om socialavgifter.	I denna lag ges föreskrifter om stöd till näringslivet *m.m.* genom nedsättning helt eller delvis av socialavgifter enligt lagen (1981:691) om socialavgifter.
Stödet ges till näringslivet i Arjeplogs, Arvidsjaurs, Gällivare, Haparanda, Jokkmokks, Kalix, Kiruna, Pajala, Överkalix och Övertorneå kommuner i Norrbottens län, Dorotea, Malå, Sorsele, Storumans, Vilhelmina och Åsele kommuner i Västerbottens län, Bergs, Härjedalens, Ragunda och Strömsunds kommuner samt	Stödet ges *i den omfattning som framgår av 6-8* §§ till näringslivet *m.m.* i Arjeplogs, Arvidsjaurs, Gällivare, Haparanda, Jokkmokks, Kalix, Kiruna, Pajala, Överkalix och Övertorneå kommuner i Norrbottens län, Dorotea, Malå, Sorsele, Storumans, Vilhelmina och Åsele kommuner *samt Björksele församling i Lycksele*

[1] Senaste lydelse av
8a § 1992:241
8b § 1992:241
rubriken närmast efter 8 § 1992:241.

[2] Senaste lydelse 1992:241.

Hotagens, Laxsjö, Föllinge, Offerdals och Alsens församlingar i Krokoms kommun i Jämtlands län (s t ö d o m r å d e 1).

kommun i Västerbottens län, Bergs, Härjedalens, Ragunda och Strömsunds kommuner, *Håsjö och Hällesjö församlingar i Bräcke kommun,* Alsens, Föllinge, Hotagens, Laxsjö och Offerdals församlingar i Krokoms kommun samt *Kalls församling i Åre kommun* i Jämtlands län, *Edsele, Junsele, Ramsele och Ådals-Lidens församlingar i Sollefteå kommun samt f.d. Solbergs kyrkobokföringsdistrikt i Örnsköldsviks kommun i Västernorrlands län* (s t ö d o m r å d e 1).

Stödet ges också i den omfattning som framgår av

1. *5* och *6* §§ till näringslivet i Bodens, Luleå, Piteå och Älvsbyns kommuner i Norrbottens län,
2. *8 a* och *8 b* §§ till näringslivet i Bjurholms, Lycksele, Norsjö och Vindelns kommuner samt Fällfors, Jörns och Kalvträsks församlingar i Skellefteå kommun i Västerbottens län, Bräcke *och* Åre *kommuner* i Jämtlands län, Sollefteå och Ånge *kommuner* samt Holms och Lidens församlingar i Sundsvalls kommun och Anundsjö, Björna, Skorpeds och Trehörningsjö församlingar i Örnsköldsviks kommun i Västernorrlands län, Ljusdals kommun i Gävleborgs län, Transtrands och Lima församlingar i Malungs kommun samt Särna och Idre församlingar i Älvdalens kommun i Kopparbergs län, Norra Finnskoga, Södra Finnskoga och Dalby församlingar i Torsby kommun i Värmlands län.

1. *9* och *10* §§ till näringslivet i Bodens, Luleå, Piteå och Älvsbyns kommuner i Norrbottens län,
2. *11-13* §§ till näringslivet *m.m.* i Bjurholms, Norsjö och Vindelns kommuner *och* Lycksele *kommun, med undantag av Björksele församling*, samt Fällfors, Jörns och Kalvträsks församlingar i Skellefteå kommun i Västerbottens län, Bräcke *kommun, med undantag av Håsjö och Hällesjö församlingar,* Åre kommun, med undantag av *Kalls församling*, i Jämtlands län, Sollefteå *kommun, med undantag av Edsele, Junsele, Ramsele och Ådals-Lidens församlingar,* och Ånge *kommun* samt Holms och Lidens församlingar i Sundsvalls kommun och Anundsjö *församling, med undantag av f.d. Solbergs kyrkobokföringsdistrikt, och* Björna, Skorpeds och Trehörningsjö församlingar i Örnsköldsviks kommun i

Västernorrlands län, Ljusdals kommun i Gävleborgs län, Transtrands och Lima församlingar i Malungs kommun samt Särna och Idre församlingar i Älvdalens kommun i Kopparbergs län, Norra Finnskoga, Södra Finnskoga och Dalby församlingar i Torsby kommun i Värmlands län.

2 §[3]

Lagen gäller arbetsgivare och sådana försäkrade som avses i 1 kap. 2 § lagen (1981:691) om socialavgifter *och tillämpas på avgifter som är huvudsakligen hänförliga till arbete inom*

1. gruvor och mineralbrott, med undantag av malmgruvor,

2. tillverkning, med undantag av tillverkning inom massa- och pappersindustri samt järn-, stål- och ferrolegeringsverk,

3. produktionsvaruinriktad partihandel,

4. uppdrags-, uthyrnings- och reparationsverksamhet,

5. hotell-, pensionats- och campingverksamhet eller

6. restaurang- och kaféverksamhet som bedrivs i kombination med hotell-, pensionats- eller campingverksamhet,

7. renhållnings-, städnings- och tvätteriverksamhet,

8. rekreationsverksamhet och kulturell serviceverksamhet, med undantag av biblioteksverksamhet,

9. jord- och skogsbruk, trädgårdsskötsel, jakt och fiske,

10. verksamhet som bedrivs av ideella, kulturella och religi-

Lagen gäller dock inte kommuner eller andra statliga myndigheter än statens affärsdrivande verk.

Lagen gäller arbetsgivare och sådana försäkrade som avses i 1 kap. 2 § lagen (1981:691) om socialavgifter. *Den* gäller dock inte kommuner eller andra statliga myndigheter än statens affärsdrivande verk.

[3] Senaste lydelse 1992:241.

ösa organisationer, samt intresseorganisationer,

11. annan personlig serviceverksamhet, med undantag av verksamhet vid varmbadhus.

Lagen tillämpas även på avgifter som är hänförliga till arbete inom ett företag som avser företagsledning, ekonomi- och löneadministration, bokföring, automatisk databehandling, registreringsverksamhet, telefonförsäljning samt ordermottagning.

Första och andra styckena gäller i den mån verksamheten bedrivs vid arbetsgivarens eller den försäkrades fasta driftställe i område som anges i 1 § andra och tredje styckena, om inte annat följer av fjärde eller femte stycket i förevarande paragraf.

Beträffande område som anges i 1 § tredje stycket 1 gäller inte första stycket 4, såvitt avser uthyrnings- och reparationsverksamhet, 7-11 eller andra stycket. Beträffande område som anges i 1 § tredje stycket 2 gäller inte första stycket 1-4, 7, 8, 10 och 11, dock gäller

1. första stycket 4 i fråga om uppdrags- och uthyrningsverksamhet, och

2. första stycket 8 i fråga om skidliftsverksamhet som bedrivs fristående eller i kombination med restaurang- eller kaféverksamhet, samt

3. första stycket 10 i fråga om kanslifunktionerna inom angivna organisationers riks- och centralförbund.

3 §

För en arbetsgivare med sådan verksamhet som avses i 2 § som bedrivs vid fast driftställe i stödområde 1 skall den procentsats efter vilken arbetsgivaravgifter sammanlagt utgår sättas ned med tio procentenheter till och med utgiftsåret 2000. För utgiftsåret 1991 skall procentsatsen dock sättas ned med fem procentenheter för en arbetsgivare vars verksamhet bedrivs i stödområde 1 utanför Norrbottens län.

Lagen tillämpas på socialavgifter som är hänförliga till arbete inom sådan verksamhet som är stödberättigad enligt 6, 9 eller 11 §.

En arbetsgivare eller en försäkrad vars verksamhet huvudsakligen hänför sig till sådan verksamhet som anges i de paragraferna, skall beviljas nedsättning av avgifter för hela sin verksamhet om övriga förutsättningar för detta är uppfyllda. Om verksamheten bara i mindre omfattning hänför sig till sådan verksamhet, får nedsättning beviljas endast om

1. arbetsgivaren eller den försäkrade påverkas på grund av lagens bestämmelser i mer betydande grad av konkurrens, och

2. den del av verksamheten om berättigar till nedsättning kan avgränsas från den övriga.

I fall som avses i andra stycket andra meningen får nedsättning beviljas endast efter särskild prövning av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Nedsättning får beviljas bara för den del av avgifterna som hänför sig till den nedsättningsberättigade verksamheten.

4 §[4]

För en försäkrad med sådan verksamhet som avses i 2 § som bedrivs vid fast driftställe i stödområde 1 skall den procentsats efter vilken egenavgifter sammanlagt utgår sättas ned med tio procentenheter till och med inkomståret 2000, om den försäkrades hemortskommun enligt 66 § kommunalskattelagen (1928:370) för inkomståret är belägen inom stödområde 1. För inkomståret 1991 skall procentsatsen dock sättas ned med fem procentenheter för försäkrade vars verksamhet bedrivs i stödområde 1 utanför Norrbottens län.

Lagen tillämpas även på avgifter som är hänförliga till sådant arbete inom ett företag eller inom en organisation som är berättigat till stöd inom ett stödområde enligt 7 eller 12 §. Nedsättning får dock beviljas endast om arbetet kan avgränsas från arbetsgivarens eller den försäkrades övriga verksamhet.

Om arbete som sägs i första stycket ingår i stödberättigad verksamhet enligt 6 eller 11 §, tillämpas 3 § i stället för denna paragraf.

5 §[5]

För en arbetsgivare med sådan verksamhet som avses i 2 § första stycket 1-6, med undantag av uthyrnings- och reparationsverksamhet, och som bedrivs vid fast driftställe i område som anges i 1 § tredje stycket 1 skall den procentsats efter vilken arbetsgivaravgifter sammanlagt utgår sättas ned

Nedsättning av socialavgifter enligt 3 eller 4 § gäller endast om verksamheten eller, i fall som avses i 4 §, arbetet inom företaget eller organisationen bedrivs vid arbetsgivarens eller den försäkrades fasta driftställe i område som anges i 1 § andra och tredje styckena.

---

[4] Senaste lydelse 1991:538.

[5] Senaste lydelse 1992:241.

med fem procentenheter för vart och ett av utgiftsåren 1991 till och med 1995.

Bestämmelser för områden enligt 1 § andra stycket (stödområde 1)

6 §[6]

För en försäkrad med sådan verksamhet som avses i 2 § första stycket 1-6, med undantag av uthyrnings- och reparationsverksamhet, och som bedrivs vid fast driftställe i område som anges i 1 § tredje stycket 1 skall den procentsats efter vilken egenavgifter sammanlagt utgår sättas ned med fem procentenheter för vart och ett av inkomståren 1991 till och med 1995, om den försäkrades hemortskommun enligt 66 § kommunalskattelagen (1928:370) för inkomståret är belägen inom någon av dessa kommuner.

Inom stödområdet är följande verksamheter stödberättigade:
1. gruvor och mineralbrott, med undantag av malmgruvor,
2. tillverkning, med undantag av tillverkning inom massa- och pappersindustri samt järn-, stål- och ferrolegeringsverk,
3. produktionsvaruinriktad partihandel,
4. uppdrags-, uthyrnings- och reparationsverksamhet,
5. hotell-, pensionats- och campingverksamhet eller
6. restaurang- och kaféverksamhet som bedrivs i kombination med hotell- pensionats- eller campingverksamhet,
7. renhållnings-, städnings- och tvätteriverksamhet,
8. rekreationsverksamhet och kulturell serviceverksamhet, med undantag av biblioteksverksamhet,
9. jord- och skogsbruk, trädgårdsskötsel, jakt och fiske,
10. verksamhet som bedrivs av ideella, kulturella och religiösa organisationer, samt intresseorganisationer,

[6] Senaste lydelse 1992:241.

11. annan personlig serviceverksamhet, med undantag av verksamhet vid varmbadhus.

7 §[7]

En arbetsgivare som driver eller etablerar verksamhet som avses i 2 § vid fast driftställe i Svappavaara samhälle, Kiruna kommun, har rätt att efter särskilt tillstånd bli befriad från arbetsgivaravgifter för denna verksamhet till och med utgiftsåret 1993. Sådan befrielse medges endast om etablering är lämplig från samhällsekonomisk synpunkt.

Från och med utgiftsåret 1994 gäller samma bestämmelser som för stödområde 1 i övrigt.

Inom stödområdet får nedsättningen även avse sådana avgifter som är hänförliga till arbete inom ett företag och avser företagsledning, ekonomi- och löneadministration, bokföring, automatisk databehandling, registreringsverksamhet, telefonförsäljning samt ordermottagning.

8 §[8]

En försäkrad som bedriver eller etablerar verksamhet som avses i 2 § vid fast driftställe i Svappavaara samhälle, Kiruna kommun, har rätt att efter särskilt tillstånd befrias från egenavgifter för inkomster från denna verksamhet till och med inkomståret 1993. Sådan befrielse medges endast om etablering är lämplig från samhällsekonomisk synpunkt.

För en arbetsgivare eller en försäkrad som är berättigad till stöd för verksamhet som avses i 6 § eller för arbete som avses i 7 §, skall den procentsats efter vilken arbetsgivaravgifter respektive egenavgifter sammanlagt skall tas ut sättas ned med

1. i fråga om en arbetsgivare: tio procentenheter till och med utgiftsåret 2000, eller

2. i fråga om en försäkrad: tio procentenheter till och med inkomståret 2000, om den försäkrades hemortskommun enligt

---

[7] Senaste lydelse 1991:1843.

[8] Senaste lydelse 1991:1843.

66 § kommunalskattelagen (1928:370) för inkomståret är belägen inom stödområdet.

Från och med inkomståret 1994 gäller samma bestämmelser som för stödområde 1 i övrigt.

9 §

Inom stödområdet är följande verksamheter stödberättigade:
1. gruvor och mineralbrott, med undantag av malmgruvor,
2. tillverkning, med undantag av tillverkning inom massa- och pappersindustri samt järn-, stål- och ferrolegeringsverk,
3. produktionsvaruinriktad partihandel,
4. uppdragsverksamhet,
5. hotell-, pensionats- och campingverksamhet eller
6. restaurang- och kaféverksamhet som bedrivs i kombination med hotell-, pensionats- eller campingverksamhet.

10 §

För en arbetsgivare eller en försäkrad som är berättigad till stöd för verksamhet som avses i 9 §, skall den procentsats efter vilken arbetsgivaravgifter respektive egenavgifter sammanlagt skall tas ut sättas ned med
1. i fråga om en arbetsgivare: fem procentenheter för vart och ett av utgiftsåren 1994 och 1995, eller
2. i fråga om en försäkrad: fem procentenheter för vart och ett av inkomståren 1994 och

1995, om den försäkrades hemortskommun enligt 66 § kommunalskattelagen (1928:370) för inkomståret är belägen inom stödområdet.

11 §

Inom stödområdet är följande verksamheter stödberättigade:
1. uppdrags- och uthyrningsverksamhet,
2. hotell-, pensionats- och campingverksamhet eller
3. restaurang- och kaféverksamhet som bedrivs i kombination med hotell-, pensionats- eller campingverksamhet,
4. skidliftsverksamhet som bedrivs fristående eller i kombination med restaurang- eller kaféverksamhet,
5. jord- och skogsbruk, trädgårdsskötsel, jakt och fiske.

12 §

Inom stödområdet får nedsättningen även avse sådana avgifter som är hänförliga till arbete
1. som avser kanslifunktionerna hos ideella, kulturella och religiösa organisationers riks- och centralförbund samt kanslifunktionerna hos intresseorganisationers riks- och centralförbund, eller
2. inom ett företag och avser företagsledning, ekonomi- och löneadministration, bokföring, automatisk databehandling, registreringsverksamhet, telefonförsäljning samt ordermottagning.

13 §

För en arbetsgivare eller en försäkrad som är berättigad till stöd för verksamhet som avses i 11 § eller för arbete som avses i 12 §, skall den procentsats efter vilken arbetsgivaravgifter respektive egenavgifter sammanlagt skall tas ut sättas ned med

1. i fråga om en arbetsgivare: tio procentenheter till och med utgiftsåret 2000, eller

2. i fråga om en försäkrad: tio procentenheter till och med inkomståret 2000, om den försäkrades hemortskommun enligt 66 § kommunalskattelagen (1928:370) för inkomståret är belägen inom stödområdet.

14 §[9]

Nedsättning av *arbetsgivaravgifter* enligt denna lag skall i första hand avse folkpensionsavgiften och därefter sjukförsäkringsavgiften.

Nedsättning av *egenavgifter* skall i första hand avse folkpensionsavgiften och därefter i angiven ordning sjukförsäkringsavgiften, delpensionsavgiften, arbetsskadeavgiften och tilläggspensionsavgiften.

Nedsättning av *avgifter* enligt denna lag skall i första hand avse

1. i fråga om arbetsgivaravgifter: folkpensionsavgiften och därefter sjukförsäkringsavgiften, *eller*

2. i fråga om egenavgifter: folkpensionsavgiften och därefter i angiven ordning sjukförsäkringsavgiften, delpensionsavgiften, arbetsskadeavgiften och tilläggspensionsavgiften.

I fråga om förfarandet för nedsättningen av *arbetsgivaravgifter* gäller bestämmelserna i

I fråga om förfarandet för - nedsättningen av *avgifter* gäller

[9] Senaste lydelse av förutvarande 9 § 1992:1573.

lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare.

I fråga om förfarandet för nedsättning av egenavgifter gäller bestämmelserna i uppbördslagen (1953:272).

1. lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare *i fråga om arbetsgivaravgifter, eller*

2. uppbördslagen (1953:272) *i fråga om egenavgifter.*

15 §

Ett belopp motsvarande det bortfall av avgiftsinkomster som föranleds av bestämmelserna i *3-8* §§ skall påföras staten och uppbäras i samma ordning som avgifterna i övrigt.

Ett belopp motsvarande det bortfall av avgiftsinkomster som föranleds av bestämmelserna i *denna lag* skall påföras staten och uppbäras i samma ordning som avgifterna i övrigt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om avgifter som avser tid före ikraftträdandet.

Omfattar beskattningsåret tid såväl före som efter utgången av juni 1994, skall - om den avgiftsskyldige inte visar annat - så stor del av beskattningsårets inkomst anses hänförlig till tiden före utgången av juni 1994 som svarar mot förhållandet mellan den del av beskattningsåret som infaller under denna tid och hela beskattningsåret.

3 Ärendet och dess beredning

Det senaste mer övergripande riksdagsbeslutet om regionalpolitiken fattades våren 1990 (prop. 1989/90:76, bet. 1989/90:AU13, rskr. 1989/90: 346). Mot bakgrund av de förändringar som skett i omvärlden och i olika förutsättningar i början av nittiotalet började regeringen tidigt förbereda en översyn av regionalpolitiken.

Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) skall enligt sin instruktion bl.a. svara för att utvärderingar görs av regionalpolitiska företagsstöd och av länsstyrelsernas projektverksamhet. Arbetet med detta har följt en plan som verket redovisade våren 1992. Tolv delstudier har genomförts. Inför översynen har NUTEK lagt fram tre övergripande rapporter:

- *1993 års rapport om den regionala utvecklingen*
- *Värdet av regionalpolitiken* samt
- *Underlag för översyn av regionalpolitiken*

NUTEK har samtidigt med överlämnandet till regeringen, sänt ut samtliga rapporter på remiss till ca 140 instanser. En förteckning över remissinstanserna och en remissammanställning finns tillgängliga i Arbetsmarknadsdepartementet (dnr A 93/3087).

Glesbygdsmyndigheten skall enligt sin instruktion bl.a. utvärdera glesbygdsstödet. Myndigheten har redovisat resultatet i rapporten *Glesbygdsstödet 1987–1992*.

Vidare har myndigheten överlämnat tre idéskrifter:

- *Den andra sidan av myntet* – om regionalpolitikens enögdhet – en idéskrift ur kvinnligt perspektiv,
- *Framtidens vägvisare* – en idéskrift om ungdom i glesbygd samt
- *Landet vinner* – en idéskrift om landsbygden.

Även Glesbygdsmyndigheten har sänt ut sina rapporter på remiss. Utvärderingsrapporten har sänts till ett 40–tal instanser och idéskrifterna till ca 2 500 instanser, bl.a. olika byutvecklingsgrupper. En förteckning över remissinstanserna och en remissammanställning finns tillgängliga i Arbetsmarknadsdepartementet (dnr A 93/3037).

I februari 1993 beslutade regeringen att tillkalla ett regionalpolitiskt råd, med uppgift att fungera som en referensgrupp i samband med en översyn av regionalpolitikens inriktning. Rådet har haft sex sammankomster. Med Rådet som referensgrupp har professor Jan-Evert Nilsson (utredaren) utarbetat förslag till en regionalpolitisk strategi som redovisas i rapporten *En tillväxtfrämjande regionalpolitik* (Ds 1993:78).

Rapporten har sänts på remiss till ca 240 instanser. En sammanfattning av rapporten finns i *bilaga 2* och förteckning över remissinstanserna samt remissammanställning finns i *bilaga 3*.

I augusti 1993 beslutade regeringen, efter tillkännagivande av riksdagen, att tillkalla en regionalpolitisk, parlamentariskt sammansatt, refe-

rensgrupp. I referensgruppen har de olika underlagsrapporterna redovisats och diskuterats. Vidare har de olika förslag som lett fram till denna proposition diskuterats.

Utöver NUTEK:s, Glesbygdsmyndighetens och utredarens rapporter har ett antal andra utredningsrapporter utgjort underlag för regeringens översyn:

I rapporten *Tudelning och geografi* (Ds 1993:66) redovisas regionalpolitiska aspekter på resultatstyrning och avreglering.

Riksrevisionsverket (RRV) har i rapporten *Regionala utvecklingsinsatser* redovisat en förvaltningsrevision av handläggningen och styrningen av tre regionala stödformer inom anslaget för regionala utvecklingsinsatser.

Statskontoret och NUTEK har i rapporterna *Infrastrukturprogrammet* respektive *Länsövergripande i Norrlands inland* redovisat en utvärdering av det inlandsprogram som genomförts av länsstyrelserna i de tre nordligaste länen.

NUTEK har i rapporten *Från koncentration till spridning* redovisat en utvärdering av det särskilda program för regionalpolitiska insatser som genomförts i Jämtlands län.

Konsumentverket har gjort en översyn av det kommersiella stödet och lämnat vissa förslag i rapporten *Statligt stöd till kommersiell service i glesbygd.*

En beskrivning och analys av den regionala utvecklingen, som utarbetats inom Arbetsmarknadsdepartementet, redovisas i *bilaga 1.*

Under år 1993 har Arbetsmarknadsdepartementet, Folkrörelserådet Hela Sverige skall leva och ett antal länsstyrelser genomfört sju omfattande landsbygdskonferenser på olika platser i landet. Vid dessa konferenser har olika berörda myndigheter, kommuner, byutvecklingsgrupper m.fl. deltagit. Syftet har varit att få till stånd en bred diskussion inför översynsarbetet. I samband med Landsbygdsriksdagen i februari 1994 utarbetades ett program med tolv punkter som de över 500 deltagarna ansåg vara särskilt viktiga för landsbygdens utveckling.

Dessutom har ett stort antal skrivelser, rapporter m.m. inkommit från myndigheter, kommuner, företag, organisationer, enskilda personer m.fl.

Lagrådet

Det ämnesområde som behandlas i lagen (1990:912) om nedsatta socialavgifter faller under Lagrådets granskningsområde. De föreslagna ändringarna är emellertid av enkel beskaffenhet och dessutom till övervägande del av redaktionell natur. Förslaget får därför sägas vara av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande inte behövs.

Regeringens bedömning: De regionalpolitiska problemen väntas förbli stora i Norrlands inland, Bergslagen samt i andra delar av landet med stora skogs- och landsbygdsområden. Temporära regionala problem finns också i avgränsade industriregioner i mellersta och södra Sverige. Därtill finns inomregionala obalanser med särskilda problem i glesbygds- och landsbygdsområden.

Underlagsrapporter: Utredaren analyserar hur den regionala problembilden förändrats över tiden. När regionalpolitiken introducerades under 1960-talet hade de regionala problemen karaktär av glesbygdsproblem. Glesbefolkade regioner med en stor andel sysselsatta inom primärnäringarna drabbades hårt av rationaliseringar inom jord- och skogsbruk. De drabbade regionerna kännetecknades av att deras ekonomiska struktur var omodern. De tillbakagående primärnäringarna var överdimensionerade, medan den expansiva industrisektorn var underdimensionerad. En omfattande utflyttning skedde från de glesbefolkade regionerna. Dåtidens centrala regionalpolitiska uppgift var därför att bidra till moderniseringen av näringsstrukturen i eftersläpande regioner.

Under 1970-talet förändrades den regionala problembilden. Andelen sysselsatta inom primärnäringarna hade nu sjunkit till en sådan nivå att de inte längre spelade någon avgörande roll för den regionala utvecklingen. Utflyttningen från skogslänen bromsades upp. De inomregionala obalanserna var emellertid fortfarande stora. Större centra växte, medan länens glesare delar fortsatte att avfolkas.

Nya typer av regionala problem fångade också uppmärksamheten. Neddragningar inom varvsindustrin i Västsverige, nedläggningar inom gruvindustrin och strukturomvandlingen inom stålindustrin i Bergslagen stod i fokus för intresset. Regionalpolitiken började uppmärksamma denna typ av regionalt koncentrerade förändringar i industristrukturen.

De regionala effekterna av strukturomvandlingen motverkades till en del av en snabb sysselsättningsökning inom den offentliga sektorn. Under andra hälften av 1970-talet ökade sålunda antalet sysselsatta inom denna sektor med 25 %, samtidigt som sysselsättningen inom det privata näringslivet minskade med 3 %.

Under 1980-talet reducerades tillväxten inom den offentliga sektorn påtagligt, vilket bidrog till att göra strukturproblemen synliga. Utformningen av regionalpolitiken förändrades. Ett flertal tidsbegränsade regionalpolitiska åtgärdspaket utformades som ett komplement till den stödområdesinriktade regionalpolitiken. Inom loppet av några år i början av 1980-talet beslutade regeringen om sex sådana paket. Tanken var att statsmakterna genom en koncentrerad satsning under en begränsad tid skulle lösa akuta strukturproblem.

1980-talets förändrade regionala problembild innebar, att den traditionella regionalpolitiken med sin karaktär av långsiktig utvecklingspoli-

tik, som syftade till att modernisera eftersläpande regioner, kompletterades med åtgärder för att hantera kortsiktiga industriella strukturproblem. Under högkonjunkturåren under andra hälften av 1980-talet föreföll det som om de industriella strukturproblemen övervunnits. Det regionala problemet framstod åter som ett inlandsproblem. Denna del av landet kännetecknades av en fortgående befolkningsminskning. Unga människor, i synnerhet unga kvinnor, valde att lämna inlandet. Resultatet blev en befolkningsmässig obalans med ett överskott på unga män och en förhållandevis stor andel äldre människor. Höga dödstal kombinerades med låga födelsetal, varför en naturlig befolkningsminskning inträffade.

Det regionalpolitiska problemet formulerades i termer av att befolkning och näringsliv i norra Sveriges inland har större hinder - långa avstånd och små lokala arbetsmarknader - att övervinna än invånare och näringsliv i andra delar av landet. Regionalpolitiken fick därmed karaktären av en politik som syftade till att kompensera för dessa permanenta lägesnackdelar.

Den svaga ekonomiska utvecklingen under de senaste åren har på nytt förändrat problembilden. NUTEK påpekar i sin underlagsrapport att kombinationen låg ekonomisk tillväxt, förändringar inom den offentliga sektorn och en fortgående internationalisering av svenskt näringsliv ställer svensk regionalpolitik inför nya utmaningar.

NUTEK pekar på att sysselsättningen under de senaste tre åren har minskat med ungefär 600 000 personer. Huvuddelen av denna sysselsättningsminskning hänför sig till den privata sektorn, medan nedgången i den offentliga sektorn hittills har varit begränsad. Nedgången inom industrin har bidragit till att gamla industriregioner drabbats särskilt hårt av sysselsättningsminskningen. Som en följd av detta steg arbetslösheten bland män i Bergslagen och mellersta Norrland markant.

NUTEK:s budskap är att de senaste årens utveckling särskilt drabbat industriregioner med en förhållandevis liten offentlig sektor. Analysen konfirmerar samtidigt att större delen av det regionalpolitiska stödområdet uppvisar specifika, strukturellt betingade problem. Arbetsmarknadsregionerna inom stödområdet har nästan genomgående haft den sämsta sysselsättningsutvecklingen under 80-talets sista år. Under perioden 1987-91 minskade sysselsättningen i stödområde 1 och 2 med i genomsnitt 1,5 respektive 1,1 procent per år. Sysselsättningen i riket minskade under samma period med 0,1 procent.

Den prognos över den framtida regionala utvecklingen, som NUTEK lämnar i sin årsrapport bygger på länsstyrelsernas prognoser. Dessa pekar mot en fortsatt kraftig sysselsättningsminskning under perioden 1992-95. Nedgången antas drabba Kalmar, Jönköpings, Västmanlands, Kopparbergs, Västernorrlands och Norrbottens län särskilt hårt. Under samma period beräknas sysselsättningsnedgången i det samlade stödområdet bli nästan dubbelt så stor som i riket.

Under andra hälften av 1990-talet förväntar sig länsstyrelserna en svag sysselsättningsökning i landet. Länsstyrelserna i Kronobergs, Gotlands, Blekinge, Kristianstads och Skaraborgs län är de enda som förutser att sysselsättningen kommer att fortsätta att minska i deras län även under sista hälften av 90-talet. I några av de län som drabbats hårt

av de senaste årens sysselsättningsminskning är förhoppningarna om en snabb återhämtning i slutet av årtiondet påtagliga. Sysselsättningsökningen i stödområdet väntas bli avsevärt svagare än i riket. Framtidsbilden framstår således som splittrad. Ett antal regioner inom stödområdet kommer fortfarande att uppvisa problem samtidigt som nya problemregioner tillkommer.

Länsstyrelsernas prognoser pekar på att det under 1990-talet förväntas ske en fortsatt befolkningskoncentration till landets storstadsregioner. Mälardalen, Göteborgsregionen och sydvästra Skåne pekas tillsammans med ett antal universitets- och högskoleorter ut som regioner, vilka förväntas få en snabb sysselsättnings- och befolkningsökning under de kommande åren. I övriga delar av landet räknar NUTEK med nolltillväxt eller tillbakagång. I vissa regioner antas tillbakagången kunna bli betydande.

Remissinstanserna: AMS framhåller att de analyser av sysselsättningen och arbetslöshetens förändring som finns i NUTEK:s underlag är mycket bristfälliga och ger en starkt förenklad bild av de regionala utvecklingstendenserna i landet. Bland annat efterlyses analyser av ålders- och könsfördelningen hos befolkningen och arbetskraften. Jordbruksverket vill fästa uppmärksamheten på att det i jordbruket i stor utsträckning förekommer sysselsättningskombinationer, vilket bl.a. innebär att många personer har sin huvudsysselsättning i andra näringar. Jordbruksverket uppskattar att antalet verksamma inom jordbruket är 2-3 gånger större än de siffror som anges i NUTEK:s rapport. Verket anser dessutom att den framtida sysselsättningsutvecklingen inom jordbruk och livsmedelsindustri är svårbedömd. Skogsstyrelsen påpekar att den metod som NUTEK valt för att beräkna sysselsättningen i olika näringar underskattar den arbetsinsats som utförs inom skogsbruket.

I sina remissvar har länsstyrelserna i stor utsträckning valt att uppehålla sig vid situationen i det egna länet. Länsstyrelsen i Östergötlands län framhåller i sitt svar vikten av att problemanalysen sker på kommunal nivå. Analyser på länsnivå eller med hjälp av Statistiska centralbyråns arbetsmarknadsregioner fångar enligt länsstyrelsen inte upp situationen på de lokala arbetsmarknaderna. Länsstyrelsen i Västernorrlands län kommenterar osäkerheten om den framtida utvecklingen inom den offentliga sektorn. AMS bedömningar av sysselsättningsutvecklingen inom den offentliga sektorn avviker markant från den som länsstyrelserna gör. Sysselsättningsminskningen blir enligt AMS betydligt större än vad länsstyrelserna antar. Har AMS rätt i sin bedömning kommer det, enligt länsstyrelsen, att leda till ökade regionala obalanser, vilka i första hand kommer att drabba kvinnor.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringens bedömning är att de problem som är knutna till gleshet och avstånd är permanenta till sin karaktär, varför dessa problem väntas bestå. De små lokala arbetsmarknaderna i dessa regioner erbjuder ett smalt utbud av arbetstillfällen. Detta är en av orsakerna till att sysselsättningsgraden i stödområdet permanent ligger fem procentenheter lägre än för riket som helhet.

Situationen är särskilt besvärlig för äldre personer. För kvinnor och män i åldersgruppen 45–64 år ligger sysselsättningsgraden 9 respektive 7 procentenheter under riksgenomsnittet. Motsvarande siffror för kvinnor och män i åldern 20–29 år är 2,0 procentenheter under respektive 0,5 procentenheter över riksgenomsnittet. Insatser för att bredda de lokala arbetsmarknaderna i dessa regioner framstår därför som angelägna.

Problemen knutna till gleshet är störst i de norra delarna av landet där en stor andel landsbygdsbefolkning kombineras med små tätorter. Även i övriga delar av Sverige finns det emellertid stora områden där en förhållandevis stor andel av befolkningen bor i små tätorter och på landsbygden. De södra delarna av Östergötland, östra Småland, norra delarna av Bohuslän samt stora delar av Dalsland är exempel på sådana områden. I dessa områden med små ensidiga lokala arbetsmarknader är utbudet av arbetstillfällen begränsat, vilket leder till att sysselsättningsgraden blir låg.

Det är regeringens bedömning att behovet av regionalpolitiska insatser även under kommande år kommer att vara störst i regioner med gles befolkning. Det finns ett starkt behov att vända den negativa befolkningsutvecklingen på mindre orter, på landsbygden och i glesbygden. Inom dessa delar av landet behövs en nettoinflyttning om bosättningen där skall upprätthållas. Det krävs också aktiva insatser för att höja kompetensnivån i dessa delar av landet. Ungdomar som väljer att stanna här har en kortare utbildning än ungdomar i andra delar av landet. Andelen ungdomar som väljer teoretiska gymnasielinjer är lägre liksom andelen som väljer att studera vid universitet och högskola. Bland dem som går vidare till högre utbildning väljer huvuddelen en kort högskoleutbildning. Den låga utbildningsnivån i landets glesa delar bidrar till att försämra förutsättningarna att etablera kvalificerad verksamhet där.

Problemen knutna till näringslivets strukturomvandling påverkas i hög grad av konjunkturutvecklingen. Utvecklingen under 1980-talet illustrerar hur en långvarig högkonjunktur kan bidra till att dölja symptomen på problem i denna typ av regioner.

Enligt regeringens bedömning avviker den aktuella situationen i fyra väsentliga avseenden från 1980-talets. För det första framstår det som föga sannolikt att den kommande konjunkturuppgången skall bli lika långvarig som under 1980-talet. Då var den internationella högkonjunkturen den i särklass längsta sedan 1940-talet. För det andra har den kraftiga nedgången inom industrin under de senaste åren inneburit att produktionskapacitet försvunnit för gott. Regeringen bedömer därför att osäkerheten är stor när det gäller företagens möjligheter till påtagliga ökningar i produktionen. För det tredje har det under de senaste åren skett ett omfattande rationaliseringsarbete i näringslivet. Företagen kommer att skörda frukterna av detta arbete under konjunkturuppgången i form av snabba produktivitetsförbättringar. Därför råder det osäkerhet om hur starkt produktionsökningar inom industrin kommer att slå igenom på sysselsättningen. För det fjärde innebär den samhällsekonomiska situationen att sysselsättningen inom den offentliga sektorn inte kan

öka i samma grad som under 1980-talet. Då svarade denna sektor för nästan hälften av sysselsättningsökningen.

Av nämnda skäl kommer en konjunkturuppgång sannolikt inte att vara tillräcklig för att lösa de aktuella strukturproblemen. Regeringen menar att de senaste årens kraftiga nedgång inom industrin kommer att sätta påtagliga spår i den regionala utvecklingen även under de kommande åren. Erfarenheterna från tidigare konjunkturcykler visar att många mindre orter och landsbygdsområden påverkas av konjunkturuppgångar med viss fördröjning vilket påverkar befolkningsutvecklingen. Sådana inomregionala obalanser kan behöva motverkas. Detta förutsätter att den regionala dimensionen har en framträdande plats vid utformningen av sektorspolitiken. På detta sätt kan en kommande konjunkturuppgång bidra till en ökad tillväxt i hela landet.

Utvecklingen under de senaste åren har, värderat utifrån ovanstående två indikatorer, präglats av minskade regionala obalanser. I samband med den stora ökningen av den nationella arbetslösheten har spridningen i arbetslöshet mellan regioner minskat och obalanserna i flyttningsströmmarna reducerats. Det förstnämnda är ett resultat av att arbetslösheten genomgående ökat mest i regioner där arbetslösheten i utgångsläget var låg. I Nyköpings-, Norrköpings-, Jönköpings-, Växjö-, Kalmar-, Hässleholms- och Halmstadsregionen steg sålunda andelen öppet arbetslösa från ca 1 procent år 1989 till mellan 7 och 9 procent år 1993. Ökningen i regioner som uppvisade en hög arbetslöshet år 1989 har genomgående varit betydligt mindre. I exempelvis Kiruna har arbetslösheten endast stigit från 11 till 12 procent, i Gällivare från 8 till 10 procent, i Pajala från 15 till 16 procent och i Vilhelmina från 9 till 12 procent. Trots den mindre ökningen av arbetslöshet i dessa kommuner så har de fortfarande avsevärt högre arbetslöshet än riksgenomsnittet.

De minskade obalanserna i flyttningsströmmarna framgår tydligt av en jämförelse mellan utvecklingen under perioderna 1981-1985 respektive 1986-1992. En bidragande orsak till den utjämningen är invandringens effekter på befolkningsutvecklingen. Samtliga län uppvisade ett utrikes flyttningsöverskott under perioden 1988-1992. Under denna period var det endast ett län - Västernorrlands - som redovisade en negativ befolkningsutveckling. En siffra som kan jämföras med att hälften av alla län redovisade en befolkningsminskning under 1980-talets första hälft. Bilden är likartad om uppmärksamheten riktas mot geografiskt mer avgränsade regioner. Antalet lokala arbetsmarknader med befolkningsminskning halverades sålunda mellan de två aktuella perioderna.

Hur stor den regionala obalansen kommer att bli under de kommande åren bestäms dels av styrkan i konjunkturuppgången, dels av inom vilka delar av ekonomin som uppgången kommer. Utgår man från 1980-talets erfarenheter kommer Norrlands inland och vissa industriregioner i södra och mellersta Sverige att påverkas av uppgången förhållandevis sent. Det är därför regeringens bedömning att de regionalpolitiska insatserna i första hand kommer att behöva tas i anspråk av dessa regioner. Infrastrukturella satsningar i t.ex. telekommunikationer m.m. i detta

område kan dock aktivt motverka denna utveckling. Den regionala dimensionen har därför en framträdande plats vid utformningen av sektorspolitiken. På detta sätt kan en kommande konjunkturuppgång bidra till en ökad tillväxt i hela landet.

5 Mål och riktlinjer

5.1 Regionalpolitikens mål

Regeringens förslag: Det överordnade målet för regionalpolitiken skall vara att öka den enskildes möjligheter att fritt kunna välja arbete och bostadsort. Detta uppnås genom att regionalpolitiken bidrar till att utveckla livskraftiga regioner i alla delar av landet. Regionalpolitiken skall också medverka till en mer likvärdig ekonomisk, social och kulturell standard för landets olika delar.

Underlagsrapporter: I utredarens rapport argumenteras för att regionalpolitiken bör utvidgas från att vara en politik inriktad mot avgränsade stödområden till att också bli en politik som i princip omfattar alla regioner i landet. Med regionalpolitik avses en politik som uttryckligen beaktar den geografiska dimensionen.

Det finns enligt utredaren två argument för en sådan förändring av regionalpolitiken. För det första genomgår Sverige för närvarande en genomgripande ekonomisk strukturomvandling som innebär att det råder osäkerhet om i vilka regioner den framtida tillväxten kommer att återskapas. Enligt rapporten är kunskapen om vad som kännetecknar regioner med ett omfattande framtida nyföretagande och ett dynamiskt näringsliv bristfällig.

För det andra understryker den aktuella ekonomiska situationen i Sverige vikten av att så många regioner som möjligt bidrar till att återskapa tillväxten. Utredaren anser att hög tillväxt i enstaka regioner inte är tillräckligt för att återskapa den totala ekonomiska tillväxten.

Remissinstanserna: Bland remissinstanserna finns det en stor uppslutning kring tanken på att regionalpolitiken bör utvecklas till att bli en politik som bidrar till att återskapa tillväxten i landet. NUTEK och de flesta länsstyrelserna stödjer denna syn.

Länsstyrelsen i Stockholms län delar inte rapportens utgångspunkt att regionalpolitiken bör betraktas som ett element i den nationella tillväxtpolitiken. Länsstyrelsen menar att en tillväxtorienterad regionalpolitik måste innebära att insatserna koncentreras till de befolknings- och företagstäta storstadsregionerna, då tillväxtförutsättningarna, enligt länsstyrelsen, är störst i dessa regioner.

Många kommuner reagerar också positivt på den föreslagna förändringen av regionalpolitikens inriktning. Bland andra Göteborg, Jönkö-

ping, Valdemarsvik, Hofors, Bollnäs och Gällivare tillhör denna grupp. Ett antal kommuner inom stödområdet accepterar omläggningen under förutsättning att förändringen av inriktningen inte påverkar omfattningen på den traditionella stödområdespolitiken. Bland andra Arvika, Eda, Nordmaling och Lycksele framhåller att en geografiskt avgränsad regionalpolitik för att kompensera vissa regioner för deras permanenta lägesnackdelar behövs också i framtiden. Andra kommuner, bl.a. Hällefors, Skinnskatteberg, Bjurholm och Vindeln, avvisar förslaget då de befarar att den föreslagna omläggningen kommer att gå ut över satsningarna inom stödområdet.

Skälen för regeringens förslag: Regionalpolitiken skall öka den enskildes möjligheter att fritt kunna välja arbete och bostadsort. Livskraftiga regioner har en balanserad befolkningsutveckling och sammansättning vad avser fördelningen mellan unga och gamla samt mellan kvinnor och män. Varje region bör ha en arbetsmarknad som kan erbjuda ett tillräckligt och varierat utbud av arbetsplatser och en tillfredsställande fysisk infrastruktur i form av bostäder, kommunikationer m.m. Dessutom måste det finnas en välfärdsmässig infrastruktur som säkrar tillgång till ett tillfredsställande utbud av vård, utbildning, tjänster, kultur och fritidsaktiviteter. Därigenom skapas förutsättningar för likvärdiga livsvillkor i hela landet.

Insatserna inom olika sektorsområden har avgörande betydelse för möjligheterna att skapa livskraftiga regioner. Exempel på detta är uppbyggnad av barnomsorg och skolsystem, organisering av sjukvård och åldringsvård, underhåll och utbyggnad av vägar och järnvägar, utbud av post- och telekommunikationstjänster, utformning av transportsystem och fördelning av statsbidrag.

För att uppnå ovanstående mål - likvärdiga livsvillkor - krävs det att den regionala dimensionen beaktas i politikutformningen inom många sektorsområden samtidigt som kraftfulla insatser görs inom den traditionella regionalpolitiken.

En ökad utjämning av utbudet av offentliga tjänster förutsätter en mångfald av organisatoriska lösningar. Organiseringen måste anpassas till olika lokala förutsättningar. I många fall förutsätter detta organisationslösningar som överskrider sektorsgränser. Pågående förändringar inom den offentliga sektorn öppnar ökade möjligheter för lokalt anpassade organisatoriska lösningar. Den offentliga tjänsteproduktionen kan i ökad grad anpassas efter skiftande lokala förutsättningar. Denna flexibilitet öppnar möjligheter för att i olika former utnyttja de idéer och det engagemang som finns lokalt, varvid tjänsteutbudet förbättras. I stället för likhet i tjänsteproduktionens organisation skapas en större variation och likvärdighet i utbudet av tjänster. Likvärdighet vad gäller tillgången till offentliga tjänster uppnås på detta sätt genom övergången till flexibla organisationsmodeller.

Det kommersiella serviceutbudet kännetecknas ännu av en fortgående koncentration. Små butiker som ligger avlägset är mindre attraktiva för leverantörer, varför dessa butiker i vissa fall får betala särskilda leveransavgifter. Små butiker kan också ha svårigheter att bära de investe-

ringskostnader som följer av ny lagstiftning på miljöområdet etc. Öppenhet för nya samverkanslösningar och ökade satsningar på att utveckla billiga tekniska lösningar är i många fall en förutsättning för att bevara en tillfredsställande kommersiell service i glesbygds- och landsbygdsområden.

Insatser inom olika sektorsområden formar på ett avgörande sätt förutsättningarna för regioners utveckling. För att det överordnade målet för regionalpolitiken skall kunna uppnås är det av avgörande betydelse att insatserna inom olika sektorsområden samspelar och aktivt bidrar till en positiv utveckling av alla regioner.

Regionalpolitiken skall i första hand inriktas mot att stödja näringslivets utveckling i utpekade områden. Målet för denna del av regionalpolitiken är att ge näringslivet sådana villkor att dessa områden framstår som intressanta och lönsamma lokaliseringsalternativ för näringslivet och som attraktiva bosättningsalternativ för befolkningen. Regional utveckling handlar dock inte bara om att utveckla näringslivet i dessa regioner. Viktigt är också att livsmiljöer och livsvillkor skapas så att människor kan bo och arbeta i dessa områden och bygga sin framtid där. Det är därför viktigt att regionalpolitiken också har ett könsperspektiv eftersom kvinnor och män ställer olika krav på livsmiljöer. Detta måste återspeglas i insatserna.

Den moderna landsbygden/glesbygden kan om den ges rätt förutsättning skapa de livsmiljöer och den utvecklingskraft som vårt land behöver. Den kan också göra det möjligt att rationellt och uthålligt förädla de resurser som finns i dessa områden.

Glesbygdens och landsbygdens roll i den regionala arbetsfördelningen har traditionellt varit knuten till områdenas naturresurser. De ekonomiska fördelarna ligger i tillgången till energi, jord, skog och mineraler. Utvinning och förädling av dessa resurser ger stora bidrag till det nationella folkhushållet och betydande exportinkomster till den svenska ekonomin. Landsbygdens ekonomiska struktur har bidragit till att forma områdets kultur. Den tekniska utvecklingen inom data- och telekommunikationsområdet har samtidigt förändrat förutsättningarna. Närhet är inte längre identiskt med geografisk närhet. Närhet är i allt fler sammanhang en fråga om närhet i nätverk. På detta sätt öppnar utvecklingen inom data- och telekommunikationsområdet möjligheter för etablering av nya typer av verksamheter på landsbygden. Att möjligheten till arbete och bosättning i dessa områden upprätthålls är en nödvändig förutsättning för att vårt kulturarv skall bevaras och utvecklas.

Under senare år har turismen kommit att spela en allt större roll. Turismens ekonomiska betydelse förväntas fortsätta att öka. Tillgång till vidsträckt natur, med möjlighet till fiske, jakt och friluftsliv har tillsammans med glesbygdens kultur gjort dessa områden allt mer attraktiva för befolkningen inom landet och från utlandet.

Regioner formas av de möjligheter som vid olika tidpunkter öppnar sig. Topografi, befolknings- och näringslivsstruktur samt livsvillkor bidrar till att prägla hur möjligheterna utnyttjas. Resultatet blir att olika regioner spelar olika roller i ekonomin. De representerar skilda kulturer, ger näring åt olika livsformer samt formar näringslivets utveck-

ling. Detta innebär samtidigt att ett ömsesidigt beroende mellan olika regioner växer fram. Regioner och lokala arbetsmarknader är ömsesidigt beroende av varandra och bidrar genom samspel till landets ekonomiska utveckling.

Regionernas utveckling är också beroende av den omvärld i vilken Sverige befinner sig. Dagens internationalisering ställer nya krav och ger nya möjligheter. För svenskt vidkommande är medlemsskap i EU ett sätt att genom internationellt samarbete utveckla Sverige. Vi återkommer i avsnitt 11 till denna fråga. Det nordiska regionalpolitiska arbetet berör många regioner i de nordiska länderna. Ett förslag till nytt nordiskt regionalpolitiskt handlingsprogram för åren 1995–1999 är för närvarande på remiss och skall behandlas på Nordiska Rådets höstsession 1994.

Vidare pågår ett samarbete inom Östersjöregionen. Den politiska förändring som skett i de förutvarande öststaterna har skapat nya samarbetsmöjligheter. I en Östersjövision, Visions and strategies for the Baltic Sea Region 2010, kommer Östersjöområdet att behandlas särskilt. De industriella, kulturella och naturgeografiska resurser som området gemensamt förfogar över samt hur dessa resurser kan bidra till en hållbar utveckling i regionen kommer att redovisas i visionen.

En del av underlaget till Östersjövisionen utgörs av en nationell vision, Sverige 2009. Denna utarbetas av Boverket i samarbete med NUTEK och Naturvårdsverket. Den kommer att föreläggas regeringen sommaren 1994.

5.2 Könsperspektiv i regionalpolitiken

Regeringens bedömning: Regionalpolitiken bör formas utifrån ett könsperspektiv. Problembeskrivningar och analyser bör utgå ifrån att kvinnor och män har olika behov och förutsättningar och åtgärder bör utformas så att de kommer både kvinnor och män till del. Samtidigt behöver särskilda insatser för kvinnor göras.

Underlagsrapporter: I Glesbygdsmyndighetens idéskrift "Den andra sidan av myntet" behandlas regionalpolitiken utifrån ett kvinnoperspektiv. Ett huvudbudskap i skriften är att samhället består av kvinnor och män som delvis lever i skilda världar och har olika livsvillkor, ett förhållande som bör beaktas vid utformning och genomförande av regionalpolitiken.

Remissinstanserna: Enligt Glesbygdsmyndighetens remissammanställning råder det stor uppslutning bakom kravet på att tydliggöra kvinnoperspektivet i regionalpolitiken.

Skälen för regeringens bedömning: Kvinnor och mäns erfarenheter, intressen och kompetens skiljer sig från varandra. Regeringen menar därför att problembeskrivningar, analyser och åtgärdsförslag skall göras utifrån ett könsperspektiv och explicit beakta att det finns både kvinnor och män i landets regioner. Enligt vår mening kommer detta bl.a. att innebära att kvinnorna och deras villkor får ett större utrymme inom det regionala utvecklingsarbetet. Vi förutsätter därmed även att länsstyrelsernas och andra aktörers uppmärksamhet på kvinnors initiativ och idéer ökar.

Vi har uppmärksammat att i de län där det finns kvinnor på handläggande och beslutande poster i länsstyrelserna har kvinnofrågor uppmärksammats och fått större utrymme än i andra län. En bidragande orsak till att kvinnors projekt, affärsidéer och företag ägnas så liten uppmärksamhet inom regionalpolitiken, kan därför vara att det finns få kvinnor som handlägger och beslutar om projektmedel och regionalpolitiskt stöd. Regeringen anser därför att stor vikt bör läggas vid att öka antalet kvinnliga befattningshavare i handläggande och beslutande positioner på alla nivåer i det regionala utvecklingsarbetet.

De regionalpolitiskt prioriterade områdena präglas i högre grad än övriga landet av en segregerad arbetsmarknad. Män jobbar huvudsakligen inom traditionellt mansdominerade områden och den offentliga sektorn är den klart dominerande arbetsgivaren för kvinnor. Det är därför en viktig uppgift för regionalpolitiken att verka för ett mer differentierat näringsliv och en breddning av de lokala arbetsmarknaderna. Ett instrument med detta syfte är den kvoteringsregel som tillämpas inom det regionalpolitiska företagsstödsystemet. I en utvärdering har konstaterats att kvoteringsregeln inneburit att företag som fått stöd har anställt fler kvinnor än vad de annars skulle ha gjort. Regeln har bidragit till att inom vissa näst intill totalt enkönade arbetsplatser bryta den manliga dominansen och har därmed medfört en breddning av kvinnornas arbetsmarknad. Kvoteringsregeln har störst betydelse på lokala arbetsmarknader där kvinnor har svag tradition av industriarbete. För dessa arbetsmarknader är även åtgärder som syftar till att öka antalet etableringar av tjänsteföretag utanför landets större städer av stort värde.

Även ett ökat företagande bland kvinnor bidrar till en ökad breddning och differentiering av näringslivet. Kvinnors företag utgör i dag ca 15 % av landets företag och återfinns framförallt inom tjänstenäringarna. Detta företagande innebär ett tillskott till och en utveckling av den lokala infrastrukturen samt utgör en företagarpotential som inte tillfullo uppmärksammats. Det är därför viktigt att åtgärderna för att stimulera kvinnors företagande även fortsättningsvis prioriteras.

Förutom befolkningsmässig obalans kännetecknas delar av Sverige också av könsmässig obalans. Trots olika insatser lämnar unga kvinnor glesbygd och mindre orter i högre grad än unga män. Näringslivet är bara en av flera faktorer som påverkar orter och regioners attraktivitet. Vi menar att en ökad betydelse måste tillmätas arbetet med att utforma den lokala livsmiljön. Även detta arbete måste ske utifrån en analys av och kunskap om såväl kvinnors som mäns behov.

5.3 Särskilda regionalpolitiska medel

Regeringens bedömning: Mot bakgrund av det överordnande mål som föreslagits och den regionala problembild som redovisats bedömer regeringen att de regionalpolitiska åtgärderna bör öka i omfattning.

Skälen för regeringens bedömning: Skall regionalpolitikens överordnade mål uppnås förutsätts såväl att olika samhällssektorer tar ett rejält regionalt ansvar som att kraftfulla insatser görs inom ramen för de regionalpolitiska anslagen. Insatser inom ramen för dessa utgör ett viktigt komplement till de grundläggande förutsättningar för regioners utveckling som andra sektorer måste skapa genom sina prioriteringar.

Anslagen för regional utveckling på Arbetsmarknadsdepartementets huvudtitel uppgår innevarande år sammantagna till knappt 2,6 miljarder kronor. Inriktningen av medlen har förändrats över tiden. Ursprungligen var de nästan helt inriktade på olika former för företagsstöd. Över tiden har användningsområdena breddats till att även omfatta insatser inom andra områden som har betydelse för den regionala utvecklingen. Även sammansättningen av företagsstöden har förändrats. Driftstöd - i form av nedsatta socialavgifter och transportstöd - svarar idag för en betydande del av det företagsinriktade stödet.

De direkt företagsinriktade åtgärderna tar i anspråk ca 70 % av de samlade medlen. Med utgångspunkt från innevarande budgetårs anslag kan de direkta regionalpolitiska åtgärderna översiktligt grupperas på följande sätt.

För olika former av företagsstöd, vid sidan om de som beslutas av länsstyrelsen, anvisas 1,35 miljarder kronor. Nedsatta socialavgifter och transportstöd svarar för 500 respektive 300 miljoner kronor av dessa medel. Vid sidan om ovannämnda företagsstöd sker det en omfattande finansieringsverksamhet i form av lokaliseringslån och lån från Norrlandsfonden.

Drygt 1 miljard kronor, eller ca 40 % av den regionalpolitiska ramen, fördelas direkt till länsstyrelserna. Dessa kan efter egna prioriteringar använda medlen till företagsstöd (inom stödområdena), glesbygdsstöd (inom områden som länsstyrelserna avgränsar) eller utvecklingsprojekt. Föregående budgetår använde länsstyrelserna 50 % av medlen till utvecklingsprojekt, 29 % till glesbygdsstöd och 21 % till företagsstöd.

De resterande regionalpolitiska medlen, 240 miljoner kronor eller 7 % av anslaget, avser i huvudsak medel som disponeras centralt av regeringen och NUTEK för särskilt angelägna utvecklingsprojekt.

I avsnitt 7 redovisar vi våra bedömningar och förslag till vad som bör göras för att stimulera landsbygdsutvecklingen i landet.

I avsnitt 8 redovisas våra förslag och bedömningar beträffande den fortsatta inriktningen av de företagsinriktade åtgärderna.

I avsnitten 9–10 lämnar vi förslag och bedömningar om inriktningen och omfattningen av de övriga regionalpolitiska utvecklingsinsatserna, som vi menar bör göras på olika nivåer.

Utöver dessa förslag som lägger fast inriktningen av den långsiktiga regionalpolitiken förordar vi i avsnitt 12 en kraftsamling under nästa budgetår för regionala åtgärder avseende utveckling och tillväxt. Vi föreslår att länsstyrelserna får disponera arbetsmarknadspolitiska medel för företagsutveckling och andra åtgärder som skapar varaktiga arbetstillfällen.

6 Politikområden av särskild betydelse för den regionala utvecklingen

6.1 Allmänna utgångspunkter

Regeringens bedömning: För att en önskvärd regional utveckling skall nås, såväl i fråga om ökad ekonomisk tillväxt i hela landet som en jämn fördelning av välfärden bör verksamheterna inom en rad politikområden utformas och inriktas på sätt som är förenliga med målen för regionalpolitiken.

Underlagsrapporter: Frågor om olika samhälls- eller politikområdens betydelse för den regionala utvecklingen ägnas stor uppmärksamhet i flera underlagsrapporter.

Utredaren betonar vikten av att den regionala dimensionen beaktas vid utformningen av politiken inom en rad sektorer. Transport och kommunikationer, högre utbildning och forskning samt arbetsmarknad framhålls som särskilt viktiga. Dessa sektorer/politikområden benämns den "stora" regionalpolitiken medan anslagen för regionalpolitik på Arbetsmarknadsdepartementets huvudtitel kallas den "lilla" regionalpolitiken. Beslut inom den "stora" regionalpolitiken spelar enligt utredaren större roll för den regionala utvecklingen än förändringar i anslagen för den "lilla" regionalpolitiken.

Även NUTEK framhåller att alla politikområden har en geografisk dimension och att en god regional utveckling därför kräver att man inom viktiga områden tar hänsyn till de effekter som politiken får i olika regioner. NUTEK framhåller vidare att i samband med avreglering och konkurrensutsättning av den offentliga sektorn och affärsverken försvåras möjligheten till regionala omfördelningar av medel för att säkerställa en god servicenivå ur olika aspekter i hela landet. Mot den bakgrunden föreslår NUTEK att en särskild utredning får i uppdrag att

belysa hur regionalpolitiska hänsyn kan byggas in i olika samhällssektorer i framtiden.

Remissinstanserna: Även flera remissinstanser lyfter fram betydelsen av att sektorspolitiken anpassas till de regionalpolitiska målen. Länsstyrelsen i Norrbottens län säger t.ex. att betydande försämringar eller *störningar inom flertalet sektorsområden knappast kan kompenseras av* insatser inom ramen för den "lilla" regionalpolitikens ekonomiska ramar.

En rad länsstyrelser och kommuner liksom Glesbygdsmyndigheten, Skogsindustrierna, Kooperativa Förbundet och Sveriges Industriförbund tillstyrker NUTEK:s förslag om att en särskild utredning bör belysa hur regionalpolitiska hänsyn kan byggas in i olika samhällssektorer.

Skälen för regeringens bedömning: Villkoren för människor och företag att leva och verka i olika delar av landet bestäms, förutom av naturgivna förutsättningar, av beslut och åtgärder inom en rad olika politikområden. De regionalpolitiska anslagen på statsbudgeten utgör ca 0,5 procent av statens totala utgifter. Det är en självklarhet att användningen av dessa medel endast marginellt kan påverka den regionala utvecklingen. För att t.ex. lokaliseringsstöd till enskilda företag skall ge maximal effekt krävs vissa grundläggande förutsättningar i form av bl.a. en fungerande infrastruktur.

Den statliga sektorspolitiken har haft betydelse för att utjämna och kompensera för regionala skillnader i tillgången till arbete, service och andra levnadsvillkor. Det kommer även fortsättningsvis att vara en viktig uppgift för sektorspolitiken att medverka till en jämn fördelning av välfärden i hela landet. Formerna för hur detta skall ske behöver dock i flera fall förnyas och utvecklas. Det gäller t.ex. inom sådana verksamheter som avregleras och utsätts för konkurrens. I det ekonomiska läge som Sverige för närvarande befinner sig i är det nödvändigt att den statliga sektorspolitiken utformas och resurserna fördelas så att den tillväxtkraft som finns i alla delar av landet tas till vara. Den geografiska dimensionen måste på ett tydligt sätt vägas in i beslut på alla nivåer.

Det är viktigt att regering och riksdag har ett underlag för sina beslut som gör det möjligt att göra sådana avvägningar som här har nämnts. Regeringen har därför utfärdat direktiv (dir. 1992:50) till samtliga kommittéer och särskilda utredare att redovisa de regionala konsekvenserna av sina förslag. Det innebär att dessa konsekvenser skall bli belysta på ett tidigt stadium i beredningsprocessen. De erfarenheter som hittills finns från de utredningar som genomförts sedan direktiven utfärdades visar i en del fall att värdefulla analyser av de regionala konsekvenserna gjorts, vilket ökar kvaliteten på bedömningsunderlaget. I andra fall är analyserna mera bristfälliga eller saknas helt. Det är därför angeläget att ytterligare öka insikten om betydelsen av att sådana analyser görs.

Inom flertalet samhällssektorer utförs en stor del av den konkreta verksamheten av regionala och lokala myndigheter och andra aktörer.

Dessa beslutar inom givna ramar om användningen av betydande resurser. Genom förbättrad samordning och samverkan mellan olika aktörer kan de samlade effekterna av resursanvändningen ökas. Vi återkommer senare (avsnitt 9.2) till formerna för och inriktningen av utvecklingsarbetet i länen.

Vissa samhällssektorer eller politikområden är särskilt viktiga när det gäller att skapa förutsättningar för att främja tillväxt och en god utveckling i skilda regioner. Tillgång till goda kommunikationer, ett väl utbyggt och flexibelt utbildningsutbud, tillgång till forsknings- och utvecklingskompetens är exempel på faktorer av stor vikt för den regionala utvecklingen. Riksdagen har under innevarande mandatperiod, efter förslag från regeringen, beslutat om omfattande åtgärder på bl.a. nämnda områden. Dessa åtgärder kommer att ha stor betydelse för utvecklingen i landets olika delar.

I avsnitten 6.2–6.6 redovisas ett antal bedömningar och förslag som berör vissa av de nämnda samhällssektorerna.

En väl fungerande arbetsmarknadspolitik är av grundläggande betydelse för att ta tillvara personliga resurser och för att nå en hög sysselsättning i hela landet. Regeringen har nyligen tillsatt en parlamentarisk kommitté som skall se över arbetsmarknadspolitikens roll, omfattning, inriktning och avgränsning (dir. 1993:132). En viktig uppgift för kommittén blir att föreslå en inriktning på arbetsmarknadspolitiken som gör att den kan främja tillväxt och en fullgod sysselsättning i hela landet. Kommittén skall också bedöma hur verksamheten skall avgränsas och samverka med andra sektorer, bl.a. närings- och regionalpolitik. Från regionalpolitisk synpunkt är det viktigt att arbetsmarknadspolitiken även i framtiden kan bidra till att utjämna de regionala skillnaderna i såväl utbildningsnivå som tillgång till arbete.

Kommunerna ansvarar för en stor del av samhällets service till näringslivet och medborgarna. För att skapa likvärdiga villkor i alla delar av landet är det därför viktigt att skatteutjämningssystemet bidrar till att utjämna skillnader i kommunernas inkomster och ger kompensation för strukturella olikheter i kommunerna. Under förra året presenterades förslag till förändringar av båda systemen.

För att kunna lämna ett samlat förslag har regeringen tillsatt en parlamentarisk kommitté. Den skall under hösten 1994 lägga förslag till ett nytt statsbidragssystem för kommunerna som skall gälla från år 1996. Från regionalpolitisk synpunkt är det av stor vikt att skatteutjämningssystemet ger kommuner i olika delar av landet och med skilda förutsättningar likvärdiga möjligheter att bedriva sin verksamhet.

De avregleringar som genomförts eller beslutats om inom en rad samhällssektorer, inte minst på kommunikationsområdet, har ägnats stor uppmärksamhet i den regionalpolitiska debatten. Avregleringens positiva effekter i form av prissänkningar, bättre service inom vissa områden måste också tas tillvara för att skapa en god tillgänglighet och god kvalitet på service i hela landet. I avsnitt 7.4 redovisas de åtgärder som vidtagits för att bl.a. tillgodose denna heltäckande service.

Avregleringen kommer att följas upp från regionalpolitiska utgångspunkter.

6.2 Utbildning och forskning

Under föregående budgetår redovisade regeringen förslag om såväl forskningspolitiken (prop. 1992/93:170) som politiken för universitet och högskolor (prop. 1992/93:1 och 169). Riksdagen har därefter beslutat i enlighet med regeringens förslag. En grund för utvecklingen på dessa områden är därmed lagd.

Utgångspunkten för regeringens förslag är att Sveriges framtid ligger i målmedveten satsning på kunskap. Den tilltagande internationella konkurrensen innebär ökade kvalitetskrav på all utbildning och forskning. Betydande resurser sätts därför in för att möta dessa krav. I *Agenda 2000 - kunskap och kompetens för nästa århundrade* har regeringen lagt fast en ram för det fortsatta arbetet med att möta de långsiktiga kompetensutmaningar som det svenska samhället står inför.

Även i ett regionalpolitiskt perspektiv är frågor om kompetensutveckling och kompetensförsörjning av mycket stor betydelse. För att landets olika regioner skall kunna utvecklas och bidra till den samlade tillväxten, krävs att den kunskap som utvecklas i vårt land och internationellt når ut och ges en bred tillämpning. Detta ställer krav på såväl forskningens och kunskapsöverföringens som utbildningens organisation och inriktning.

De reformer som har beslutats och som nu genomförs är självfallet av stort värde sett också från regionalpolitisk utgångspunkt. Det finns emellertid skäl att komplettera dessa åtgärder med insatser som har en mer direkt regionalpolitisk inriktning. Regeringen har därför nyligen beslutat om särskilda insatser för att främja forsknings- och utvecklingsverksamhet i regionalpolitiskt prioriterade regioner. Syftet är att öka företagens utvecklingsförmåga genom kunskapsprogram som finansieras gemensamt av staten och regionala och lokala intressenter där näringslivet är en viktig aktör. Programmen skall ta sin utgångspunkt i de utvecklingsbehov som finns i näringslivet i berörda regioner. Regeringen har avsatt sammanlagt 150 miljoner kronor av innevarande års regionalpolitiska medel för denna verksamhet. Programmen avses pågå under en femårsperiod och skall kunna finansieras med högst 15 miljoner kronor per program. Dessa medel får utgöra högst 50 % av totalkostnaden för varje program.

I det följande redovisas vissa ytterligare åtgärder inom området utbildning och forskning som regeringen avser vidta med regionalpolitiska medel. Det gäller dels åtgärder för att stimulera profilering och utveckling av specifika kompetensområden vid de mindre och medelstora högskolorna samt vissa åtgärder inom gymnasieskolan och komvux, dels åtgärder för att höja kompetensen hos redan yrkesverksamma i regionalpolitiskt prioriterade regioner och i regioner med låg utbildningsnivå.

6.2.1 Profilering och kompetensutveckling vid mindre och medelstora högskolor samt vissa åtgärder inom gymnasieskolan och komvux

Regeringens bedömning: De mindre och medelstora högskolorna spelar en viktig roll för regionernas och därmed hela landets utveckling. För att förbättra möjligheterna för de mindre och medelstora högskolorna i de regionalpolitiskt prioriterade områdena att utveckla och fördjupa specifika kompetensområden avser regeringen därför att anslå högst 30 miljoner kronor av regionalpolitiska medel. Åtgärderna avser utvecklingsverksamhet och är av engångskaraktär.

Regeringen avser vidare att som en engångsinsats anslå högst 10 miljoner kronor av regionalpolitiska medel för att stimulera kommunerna i stödområdena att inom gymnasieskolan och komvux utveckla utbildningar där bygdens särskilda förutsättningar och det lokala näringslivets kompetens kan tas till vara.

Underlagsrapporter: Utredaren förespråkar en ökad intagning av studenter till högskolan. Samtidigt framhålls att det krävs förändringar i såväl utbildningens innehåll som i de former den bedrivs. Benägenheten till förnyelse av utbildningen hävdas i rapporten i allmänhet vara större vid mindre och medelstora högskolor än vid de gamla universiteten. En kombinerad utbyggnad och förnyelse av högskoleutbildningen föreslås därför koncentreras till sådana högskolor. Genom att ge vissa högskolor i denna grupp, som har eller skaffar sig intressanta inriktningar, fasta forskningsresurser kan också en hög kvalitet i utbildningen säkras.

Remissinstanserna: Flertalet av remissinstanserna instämmer i att en fortsatt utveckling av de mindre och medelstora högskolorna är viktig liksom att högskoleutbildningen behöver förnyas. Dessa högskolors betydelse för bl.a. näringslivets utveckling i regionerna betonas också i flera yttranden.

När det gäller frågan om fasta forskningsresurser vid de mindre och medelstora högskolorna är uppfattningarna mer splittrade. Flertalet länsstyrelser instämmer i förslaget om att tilldela högskolorna sådana resurser. Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF) kan se en fördel med att de mindre och medelstora högskolorna får bättre möjligheter att bedriva forskning. För mindre företag är det enligt SAF önskvärt att ha tillgång till forskarkompetenta personer i närmiljön. SAF konstaterar också att hög kvalitet i utbildningen erfarenhetsmässigt fordrar att lärarna vid högskolorna är aktiva forskare. Andra remissinstanser är mer tveksamma eller motsätter sig förslaget och menar att det skulle innebära en splittring av forskningsresurserna. Forskningsrådsnämnden instämmer t.ex. i synen på en utbyggd och nära forskningsanknuten hög-

skoleutbildning, men menar att fasta forskningsresurser inte bör tilldelas ett alltför stort antal mindre enheter. Detta skall dock enligt nämnden inte hindra att en viss förstärkning av forskningskompetensen kan göras vid några väl valda mindre högskoleenheter, speciellt sådana som opererar i nätverk. Industriförbundet anser att de mindre och medelstora högskolorna bör utveckla sin roll i högskolesystemet annorlunda jämfört med universitet och fackhögskolor. De kan genom att skaffa sig bred och djup kompetens inom en nisch dels fylla en viktig utbildningsfunktion, dels effektivt samverka med företag i regionen till nytta för högskolan, företagen och regionen. Förbundet motsätter sig dock att fasta forskningsresurser sprids ut på ytterligare orter.

Skälen för regeringens bedömning:

De mindre och medelstora högskolorna

Etableringen och utbyggnaden av de mindre och medelstora högskolorna är utan tvekan en av de åtgärder som har haft störst betydelse för den regionala utvecklingen under de senaste två årtiondena. Tillgängligheten till högre utbildning har ökat väsentligt. Samtidigt har tillgången till välutbildad arbetskraft ökat i hela landet.

De mindre och medelstora högskolornas roll för regionernas och därmed hela landets utveckling kan och bör självfallet utvecklas ytterligare. Under de senaste åren har betydande resurser tillförts för att öka antalet utbildningsplatser vid dessa högskolor. Genom de beslut som fattats med anledning av regeringens propositioner om universitet och högskolor har incitament skapats för utveckling och kvalitetshöjning inom dessa. Resurserna för forskning vid de mindre och medelstora högskolorna har också förstärkts efter förslag i forskningspropositionen. Det finns skäl att ytterligare stimulera utvecklingsarbetet vid de mindre och medelstora högskolorna och därvid ta fasta bl.a. på vad som förts fram av de remissinstanser som nämnts ovan.

Flera av de mindre och medelstora högskolorna har redan i dag valt att profilera sin verksamhet. Ofta sker det med utgångspunkt från det regionala näringslivets struktur och inriktning och i samverkan med näringslivet. Regeringen ser positivt på en sådan utveckling och har i propositionerna 1992/93:169, Högre utbildning för ökad kompetens, och 1992/93:170, Forskning för kunskap och framsteg, beslutat förstärka ett antal mindre och medelstora högskolor så att deras möjligheter att spela en viktig roll för främst näringslivet ökar. Regeringen planerar att under våren fatta beslut om fördelningen av medel till de mindre och medelstora högskolorna med en industriprofil, vilka prioriterats i propositionerna ovan, samt lämna riktlinjer för användandet av medlen.

Regeringen avser senare att med regionalpolitiska medel, som en engångsinsats, ytterligare förstärka denna inriktning vid några av dessa mindre eller medelstora högskolor i framförallt stödområdena och andra regionalpolitiskt prioriterade områden.

Även gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen är viktiga resurser i det regionala utvecklingsarbetet. Den reformerade gymnasieskola som nu håller på att införas ger betydligt större utrymme för flexibla lösningar än den gamla gymnasieskolan, både när det gäller organisation och att tillgodose enskilda elevers utbildningsönskemål. Det finns också ett tilltagande intresse från kommunerna att profilera sitt utbildningsutbud inom olika områden.

Utvecklingen inom både arbetsliv och högre utbildning förutsätter ett väl utvecklat samarbete mellan gymnasieskolan och gymnasieskolans avnämare. En kursutformad gymnasieskola ger därvidlag goda möjligheter att successivt och i takt med förändrade behov förnya utbildningens innehåll.

Kommunerna har således på ett bättre sätt än tidigare möjligheter att bl.a. inrikta utbildningar så att de svarar mot lokala och regionala behov. I stödområdena är behovet av förnyelse av näringslivet särskilt stort. Samtidigt är företagartraditionen svag på många håll i dessa områden. Det finns i dag ett ökat intresse, inte minst hos kvinnor i glesbygd och mindre orter att starta egna företag. Vi anser att detta intresse skall stimuleras.

För att stimulera kommunerna i stödområdena att utveckla utbildningar, där bygdens särskilda förutsättningar och det lokala näringslivets kompetens kan tas till vara, avser regeringen att, som en engångsinsats, anslå högst 10 miljoner kronor. Regeringen avser att senare utforma närmare riktlinjer för medlens användning samt uppdra åt NUTEK att svara för handläggningen av insatserna.

6.2.2 Kompetensutveckling för näringslivstillväxt

Regeringens bedömning: Regionalpolitiska medel bör avsättas för kompetenshöjande insatser för redan yrkesverksamma i regionalpolitiskt prioriterade områden och i regioner med låg utbildningsnivå.

Underlagsrapporter: I rapporten "En tillväxtfrämjande regionalpolitik" framhåller utredaren att ökad ekonomisk tillväxt förutsätter att svenska företag på ett bättre sätt än hittills förmår utnyttja ny teknik för att utveckla nya produkter för nya marknader. Där pekas bl.a. på behovet av höjd kompetens främst genom en ökning av den högre utbildningen. Prioriteringen av tillväxtmålet innebär att det i första hand är angeläget att bygga ut näringslivsrelevanta utbildningar. I NUTEK:s rapport om den regionala utvecklingen i Sverige pekas på behovet av en reindustrialisering som en av de viktigaste framtidsfrågorna.

Remissinstanserna: Länsstyrelsen i Kronobergs län noterar att underlagsrapporterna inte behandlar behovet av fort- och vidareutbildning. En växande andel medelålders och äldre i arbetskraften gör att länsstyrelsen förutser ett ökat behov av sådan utbildning. Länsstyrelsen i Malmöhus län påpekar att rapporten endast behandlar den högre utbildningen. Man anser att även gymnasieskolans, den kommunala vuxenutbildningens och folkhögskolornas roll bör uppmärksammas.

Företrädare för ett antal Norrlandskommuner har framfört att det finns ett stort behov av kompetensutvecklande insatser i de små och medelstora företagen.

Skälen för regeringens bedömning: En rad jämförelser av utbildningsnivån i Sverige med några av våra konkurrentländer har visat att svensk industri hade sämre utbildad arbetskraft än industrisektorerna i dessa länder. Studierna visade också att det fanns regionala variationer i utbildningsnivåerna. Man fann också ett samband mellan utbildningsnivå hos arbetskraften och företagens lönsamhet. Den låga utbildningsnivån i vissa regioner uppfattades som ett hinder för en angelägen omstrukturering av industristrukturen.

Svenskt näringsliv har således ett stort behov av kompetenshöjande insatser. Detta blir uppenbart när man konstaterar att det är åldersgrupperna över 45 år som har den lägsta utbildningsnivån och att dessa kommer att finnas kvar i produktionen under åtskilliga år framöver.

Arbetet med Agenda 2000, som vi nämnt tidigare, kommer därför att uppmärksamma behovet av återkommande utbildningar och kompetenshöjande åtgärder hos den befintliga arbetskraften.

Inom det regionalpolitiska området har olika kompetenshöjande insatser genomförts under de senaste åren. På initiativ av länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län påbörjades ett pilotprojekt för utbildning av redan yrkesverksamma i privat sektor (Teknik- och kunskapsspridning i Östra Småland). Inriktningen var att erbjuda yrkesverksamma kompetenshöjande utbildningar så nära arbetsplatsen som möjligt. Flera av de berörda kommunerna avsatte egna resurser för att i samverkan med företag identifiera och genomföra utbildningar avpassade till det lokala näringslivets behov. Initialt gjordes bedömningen att det var olika högskoleutbildningar som efterfrågades och var nödvändiga, men när olika behovsinventeringar hade genomförts visade det sig att flertalet av utbildningarna som efterfrågades låg på en lägre teoretisk nivå. Projektet har utvärderats och det finns belägg för att utbildningssatsningarna givit bättre kunskaper och färdigheter samt att näringslivets konkurrenssituation stärkts.

I det s.k. Infrastrukturprogrammet för stödområde 1 har betydande resurser avsatts för olika kompetenshöjande insatser. Av totalt 200 miljoner kronor har 35 reserverats för programområdet utbildning. Åtgärderna inom området har strukturerats i tre huvudsakliga delområden:

- stärka utbildningsplaneringsfunktionen i kommunerna och utveckla lokala "kompetensbanker"
- öka tillgängligheten till utbildning och kompetens
- utveckla och genomföra nya utbildningar.

Bland annat har man i flera kommuner avsatt resurser för att lokalt bygga upp och att utveckla former för samverkan mellan näringsliv och utbildning (utbildningssamordnare). Medel har också avsatts för att utveckla distansundervisning. Dessutom har företag fått möjlighet att under viss tid utnyttja en nyexaminerad universitets- eller högskoleutbildad person i sitt företag.

Ansvaret för kompetensutvecklingen i företagen åvilar det enskilda företaget. De största insatserna för kompetensutvecklingen hos arbetskraften svarar företagen därmed för själva. I de mindre företagen finns dock sällan resurser för stora utbildningssatsningar. Även om sådana satsningar är motiverade i ett långsiktigt perspektiv kan de i ett kortsiktigt perspektiv vara svårt att genomföra dem, bl.a. av ekonomiska skäl.

Den mest omfattande statliga satsningen på kompetensutvecklande insatser i näringslivet sker inom arbetsmarknadspolitiken, bl.a. genom utbildningsvikariat.

Som ett viktigt komplement till olika generella åtgärder för kompetensutveckling anser vi det vara motiverat att i regionalpolitiskt prioriterade områden och i områden som har en särskilt låg utbildningsnivå i näringslivet initiera ett regionalt programarbete för kompetensutveckling för redan yrkesverksamma.

Länsstyrelserna har ett regionalt samordningsansvar och svarar för genomförandet av regionalpolitiken på regional nivå. Länsstyrelserna har expertkompetens inom bl.a. områdena regionalekonomi och näringslivsutveckling samt utbildning. Det är därför naturligt att länsstyrelsen får ett samordnings- och programansvar vad gäller kompetensutveckling.

Ett sådant programarbete bör föregås av en analys av näringslivets kompetensbehov samt en strategi för hur kunskapsnivån inom näringslivet skall kunna höjas. Länsstyrelserna kan med tillgängliga resurser för regionalt utvecklingsarbete initiera detta arbete. Programmen bör utarbetas i nära samverkan med andra aktörer, t.ex. näringslivsorganisationer, företag, länsarbetsnämnder, utvecklingsfonder/bolag och kommuner. Kommunernas näringslivsansvariga har t.ex. god kunskap om de enskilda företagen och har därigenom förmåga att kunna knyta ihop olika små företags utbildnings-/utvecklingsbehov med varandra. Härigenom kan ett angeläget nätverksbyggande mellan företag stimuleras. Programmet bör klargöra rollfördelningen mellan olika aktörer och redovisa de olika intressenternas del av finansieringen. I analys och programarbetet är det angeläget att kvinnors behov av kompetenshöjande insatser särskilt beaktas. Även behovet av företagarutbildningar bör uppmärksammas. Av programmet skall vidare framgå kopplingen till den övergripande utvecklingsstrategin för länet. Varje program bör också innehålla en plan för hur programmet och dess olika delar skall kunna utvärderas.

För genomförandet av program med här angiven inriktning anser vi att medel från ett utökat länsanslag bör kunna disponeras efter ansökan från län som prioriterar dessa frågor (se även avsnitt 9.2). Vi återkommer till medelsfrågan i avsnitt 13.

6.3 Kommunikationer och transporter

Regeringens bedömning: Ett effektivt och väl fungerande kommunikationssystem utgör en viktig förutsättning för Sveriges fortsatta ekonomiska utveckling. Goda kommunikationer och transportmöjligheter är av grundläggande betydelse för tillväxten och den regionala utvecklingen.

En prioritering av tillväxtmålet kräver långsiktiga och strategiska satsningar på det nationella stamvägnätet för de stora och långväga flödena. För landsbygdens fortsatta utveckling är ett vägnät som tillgodoser såväl person- som godstransporter en viktig förutsättning. I det system som vägnätet utgör krävs dessutom stora förbättringar i det lågtrafikerade nätet. Inte minst skogsindustrins krav på färsk skogsråvara liksom turistnäringens krav på tillgänglighet ställer stora krav på detta nät.

Infrastrukturverken bör i samband med de fördjupade anslagsframställningarna särskilt redovisa sina verksamheters regionalpolitiska effekter.

Underlagsrapporter: Överensstämmer med vår bedömning.

NUTEK pekar i sin översyn på bl.a. kommunikationer som en central komponent i det regionala utvecklingsarbetet. NUTEK framhåller också att de regionala utvecklingsmöjligheterna som kan följa av infrastrukturinvesteringar hittills beaktats alltför lite. NUTEK menar att det finns påtagliga svårigheter att i det nuvarande planeringssystemet åstadkomma de för den regionala utvecklingen och samhällsekonomin optimala lösningarna.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser delar utredarens syn på infrastrukturens betydelse. Utredarens syn på val av investeringsobjekt delas av flertalet remissinstanser. Några hävdar dock den traditionella, samhällsekonomiska kalkylmodell som verken använder idag. Behovet av kunskap om infrastrukturutbyggnadens systemeffekter framhålls.

Skälen för regeringens bedömning: För att uppnå målet om livskraftiga regioner som kan bidra till nationell tillväxt skall inriktningen av infrastrukturutbyggnaden vara att skapa tillgänglighet i Sveriges alla delar. När det gäller kommunikationer ingår i infrastrukturen system för transporter av människor, gods och information.

Inom trafiksektorn bedrivs en nationell investeringsplanering för de fyra trafikslagen; väg, järnväg, luft- och sjöfart. Under en lång följd av år var investeringarna i nya vägar och järnvägar mycket begränsade.

Som en del av näringspolitiken, och med det uttalade målet att skapa goda förutsättningar för ekonomisk tillväxt, beslutade riksdagen i början av 1990-talet att öka infrastrukturinvesteringarna radikalt. Genom detta lades grunden för genomförandet av ett antal större väg- och järnvägsprojekt som har betydelse för att knyta samman olika regioner i landet. Emellertid visade det sig att de resurser som riksdagen anvisat inte var tillräckliga. Ett antal mycket centrala och viktiga väg- och järnvägsprojekt kvarstod.

Regeringen redovisade därför för riksdagen våren 1993 ett förslag till hur väg- och järnvägsinvesteringarna långsiktigt skulle inriktas och hur dessa skulle finansieras. Riksdagen beslutade i juni 1993 om ekonomiska ramar och om en planeringsinriktning för perioden 1994-2003.

Riksdagens beslut innebär att planer för trafikinvesteringar för totalt 98 miljarder kronor upprättas för den kommande tioårsperioden. Satsningen innebär en fördubbling mot tidigare anslag för ändamålet. Medlen fördelas, avrundat mellan trafikslagen så att 49 miljarder kronor avses gå till vägar, 38 miljarder kronor till järnvägar, 9 miljarder kronor till länstrafikanslag (väg, järnväg och luftfart) samt 1 miljard kronor till sjöfart. Till detta kommer investeringsprojekt som skall finansieras med avgifter eller vägtullar.

Den inriktning av investeringarna som regeringen föreslog och som riksdagen i allt väsentligt godkände innehåller en avvägning mellan olika delmål i samhället. Bland annat knyts hela landet samman av ett stamvägnät som omfattar samtliga Europavägar samt vissa riksvägar som ur regionalpolitisk eller annan synvinkel har stor betydelse.

Länsstyrelserna ansvarar för planeringen av investeringar i länsvägar och länsjärnvägar. Nya planer skall fastställas för perioden 1994-2003. Förutom den planeringsram som har fastställts för den pågående planeringsperioden har medel anvisats för underhåll med syftet att förbättra det lågtrafikerade vägnätet. Riksdagen har på regeringens förslag beslutat om extra underhållsåtgärder på länsvägnätet för totalt 4 463 miljoner kronor sedan hösten 1991.

Drygt 4 miljarder kronor har redan investerats vilket har resulterat i att 325 mil grusvägar och 317 mil belagd väg har blivit åtgärdade med förstärkningar, höjd bärighet, ökat beläggningsunderhåll samt ytbeläggning. Åtgärderna har, förutom att de bidragit till en förbättrad infrastruktur, bidragit till att förbättra sysselsättningsläget i bygg- och anläggningsbranschen.

Det lågtrafikerade vägnätet är förutsättningen för tillgången till de överordnade vägnäten.

Det lågtrafikerade vägnätet kännetecknas också av stora drifts- och underhållsbehov för att klara bärighet, undanröja tjälskador och för att minska problemen med obelagd väg. Inte minst för det svenska skogsbruket och skogsindustrin är det av avgörande vikt att vägnätet får full bärighet och tjälsäkring snarast möjligt. Även för persontransporter,

enskilda såväl som kollektiva, har vägarnas beskaffenhet mycket stor betydelse i landets glesare delar.

För att komma till rätta med problemen på de lågtrafikerade vägarna krävs en mängd små åtgärder såsom beläggning, tjälsäkring och höjd bärighet. Vägverket har i den nationella väghållningsplanen en bedömning för de närmaste åren att 660 mil väg behöver tjälsäkras och 160 mil väg beläggas.

Det kvarstående underhållet för det lågtrafikerade vägnätet har av Vägverket bedömts till 2,5 miljarder kronor per år under tio år. En årsproduktion bedöms vara genomförd med de extramedel som riksdagen har anvisat för åtgärder under år 1993. Förutom de omfattande åtgärderna i vägnätet har beslutats om en omfattande upprustning av vissa länsjärnvägar.

Järnvägsinvesteringarna är till stor del grundade på målet att knyta samman stora delar av landet med ett effektivt och högklassigt järnvägsnät för såväl godstransporter som persontrafik. Vad särskilt gäller persontrafiken är det angeläget att investeringar för nationella system görs på ett sådant sätt att de också kan gagna regional trafik. Härigenom främjas de lokala arbetsmarknadernas differentiering och stabilitet. Utöver de särskilda satsningarna på persontrafiken kommer även en omfattande utbyggnad av järnvägar som har stor betydelse för godstrafiken att ske. Detta gäller bl.a. godsstråket genom Bergslagen, Norra stambanan och Stambanan genom övre Norrland. En första etapp av Botniabanan planeras också. Denna består av en upprustning av Ådalsbanan upp till i första hand Kramfors och kommer i enlighet med riksdagens beslut om investeringar i trafikens infrastruktur att genomföras inom planperioden. En särskild utredare kommer att utses för den fortsatta utbyggnaden av Botniabanan.

Inom sjö- och luftfarten finns generellt inga brister i infrastrukturen. Flygplatserna har en god täckning i hela landet och bra hamnar finns längs hela kusten.

Beträffande statens stöd till kommunala flygplatser i skogslänen föreslogs i budgetpropositionen 1993 en koncentration till vissa strategiska sådana. Vidare öppnades Länstrafikanslaget för investeringar i kommunala flygplatser i hela landet.

Regeringen har i årets budgetproposition föreslagit att driftstödet till kommunala flygplatser i skogslänen skall fördubblas till ca 30 miljoner kronor.

Som ett av de trafikpolitiska målen, fastlagda år 1988, ingår att transportsystemet skall byggas upp så att det bidrar till regional balans. Regeringen avser att uppdra åt infrastrukturverken att i samband med de fördjupade anslagsframställningarna särskilt redovisa de regionalpolitiska effekterna av utbyggnad och underhåll inom respektive verks område.

Mot bakgrund av det under våren 1993 beslutade 10-åriga infrastrukturprogrammet har regeringen uppdragit åt Boverket och länsstyrelserna att redovisa regionala trafik- och miljöanalyser som ett led i att åstadkomma ett miljöanpassat transportsystem.

Det är också angeläget att beakta de stora infrastrukturinvesteringarna i det regionala utvecklingsarbetet för att ta tillvara den utvecklingspotential som ligger i att bl.a. kombinera utbyggnaden med andra investeringar och åtgärder. Det är bl.a. i den fysiska planeringen på lokal och regional nivå som möjligheter och konflikter i skilda utvecklingsalternativ framgår. Viktiga instrument i denna process är kommunernas översiktsplaner och länsstyrelsernas regionala utvecklingsprogram. Den planering som varje länsstyrelse gör för ianspråktagandet av länstrafikanslaget föranleder också en fördjupning av planeringsunderlaget.

Den moderna informationsteknologins förmåga att överbrygga avstånd har en utomordentligt stor betydelse för att skapa en balanserad regional utveckling. I den nyligen tillsatta IT-kommissionens arbete ingår att ytterligare stimulera tillämpningar som gynnar den regionala utvecklingen.

Vad gäller telekommunikationerna innebär Telias kostnadsanpassning av teletaxorna att fjärrsamtal och utlandssamtal blir relativt billigare medan närsamtal blir relativt dyrare vilket medför en geografisk utjämning av teletaxorna.

Det finns i praktiken inga regionala begränsningar när det gäller att tillhandahålla efterfrågade teletjänster. Ett landsomfattande digitalt långdistansnät finns etablerat sedan år 1987. Vid slutet av år 1993 var 84 % av alla förbindelser i långdistansnätet digitaliserade. Vid slutet av år 1995 beräknas alla långdistansförbindelser i landet vara digitaliserade.

Vidare sker modernisering av telefonnätet genom att äldre elektromekaniska telefonstationer ersätts med digitala AXE-växlar. 67 % av alla kunder var anslutna till AXE i slutet av 1993.

6.4 Avreglering och regional utveckling

Regeringens bedömning: Avregleringar bör genomföras på ett sådant sätt att olika regioners tillgång till servicefunktioner inte äventyras. Respektive tillsynsmyndighet eller den regeringen utser bör följa och årligen till regeringen rapportera bl.a. de regionala konsekvenserna av avregleringarna.

Underlagsrapporter: Utredaren föreslår att eventuella kostnader för att upprätthålla och utveckla nationella strukturer inom avreglerade områden normalt skall belasta respektive verksamhetsområde. NUTEK föreslår att frågan utreds.

Remissinstanserna: En stor majoritet av de remissinstanser som har berört frågan är positiva till en modell där varje verksamhet tar sitt regionalpolitiska ansvar för upprätthållande av en nationell infrastruktur. En mindre del av de svarande är avvaktande och pekar på behovet av ytterligare utredning. Några remissinstanser är negativa till en lösning

inom varje verksamhetsområde. De förordar i stället upphandling via anslag i statsbudgeten.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen har i samband med beslut om avregleringar för t.ex. inrikesflyget framhållit att avregleringar skall göras på ett sådant sätt att viktiga samhällsintressen inte åsidosätts. Ett sådant intresse, i vilket staten har ett uttalat ansvar, är att bevara viktiga funktioner som har en nationell, infrastrukturell karaktär. Sådana funktioner är t.ex. post, tele, inrikesflyg, järnvägstrafik och energiförsörjning. Inom flera av dessa områden har system införts som garanterar bl.a. tillgänglighet och rimliga priser i alla regioner. Andra funktioner kommer att behandlas med samma utgångspunkter men med lösningar som anpassas efter varje verksamhets förutsättningar.

I det följande redovisas bedömningar av nyligen genomförda avregleringar från regionalpolitisk synpunkt.

Inom kommunikationssektorn har under de tre senaste åren avregleringar genomförts för postväsendet, inrikesflyget och telemarknaden. Syftet med avregleringarna är att genom ökad konkurrens uppnå ökad effektivitet inom de olika verksamhetsområdena, vilket ger förutsättningar för att upprätthålla service och volym över hela landet. På många områden har effektivitetsförbättringar med bättre service och lägre priser kunnat erbjudas kunderna. Beroende på verksamheternas olika förutsättningar har tillvägagångssätten för att säkra servicenivån varit olika.

För post- och teleområdena gäller att riksdagen stiftat lag som bl.a. anger aktuell minsta godtagbara standard på verksamhetens service och vilka åtgärder som staten förfogar över för att upprätthålla den.

På teleområdet anges i telelagen (1993:597) att enskilda och myndigheter skall tillförsäkras tillgång till effektiva telekommunikationer till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnad. I detta ligger bl.a. att var och en skall få möjlighet att från sin stadigvarande bostad eller sitt fasta verksamhetsställe utnyttja telefonitjänst inom ett allmänt tillgängligt telenät. Med telefonitjänst avses överföring av tal och telefaxmeddelanden samt datakommunikation via låghastighetsmodem.

I fråga om telenätet bör framhållas att Telia för närvarande tidigarelägger AXE-utbyggnaden vilket förbättrar utvecklingsbetingelserna i flera av landets regioner.

För postverksamheten gäller postlagen (1993:1684). I denna föreskrivs att det skall finnas en grundläggande postservice som innebär att brev och paket kan nå alla i landet oavsett adressort. Det skall finnas möjlighet för alla att få brev befordrade till enhetliga och rimliga priser. Privatpersoner skall också ha möjlighet att få paket befordrade till enhetliga priser. Därutöver skall det finnas en rikstäckande kassaservice som innebär att alla har möjlighet att verkställa och ta emot betalningar till enhetliga priser. Vad gäller kassaservicen kommer regeringen att i avtal uppdra åt Posten AB att tillhandahålla en rikstäckande kassaservice mot ersättning enligt hittills gällande ordning. Vidare fastslås att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer fortlöpande skall

följa utvecklingen på postområdet och bevaka att post- och kassaservicen motsvarar samhällets behov.

Post- och telestyrelsen är fr.o.m. 1 mars 1994 tillsynsmyndighet på såväl post- som teleområdet.

Den 1 juli 1992 avreglerades den svenska inrikes luftfartsmarknaden. Detta innebär att huvudmålet vid meddelande av tillstånd för regelbunden inrikes trafik är att åstadkomma en effektiv konkurrens inom ramen för de trafikpolitiska målen.

Regeringen har vid ett flertal tillfällen uttalat att samhället har ett ansvar för regionalpolitiskt viktig flygtrafik. Riksdagen har nyligen beslutat att flygtrafik mellan Östersund och Umeå skall upphandlas även för budgetåret 1994/95 med möjlighet att teckna ett treårigt avtal. Regeringen gav den 2 december 1993 en särskild förhandlingsman uppdraget att upphandla denna trafik. Upphandlingen skall ske i anbudskonkurrens och trafiken skall vid behov finansieras från anslaget Köp av interregional persontrafik på järnväg m.m.

Vad gäller övriga flygförbindelser inom Norrland har regeringen i årets budgetproposition uttalat att det är viktigt att flygföretagen får möjlighet att pröva sig fram, innan man drar en mer definitiv slutsats om vad marknaden förmår eller inte förmår på enskilda linjer. Vidare uttalas att intresse finns att bedriva trafik på det inre Norrlandsnätet och möjlighet bör därför ges att bygga upp denna trafik ytterligare och att det därför inte finns anledning för staten att nu upphandla trafik på andra förbindelser än Östersund–Umeå.

Det åligger Luftfartsverket att kontinuerligt följa utvecklingen av inrikesflyget, bl.a. vad avser uppfyllandet av de trafikpolitiska målen om tillgänglighet och regional balans. Regeringen avser dessutom att inom kort ge verket i uppdrag att genomföra en utvärdering av avregleringen av den svenska inrikes flygmarknaden, bl.a. med avseende på servicenivåer och prisutveckling i landets olika delar. I uppdraget skall också ingå förslag till åtgärder som underlättar fortsatt flygtrafik.

För tågtrafiken gäller, sedan lång tid tillbaka, att regionalpolitiskt viktig trafik i stomnätet upphandlas av staten. För budgetåret 1994/95 omfattar upphandlingen 474,3 miljoner kronor. Norrlandstrafiken bedöms som särskilt viktig.

Även elmarknaden är under förändring. Regeringen beslöt i december 1993 att inhämta Lagrådets yttrande över ett förslag till ändrad lagstiftning på elområdet. Huvudprincipen för de förändringar som föreslås är att åstadkomma en boskillnad mellan å ena sidan produktion och försäljning av el och å andra sidan distribution av el (nätverksamhet). Produktionen och försäljningen skall ske i konkurrens medan nätverksamheten som är ett monopol även i fortsättningen skall regleras och övervakas på särskilt sätt. Nätägare skall vara skyldiga att på skäliga villkor ansluta andra till sina nät och att på skäliga villkor överföra el oberoende av vem som är ägare till kraften. Regeringen föreslår att en nätmyndighet inrättas för att sköta tillsynen av nätverksamheten. Förslaget inbegriper även ett skydd för mindre kraftproducenter och en möjlighet att skydda fjärrvärme från oönskad konkurrens.

De elkunder som så önskar kommer att kunna kvarstå i ett elhandelssystem med i huvudsak samma villkor som de nu rådande. I ett inledningsskede bedöms främst mindre konsumenter, exempelvis hushållskunder, ha mindre anledning att handla på den öppna elmarknaden, bl.a. beroende på att kostnaderna för mätning- och avräkning ännu är relativt höga. Dessa kunder kommer istället att garanteras el genom den säljare som innehar leveranskoncession för det område till vilket kunden hör. Eftersom merparten av hushållskunderna kommer att sakna motiv för att köpa el på den öppna marknaden måste nätmyndigheten övervaka leveranskoncessionsinnehavarnas verksamhet och se till att den totala prisbilden är rimlig.

För såväl nätverksamhet som elpriser inom en leveranskoncession gäller att prissättningen skall vara skälig. Nättariffer inom ett koncessionsområde skall dock utjämnas och vara oberoende av var kunderna finns inom området. Områdenas utformning har därmed stor betydelse för tarifferna - det är t.ex. betydligt kostsammare att bedriva nätverksamhet i ett glesbygdsområde än i ett tätortsområde.

Det bör vara en särskild uppgift för nätmyndigheten att se till att de nya förhållandena på elmarknaden inte leder till försämrade villkor vad gäller överföring av el för kunder utanför tätorterna. Regeringen avser att ge nätmyndigheten i uppdrag att följa denna fråga närmare och särskilt redovisa hur kostnaderna för elöverföring utvecklas för kunder i glesbygdsområden.

Även inom elområdet införs således grundregler och en tillsynsfunktion för att bl.a. säkra tillgången till elenergi till rimliga priser även för små kunder i glesa och perifera områden.

Avslutningsvis vill vi framhålla att vi således avser att ge samtliga myndigheter som har tillsynsansvar eller motsvarande funktion inom avreglerade områden i uppdrag att årligen redovisa utvecklingen av bl.a. servicenivån och priser i de regionalpolitiskt prioriterade regionerna. Berörda myndigheter bör i anslutning till sin uppföljningsverksamhet också lämna förslag till åtgärder på eventuella problem.

6.5 Näringslivsfrågor

Regeringens bedömning: Ett gemensamt mål för regeringens finans-, närings- och regionalpolitik är att främja ekonomisk tillväxt i alla delar av landet. Näringslivsfrågor som har stor betydelse för den regionala utvecklingen, är bl.a. riskkapitalförsörjning för små- och medelstora företag, företagsförnyelse, kvinnors företagande och turism.

Underlagsrapporter: Utredaren konstaterar att de regionala utvecklingsfonderna har spelat en viktig roll för mindre företags försörjning med risklånekapital. Finanskrisen har medfört att bankerna sänkt sina risknivåer vilket bidragit till att öka behovet av den typ av lån som

utvecklingsfonderna erbjuder. En fortsatt utbyggnad av en regionaliserad organisation som erbjuder risklånekapital framstår därför som angelägen. När det gäller insatser för ökat nyföretagande menar utredaren att statens möjligheter att bidra är begränsade. Åtgärder för att förbättra tillgången till riskägar- och risklånekapital är viktiga i detta sammanhang. Staten har bl.a. genom Industri- och nyföretagarfonden engagerat sig i att stödja teknikbaserat nyföretagande. Fonden är placerad i Stockholm. I rapporten föreslås en uppbyggnad av konkurrerande statliga institutioner placerade i andra regioner för att öka mångfalden och reducera sannolikheten för stora felsatsningar. I NUTEK:s rapport om den regionala utvecklingen i Sverige anges behovet av reindustrialisering som en av de viktigaste framtidsfrågorna.

Remissinstanserna: Flera av remissinstanserna har kommenterat utredarens förslag om riskkapital- och risklåneförsörjningen och instämmer i att kapitalfrågan är väsentlig för företagen. Av dessa instanser har många påpekat behovet av ytterligare insatser på kapitalförsörjningsområdet.

Utvecklingsfonderna i Uppsala och Jönköpings län understryker vikten av att det finns ett regionalt utbud av riskkapital och riskvilligt lånekapital för att ge en försäkring om att de ekonomiska möjligheter som ryms inom regionen ägnas tillräcklig uppmärksamhet. Utvecklingsfonden i Norrbottens län framhåller att staten bör ha fortsatt beredskap för att delta i bildandet av regionala utvecklingsbolag för att tillföra näringslivet riskägarkapital. Utvecklingsfonden menar emellertid att fondernas omfattande samarbete med andra statliga riskfinansiärer, Norrlandsfonden samt riskkapitalbolag i dag ger även teknikbaserade företag bra möjligheter att välja bland alternativa finansieringskällor.

Grossistförbundet menar att rapporten tenderar att övervärdera betydelsen av statliga fonder och andra statliga insatser när det gäller att trygga företagens kapitalförsörjning. Förbundet menar att riskkapitalförsörjningen i princip bör kunna ordnas inom ramen för det ordinarie kreditförsörjningssystemet. Redan i dag finns det ett stort antal privata och offentliga institutioner som förmedlar riskkapital. Sedan banksystemet på nytt börjat fungera och konkurrensen förhoppningsvis blivit bättre kommer, enligt Grossistförbundet, ett ännu större utbud av finansiella tjänster att erbjudas också till småföretag. Industriförbundet tar inte ställning till förslaget om fler fonder vid sidan av Industri- och nyföretagarfonden. Förbundet saknar en precisering av hur fonderna är tänkta att fungera, finansieras och deras relation till andra aktörer inom området. Företagarnas riksorganisation delar uppfattningen att tillgången på statligt risk- och lånekapital bör förbättras. Företagarna anser att utvecklingsfonderna även i fortsättningen bör verka regionalt. Grundläggande är dock tillgång till en fungerande kapitalmarknad med lönsamma företag som med egna vinstmedel förmår bygga upp eget kapital. SAF framhåller att den betraktar utvecklingsfondernas nuvarande finansieringsverksamhet som tillfällig. När företagens lönsamhetsnivå förbättras och kapitalmarknaden fungerar tillfredsställande kan utvecklingsfonderna avvecklas. SAF känner stor tveksamhet till idén att bygga upp ytterligare regionala fonder, då man menar att nuvarande aktörer på

marknaden på sikt bör kunna ta hand om finansiering av såväl lån som riskkapital.

Skälen för regeringens bedömning: Ekonomisk tillväxt, ökad sysselsättning och teknisk kompetensutveckling är viktiga mål för Sverige som industrination och är av grundläggande betydelse för vår framtida utveckling. Åtgärder för att främja dessa mål är avgörande för att öka levnadsstandarden och välfärden. Att skapa bättre förutsättningar för näringslivet ökar företagens möjligheter till anpassning och utveckling samtidigt som deras konkurrenskraft stärks. Investeringar i utbildning och forskning samt infrastruktur är av stor vikt. Av stor betydelse är också att förstärka och förnya industrins produktionskapacitet samtidigt som det är viktigt att företagen förmår att utnyttja ny teknik för att utveckla nya produkter för nya marknader. Små och nyetablerade företag spelar en viktig roll för att ta tillvara ny teknik och innovationer. Förutsättningarna för att driva företag skiljer sig dock åt beroende på näringslivsmiljö i form av infrastruktur, regionens historiska företagsstruktur och geografiska läge. För att åstadkomma ett bättre klimat för företagen behövs därför både generella förändringar och regionalt anpassade åtgärder.

Omfattande förändringar för att åstadkomma ett gynsammare klimat för företagen och därmed öka tillväxten har genomförts. Strategiska förbättringar av skattesystemet, avregleringar, förbättrad riskkapitalförsörjning, stöd till nyföretagande och företagsutveckling, investeringar i utbildning och forskning samt infrastruktur utgör grunden för att öka konkurrenskraften och därmed skapa möjligheter för tillväxt och nya arbetstillfällen i hela landet.

Företagsbeskattning och riskkapitalförsörjning

Skattepolitiken spelar en central roll för att skapa förutsättningar för en uthålligt hög tillväxt och minskad arbetslöshet. Regeringen har därför sedan sitt tillträde koncentrerat förändringsarbetet på skatteområdet till åtgärder som syftar till att minska skatternas skadliga effekter på produktion och nyföretagande. Exempelvis avskaffades förmögenhetsskatten på arbetande kapital i företagen och skogsvårdsavgiften (prop. 1991/92:60, bet. 1991/92:SkU10, rskr. 1991/92:97).

Investeringar i riskkapital har missgynnats jämfört med riskfritt sparande i bank eller obligationer. Det gäller avkastningen på kapital som enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag placerat i sina företag. Investeringar i aktier har beskattats dubbelt genom att bolagsvinster har träffats av såväl bolagsskatt som ägarskatter. Sådana effekter har hämmat riskkapitalbildningen och tillväxten.

Regeringen har sett det som en särskilt angelägen uppgift att undanröja överbeskattningen av riskkapitalet. Så har nyligen skett genom att riksdagen antagit regeringens proposition om Fortsatt reformering av företagsbeskattningen (prop. 1993/94:50, bet. 1993/94:SkU15, rskr. 1993/94:108). Avkastningen på det kapital som en enskild näringsidkare

eller en delägare i ett handelsbolag har investerat i verksamheten beskattas fr.o.m. beskattningsåret 1994 i inkomstslaget kapital och inte i näringsverksamhet. Vidare avskaffades dubbelbeskattningen av aktiebolagens utdelningar fr.o.m. den 1 januari 1994.

Även andra inslag i reformen innebär en kraftfull förbättring av riskkapitalförsörjningen och därmed av ekonomins tillväxt. Enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag ges möjlighet att fondera vinstmedel i företagen. De fonderade vinstmedlen (expansionsmedel) enkelbeskattas till skattesatsen 28 % och kan användas för att expandera verksamheten utan ytterligare beskattning.

Nyföretagande stimuleras genom den nya möjligheten att kvitta underskott av nystartad aktiv näringsverksamhet mot inkomst av tjänst. En utvidgning av kvittningsrätten att omfatta även s.k. generationsskiften övervägs. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med ett förslag i frågan med sikte på att förslaget skall kunna gälla fr.o.m. 1995 års taxering.

En ny reservationsmöjlighet införs, periodiseringsfond, som ersätter den tidigare skatteutjämningsreserven. Genom att avsättningar grundas på årsvinsten blir den nya reserveringsmöjligheten särskilt värdefull för nystartade företag.

De nu beskrivna åtgärderna på skatteområdet förbättrar kapitalförsörjningen för företagen och underlättar och stimulerar nyföretagande. Detta är positivt för hela landet, men har särskild betydelse genom att i samverkan med regionalpolitiskt stöd stimulera nyföretagandet i regionalpolitiskt prioriterade områden.

För att främja försörjningen av riskkapital till små och medelstora företag har staten vidare vidtagit vissa åtgärder. Bland annat har staten medverkat i bildandet av två förvaltningsbolag (Atle och Bure) och sex riskkapitalbolag som byggts upp med medel, 6,5 miljarder kronor, från de förutvarande löntagarfonderna. Ombildningen av den dåvarande Industrifonden till Industri- och nyföretagarfonden samtidigt som fonden tillfördes ytterligare kapital har inneburit stärkta resurser för nyföretagande. Riksdagen bemyndigade våren 1993 regeringen att inrätta stiftelser på sju högskoleorter. Stiftelserna tillförs ett kapital på sammanlagt en miljard kronor. De skall bl.a. medverka till exploatering av forskningsresultat. Riksdagen har vidare beslutat att de regionala utvecklingsfonderna skall ersättas av regionala aktiebolag, som får vissa förstärkta finansieringsresurser (prop. 1993/94:40, bet. 1993/94:NU11, rskr. 1993/94:80). Regeringen har tillsatt en organisationskommitté för bl.a. etableringen av de regionala utvecklingsbolagen.

En väl fungerande kapitalmarknad är nödvändig för näringslivets utveckling och för att stärka tillväxten i hela landet. De senaste årens svaga ekonomiska utveckling har försvårat de mindre företagens kreditförsörjning. För de små och medelstora företagen finns, förutom en brist på ägarkapital, även en brist på riskvilligt lånekapital. Utvecklingsfonderna, senare utvecklingsbolagen, kommer genom sin regionala förgrening att ha en väsentlig uppgift att fylla inom områdena finansiering, rådgivning och information till små och medelstora företag över hela landet.

Regionalpolitiken syftar, liksom näringspolitiken, till att bl.a. främja tillväxt och förnyelse i näringslivet. Det är därför viktigt att de åtgärder som vidtas inom de båda politikområdena samverkar med varandra. Här har länsstyrelserna en viktig samordnande roll eftersom de enligt sin instruktion bl.a. svarar för frågor om näringslivsutvecklingen i respektive län.

I norra Sverige och i regioner som utsatts för genomgripande strukturförändringar behövs även fortsättningsvis insatser i form av regionalpolitiskt stöd och risklånefinansiering för att komplettera de åtgärder som vidtagits inom kapitalmarknadsområdet.

I de regionalpolitiskt prioriterade områdena i norra Sverige är andrahandsvärdet av byggnader och maskiner ofta lågt till följd av den mycket begränsade lokala marknaden. Det innebär en högre risknivå för bankerna att lämna lån till investeringar inom dessa områden. Kapitalmarknaden är också mindre utbyggd i norra Sverige vilket bl.a. innebär att det är svårt att finna finansiering till nyföretagande och teknisk förnyelse. Vi kommer att i avsnitt 8 redogöra för de direkt företagsinriktade regionalpolitiska åtgärderna. Vi kommer där bl.a. att föreslå en förstärkning av Norrlandsfondens kapital och fortsatta möjligheter att lämna lån till privata regionala investmentbolag.

Företagsförnyelse

Vi har tidigare understrukit betydelsen av företagsförnyelse för att skapa tillväxt i olika regioner. En av regeringens åtgärder har varit att främja en fungerande marknad för riskkapital och risklånefinansiering. Tillgång till riskfinansiering är en förutsättning för att företagen skall kunna göra bl.a. investeringar i ny teknik. En annan viktig åtgärd som nämnts är att förstärka FoU-kapaciteten i regioner med svag FoU-kapacitet genom utvecklingsprogram som finansieras gemensamt av staten med regionala och lokala intressenter samt näringslivet i berörda regioner. Andra viktiga åtgärder är att ta vara på innovationer och att sprida kunskap om ny teknik till företagen.

Regeringen har uppdragit åt NUTEK att genomföra ett treårigt program för tekniksprid ning till små och medelstora företag. Detta program skall också ses i ett regionalpolitiskt perspektiv. I stora delar av landet - främst i stödområdena - är nätverket glest, både mellan företag och mellan företag och offentliga institutioner, t.ex. högskolor och forskningsinstitut. FoU-miljön är svagt utvecklad. Tillgången på utbildad arbetskraft som dels kan tillföra ny teknik, dels förbättra nuvarande teknik är mer begränsad än i andra delar av landet. I detta arbete är teknikkonsulter viktiga för tekniksprid ning inom de regionalpolitiskt prioriterade regionerna. En slutlig redovisning av uppdraget skall lämnas av NUTEK senast den 30 juni 1995.

I budgetpropositionen (bil. 13) har regeringen lämnat förslag om att på olika sätt främja innovationsprocessen. Bland annat föreslås där att ett innovationsstöd inrättas för att kunna finansiera innovationer i tidiga utvecklingsskeden. Vidare avser regeringen att ge bl.a NUTEK i upp-

drag att lämna förslag till olika insatser för att stimulera innovationsverksamhet. Vi kommer i avsnitt 8.7.2 att avisera förslag som gör det möjligt för NUTEK och produktråden att med regionalpolitiska medel stödja teknikprojekt som behöver tidig finansiering i de regionalpolitiska stödområdena.

I syfte att öka kvinnors företagande har regeringen lämnat uppdrag till NUTEK (se avsnitt 8.7.3) att genomföra åtgärder för att främja kvinnors företagande i hela landet samt lämna förslag om den framtida inriktningen av sådana åtgärder.

Turism

Turismen är en växande näring i världen. I Sverige uppskattades omsättningen år 1992 till 85 miljarder kronor och sysselsättningen beräknades till ca 80 000 helårsarbetstillfällen. Turismen är därmed en av Sveriges största näringsgrenar. Turismen är också av stor betydelse för den regionala utvecklingen i landet. I vissa regionalpolitiskt prioriterade områden utgör turismen den dominerande näringen med god utvecklingspotential.

Utifrån turismens varierande behov påverkas också sysselsättningen i olika delar av landet. Varje region, storstäder, fjällkedjan, Gotland m.fl., har sina turistiska förutsättningar. Därigenom har arbetstillfällen skapats på orter där de utgör en förutsättning för bevarande och utveckling av samhällets infrastruktur. Särskilt i norra Sveriges inland och på Gotland har turismen stor regionalpolitisk betydelse. I de mest utpräglade vinterturistorterna är turistnäringen den huvudsakliga inkomstkällan. Turismen är här basnäringar och alltså en förutsättning för näringslivs- och samhällsutvecklingen. För bl.a. de turistanläggningar som vuxit upp längs fjällkedjan har det regionalpolitiska stödet varit väsentligt. Dessa anläggningar bidrar till att åstadkomma sysselsättning och utveckla ekonomin på åtskilliga regionalpolitiskt prioriterade orter.

Turismen är också en näring som lämpar sig väl för småskalighet. I glesbygd och landsbygd har många nya företag som ger både deltids- och heltidssysselsättning vuxit fram. Inom landsbygdsturism har många nya nischer vuxit fram som är av internationellt intresse och som visar vårt lands särprägel. Det kan gälla "Bo på lantgård", "Sameturism", "Inlandsbanan" med flera turistsatsningar. Det är av stor betydelse att dessa kan utvecklas vidare organisatoriskt och marknadsföras. Här bedrivs ett arbete av ALA-gruppen vid Sveriges Lantbruksuniversitet i samarbete med bl.a. Glesbygdsmyndigheten.

I anslutning till riksdagens beslut i december 1989 om skatteomläggningen uppdrog regeringen 1990 åt NUTEK (dåvarande Statens industriverk) att följa utvecklingen på vissa turistorter. NUTEK:s slutrapport om skattereformens inverkan på turistbranschen på vissa orter överlämnades till regeringen i juni 1993.

Regeringen anser, i likhet med NUTEK, att såväl deprecieringen av den svenska kronans värde som det förhållande att mervärdesskatten på hotelltjänster, camping och persontransporter (inklusive skidliftar) den 1

juli 1993 sänktes till 12 % har inneburit betydande stimulanser för turistnäringen.

Regeringen har i budgetpropositionen (bil.13) redogjort för sin syn på vissa av de förslag som NUTEK lämnat i sin slutrapport. Därutöver har NUTEK också föreslagit åtgärder för att komplettera och bygga ut den turistiska infrastrukturen i de regionalpolitiska stödområdena. Detta är åtgärder som den enskilde näringsidkaren inte har möjligheter att själv genomföra men där det samlade resultatet skulle leda till en mer attraktiv produkt och därmed till ökade förtjänster för respektive turistområde. Det kan t.ex. vara att knyta ihop liftsystem, att skapa bättre mottagnings- och informationssystem. Regeringen menar att NUTEK inom ramen för de medel för regional utveckling som verket avses få disponera bör kunna lämna stöd till sådana åtgärder (se avsnitt 9.3).

6.6 Kultur

Regeringens bedömning: Insatser inom kulturområdet är en självklar och betydelsefull del i det regionala utvecklingsarbetet. Regeringen vill därvidlag understryka att de insatser som med regionalpolitiska medel görs av länsstyrelserna inom kulturområdet bör ske utifrån en långsiktig strategi och vara samordnade med andra aktörer, främst då kommuner och landsting.

Regeringen anser att det samarbete avseende de regionala kulturinsatserna som inletts mellan NUTEK, Glesbygdsmyndigheten, Kulturrådet och Riksantikvarieämbetet bör fortsätta.

Underlagsrapporter: Utredaren framhåller att en uthållig tillväxt förutsätter tillgång till relevant infrastruktur av olika slag. Bland annat måste det, vid sidan av en ekonomisk infrastruktur, finnas en social infrastruktur som säkrar tillgången till ett relevant utbud av sociala och kulturella tjänster.

Enligt Glesbygdsmyndighetens rapport "Den andra sidan av myntet - om regionalpolitikens enögdhet" finns det anledning att vidga definitionen på infrastruktur. Alternativt precisera begreppet i fysisk respektive social och kulturell infrastruktur (mjuk infrastruktur). Båda delarna är lika viktiga i regionalpolitiken.

Remissinstanserna: Av Glesbygdsmyndighetens sammanställning framgår att såväl myndigheter som kvinnliga nätverk anser att kultur är en av de faktorer som är av stor betydelse för livsmiljön.

Skälen för regeringens bedömning: Kultur i olika former har stor betydelse för en regions livskraft och utveckling. Ett rikt kulturliv och en levande kulturmiljö bidrar till att göra en plats attraktiv som bostadsort och kan påverka lokalisering av företag och möjligheten att rekrytera kvalificerad arbetskraft. En utveckling av kulturmiljöer och

kulturminnen till attraktiva besöksmål medför även att sysselsättningstillfällen skapas inom turistnäringen.

Det är i detta sammanhang angeläget att uppmärksamma betydelsen av de omfattande - många gånger helt ideella - insatser som görs inom kulturområdet. Regeringen har därför uppdragit åt Statens kulturråd att i samråd med Glesbygdsmyndigheten och NUTEK utforma och genomföra ett utbildningsprogram för personer som arbetar med kulturell verksamhet på landsbygden och i mindre tätorter.

I vissa orter och regioner har näringslivet medverkat i finansieringen av insatser på kulturområdet. Detta skall bl.a. ses mot bakgrund av att företag i allt högre grad värderar den omgivande miljöns kvaliteter. Regeringen finner att samverkan mellan näringslivet och andra aktörer är ett positivt och naturligt inslag på kulturområdet.

Riksdagen beslutade år 1990 att ge länsstyrelserna möjlighet att delta i finansieringen av kultursatsningar med medel ur anslaget för regionala utvecklingsinsatser. Denna möjlighet har nyttjats i varierande utsträckning. Under budgetåret 1991/92 anslog länsstyrelserna mellan 1 % och 15 % av projektmedlen till kulturändamål.

Statens kulturråd och NUTEK har tillsammans följt upp länsstyrelsernas projektverksamhet inom området. I samarbete med Riksantikvarieämbetet och Glesbygdsmyndigheten har de tagit initiativ till och utarbetat rapporten "Drivfjäder - eller fjäder i hatten? Länsstyrelsernas utvecklingsbidrag till kultur" (Rapport från Statens kulturråd 1993:4). I rapporten konstateras att flera länsstyrelser har utarbetat särskilda kulturprogram eller strategier. Som exempel nämns Kronobergs län, där länsstyrelsen har utarbetat ett strategidokument för behandlingen av kulturfrågorna i ett regionalpolitiskt perspektiv. I länet finns redan ett kulturpolitiskt program som landstinget har tagit fram och där målsättningar inom specifiserade områden pekas ut. Länsstyrelsens strategidokument kompletterar detta och prioriterar särskilt insatser för att stärka den regionala identiteten och levandegöra det regionala kulturarvet.

I rapporten från Statens kulturråd framhålls att det är av stor vikt att det finns fria projektmedel för stimulans och utveckling av det regionala kulturlivet. Man menar också att det är nödvändigt med en strategi som även ger möjlighet till insatser för uppkommande angelägna behov. Regeringen instämmer i detta och vill understryka betydelsen av att kultursatsningar integreras i länets långsiktiga regionala utvecklingsarbete. Vidare är en nära samverkan med kulturområdets olika aktörer - företrädare för såväl kulturliv som landsting och kommuner - en förutsättning för att länsstyrelsens insatser skall överensstämma med de kulturpolitiska prioriteringarna i övrigt. Vi vill samtidigt betona att de regionalpolitiska utvecklingsmedlen skall ha en tydlig regionalpolitisk inriktning och att medlen inte får ersätta annan finansiering.

Regeringen ser positivt på det myndighetssamarbete som ligger bakom den nämnda rapporten och utgår från att detta samarbete fortsätter. Myndigheterna kan, tillsammans och var för sig, utgöra ett stöd i den process genom vilken länsstyrelserna finner sin roll i förhållande till andra aktörer på kulturområdet. Vidare kan myndigheterna, var och en

med sin speciella kompetens, bidra till den kompetensutveckling som man i rapporten framhåller behövs på det regionala kulturområdet.

Sammantaget framstår länsstyrelsernas arbete med att ta tillvara kulturen som ett medel för regional utveckling som angeläget. Den erfarenhet som nu har byggts upp torde kunna utgöra en god grund för kommande satsningar inom detta område.

7 Landsbygdsutveckling

7.1 Allmän inriktning

Regeringens bedömning: Landsbygdens resurser och tillväxtmöjligheter bör tas till vara. Basnäringarna är viktiga på landsbygden och det företagandet bildar också i fortsättningen grunden i landsbygdens näringsverksamhet. De företagsutvecklande insatserna förstärks genom införande av ett landsbygdsstöd samt utbyggd rådgivning. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt ungdomarnas och kvinnornas situation. För att trygga serviceförsörjningen bör stödet till kommersiell service förbättras och samordnade servicelösningar eftersträvas.

Utvecklingsarbetet måste bedrivas utifrån ett nedifrån- och uppperspektiv där människornas engagemang, skaparkraft och behov är vägledande. Detta arbete bör intensifieras på lokal, kommunal, regional och central nivå. Sektorssamordningen behöver förbättras, landsbygdens förhållanden beaktas och öppenhet för flexibla lösningar finnas.

Underlagsrapporter: I Glesbygdsmyndighetens idéskrift Landet vinner sägs bl.a. att landsbygdspolitiken måste utgå från de enskilda människornas engagemang, möjligheter och behov. Samma inriktning finns i idéskriften Framtidens vägvisare men då med ungdomen i centrum.

Resurserna måste tas till vara på ett skonsamt och uthålligt sätt. Mångfald och valfrihet i bosättning och livsstil skall eftersträvas. Ett stort antal förslag till generella åtgärder redovisas också t.ex. om sektorssamordning, skattefrågor, infrastruktur, utbildning, landsbygdsstöd, utvecklingsresurser m.m.

Många förslag har också framkommit vid de sju landsbygdskonferenser som anordnats samt genom brev från allmänheten. I samband med landsbygdsriksdagen i Växjö i februari i år överlämnades en sammanställning med tolv punkter som bedömdes som särskilt viktiga för landsbygdens utveckling.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser framhåller vikten av att regional- och landsbygdspolitiken blir överordnad övriga politikområden. Endast därigenom kan glesbygds- och landsbygdsfrågorna få tillräcklig tyngd i politiken.

Skälen för regeringens bedömning: Glesbygds- och landsbygdspolitiken är en viktig del av regionalpolitiken. Vad som sägs i denna proposition under andra avsnitt om t.ex. sektorssamordning, företagsutvecklande insatser osv. är därför givetvis giltigt även för glesbygd och landsbygd. Det finns dock anledning att lyfta fram glesbygds- och landsbygdsperspektivet på ett tydligt sätt. I det följande görs därför en samlad genomgång av problem och möjligheter på landsbygden samt lämnas förslag till åtgärder för att åstadkomma en positiv utveckling.

Den moderna landsbygden utgår ifrån att vi kan utveckla den decentraliserade samhällsstruktur som Sverige haft under århundraden. Landsbygdsutveckling handlar inte om att stöpa hela Sverige i samma form. Vi har olika sätt att leva och organisera vårt samhälle beroende på var i landet vi befinner oss. Dessa skillnader är en stor nationell tillgång. En utveckling av den moderna landsbygden handlar om att låta Sveriges landsbygd utvecklas från sina egna lokala förutsättningar. En decentraliserad samhällsstruktur underlättar hushållning med naturresurser och innebär att landets samlade ekonomiska resurser bättre kan tas till vara. Hela Sverige ska leva - och utvecklas.

Grunden för en stabil utveckling på landsbygden är att basnäringar som jord- och skogsbruk samt fiske kan utvecklas positivt. Produktion av livsmedel och råvaror av olika slag utgör en viktig del i landsbygdens ekonomi. Jordbruket har också en avgörande roll för bevarandet av ett öppet och levande kulturlandskap. Här finns också utvecklingsmöjligheter i form av ett ökat intresse för boende på landsbygden, men också i form av en ökad efterfrågan på nya miljöanpassade produkter.

Landsbygdens resurser bör tas till vara och utvecklas. Viktigast av allt är människorna som bor där och vars skaparkraft och idéer är en grundförutsättning för landsbygdens utveckling. Vi har inhämtat att ca 2 300 lokala utvecklingsgrupper för närvarande finns registrerade hos Folkrörelserådet och att dessa lägger ned ett stort ideellt arbete för att utveckla sin bygd. Många gånger har kvinnorna gått i spetsen för det lokala utvecklingsarbetet. Vi kommer senare att redovisa olika åtgärder för att förbättra förutsättningarna för kvinnors företagande m.m.

En viktig grupp för den framtida utvecklingen på landsbygden är ungdomarna. Det gäller att på olika sätt ge dessa möjligheter att stanna i sin hembygd och utveckla denna, eller att efter studier återvända till sin hemort. Det är också viktigt med samverkan och nätverk mellan olika ungdomsprojekt i landet. Vi anser att Glesbygdsmyndigheten, som ansvarar för projektet Ung på landet, bör ta initiativ till att sådan samverkan kan utvecklas. Därvid bör bl.a. insatser för nyföretagande bland ungdom uppmärksammas.

En stabil och uthållig tillväxt i landet kan bara skapas om alla regioner är med och bidrar till denna tillväxt. En utveckling av den ekonomiska aktiviteten i Sveriges landsbygd är därför viktig.

Näringslivets produktionsbetingelser förändras. Ny teknik och nya möjligheter till avståndskommunikation får ökad betydelse. Arbetsformerna, hur arbetet organiseras, blir mer avgörande för företagens utveckling. Miljön sätter allt tydligare ramarna för såväl produktionsbetingelser som företagsekonomiska bedömningar. Vi står inför en tid som har större möjligheter att präglas av decentralisering, mångfald och maktspridning.

Den mänskliga förmågan blir en allt mer strategisk resurs. Landsbygdspolitiken, måste byggas upp kring den enskilda människans idéer, initiativkraft, ansvarskänsla, kunskap och arbetsinsats. För att få en positiv utveckling av landsbygden krävs dels förbättringar av de allmänna förutsättningarna för tillväxt, dels särskilda insatser som rådgivning, företagsstöd etc. För att detta skall lyckas måste behoven på lokal nivå beaktas. Därför måste såväl planering som åtgärder utgå i från ett nedifrån- och upp-perspektiv. Hur detta kan genomföras redovisas närmare i nästa avsnitt, där den lokala, kommunala, regionala och centrala nivåns möjligheter och ansvar utvecklas.

De små och medelstora företagen är särskilt viktiga för att generera utveckling och ny sysselsättning på landsbygden. Småföretagandet är avgörande för att sysselsättningsökningen ska nå hela landet. Det minskar risken för överhettning i ekonomin och bidrar till att arbetslösheten sänks utan att lönerna därför accelererar. När regeringen genom olika åtgärder söker häva årtiondens diskriminering av de mindre företagen kommer det att innebära en injektion för landsbygden. Flera faktorer är centrala för att utveckla den moderna landsbygden. Många av dessa grundar sig på landsbygdens förmåga, dvs. de där verksamma och boendes förmåga, att kommunicera och ha ett utbyte med andra delar av landet och den övriga omvärlden - utbyte i form av kunskaper, information, personer, varor osv. Landsbygdens infrastrukturförsörjning är därför av mycket central betydelse och en förutsättning för ekonomisk utveckling.

Landsbygden är således en viktig resurs för att bryta den ekonomiska stagnationen och att upprätta Sverige som en tillväxt- och företagarnation med en stark och växande ekonomi. Den förnyelse av regionalpolitiken som föreslås i denna proposition avser att ge landsbygden en tydligare roll i arbetet för att nå detta mål.

Regeringens bedömning: För att ta till vara landsbygdens tillväxtmöjligheter bör ett kraftfullt utvecklingsarbete bedrivas på såväl lokal, kommunal, regional som central nivå. Det är viktigt att alla nivåer och aktörer samverkar.

Det grundläggande utvecklingsarbetet utförs av lokala grupper, vilka bör ges ett fortsatt stöd. Kommunerna deltar aktivt i landsbygdsarbetet. Länsstyrelserna har en viktig roll som pådrivande och samordnande kraft för en aktiv landsbygdspolitik i länen. De medel som länsstyrelserna tilldelas för regionala utvecklingsinsatser bör kunna vara ett viktigt instrument för bygdeutvecklingen. På central nivå har Glesbygdsmyndigheten en viktig uppgift. Regeringen avser vidare att, genom tilldelning av ökade resurser, förstärka det viktiga arbete som Folkrörelserådet Hela Sverige ska leva bedriver.

Underlagsrapporter: I Glesbygdsmyndighetens idéskrift Landet vinner betonas de lokala byutvecklingsgruppernas betydelse. Där föreslås att bygden skall sättas i centrum och att byarörelsen bör disponera vissa egna resurser för sitt utvecklingsarbete i form av en s.k. bygdepeng. Bristande kunskap och negativa attityder hos politiker och tjänstemän bedöms ofta blockera de lokala gruppernas arbete. I idéskriften föreslås att kommunerna ska få ett betydligt större inflytande över landsbygdspolitiken och att resurser ska ställas till deras förfogande kopplat till kommunala landsbygdsprogram. Kommunala kontaktpersoner - byombudsmän - bör utses. Länsstyrelsernas samordnande roll bör förstärkas och utrymme ges för strategiskt utvecklingsarbete för landsbygden.

Remissinstanserna: När det gäller de lokala grupperna så finns det stor vilja och intresse att utveckla den egna bygden. De lokala initiativen anses vara en förutsättning för en positiv utveckling på landsbygden. Därvid förutsätts de kommunala företrädarna vara lyhörda och progressiva vad gäller bygdens utveckling. Länsstyrelsen i Jönköpings län framhåller att översiktsplanen mer aktivt bör utvecklas som ett instrument för landsbygdsutveckling.

Utan ett stöd från kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter anses det allmänt inte kunna ske någon lokal utveckling. En s.k. bygdepeng anses av en del vara viktig för att ge de lokala grupperna vissa resurser. Många remissinstanser framhåller dock att om en grupp skall få medel så måste det krävas att de har en aktiv verksamhet och kan visa upp en plan för denna inklusive ekonomiska förutsättningar. Sveriges Hembygdsförbund och ABF-förbundet är tveksamma till ett generellt bidrag och menar att i så fall bör också studieförbund och hembygdsföreningar få sådant. Några remissinstanser framhåller att det bör vara en samfinansiering mellan länsstyrelse och kommun för den s.k. bygdepengen.

När det gäller ansvarsfördelningen i landsbygdsarbetet anser de flesta remissinstanserna att kommunerna har ett huvudansvar men att länsstyrelsernas samordnande roll är viktig. Många framhåller också vikten av att kommunerna utarbetar kommunala landsbygdsprogram.

Skälen för regeringens bedömning: I det följande redovisas regeringens syn på utvecklingsarbetet på lokal, kommunal, regional och central nivå.

Lokal nivå

För att öka tillväxten i landet är det viktigt att lokalt mobilisera de krafter och resurser som finns i bygden. Det gäller att utveckla näringslivet och på olika sätt uppmuntra entreprenörer. Den moderna tekniken ger stora möjligheter. Under senare år har det skett en utvidgning av det lokala utvecklingsarbetet genom att människor på landsbygden har gått samman för den egna bygdens utveckling. Det har gällt sockenråd, byalag, samhälls- eller LRF-föreningar, bygdekommittéer m.fl. De har det gemensamt att de i stor utsträckning arbetar ideellt för den egna bygdens utveckling. Sätten att sluta sig samman varierar. Många gånger har arbetet börjat i studiecirkelform, som sedan fått en fortsättning i gemensamma projekt. På andra håll har t.ex. en idrottsförening eller en hembygdsförening tagit ett ansvar utöver deras egentliga intresseområden och arbetar brett med den egna bygdens utveckling. Den lokala mobilisering som skett har ibland också haft sin utgångspunkt i kulturaktiviteter i bygden. En stark bygdekultur ger lokal identitet och stärker självkänslan hos människorna.

På by-, socken- eller bygdenivå är förutsättningarna ofta goda för ett folkligt förankrat utvecklingsarbete. Byarörelsen i dess olika former har blivit en allt starkare kraft i samhällsutvecklingen. För närvarande finns hos Folkrörelserådet ca 2 300 registrerade lokala utvecklingsgrupper. Dessa har olika sammansättning och arbetssätt. I vissa fall har man gått samman kring någon enstaka angelägenhet, medan man i andra fall arbetar med omfattande byutvecklingsplaner. Arbetet i grupperna sker i stor utsträckning på ideell basis. Folkrörelserådet har beräknat att varje grupp i genomsnitt lägger ner mer än 900 timmar per år i ideellt arbete. Totalt för landet innebär det omkring 2 miljoner timmar. En del av de lokala grupperna får ett begränsat stöd i sitt arbete av bl.a. länsstyrelser, Folkrörelserådet och Glesbygdsmyndigheten. Huvuddelen av arbetet sker på ideell basis.

Regeringen bedömer att det utvecklingsarbete som bedrivs av de lokala grupperna är en viktig del i en process där det gäller att alla kan bidra till att skapa tillväxt, framtidstro och nya arbetstillfällen. De lokala grupperna är också i många fall betydelsefulla i arbetet med att pröva och utveckla nya modeller för servicelösningar. Det är därför viktigt att de lokala gruppernas arbete ges stöd och fortsatt stimulans av såväl kommuner som länsstyrelser. Därigenom kan också i viss ut-

sträckning det i Glesbygdsmyndighetens idéskrift framförda önskemålet om en s.k. bygdepeng tillgodoses.

Kommunal nivå

Många kommuner är aktiva i utvecklingsarbetet för landsbygden. I Jönköpings län har t.ex. utarbetats en modell för ett starkt kommunalt engagemang i landsbygdsutveckling. På andra håll i landet genomförs det kommunala landsbygdsarbetet på annat sätt. Många kommuner saknas det dock fortfarande en kommunal strategi och en aktiv kommunal insats för ett landsbygdsutvecklingsarbete. Initiativ från den lokala nivån har inte alltid mötts av motsvarande engagemang på den kommunala nivån.

Eftersom en mycket stor del av de lokala utvecklingsgruppernas förslag vänder sig till den kommunala nivån är det viktigt att kommunerna har en strategi för hur landsbygdsdelarna långsiktigt bör utvecklas. I en sådan strategi kan olika lokala gruppers insatser och åsikter användas som viktiga inslag i den kommunala planeringen. I ett strategiarbete bör de lokala intressena kunna tas till vara och utmynna i formulerade målsättningar för kommunens olika delar där också rollfördelningen mellan den kommunala och den lokala nivån klargörs. En nära samordning bör då ske med den kommunala översiktsplaneringen. Denna bör vara en angelägenhet för alla kommunens invånare och stor vikt bör läggas på landsbygdsområdena. Vi vill framhålla betydelsen av att den mark- och fastighetsanknutna regleringen används på ett rationellt och obyråkratiskt sätt. Arbetssätt och attityder kan behöva förändras. Lagstiftningen skall ses över så att regleringen på olika områden inte onödigtvis utgör ett hinder för en positiv utveckling i våra landsbygds- och glesbygdsområden.

Ett strategi- och programarbete bör bl.a. innehålla en analys av arbetsmarknaden. Speciell uppmärksamhet bör ägnas åt kvinnors och ungdomars situation. I programarbetet kan också belysas boendefrågor och hur tillgängligheten till offentlig och kommersiell service bör utvecklas och samordnas. Samlingslokaler betydelsefulla för möjligheten att nå ut med skilda kulturevenemang till glest bebyggda delar. Programmen bör därför också kunna belysa behovet av samlingslokaler eller hur detta behov kan tillgodoses genom ett bättre utnyttjande av andra lokaler som t.ex. skola och bibliotek. Att ta fram ett program får inte vara ett självändamål, utan det bör vara ett verksamt instrument för långsiktiga kommunala avvägningar och prioriteringar. Ett program bör också innehålla en ekonomisk ram för dess olika delar samt uppgift om vilka ekonomiska och personella resurser som varje deltagande part är beredd att ställa upp med. Programmen bör vara långsiktiga och kunna ha sin grund i ambitioner och viljeinriktningar från den lokala nivån.

Med detta programarbete nås också målet att få en grund för kommunernas och länens fysiska planeringsarbete. Alla utvecklingsprogram kräver långsiktiga fysiska planer, som tar hänsyn till bl.a. miljöfaktorer. Genom ett brett förankrat arbetssätt blir denna fysiska planering ett

viktigt instrument för att utveckla hela kommunen i ett långsiktigt perspektiv.

Kommunerna avgör själva i vilken utsträckning de ser ett behov av denna typ av programarbete. För att stimulera kommunerna till ett aktivt strategiarbete för landsbygdsutveckling bör länsstyrelserna kunna lämna bidrag av medlen för regionala utvecklingsinsatser till kommuner som utarbetar sammanhållna program för landsbygdens utveckling - intensifierade kommunala landsbygdsinsatser. Berörda kommuner bör därvid svara för minst hälften av kostnaderna. Medlen bör bl.a. kunna användas för att stödja de lokala utvecklingsgrupperna i deras arbete.

Regional nivå

Många länsstyrelser har landsbygdsutveckling och glesbygdsinsatser som prioriterade områden i det regionalpolitiska arbetet. Sättet att bedriva detta arbete varierar mellan länen. Regeringen har tidigare markerat vikten av att länsstyrelserna ger hög prioritet åt denna typ av insatser. Vi vill betona angelägenheten av ett långsiktigt strategiskt programarbete som grund för det regionala utvecklingsarbetet och att landsbygdsperspektivet därvid skall ingå som en viktig och naturlig del.

Regeringen har avsatt särskilda medel för länsgränsöverskridande landsbygdsarbete bl.a. för Östergötlands, Jönköpings och Kalmar län samt för det sydsvenska projektet Aktion Skogs- och mellanbygd. Eftersom landsbygdsproblemen inte är avgränsade till län och länsgränser är det angeläget att det perspektivet beaktas.

Vi förutsätter att länsstyrelserna ger landsbygds- och glesbygdsinsatser hög prioritet inte minst i samband med en förväntad intensifiering av de kommunala landsbygdsinsatserna. Länsstyrelserna bör också, i den mån så inte redan skett, utarbeta regionala landsbygdsutvecklingsprogram. Det är av utomordentlig vikt att detta programarbete sker i nära samråd med de organisationer som företräder landsbygden på olika sätt. Av programmen bör bl.a. sambandet mellan den regionala, kommunala och lokala nivån framgå. För genomförande av åtgärder inom ramen för sådana program kan länsstyrelsen begära särskilda medel från regeringen. En förutsättning är dock att länsstyrelsen gjort en sådan prioritering av de redan tilldelade regionala utvecklingsmedlen att man själv svarar för en del av finansieringen.

Central nivå

Ett förstärkt utvecklingsarbete för landsbygden på lokal, kommunal och regional nivå bör på ett verksamt sätt medverka till en positiv landsbygdsutveckling. Erfarenheterna från landsbygdskampanjen visade också att en övervägande del av förslagen som kom fram riktade sig till någon av de nämnda nivåerna.

Oavsett detta finns emellertid behov av insatser även på central nivå och då inte minst när det gäller sektorssamordning.

Glesbygdsmyndigheten har en viktig uppgift i att samordna olika sektorers verksamhet och åtgärder i glesbygden. Myndigheten bör intensifiera detta arbete och ha löpande kontakt med centrala sektorsföreträdare för att informera sig om pågående förändringar. Regeringen avser också att uppdra åt Glesbygdsmyndigheten att kartlägga i vilken utsträckning och med vilka resultat länsstyrelserna utnyttjat sina möjligheter att samordna statlig service.

På central nivå bedrivs sedan några år, som ett stöd åt de lokala utvecklingsgrupperna, ett arbete av *Folkrörelserådet Hela Sverige ska leva*. Rådet är en sammanslutning av ett 40-tal organisationer, vilka på olika sätt har intresse av en positiv landsbygdsutveckling. Arbetet består bl.a. i att stimulera och hjälpa fram byarörelser. Vi anser att den opinionsbildning, rådgivning och utbildning som rådet bedriver är värdefull och bör fortsätta.

Folkrörelserådet har fått statliga medel för sin verksamhet. För innevarande år har regeringen beviljat 2 miljoner kronor. Mot bakgrund av den intensifiering av landsbygdsarbetet som vi föreslagit, anser vi att Folkrörelserådet bör ges fortsatt stöd för sin verksamhet. Vi avser således bevilja Folkrörelserådet ett fortsatt stöd för det lokala utvecklingsarbetet under åren 1995 och 1996. Därefter bör en översyn och utvärdering göras som underlag för ett mera långsiktigt ställningstagande till arbetssätt, roll, finansiering m.m.

Vi vill här också nämna, att regeringen (Civildepartementet) nyligen uppdragit åt Folkrörelserådet att arbeta med frågor om ideellt arbete på landsbygden, innebärande bl.a. att verka för ökat samarbete mellan lokala grupper, kommuner och landsting i frågor som rör invånarnas egna möjligheter att fatta beslut på det lokala planet.

Regeringen (Civildepartementet) har vidare tillsatt Beredningen för främjande av den ideella sektorns utveckling. Ett särskilt anslag har införts i syfte att stimulera, underlätta och stödja nyskapande barn- och ungdomsverksamhet inom den ideella sektorn. Utvecklingsarbetet syftar till att utöka den ideella sektorns roll i samhällslivet, främst genom bättre samspel med den privata och offentliga sektorn. Vi stödjer också uppbyggnaden av vissa kunskapscentra för information till allmänhet och föreningar om ideell verksamhet, t.ex. om hur olika verksamheter kan startas som ett komplement till de offentliga.

Utöver nämnda organ finns flera andra aktörer på central nivå, vars arbete är viktigt för landsbygdsutvecklingen. Vi återkommer senare till Konsumentverkets roll vad gäller kommersiell service, men vi vill här också nämna exempelvis NUTEK, Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Boverket och AMS. Samtliga dessa bör ha ett nära samarbete med Glesbygdsmyndigheten för att ett effektivt utvecklingsarbete ska kunna åstadkommas.

Regeringens förslag: Ett landsbygdsstöd på högst 450 000 kr och med differentierade stödnivåer inrättas. Stödet kan lämnas till såväl s.k. hårda som mjuka investeringar med högst nämnda belopp per ändamål under en treårsperiod.

Stödet ersätter hittillsvarande små lokaliserings- och utvecklingsbidrag i de regionalpolitiska stödområdena samt glesbygdsstöd i glesbygdsområden. Stödet ska också kunna lämnas i landsbygdsområden som avgränsas av länsstyrelsen.

Regeringens bedömning: Landsbygdsstödet bör kompletteras med förstärkt rådgivning i olika former.

Underlagsrapporter: Synsättet överensstämmer med vårt, men något konkret förslag lämnas inte.

Glesbygdsmyndigheten föreslår bl.a. att glesbygdsstödet och det regionalpolitiska företagsstödet bör göras enklare och mer enhetliga. Myndigheten framhåller också att tillgången på riskvilligt kapital måste öka och att det regionalpolitiska stödet bör medverka till att nyetablering av företag kan ske i hela landet. Ett annat förslag är att kravet på tillfredsställande lönsamhet för att få stöd bör kunna slopas för ideella organisationer och intresseorganisationer som i övrigt uppfyller villkoren för stöd. Myndigheten framhåller också att verksamheter som har nära anknytning till offentlig service inte bör uteslutas från möjligheten att få glesbygdsstöd. Vidare föreslår myndigheten att bidrag till s.k. mjuka investeringar skall kunna lämnas utan samband med andra investeringar. Två av de nuvarande stödformerna inom glesbygdsstödet, stöd till godstransporter respektive hemarbete, föreslås utgå ur förordningen.

NUTEK föreslår att det införs ett enklare ansökningsförfarande för småföretag, där rutiner från glesbygdsstödet tas till vara. Verket menar att det administrativa arbetet hos den stödsökande måste stå i rimlig proportion till de belopp som ansökan avser.

Riksrevisionsverket föreslår bl.a. att gränsdragningen mellan glesbygdsstöd och lokaliseringsbidrag ses över för att åstadkomma en effektivare stödgivning. Av RRV:s rapport kan slutsatsen dras att glesbygdsstödet uppfattas som den smidigaste stödformen bl.a. eftersom kraven i olika avseenden är mindre.

I Glesbygdsmyndighetens samtliga tre idéskrifter framhålls bl.a. betydelsen av uppmuntran, råd och utbildning för att skapa ett gynnsamt klimat för företagssatsningar. Vidare tas olika skattefrågor upp, bl.a. behovet av kvittningsrätt för småföretag.

Remissinstanserna: Glesbygdsmyndigheten har inhämtat synpunkter på sin utvärderingsrapport om glesbygdsstödet från ett stort antal myndigheter, kommuner och organisationer. Dessa har genomgående en positiv

syn på glesbygdsstödet som stödform. Det beskrivs allmänt som ändamålsenligt, flexibelt, enkelt och lätthanterligt. Flertalet remissinstanser stöder tanken på att s.k. mjuka investeringar skall kunna ges stöd utan samband med stöd till andra investeringar. Vad gäller myndighetens förslag att kunna ge stöd till verksamheter med anknytning till offentlig service är reaktionen blandad. Kommunerna är i allmänhet positiva medan länsstyrelserna och Konkurrensverket i huvudsak är kritiska.

Beträffande NUTEK:s förslag om förenklade rutiner för småföretag har synpunkter lämnats av ett trettiotal remissinstanser. Dessa är eniga om fördelarna med ett enklare ansökningsförfarande för mindre företag. Flera instanser anser att glesbygdsstödets handläggning fungerar bra och bör ses som förebild.

Många remissinstanser behandlar frågor om skatter och avgifter och framhåller t.ex. att kvittningsrätten har stor betydelse för näringslivets utveckling.

Skälen för regeringens förslag och bedömning:

Landsbygdsstöd

Regionalpolitiskt företagsstöd i form av lokaliseringsstöd har funnits sedan år 1965 och har vid åtskilliga tillfällen förändrats. Vi återkommer till det i avsnitt 8, varför vi här endast tar upp några frågor som belyser skillnaden gentemot glesbygdsstödet och är av särskilt intresse för utformningen av det nya landsbygdsstödet.

Lokaliseringsstöd i form av lokaliseringsbidrag och lokaliseringslån kan lämnas i samband med investeringar i byggnader och maskiner m.m. En förutsättning för lokaliseringsbidrag är enligt gällande regler att sysselsättningen ökar i företaget. Härutöver kan utvecklingsbidrag lämnas till s.k. mjuka investeringar, t.ex. marknadsföring, produktutveckling och utbildning. För utvecklingsbidrag finns inget krav på ökad sysselsättning. För lokaliseringsstödet finns regler för vilka verksamheter som är stödberättigade.

Glesbygdsstöd i form av stöd till företag inrättades under 1970-talet som ett stöd för ökad sysselsättning i glesbygderna och i skärgårdsområdena. Stödet har successivt förändrats. Enligt gällande regler kan bidrag i form av avskrivningslån lämnas med maximalt 50 % av godkänd kostnad för investeringar i byggnader och maskiner m.m. Bidrag kan också lämnas till s.k. mjuka investeringar i samband med stöd till investeringar i byggnader etc. Högsta bidragsbelopp är 450 000 kr. Eftersom småföretag i glesbygd ibland saknar möjlighet att lämna fullgod säkerhet för lån i bank, finns möjlighet att komplettera bidraget med kreditgaranti för sådant lån. Något formellt sysselsättningsökningskrav finns inte, utan i förordningen om glesbygdsstöd anges endast att stödet ska ge sysselsättning åt den bofasta befolkningen. För glesbygdsstödet gäller heller ingen begränsning vad avser stödberättigade verksamheter. Såväl lokaliserings- som glesbygdsstödet har haft positiva effekter på sysselsättningen. Stöd till små företag i regionalpoli-

tiskt prioriterade områden bör därför kunna lämnas även i fortsättningen och även öka i omfattning. Främst lokaliseringsstödet har dock i vissa avseenden visat sig mindre väl anpassat till små investeringar. Inom stödområdena har de båda stödformerna ibland också framstått som alternativ till varandra. Utvärderingarna har visat att såväl företag som handläggande myndighet bl.a. därför upplever vissa svårigheter i tillämpningen av stödformerna. Utvärderingarna och remissinstanserna förefaller i stort sett eniga om att de principer som utvecklats inom ramen för glesbygdsstödet är de smidigaste för såväl företag som handläggande myndighet. Utvärderingarna visar också att andelen kvinnor som har fått stöd är förhållandevis låg och att kvinnor ofta upplever att de missgynnas av det nuvarande stödsystemet.

Regeringen föreslår att en ny enkel stödform införs för mindre företag i såväl de regionalpolitiska stödområdena som i glesbygds- och landsbygdsområden.

Det primära syftet med det nya småföretagsstödet är att stimulera investeringar som främjar sysselsättning och tillväxt i berörda områden. Stödet skall vara enkelt att tillämpa för företag och beslutande myndighet. Glesbygdsstödets enkla regler bör därför bilda grunden för det nya landsbygdsstödet. Det nya stödet bör därutöver utformas på ett sådant sätt att det bättre passar kvinnor som vill starta eller utveckla företag.

Stöd bör kunna lämnas till alla privata företag, oavsett bransch, som bedriver verksamhet på marknadsmässiga villkor. Med denna inriktning får det nya landsbygdsstödet samma breda användning som glesbygdsstödet, vilket innebär en utvidgning i förhållande till det nuvarande lokaliseringsstödet. Vi vill dock understryka att länsstyrelsen vid sin prövning av en ansökan måste beakta, att ett eventuellt stöd inte får ge konkurrenssnedvridande effekter på den lokala marknaden.

Regering och riksdag har tidigare, i samband med att det särskilda åtgärdsprogrammet för jordbruket i norra Sverige upphörde, uttalat att medlen för regionala utvecklingsinsatser skall kunna användas för att stärka jordbruksnäringen och till verksamheter som bedrivs i kombination med jordbruksföretag. Det nya landsbygdsstödet bör därför tills vidare kunna beviljas för investeringar i jordbruksföretag på samma villkor och inom samma avgränsade områden som för övriga småföretag i de län, som tidigare berördes av åtgärdsprogrammet. I övriga delar av landet bör stöd endast kunna lämnas för investeringar i kombinationsverksamheter till jordbruket.

Glesbygdsmyndigheten har föreslagit att verksamheter som har en nära anknytning till offentlig service inte bör uteslutas från möjligheten att få glesbygdsstöd. Vi vill med anledning därav nämna, att det föreslagna landsbygdsstödet inte innehåller några formella begränsningar vad gäller stödberättigade verksamheter. Det kan t.ex. användas för att tillskapa ny serviceverksamhet i en bygd. Det vi kan tänka oss är att i en avlägsen bygd ge stöd till en servicefunktion, där en lösning i offentlig regi inte kommit till stånd. Stöd bör dock inte lämnas till verksamheter som är finansierade med medel från den offentliga sektorn, eftersom grundregeln är att stödberättigad verksamhet skall bedrivas på marknadsmässiga villkor.

Landsbygdsstöd bör kunna lämnas till s.k. hårda investeringar i t.ex. byggnader, maskiner, utrustning och markanläggningar och/eller till s.k. mjuka investeringar i t.ex. produktutveckling och marknadsföring.

Länsstyrelsen skall bedöma om verksamheten kan väntas få en tillfredsställande lönsamhet så att företagare och anställda ges en varaktig sysselsättning. För de allra minsta företagen kan emellertid dessa krav inte ställas alltför högt för den enskilda investeringen utan där bör hänsyn tas till den sökandes totala försörjningssituation.

Stöd får under en treårsperiod lämnas med dels högst 450 000 kr i samband med hårda investeringar, dels högst 450 000 kr för mjuka investeringar. Vid beräkning av det maximala beloppet skall hänsyn tas till eventuella andra offentliga bidrag till dessa investeringar.

Stödets utformning överensstämmer i dessa avseenden med EES-avtalets regler om s.k. försumbart stöd. Med hänsyn till bl.a. att all privat företagsamhet blir stödberättigad måste länsstyrelsen, som tidigare nämnts, särskilt beakta de lokala konkurrensförhållandena vid beredningen av ansökningar. Stödet får sålunda inte snedvrida konkurrensen mellan olika näringsidkare.

Det nya landsbygdsstödet skall kunna lämnas som bidrag i form av avskrivningslån. Det maximala bidragets storlek bör variera med hänsyn till de regionala problemens svårighetsgrad, vilket innebär en differentiering av stödnivån mellan glesbygdsområden, regionalpolitiska stödområden och landsbygdsområden i en fallande skala. Innebörden av detta redovisas i det följande.

Glesbygdsområden

Det bör även i fortsättningen vara en uppgift för regeringen att ange närmare riktlinjer för hur länsstyrelserna ska avgränsa glesbygdsområden. Med glesbygd avser vi stora sammanhängande områden med gles bebyggelse och långa avstånd till sysselsättning och service. Vi vill särskilt understryka att det gäller områden på långt avstånd från större orter. Samtidigt måste länsstyrelsen givetvis ta hänsyn till de specifika förhållandena i varje område. Det kan t.ex. gälla speciella strukturproblem eller områdets tillgänglighet som följd av vägnät, allmänna kommunikationer, skärgård etc. Vi utgår givetvis ifrån att länsstyrelserna har ett nära samråd med lokala utvecklingsgrupper, kommuner och andra organ, som arbetar med glesbygdsfrågor.

För att undvika alltför stora skillnader vad gäller avgränsning av glesbygdsområden bör t.ex. länsstyrelserna i län som gränsar till varandra samråda. Det bör vara en uppgift för Glesbygdsmyndigheten att följa upp att en enhetlig praxis utvecklas.

I de avgränsade glesbygdsområdena ska landsbygdsstöd kunna lämnas på i princip samma villkor som för nuvarande glesbygdsstöd, dvs. maximalt 50 % i bidrag av den godkända investeringskostnaden.

I de delar av stödområde 1 som inte avgränsats som glesbygd ska landsbygdsstöd kunna lämnas med högst 35 % av investeringskostnaden.

I de delar av stödområde 2 och tillfälliga stödområden som inte avgränsats som glesbygd ska landsbygdsstöd normalt kunna lämnas med högst 20 %. Om regeringen för dessa stödområden beslutat att tillfälligt lämna lokaliseringsstöd med högre procentsats gäller denna även för landsbygdsstödet.

Landsbygdsområden

Med landsbygd avser vi områden med liknande egenskaper som glesbygden men där glesheten är mindre påtaglig och avstånden till större servicecentra inte är lika långa. Det bör vara en uppgift för regeringen att ange närmare riktlinjer för hur länsstyrelserna ska avgränsa landsbygdsområden.

Av vad vi nyss sagt framgår att den maximala stödandelen för landsbygdsstödet i de regionalpolitiska stödområdet bestäms av om ett företag ligger i glesbygd eller i övrigt stödområde. Avgränsning av landsbygdsområden blir därmed aktuell enbart utanför detta område, vilket rör i första hand södra Sverige. En strikt tillämpning av de generella riktlinjerna för glesbygdsområdesavgränsning torde för övrigt leda till att glesbygdsområdena får en relativt begränsad omfattning i denna del av landet, och att det där i stället kommer att finnas relativt omfattande landsbygdsområden.

Avgränsningen av landsbygdsområden bör, som nyss nämnts, göras utifrån samma principer som för glesbygdsområdena, men med något lägre krav på vad som ska betraktas som långt avstånd till de större tätorterna. Även vid denna avgränsning bör givetvis de specifika förhållandena i varje område beaktas och samråd ske med berörda organ som arbetar med utvecklingsfrågor i sådana områden.

I de avgränsade landsbygdsområdena får det maximala stödet uppgå till högst 20 %.

Vi har därmed angivit de tre typer av geografiska områden som avgör hur stort det maximala landsbygdsstödet får vara. I detta sammanhang vill vi också nämna en speciell typ av landsbygdsområden, nämligen de som betecknas som *skärgårdsområden*. Inte heller här finns någon enhetlig definition eller homogenitet. Det finns storstadsnära skärgård med vissa förutsättningar och problem liksom t.ex. små öar utmed Norrlandskusten med andra förutsättningar. Förhållandena är också olika för öar med respektive utan fast landförbindelse. Ytterligare skillnader kan lyftas fram, men från stödsynpunkt är det väsentliga att länsstyrelserna vid avgränsningen av glesbygds- och landsbygdsområdena väger in de specifika lokala förutsättningarna i varje skärgårdsområde. Vad gäller övriga glesbygds- och landsbygdsutvecklande åtgärder bör de i huvudsak vara tillämpliga även i skärgårdsområdena. I vissa avseenden har dock skärgården en speciell situation. Regeringen har

därför tillkallat en utredning (Jo 1993:02) om förutsättningarna för en levande skärgård, som kommer att lämna en rapport senare i år.

Det landsbygdsstöd vi nu föreslagit bör underlätta investeringsmöjligheterna för småföretagen i berörda områden. Därutöver menar vi att, på samma sätt som hittills gällt för glesbygdsstödet, bör avskrivningslån kunna kompletteras med en kreditgaranti för lån. Kreditgaranti kan även lämnas för lån till rörelsekapital i samband med stöd till investeringar. Avskrivning och kreditgaranti får tillsammans täcka högst 80 % av godkänd investeringskostnad och rörelsekapital

Såsom senare redovisas i avsnitt 8.4.2 har verksamheter som drivs av kvinnor fått en relativt låg andel stöd inom ramen för de nuvarande stödsystemen. Tänkbara förklaringar till detta kan vara relativt höga krav på ökad sysselsättning eller normer som har utarbetats av vissa länsstyrelser om ett lägsta investeringsbelopp för att en ansökan skall bifallas.

Vi anser att något formellt krav på ökad sysselsättning inte bör finnas inom landsbygdsstödets ram, även om ökad sysselsättning också fortsättningsvis bör väga tungt vid en samlad bedömning av en ansökan.

Regeringen anser vidare, att små investeringar inte skall diskrimineras. Tvärtom anser vi, att eftersom ökat företagande bland kvinnor är angeläget och ansökningar från kvinnor ofta rör små investeringar, så bör ansökningar om mindre belopp underlättas. Vi föreslår därför, att det inom ramen för landsbygdsstödet ges möjlighet att lämna s.k. mikrostöd på högst 20 000 kr. De generella kraven på underlagsmaterial och uppföljning som gäller för landsbygdsstödet i övrigt kan för sådana stöd ställas lägre. Även vad gäller stödnivå bör en flexibel tillämpning kunna ske oavsett om det gäller regionalpolitiskt stödområde eller glesbygds- och landsbygdsområden. Mikrostödet får dock inte vara högre än 50 % av godkänd kostnad.

Det bör i övrigt vara en uppgift för regeringen att utforma de närmare reglerna för det nya landsbygdsstödet.

Avslutningsvis vill vi kommentera Glesbygdsmyndighetens förslag om att slopa vissa stödformer inom det nuvarande glesbygdsstödet. Det ena förslaget gäller stödet till hemarbete, som för närvarande kan lämnas i glesbygdsområden inom de regionalpolitiska stödområdena 1 och 2. Vi menar att även om detta stöd är mycket lite utnyttjat, så är detta inte skäl nog för ett slopande. I stället vill vi påminna om den möjlighet att använda detta stöd, som angavs i den senaste regionalpolitiska propositionen. Tanken är, att den moderna tekniken ger ökade förutsättningar för att i glesbygd utföra arbete på distans åt företag på större orter. Denna stödmöjlighet bör därför finnas även inom det föreslagna landsbygdsstödet och kunna lämnas i alla glesbygdsområden.

Vad gäller godstransportstödet inom glesbygdsstödet, som kan lämnas om det finns särskilda skäl, har det sitt ursprung i stödet till samhällelig service som upphörde som särskild stödform år 1990. I samband därmed föreslog regeringen att godstransportstödet tills vidare, i avvaktan på en pågående utredning om det regionalpolitiska transportstödet, skulle föras in under glesbygdsstödet till företag. Utredningen lämnade emellertid inget förslag i denna fråga. Däremot har Glesbygdsmyndig-

heten nu föreslagit att glesbygdsstödets särskilda transportstöd bör inordnas i det regionalpolitiska transportstödet. Enligt vår mening är detta olämpligt av flera skäl, bl.a. har de båda stödtyperna helt olika syften och inriktning. Vidare är den geografiska inriktningen i stora stycken inte densamma, vilket t.ex. skulle innebära att godstransportstödet i skärgården, som varit det vanligaste tillämpningsområdet, skulle falla bort. Å andra sidan anser vi heller inte att det är motiverat att i det nya landsbygdsstödet inrymma detta speciella transportstöd med sitt ursprung i stödet till samhällelig service. Enligt vår mening bör i stället transportstödslösningar, som kan vara nödvändiga i vissa fall i skärgårdsområdena, fortsättningsvis kunna åstadkommas inom ramen för den regionala projektverksamheten. Denna metod har för övrigt prövats tidigare i vissa län.

Rådgivning m.m.

Det nya landsbygdsstödet tar till vara de goda erfarenheterna av det hittillsvarande glesbygdsstödet samtidigt som möjlighet till företagsstöd öppnas även för landsbygdsområden som hittills saknat denna möjlighet. För den som vill starta eller utveckla ett företag krävs emellertid ofta, och på så nära håll som möjligt, tillgång till rådgivning i ekonomi, produktkunskap, marknadsföring etc. Det är viktigt att sådan rådgivning är anpassad till olika verksamheters eller gruppers speciella förutsättningar och behov. Eftersom nyföretagandet jämförelsevis är lågt bland kvinnor behövs t.ex. åtgärder för att stimulera kvinnors företagande till vilka vi återkommer i avsnitt 8.7.3.

Riksdagen har nyligen på vårt förslag beslutat om väsentliga ändringar av skattereglerna för verksamhet som bedrivs som enskild näringsverksamhet eller handelsbolag. Inte minst viktigt för småföretag är återinförandet av kvittningsrätt av underskott i verksamhet. Ett annat viktigt inslag är att all näringsverksamhet som en enskild näringsidkare bedriver hänförs till en och samma förvärvskälla. Härigenom åstadkoms en automatisk utjämning mellan skilda verksamheter. För t.ex. en jordbrukare som vill satsa på någon kombinationsverksamhet innebär detta att underskott och överskott kan kvittas mot varandra i såväl skatte- som avgiftshänseende. De nya kvittningsreglerna innebär också att den som är anställd men parallellt vill starta eget har möjlighet att kvitta underskott i den egna verksamheten mot inkomsten av tjänst under de fem första verksamhetsåren.

En verksamhet med speciella förutsättningar och som fått ökad uppmärksamhet, inte minst i samband med förändringar inom den offentliga sektorn, är det *kooperativa nyföretagandet*. Regeringen lämnar via Civildepartementet ett visst ekonomiskt stöd till kooperativ utveckling. För innevarande år disponeras 4,5 miljoner kronor för detta ändamål. Medlen används i huvudsak för uppbyggnad av s.k. lokala kooperativa utvecklingscentra (LKU). Dessa centra sprider information om de kooperativa företagsformerna samt ger stöd och råd till dem som vill starta kooperativa småföretag. En av RRV utförd utvärdering av stödet till

kooperativ utveckling visar på mycket positiva effekter på det kooperativa nyföretagandet och att detta kunnat ske till en låg kostnad. Utöver nämnda medel har Civildepartementet under de två senaste budgetåren tillförts 1,25 miljoner kronor av regionalpolitiska medel för stöd till särskilda kooperativa projekt inom det regionalpolitiska stödområdet. Dessa medel har bl.a. använts för projekt där lokala kooperativa utvecklingscentra, kommuner, arbetsförmedlingar m.fl. tillsammans ger rådgivning och utbildning till grupper av arbetslösa i syfte att få till stånd företagsetableringar i kooperativ form.

Med hänsyn till de speciella förutsättningar som denna företagsform arbetar under, och att specialistkompetens för rådgivning ofta saknas på detta område, är vi beredda att fördubbla det särskilda stödet till kooperativ utveckling som Civildepartementet disponerar för förstärkta insatser i det regionalpolitiska stödområdet. Vi vill också uppmärksamma länsstyrelserna på möjligheten att med de regionala utvecklingsmedlen medverka till kooperativ utveckling på landsbygden. Så sker för övrigt redan i flera län.

Ett ökat samarbete mellan kooperativa utvecklingscentra och bl.a. de regionala utvecklingsbolagen bör enligt vår mening ge positiva samordningseffekter genom förening av kunskap om kooperation med företagsekonomisk kompetens.

Sedan en längre tid bedriver *ALA-gruppen* vid Sveriges lantbruksuniversitet ett utvecklingsarbete för ny näringsverksamhet på landsbygden. Det gäller t.ex. småskalig livsmedels-, textil- eller träförädling, landsbygdsturism, småskaliga bioenergisystem osv. Arbetet bedrivs i samarbete med bl.a. Glesbygdsmyndigheten, Skogsstyrelsen, Jordbruksverket och Lantbrukarnas riksförbund. Gruppen har ett riksomfattande nätverk bestående av lokala grupper, kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter.

Enligt vår mening måste rådgivningsverksamheten finnas så nära de lokala intressenterna som möjligt. Samtidigt kan det finnas behov av ett visst nationellt stöd för kompetensutveckling och erfarenhetsöverföring som inte finns tillgänglig lokalt eller regionalt. Det arbete som ALA-gruppen bedriver bör kunna utvecklas ytterligare på detta område. Verksamheten bör vara nära kopplad till Glesbygdsmyndighetens utvecklingsarbete och vi kommer senare under anslagsavsnittet att föreslå att myndighetens anslag under en treårsperiod räknas upp med 2 miljoner kronor per år för förstärkt medverkan i ALA-gruppens arbete med landsbygdsutveckling.

Vi vill också framhålla den rådgivning och utbildning som bedrivs av *Jordbruksverket* under beteckningen Företagsutveckling på landsbygden. Verket har under de senaste åren bl.a. särskilt arbetat med kvinnors företagande på landsbygden, dels via stipendier, dels via olika utbildningsinsatser samt nätverksbyggande. Verket bedriver också utvecklingsprojekt inom bl.a. bioenergiproduktion, småskalig livsmedelsproduktion och landsbygdsturism.

Över hela landet, men företrädesvis i norra Sverige, bedriver s.k. *landsbygdsrådgivare* ett angeläget arbete genom att stödja och lotsa enskildas initiativ till ett genomförande. Ett 70-tal av dem har kommu-

ner som arbetsgivare, men flera är anställda av hushållningssällskapen. Eftersom förhållandena varierar mellan länen är det viktigaste att rådgivningen finns tillgänglig och länsstyrelserna bör kunna medverka i finansieringen av rådgivning för lokal utveckling.

7.4 Kommersiell service

Regeringens förslag: Investeringsstödet höjs till maximalt 85 % av kostnaden vid investeringar som påtvingas handlaren till följd av ändringar i lagstiftning.

Servicebidraget höjs från maximalt 100 000 till 150 000 kr per år.

Regeringens bedömning: En rimlig dagligvaruförsörjning är en av grundförutsättningarna för glesbygdens fortlevnad och utveckling. För att lanthandeln ska kunna bevaras och utvecklas behövs ett samlat agerande av alla aktörer och på lokal, kommunal, regional och central nivå.

Underlagsrapporter: Konsumentverket har under hösten 1993 genomfört en utvärdering av stödet till kommersiell service i glesbygd. En rapport överlämnades till Arbetsmarknadsdepartementet i slutet av januari i år, varför någon remissbehandling inte har kunnat genomföras. Utvärderingen visar att stödet har förbättrat butikernas överlevnadsmöjligheter, att stödets utformning är bra och att länsstyrelsernas handläggning av stödet fungerar väl. En mer ändamålsenlig kommunal varuförsörjningsplanering och prioritering av strategiska serviceorter efterlyses däremot.

Verket föreslår att servicebidragets maximibelopp höjs till 125 000 kr per år. Vidare föreslås att investeringar till följd av ökade miljökrav och till utökad service i butik skall kunna berättiga till avskrivningslån som motsvarar upp till 85 % av den godkända kostnaden för investeringen om det finns särskilda skäl.

Konsumentverket föreslår också att länsstyrelserna ges i uppdrag att under första halvåret 1994 kalla till regionala överläggningar med representanter för handeln, distributörerna och kommunerna i syfte att diskutera möjliga åtgärder för att tillförsäkra rimliga distributionsvillkor för glesbygds- och skärgårdshandeln samt för att undersöka vilka direkta möjligheter som finns till samdistribution och hur denna kan organiseras.

Allmänna förutsättningar

Det sedan 20 år befintliga stödet till kommersiell service i glesbygd har starkt bidragit till att det fortfarande finns ett relativt spritt butiksnät, även om utglesningen fortsatt. Under senare tid har allt fler problem kunnat noteras, som kan komma att få allvarliga konsekvenser för små butiker i glesbygden.

Handelns utredningsinstitut har i en prognos bedömt att nästan hälften av de glesbygdsbutiker som fanns år 1990 kommer att ha försvunnit till år 2000. Eftersom många av dessa ofta är sista butiken på respektive ort riskerar avståndet till närmaste butik därmed att öka dramatiskt för många glesbygdsboende. Även Konsumentverket noterar i sina analyser en viss ökning i nedläggningstakten under 1990-talet. Ungefär 30 butiker som tidigare fått glesbygdsstöd läggs ned årligen.

De svårigheter som glesbygdsbutikerna har, hänger bl.a. samman med konkurrensen från stormarknader eller andra butiker med lågprisprofil i större orter, distributionsfrågor dvs. grossistledets önskan om att reducera sina kostnader vilket medför nackdelar för lanthandeln, ombudsverksamheten där ersättningen anses otillräcklig eller verksamheten hotas av nedläggning.

Därutöver kan noteras att förändringar på lagstiftningens område med jämna mellanrum förorsakar lanthandeln investeringskostnader som inte ger ökade intäkter, eftersom kundunderlaget är mer eller mindre givet. Resultatet blir därmed ytterligare försvagad lönsamhet. Lagstiftningsförändringar har t.ex. krävt olika miljöinvesteringar, bl.a. vid övergången till blyfri bensin i mitten på 1980-talet.

De problem som nämnts är ofta ganska små som enskilda företeelser men ger sammantaget närmast förödande effekter för en verksamhet som redan arbetar med mycket små marginaler. En nedläggning som kan bli följden drabbar då inte enbart handlaren och kunderna utan får även ekonomiska konsekvenser för kommunen m.fl. Den samhällsekonomiska förlusten vid en nedläggning har beräknats av Konsumentverket vid olika tillfällen. I en nyligen genomförd studie av förhållandena på en ort i Värmland beräknades den samhällsekonomiska förlusten till drygt 600 000 kr det första året.

Det är mot ovannämnda bakgrund som vi i det följande föreslår dels vissa förbättringar av det statliga stödet till kommersiell service, dels ett samlat agerande från alla de aktörer som på olika sätt har betydelse för lanthandelns överlevnad.

Stödet till kommersiell service

För stöd till kommersiell service i glesbygd är det tillgången på service som är avgörande för vilka orter och därmed butiker som bör kunna komma i fråga för stöd. Här måste ett annat synsätt tillämpas än vad som tidigare redovisats för landsbygdsstödet till företag. Bland annat

bör beaktas avstånd till närmaste butik för avgränsning av vad som bör betraktas som serviceglesa områden. Vidare förutsätts bl.a. att kommunen har planerat sin varuförsörjning så att behovet av stöd kan bedömas.

Någon ändring av bedömningsgrunderna för att bestämma områden eller orter där stöd till kommersiell service kan lämnas föreslås inte. Det bör liksom hittills vara en uppgift för Konsumentverket, som noga följer dessa frågor, att lämna riktlinjer för den närmare tillämpningen.

Stöd till kommersiell service kan lämnas som investeringsstöd, servicebidrag och hemsändningsbidrag. Under förra budgetåret lämnades stöd med drygt 38 miljoner kronor, vilket var något mindre än året innan. Investeringsstödet minskade kraftigt jämfört med de senaste åren. Däremot ökade servicebidraget såväl vad gäller antal butiker som utbetalat belopp. Det var ca 130 butiker som fick dela på drygt 11 miljoner kronor. Stödet till hemsändning av varor låg kvar på ungefär oförändrad nivå eller 5,5 miljoner kronor.

Stöd till investeringar i glesbygdsbutiker kan lämnas med högst 50 % av investeringskostnaden. Denna bestämmelse har gällt sedan stödets tillkomst och bör enligt vår mening även i fortsättningen vara den generella utgångspunkten.

Under de senaste åren har, som nämnts, skärpt lagstiftning, främst på miljöområdet, inneburit krav på investeringar av olika slag hos butiker och bensinstationer. Det är enligt vår mening inte rimligt att staten, samtidigt som den med olika medel försöker slå vakt om dagligvaruförsörjningen i glesbygd, genom olika åläggande äventyrar samma butikers existens. Eftersom sådana av miljöskäl ändå anses nödvändiga i vissa fall, måste staten då ha möjlighet att kompensera glesbygdsbutiker genom att avlasta dem en större del av investeringskostnaden.

I mitten på 1980-talet, vid övergången till blyfri bensin, medgavs under några år förhöjt stöd till 75 % för att avlasta glesbygdshandeln den ekonomiska börda som tilläggsinvesteringar vid bensinpumparna innebar. För närvarande är samma problematik aktuell när det gäller bensingasåtervinning vid bensinförsäljning samt beslut om att minska användningen av freoner i kylanläggningar.

Vi föreslår att investeringar som åläggs butikerna genom lagstiftning bör kunna få förhöjt stöd upp till 85 % av den godkända kostnaden. Det bör vara en uppgift för regeringen att besluta om stödets närmare utformning. Regeringen avser härvid att låta Konsumentverket lämna vissa föreskrifter om vilka fall det gäller, eventuell tidsbegränsning, typ av investering etc. Verket bör också noga följa upp effekterna av stödet.

Som en sista utväg att slå vakt om glesbygdsbutikerna kan länsstyrelsen lämna s.k. *servicebidrag*. Detta bidrag används ibland som ett slags rådrumsstöd i avvaktan på att långsiktigt verkande överlevnadsinsatser för butiken prövas. För vissa avlägsna butiker, där sådana åtgärder redan vidtagits, kan servicebidraget vara enda sättet att bevara dagligvaruförsörjningen.

Vi har tidigare nämnt de ökade svårigheter som glesbygdsbutikerna har att klara en fortsatt verksamhet med rimlig lönsamhet. Svårigheterna avspeglas bl.a. i en ökad efterfrågan på servicebidrag. Under förra

budgetåret fick ca 130 glesbygdsbutiker servicebidrag, vilket var en ökning med 36 % jämfört med budgetåret innan. Sammanlagt 11 miljoner kronor betalades ut, vilket innebar en ökning med 56 % jämfört med året innan.

De negativa tendenser som kan avläsas måste på alla sätt motverkas. Enligt vår mening bör ett sätt vara att höja det maximala belopp som kan lämnas i servicebidrag från 100 000 till 150 000 kr per år.

Viktiga aktörer

Genom en effektiv glesbygds- och landsbygdspolitik, inklusive de nyss föreslagna förbättringarna av stödet till kommersiell service, stärks förutsättningarna för lanthandeln. Här har länsstyrelsernas arbete för utveckling av landsbygden stor betydelse. Förutsättningarna påverkas emellertid också av en mängd olika intressenters agerande; lanthandlaren själv och handelns organisationer, kunderna och de lokala utvecklingsgrupperna, varuleverantörerna, organ som svarar för ombudskap samt kommunerna. Länsstyrelsen, som har hand om stödet till kommersiell service, bör fungera som allmän samordnare av andra insatser för att bevara och utveckla lanthandeln.

Vad gäller handlaren själv förutsätts givetvis att verksamheten bedrivs så effektivt och kundvänligt som möjligt. Det är ett väl känt faktum att många lägger ned ett oerhört hårt arbete på att med små marginaler driva verksamheten vidare. I medvetande om de snabba förändringar som sker i förutsättningarna för att bedriva handel, menar vi att handelns organisationer noga bör följa behovet av vidareutbildning av handlare. Tillsammans med Konsumentverket och länsstyrelserna bör särskilda utbildningar för lanthandlare kunna organiseras. De merkostnader som utbildningen medför för den enskilde handlaren bör kunna ersättas via servicebidraget.

Utöver dessa aktörer på den lokala nivån finns det några andra som vi särskilt vill lyfta fram och för vilka det handlar om såväl samhällsansvar som behov av samordning av verksamheter.

Varuleverantörerna

Många glesbygdsbutiker ligger avlägset och har låg omsättning. För distribution av varor är de därmed inte särskilt attraktiva bland leverantörerna, eftersom dessa av effektivitets- och konkurrensskäl är angelägna att hålla nere sina kostnader. I allmänhet har de dock hittills haft en solidarisk leveranspolitik dvs. man har inte lagt in avståndstariffer eller andra avgifter. Under senare tid har dock vissa leverantörer infört eller övervägt avgifter för leveranser till butiker som köper små kvantiteter. Utöver denna avgift kan också konstateras att de små butikerna inte kan utnyttja de mängdrabatter som de större får. Ett minskat antal leveranser per vecka försvårar också för små butiker att hålla färskvaror och

ger lagringsproblem. Vissa handlare tvingas också åka långa sträckor för att själva hämta vissa varor.

Självklart måste leverantörerna sträva efter att ha så låga distributionskostnader som möjligt. Kostnadsminskningar kan dock nås på olika sätt. Vissa försök med leveranssamordning har gjorts i Småland. Enligt uppgift kommer ett försök att startas även i norra Sverige, där de längre avstånden torde innebära att samordningsfördelarna blir större. De kontakter som Arbetsmarknadsdepartementet har haft med dagligvarukedjorna och viktiga direktleverantörer har också visat på ett intresse från deras sida för fortsatt prövning av samordningslösningar samt att leverantörerna, handelns organisationer och Konsumentverket arbetar vidare med dessa frågor. I den mån pilotprojekt för att pröva olika samordningslösningar blir aktuella är vi beredda att i positiv anda pröva behovet av särskilda utvecklingsresurser. Samtidigt förutsätter vi att leverantörerna anstränger sig till det yttersta för att inte belägga de små butikerna i glesbygd med pålagor som dessa inte har förutsättningar att klara. Särskilt viktigt anser vi det vara att negativa åtgärder inte vidtas ensidigt innan en prövning av konstruktiva distributionslösningar fått en verklig chans.

Eftersom distributionsproblemen kan variera i olika delar av landet anser vi det vara viktigt att Konsumentverket som löpande har kontakt med företrädare för distributörerna på central nivå också har en aktuell bild av problemen ute i regionerna. Vi avser därför att ge Konsumentverket i uppgift att göra en inventering av vilka distributionsproblem lanthandeln har och vilka samordningslösningar som kan vara möjliga. Arbetet bör i huvudsak kunna baseras på material som länsstyrelserna tillhandahåller. Vi är beredda att ge Konsumentverket särskilda resurser för att klara denna uppgift. Arbetet bör bedrivas i nära samarbete med Glesbygdsmyndigheten.

Bolag med ombudsverksamhet

För att förbättra servicen för de boende i glesbygd, stärka butiksrörelsens ekonomi samt behålla eller öka köptroheten har sedan länge möjligheten att bli ombud för olika verksamheter använts och uppmuntrats. Det har gällt att vara ombud för t.ex. Tipstjänst, Apoteksbolaget, Penninglotteriet och Systembolaget. Under senare tid har också antalet platser med post i butik ökat.

Att vara ombud är viktigt i flera avseenden, men är inte oproblematiskt. Verksamheten ger genom avtal med respektive huvudman en viss ersättning, som är av betydelse för butikens ekonomi. Viktigare är dock att kunna hålla en hög servicenivå, vilket drar kunder som även handlar andra varor i butiken. För små butiker i glesbygden kan emellertid liknande problem uppstå kring ombudskapet, som när det gäller nyss nämnda distributionsfrågor. Bakgrunden till detta är att de olika uppdragsgivarna har att bedriva en så rationell och lönsam verksamhet som möjligt. Förändringar i förutsättningarna genom statsmakternas beslut kan också på olika sätt påverka bolagens möjligheter att bedriva om-

budsverksamhet. Sammantaget gör dessa förhållanden att ombudskapet för åtminstone de minsta glesbygdsbutikerna från tid till annan ifrågasätts av de ansvariga bolagen.

Vi vill framhålla vikten av att de inblandade parterna så långt möjligt anstränger sig för att behålla ett så spritt ombudskap som möjligt. De kontakter som Arbetsmarknadsdepartementet nyligen har haft med nämnda bolag tyder också på en vilja att slå vakt om glesbygdsservicen. Vi vill här också nämna att ett konkret utvecklingsarbete i samarbete mellan Glesbygdsmyndigheten, Länsstyrelsen i Värmlands län samt ombudsföreträdare pågår för att med bl.a. ny teknik pröva nya samverkanslösningar på detta område.

Vi har erfarit att Glesbygdsmyndigheten och Konsumentverket tillsammans med företrädare för de ansvariga bolagen aktivt arbetar vidare med dessa frågor. Vi vill betona vikten av att länsstyrelserna på den regionala nivån samtidigt håller sig informerad om utvecklingen i det egna länet och medverkar i arbetet med att slå vakt om butikernas möjligheter att behålla sina ombudskap.

Kommunerna

Kommunerna har en viktig roll när det gäller dagligvaruförsörjningen i glesbygd. När det gäller stödverksamheten har redan nämnts att kommunerna förväntas ha en varuförsörjningsplanering som möjliggör en bedömning av om en butik ska kunna få stöd eller inte. Viktigt i sammanhanget är också kommunernas stöd till varuhemsändning.

Enligt vår mening bör det ligga i kommunens eget intresse att ha en mer aktiv roll än hittills när det gäller dessa frågor. Konsumentverket har vid olika tillfällen redovisat vilken stor betydelse bevarandet av en glesbygdsbutik har för alla inblandade parter och då inte minst för kommunerna och deras ekonomi. En nedläggning medför att kostnaden för social service, varudistribution, kollektivtrafik osv. ökar kraftigt.

Kommunernas agerande påverkar glesbygdsbutikernas förutsättningar på många sätt. Det gäller t.ex. bostadsplaneringen, kollektivtrafiken och lokal upphandling. Om den senare, givetvis med beaktande av reglerna om offentlig upphandling, i ökad utsträckning förläggs till den lokale handlaren, ökar inte bara butikens överlevnadsmöjligheter utan det kan också få betydelse för de samordnade distributionslösningar som tidigare nämnts.

Regeringens bedömning: För att behålla och utveckla servicen på landsbygden behövs en effektiv sektorssamordning med möjligheter till lokala anpassningar. Basservicen på landsbygden måste vara likvärdig med den i tätorten, men bör kunna tillhandahållas i andra lokalt anpassade former.

Underlagsrapporter: I Glesbygdsmyndighetens idéskrift Landet vinner sägs att en redovisning av avregleringens samlade effekter bör göras. Glesbygden bör garanteras tillgång till avancerad tele- och datakommunikation. En "frizon" föreslås skapas på lokal nivå, där bygden tar över ansvaret för hur servicen organiseras, men där sektorsorganen fortfarande har ansvar för att servicen finns. Betydelsen av lokal utbildning understryks. Länsstyrelsens samordnande roll för landsbygdsfrågorna bör förstärkas.

Remissinstanserna: Några remissinstanser, bl.a. Svenska Kommunförbundet och en del länsstyrelser, uttrycker farhågor för avregleringarnas negativa konsekvenser i glesbygdsområden.

En stor majoritet av remissinstanserna framhåller vikten av investeringar i de regionala och lokala vägnäten samt vikten av goda tele- och datakommunikationer. Viktig för utvecklingen av landsbygden anses också tillgång till utbildning vara. Decentraliserad högskola och distansutbildning anges av flera som betydelsefullt för att ungdomar skall stanna kvar i bygden.

Exempel på andra frågor som lyfts fram av remissorganen är behovet av samlingslokaler samt angelägenheten av olika kultursatsningar.

Skälen för regeringens bedömning: Vi har tidigare understrukit behovet av en effektiv sektorssamordning. På landsbygden, liksom i övriga delar av landet, kan avreglering och privatisering få positiva effekter. Utan särskilda anpassningar kan dock i vissa fall problem uppstå. I andra fall kan möjligheten öka att t.ex. anpassa servicen till de lokala förhållandena. Vi vill därför inledningsvis understryka att det gäller att för landsbygden skapa likvärdiga serviceförhållanden som i tätorten, men det innebär inte att servicelösningarna behöver utformas efter samma mall. Här har bybefolkningen och de lokala utvecklingsgrupperna en viktig uppgift att lämna förslag till lokala lösningar. Vi vill här också nämna lösningen med s.k. post i butik, som ett exempel på att förändringar inte behöver vara enbart negativa utan kan, som i det fallet, ge ökad tillgänglighet bl.a. genom utökat öppethållande.

Lokal utbildning är en viktig utvecklingsfaktor för landsbygden. Det gäller utbildning på alla nivåer, inte minst att kunna behålla grundskoleutbildning på så nära håll som möjligt. När det gäller utbildning på högre nivåer kan modern informationsteknik ibland möjliggöra distansutbildning.

Många lokala utvecklingsgrupper och enskilda landsbygdsbor behöver råd och utbildning på olika nivåer. Studiecirkelformen är en ofta anlitad utbildningsform, men även en del folkhögskolor har engagerat sig i utbildning på detta område. De elva studieförbunden och 132 folkhögskolorna ger förutsättningar för en god spridning av detta folkbildningsarbete över landet. Det bör därmed finnas goda förutsättningar för att sprida kunskaper som behövs för att utveckla den egna bygden.

Även inom *kulturområdet* är studieförbunden viktiga aktörer, eftersom det på landsbygden ofta är föreningslivet och folkbildningen som svarar för huvuddelen av kulturutbudet vid sidan av folkbiblioteken. Vi vill betona kulturens betydelse när det gäller att stärka människornas gemenskap på landsbygden och öka deras tro på framtiden. Vi har tidigare (avsnitt 6.6) behandlat insatser på kulturområdet som en viktig del i det regionala utvecklingsarbetet.

På små orter är ofta tillgång till en *samlingslokal* en förutsättning både för att bedriva kursverksamhet och kulturaktiviteter. För byggande eller upprustning av samlingslokaler finns ett anslag på statsbudgeten. En särskild utredare granskar för närvarande statens stöd till allmänna samlingslokaler. Utredaren kommer att överlämna sitt förslag till principer för det statliga stödet under mars månad i år.

Just *samordnade servicelösningar* har prövats i olika sammanhang och har ofta varit en förutsättning för att bevara service på landsbygden. På längre sikt kan de förväntas bli absolut nödvändiga för att bevara eller utveckla servicen.

På de minsta orterna, med ett redan begränsat utbud av service, är givetvis samordningsvarianterna ofta ganska få. Här utgör ofta lanthandeln den bas som behövs för att samordna servicen. Många bra samordnade servicelösningar finns redan i dag på landsbygden. Med sådana lösningar går det att förena bra service med låga kostnader. På detta område kan ytterligare insatser göras för att utveckla servicen på landsbygden.

På något större orter finns exempel på betydligt mer omfattande lösningar. Det kan då gälla postservice, arbetsförmedling, försäkringskassa, skogsvårdsstyrelse, del av länsstyrelsen, kommunal service etc. Namnet på sådana lösningar varierar, men under senare tid används ibland beteckningen medborgarkontor.

Regeringen vill också erinra om den roll som länsstyrelsen har när det gäller överväganden om indragning av statlig service i glesbygd. Berörda myndigheter har en rapporteringsplikt till länsstyrelserna före en indragning och därtill kommer att överläggningar om alternativa lösningar skall ske. Länsstyrelsen har därvid möjlighet att med medlen för regionala utvecklingsinsatser delfinansiera vissa initial- och övergångskostnader. Rapporteringsplikten bör givetvis ses som en sista utväg. I normalfallet förutsätts länsstyrelsen ha regelbundna överläggningar med berörda myndigheter för att på ett tidigt stadium få information om förändringar och därmed ha framförhållning i sin planering när det gäller att verka för alternativa servicelösningar. Regeringen avser, som vi nämnt tidigare, att uppdra åt Glesbygdsmyndigheten att kart-

lägga i vilken utsträckning och med vilket resultat länsstyrelserna har utnyttjat sina möjligheter i dessa avseenden.

Gemensamt för glesbygdsområden är bl.a. långa avstånd till sysselsättning och service. Väsentligt är då att det finns tillfredsställande *kommunikationer* att tillgå. Det gäller de allmänna kommunikationsmedlen och att landsbygdsvägarna har en rimlig standard.

I de glesbebyggda delarna av landet saknas emellertid ofta förutsättningar för en fungerande kollektivtrafik, särskilt gäller detta möjligheten att ta sig till och från arbetet. Befolkningsunderlaget är helt enkelt för litet för att turtäthet, linjesträckning etc. skall bli rimlig. För många blir därmed bilinnehav enda möjligheten att ta sig till arbetet. Eftersom i allmänhet båda makarna förvärvsarbetar och arbetsplatserna sällan ligger på samma ort fordras dessutom ofta två bilar. För många familjer med långa avstånd till arbetet blir därmed bilkostnaden hög. Återkommande bensinskattehöjningar, som beslutats av miljöskäl, har förvärrat situationen. Dessutom behöver bilen användas för icke avdragsberättigade serviceresor.

En satsning på utbyggd kollektivtrafik är motiverad av såväl miljöskäl som från samhällsekonomisk synpunkt. Den finansieras solidariskt med skatter. För de glesbygdsboende ger som nämnts kollektivtrafiken små möjligheter att göra arbetsresor. I stället är bilen enda alternativet, och ett kostsamt sådant. Enligt vår mening finns det anledning, bl.a. av rättviseskäl, att närmare studera kostnadsrelationerna för dem som måste använda bil för arbetsresor och andra nödvändiga privatresor i förhållande till dem som kan utnyttja kollektiva färdmedel. Vi avser därför tillkalla en särskild utredare för att närmare studera denna fråga. Syftet är att med en sådan analys som grund göra bedömningar av vilka åtgärder som kan behövas.

Om landsbygdens tillväxtmöjligheter ska kunna tas till vara, måste även företag som ligger avlägset ha godtagbara transportmöjligheter. Också tillgången till modern teleteknik är viktig för att möjliggöra utnyttjandet av moderna kommunikationsmedel, distansutbildning etc. Tillkomsten av moderna tjänsteföretag i norra Sverige har bl.a. byggt på denna förutsättning.

8 Företagsinriktade åtgärder

8.1 Allmänna utgångspunkter

Regeringens bedömning: De nuvarande företagsinriktade åtgärderna har i stort sett fungerat väl. Som ett viktigt komplement till den "stora" regionalpolitiken bör dessa åtgärder därför intensifieras i de regionalpolitiskt prioriterade områdena.

Åtgärderna bör dessutom, med bibehållande av det regionalpolitiska perspektivet, ytterligare inriktas mot att bidra till ökad ekonomisk tillväxt i hela Sverige.

Mot denna bakgrund bör bl.a. ökad vikt läggas vid de utvecklingsinriktade stödformerna, medan driftstöden bibehålls i stort sett i nuvarande omfattning.

Underlagsrapporter: Utredaren anser som tidigare nämnts att en regionalpolitik som utvidgas till hela landet kan spela en viktig roll i arbetet med att föra Sverige ut ur dagens ekonomiska situation.

För att uppnå detta krävs enligt utredaren också uthålliga insatser för att öka antalet nyetableringar och stärka växtkraften hos små och medelstora företag. Ökad ekonomisk tillväxt förutsätter också att svenska företag på ett bättre sätt än hittills förmår utnyttja ny teknik för att utveckla nya produkter för nya marknader. Bland annat därför krävs ytterligare åtgärder för att utvidga den svenska riskkapitalmarknaden, särskilt för tidig finansiering av teknikprojekt.

En satsning på teknikbaserat nyföretagande är emellertid inte tillräckligt om målet är att återupprätta Sverige som tillväxtnation. Eftersom det inte finns något entydigt samband mellan snabb tillväxt och teknikhöjd i produkter är det enligt utredaren viktigt att statsmakterna bidrar med risklånekapital även till andra typer av företag.

Det aktuella läget på kreditmarknaden bidrar enligt utredaren till att skapa ett behov av ytterligare insatser för att öka tillgången på risklånekapital för små och medelstora företag.

I detta sammanhang framhåller utredaren också att kvinnorna är en stor outnyttjad resurs när det gäller företagande. Ett ökat företagande bland kvinnor kan väntas ge ett fruktbart tillskott till kreativiteten inom företagsamheten.

Den genomgång av den regionala utvecklingen i Sverige som gjorts av NUTEK visar enligt verket att behovet av regionalpolitiskt företagsstöd kvarstår.

NUTEK har, som vi återkommer till senare (avsnitt 8.3.1), också utvärderat de regionalpolitiska företagsstöd som har funnits tillgängliga under den senaste tjugoårsperioden. Utvärderingarna visar enligt verket att stödmedlen i huvudsak fungerar väl.

Det samlade stödsystemet, med insatser riktade till företagen från olika politikområden, är dock så omfattande att det är svåröverskådligt

vilket leder till brister i samordning och samverkan såväl mellan olika typer av medel som mellan aktörer.

Enligt NUTEK framstår både i ett regionalt och ett nationellt perspektiv de selektiva investeringsstöden, lokaliserings- och utvecklingsbidrag, som mest effektiva för att skapa långsiktigt livskraftiga företag. Även sysselsättningsbidraget bedöms stimulera företagens tillväxt.

När det gäller vilka företagsstöd som bör finnas att tillgå i de olika utpekade områdena menar NUTEK att det bör göras en klar åtskillnad mellan ordinarie och tillfälliga stödområden. Som en princip föreslås att driftstöd endast bör förekomma i de ordinarie stödområdena. I de tillfälliga stödområdena är det i första hand finansieringsbehov som inte löses av den privata finansmarknaden som behöver tillgodoses. För subventioner talar att tillgång till vissa investeringsbidrag kan skynda på omvandlingsprocessen och stimulera till tidigareläggning av investeringar.

Arbetet med att utlokalisera tjänsteföretag anser NUTEK bör fortsätta eftersom det visat sig ge mycket goda effekter för både företag och regioner.

För mindre företag anser NUTEK att det bör införas enklare rutiner för att minska det administrativa arbetet hos stödsökaren.

Remissinstanserna: Många remissinstanser, däribland NUTEK, bekräftar utredarens åsikter om behovet av åtgärder för att förbättra tillgången till riskägar- och risklånekapital.

Företagarnas riksorganisation delar uppfattningen att tillgången på statligt risk- och lånekapital bör förbättras.

Många remissinstanser har synpunkter på NUTEK:s utvärderingar av de regionalpolitiska företagsstöden.

Sveriges Industriförbund, till vars synpunkter även Svenska Arbetsgivareföreningen ansluter sig, betonar att den statliga näringspolitiken måste ha som mål att skapa gynnsamma generella villkor för industriell verksamhet och företagande, oberoende av var i landet sådan verksamhet bedrivs. Staten bör vara restriktiv när det gäller att införa generella stödsystem där individuella företag gynnas eftersom det finns risk att resurser kan komma att bindas i företag och branscher utan framtidsutsikter, att nödvändig strukturomvandling försenas och att konkurrensen snedvrids mellan företag som får stöd och andra som inte får.

Ett av de skäl, som Industriförbundet anser kan berättiga till stöd, är att företagen i fråga ligger i ett geografiskt område där villkoren för företagande är väsentligt sämre än i övriga landet. Förbundet godtar också flera av de förslag som framförs av NUTEK som ett led i stimulans till strukturomvandling och ökad tillväxt.

Industriförbundet framhåller dessutom bl.a. vikten av att konkurrenseffekterna beaktas klarare än för närvarande vid bedömningen av om regionalpolitiskt stöd skall ges i enskilda fall. I detta sammanhang betonar förbundet också att regionalpolitik enligt dess mening är en angelägenhet för staten, inte för kommunerna.

Landsorganisationen i Sverige (LO) anser det tveksamt att förändra regionalpolitiken utifrån de senaste årens utveckling. När de grundläg-

gande förutsättningarna för ekonomisk tillväxt inte bara saknas utan till och med vänts i sin motsats, förlorar regionalpolitiken all betydelse, anser LO.

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) anser det angeläget att regionalpolitiken får en mer långsiktig inriktning, förenklade regelsystem och att det sker en decentralisering ut till regionerna. AMS anser också att NUTEK:s slutsatser att de arbetsmarknadspolitiska insatserna i vissa fall motverkat de regionalpolitiska saknar saklig grund.

Landstingsförbundet instämmer i synen på de traditionella regionalpolitiska stödens begränsningar, men betonar samtidigt nödvändigheten av att det även i fortsättningen finns statliga regionalpolitiska medel.

Svenska kommunförbundet anser att det underlag som tagits fram överbetonar statens roll och möjligheter att åstadkomma regional utveckling. För förbundet är det självklart att det handlar om staten och kommunerna i samverkan.

Bräcke kommun påpekar att NUTEK:s rapporter innehåller en mängd intressanta uppgifter och att underlaget utnyttjats för slutsatser och förslag i större utsträckning än vad som normalt varit fallet.

Orsa kommun framhåller att det geografiska läget för kommunerna i stödområdet är sådant att det är nödvändigt att regionalpolitiskt stöd tillförs i olika former för att uppnå en tillfredsställande utveckling. De nuvarande stödformerna bedöms därvid i huvudsak fungera bra och ingrepp i dessa måste därför hanteras med stor försiktighet.

Gullspångs kommun uttalar angelägenheten av ett fortsatt och ökat regionalpolitiskt stöd för att förhindra en avindustrialisering och därmed växande utarmning av de glesbygdskommuner som redan kämpar en hård kamp för sin överlevnad.

Umeå kommun anser att det är positivt att regionalpolitiken med den av NUTEK skisserade inriktningen i någon mån blir mindre kortsiktigt problemfixerad och mer orienterad mot möjligheterna till samverkan för långsiktig utveckling och regional balans.

Bengtsfors, Dals Eds, Åmåls, Säffle och Årjängs kommuner föreslår bl.a. ett par nya stödformer. Dels ett stöd i form av exportgarantier för mindre företag, dels ett generöst stöd till innovatörer för att inte många uppfinningar skall hamna utomlands eller läggas åt sidan.

Skogsindustrierna noterar att NUTEK gör bedömningen att Sveriges nuvarande regionalpolitiska stödmedel kommer att accepteras av EG-kommissionen och frågar sig hur realistisk denna bedömning är. Organisationen förutsätter att det svenska regionalpolitiska stödet delvis kommer att behöva modifieras som följd av EU-förhandlingarna.

Skälen för regeringens bedömning: De regionalpolitiska åtgärder som är direkt riktade till företag består främst av ett antal former för direkt företagsstöd. Dessa kan grovt indelas i utvecklingsinriktade stöd och driftstöd.

De utvecklingsinriktade stöden är för närvarande lokaliseringsstöd (lokaliseringsbidrag och lokaliseringslån), utvecklingsbidrag, sysselsättningsbidrag, lån till privata regionala investmentbolag samt stöd till

företag i glesbygder. Driftstöd lämnas i form av nedsatta socialavgifter och transportstöd.

Förutom dessa direkta stöd till företag har Stiftelsen Norrlandsfonden, som inrättats av staten för riskfinansiering av små och medelstora företag i de fyra nordligaste länen, stor regionalpolitisk betydelse.

Ytterligare direkt företagsinriktade åtgärder som används för att påverka den regionala utvecklingen, är lokaliseringssamråd med de största industriföretagen och med företag inom den privata tjänste- och servicesektorn.

Vid sitt senaste omfattande beslut om de regionalpolitiska företagsinriktade åtgärdernas utformning (prop. 1989/90:76, bet. 1989/90:AU13, rskr. 1989/90:346) beslöt riksdagen bl.a.

- om en förskjutning från direkt företagsstöd till insatser för att förbättra de infrastrukturella förutsättningarna för näringslivet,
- att åtgärderna skulle geografiskt koncentreras till de områden som bedömdes ha de långsiktigt svåraste problemen,
- om en tyngdpunktsförskjutning från stöd i samband med investeringar i byggnader och maskiner till stöd för immateriella investeringar.

Genomförda utvärderingar visar att åtgärderna i allt väsentligt också kommit att få denna inriktning.

Den djupa lågkonjunkturen har bidragit till detta. Den har inneburit att företagens expansionsinvesteringar legat på en så låg nivå att det direkta företagsstödet, särskilt i samband med investeringar i byggnader och maskiner har minskat kraftigt. Tyvärr har antalet beräknade nya sysselsättningstillfällen till följd av stöden därigenom också minskat jämfört med tidigare år.

Driftstöden, nedsatta socialavgifter och transportstöd, har enligt gjorda utvärderingar stor betydelse för framför allt många småföretag i regioner med geografiska lägesnackdelar och deras möjligheter att konkurrera. De omfattande utvärderingar av de regionalpolitiska företagsstöden som nyligen har gjorts av NUTEK, Glesbygdsmyndigheten och Riksrevisionsverket visar att stöden sammantagna i stort sett fungerar väl. För dessa utvärderingar redogör vi senare (avsnitt 8.3.1).

Regeringen anser att fortsatta kraftfulla regionalpolitiska åtgärder är nödvändiga under de kommande åren i olika områden i landet; dels för att åstadkomma regional utjämning mellan olika delar av Sverige och inom län, dels för att ytterligare främja arbete och ekonomisk tillväxt i hela landet. Som komplement till den "stora" regionalpolitiken och andra åtgärder för att förbättra de infrastrukturella förutsättningarna för näringslivet kommer därvid, enligt vår mening, även de direkt företagsinriktade åtgärderna att behöva intensifieras.

Mot bakgrund av detta bör enligt regeringens mening ökad vikt läggas vid de utvecklingsinriktade stödformerna, medan driftstöden behålls i stort sett i nuvarande omfattning.

För att effektivisera och förenkla stödgivningen för de minsta företagen samt för företag i glesbygd och landsbygd bör därutöver särskilda åtgärder vidtas.

I detta sammanhang måste beaktas att EES-avtalets ikraftträdande den 1 januari 1994 bl.a. innebär att de flesta svenska regionalpolitiska

företagsstöden skall anmälas till och godkännas av EFTA:s övervakningsorgan ESA. ESA skall därvid bedöma om de svenska stöden överensstämmer med en av EES-avtalets grundprinciper, att offentliga stöd inte får snedvrida konkurrensen och handeln mellan avtalsparterna på ett sätt som strider mot deras gemensamma intresse. Riksdagen bedömde i samband med sitt godkännande av EES-avtalet att det inte fanns några behov av ändringar av den svenska regionalpolitiken med anledning av EES-avtalet (prop. 1991/92:170 bil.9, bet. 1992/93:EU1, rskr. 1992/93:18). Det konstaterades att det dock inte kunde uteslutas att det i vissa avseenden kan bli nödvändigt med vissa modifieringar av företagsstöden. I avsnitt 11 redovisas våra aktuella bedömningar.

Den enda ändring rörande företagsstödet som hittills vidtagits är att det i förordningen (1988:764) om statligt stöd till näringslivet intagits ett villkor om att stödåtgärderna får upphävas eller ändras och stödet återkrävas om EFTA:s övervakningsmyndighet eller EFTA-domstolen har funnit att stödet strider mot artikel 61 i EES-avtalet.

Vi kommer i det följande att närmare redogöra för hur vi anser att stödområdena för företagsstöd och de företagsinriktade åtgärderna fortsättningsvis bör utformas.

Vi förordar bl.a. att:

- stödområde 1 skall utökas marginellt medan stödområde 2, bortsett från följdändringar av utökningen av stödområde 1, och området för transportstöd skall vara oförändrade (avsnitt 8.2.2),
- regioner som drabbas av omfattande strukturomvandlingsproblem även fortsättningsvis tillfälligt skall kunna placeras i stödområde (avsnitt 8.2.3),
- företagsstöden skall förändras så att de passar både kvinnors och mäns företagande (avsnitt 8.4.2),
- regeringen fortsättningsvis närmare skall bestämma vad som är stödberättigad verksamhet (avsnitt 8.4.3),
- lokaliseringsbidrag, och i vissa fall även lokaliseringslån till rörelsekapital, skall kunna lämnas till vissa tjänsteföretag i mer preciserade former (avsnitt 8.4.4),
- utvecklingsbidragens storlek skall variera med hänsyn till stödområde och deras användning göras mer flexibel (avsnitt 8.4.5),
- sysselsättningsbidragen skall höjas (avsnitt 8.4.6),
- lån till privata regionala investmentbolag skall behållas som stödform (avsnitt 8.4.7),
- regeringen fortsättningsvis helt skall utforma handläggnings- och beslutsordningen för regionalpolitiskt företagsstöd (avsnitt 8.4.8),
- systemet med nedsatta socialavgifter skall behållas oförändrat (avsnitt 8.5.1),
- transportstöd skall behållas som stödform (avsnitt 8.5.2),
- möjligheterna till samordning av olika statliga stödåtgärder riktade direkt till företag skall utredas (avsnitt 8.6),
- Stiftelsen Norrlandsfondens resurser skall förstärkas och dess verksamhetsområde utvidgas (avsnitt 8.7.1),
- regionalpolitiska resurser skall avsättas för tidig finansiering av teknikprojekt, m.m. (avsnitt 8.7.2),

- åtgärder för att främja kvinnors företagande skall prioriteras (avsnitt 8.7.3),
- en försöksverksamhet med uppdrag från kulturinstitutioner till småföretag i regional- och arbetsmarknadspolitiskt prioriterade områden skall fortsätta (avsnitt 8.7.4),
- lokaliseringssamråden med industri- och tjänsteföretag skall fortsätta genom informella kontakter (avsnitt 8.7.5 resp. 8.7.6), samt att
- ökade ansträngningar skall göras för att främja utländska investeringar i Sverige (avsnitt 8.7.7).

8.2 Stödområden för företagsstöd

8.2.1 Utgångspunkter

Regeringens bedömning: De delar av Sverige som har geografiska lägesnackdelar och andra långsiktiga regionalpolitiska problem bör avgränsas i långsiktiga regionalpolitiska stödområden. I dessa områden bör de mest kraftfulla regionalpolitiska insatserna göras.

I regioner som drabbas av omfattande regionalpolitiska problem i samband med strukturförändringar bör åtgärder kunna vidtas för att stödja näringslivets omvandling och tillväxt. Dessa regioner bör kunna inplaceras i tillfälliga stödområden.

Underlagsrapporter: Utredaren framhåller bl.a. att en framgångsrik politik för uthållig ekonomisk tillväxt förutsätter att tillväxtmöjligheterna i hela landet tas till vara.

Utredaren framhåller vidare att den totala ekonomiska tillväxten bestäms av hur många regioner som bidrar till denna. Bland annat eftersom de viktiga produktionsfaktorerna arbete och produktionskapital är mycket trögrörliga är hög tillväxt i enstaka regioner inte tillräckligt för att uppnå en hög nationell tillväxt. Ingen kan heller veta var i landet den framtida tillväxten kommer.

Olika regioner har dock varierande förutsättningar att bidra till tillväxten. Som exempel på detta nämner utredaren att omlokaliseringen av vissa tjänsteföretag som skett från Stockholmsregionen under senare år innebär att konkurrensförmågan hos dessa företag förbättrats vilket främjar den nationella ekonomiska tillväxten. Storstadsregionerna har sina största försteg inom kontakt- och kunskapsintensiva verksamheter. Ökade insatser för att ta till vara dessa försteg i en konkurrens med andra europeiska storstadsregioner framstår som nödvändiga.

Enligt NUTEK måste regionalpolitiskt företagsstöd innehållande olika typer av subventioner direkt riktade till företag förbehållas vissa regioner och situationer. Det måste gälla regioner där utvecklingsförutsättningarna, bestående eller tillfälligt, är sämre än i landet som helhet och där det krävs särskilda stöd för att få till stånd en önskad utveckling. Samtidigt kan det naturligtvis finnas andra företagsstöd gällande hela

landet, t.ex. nyföretagarlån och produktutvecklingsstöd. I flertalet europeiska länder finns olika former av nationella stimulanser för att främja småföretagande.

Enligt NUTEK har Sverige Europas i särklass minsta prioriterade regionalpolitiska stödområde mätt i andel av befolkningen. I de flesta europeiska länder ingår industriregioner i omstrukturering samt även städer i omvandling i det regionalpolitiska utvecklingsarbetet.

Mot bakgrund av sina analyser förordar NUTEK en fortsatt prioritering av de områden som i dag är utpekade som särskilda regionalpolitiska stödområden.

NUTEK anser vidare att de djupa problemen i vissa traditionella industriregioner motiverar att regionalpolitiskt företagsstöd kan lämnas under en begränsad reindustrialiseringsperiod. Det innebär en fortsatt tillämpning av systemet med tillfälliga stödområden. NUTEK föreslår att inplacering i tillfälligt stödområde bör gälla för en period på åtminstone fem år. Vilka områden som bör komma i fråga bör ytterligare analyseras.

För att markera en mer utvecklingsinriktad profil på det regionala utvecklingsarbetet föreslår NUTEK slutligen att beteckningen stödområde skall ändras till utvecklingsområde.

Remissinstanserna: Det övervägande antalet remissinstanser är positiva till utredarens förslag att regionalpolitiken i ökad omfattning skall inriktas mot att främja den ekonomiska tillväxten i Sverige. Detta gäller exempelvis NUTEK, Överstyrelsen för Civil Beredskap, de flesta länsstyrelser, Landstingsförbundet och många kommuner, exempelvis Arvika, Eda, Bollnäs och Gällivare.

Några remissinstanser anser dock att en förutsättning för detta förslag är att de regionalpolitiska resurserna inte minskar i de regioner som nu är mest prioriterade. Detta gäller exempelvis Norrbottens läns landsting samt Hofors, Lycksele och Nordmalings kommuner. Andra instanser ser så stora risker för de nuvarande stödområdena att de avstyrker förslaget. Häribland Länsstyrelsen i Jämtlands län, Utvecklingsfonden i Norrbottens län samt Munkfors, Hällefors och Skinnskattebergs kommuner.

Vissa remissinstanser slutligen, såsom Sveriges Industriförbund, Statskontoret och Länsstyrelsen i Stockholms län, motsätter sig att ekonomisk tillväxt på detta sätt skall integreras i regionalpolitiken.

AMS anser det viktigt att regionalpolitiken koncentreras till ett fåtal regioner med långsiktiga problem.

NUTEK:s analys av sysselsättnings- och befolkningsutvecklingen i Sverige kommenteras av många remissinstanser.

Ingen instans ifrågasätter NUTEK:s övergripande slutsatser att de områden som redan nu är föremål för regionalpolitiska åtgärder även framdeles är de som kommer att vara i störst behov av sådana samt att en stark befolkningsökning kan emotses i storstadsområdena och i vissa stödjepunkter främst knutna till universitetsorterna.

En fortsatt prioritering av de nuvarande långsiktiga stödområdena förordas således av samtliga remissinstanser som yttrat sig i frågan,

bl.a. Sveriges Industriförbund, AMS, ett antal länsstyrelser och kommuner. Så finner t.ex. Länsstyrelsen i Värmlands län ingen större anledning att korrigera nuvarande stödområdesindelning.

Vad gäller fortsatt tillämpning av systemet med tillfälliga stödområden är det endast AMS som är tveksam till detta. Om regionalpolitiken inom nuvarande ekonomiska ramar även skall vara ett redskap för att lösa tillfälliga strukturbetingade problem på vissa orter kommer den, enligt AMS, att urvattnas och mer uppfattas som ett strukturstöd än ett långsiktigt stöd för svaga regioner. Lycksele och Vindelns kommuner anser också att utökade tillfälliga stödområden måste förenas med utökade resurser.

De flesta remissinstanser är således positiva till systemet med tillfälliga stödområden. Bland andra ställer sig många länsstyrelser bakom detta. En del instanser framhåller i detta sammanhang att det är viktigt att noggranna analyser föregår utpekande av dessa områden.

Meningarna är delade bland remissinstanserna om vikten av att tillfälliga stödområden enligt NUTEK:s förslag skall utses på fem år.

Några länsstyrelser i södra Sverige, de i Östergötlands, Kronobergs och Skaraborgs län, stödjer NUTEK:s förslag att tillämpa systemet med inplacering i tillfälligt stödområde mindre restriktivt och anser att det finns många områden i södra hälften av Sverige som är utsatta för sådan industriell strukturomvandling som motiverar inplacering. Vikten av en reindustrialisering av landet påpekas också av t.ex. länsstyrelserna i Kalmar och Värmlands län samt Örnsköldsviks kommun.

Länsstyrelsen i Gotlands län efterlyser synpunkter och förslag vad gäller svensk stödområdesindelning och regionalpolitik i ett EU-perspektiv i underlaget.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt förordningen (1982:877) om regionalt utvecklingsarbete skall alla länsstyrelser verka för att de av riksdagen fastställda regionalpolitiska målen uppnås i länet och i detta syfte bedriva ett regionalt utvecklingsarbete. I detta arbete ingår bl.a. att bedriva en utvecklingsplanering (länsplanering) samt att verka för samordning och anpassning av olika verksamheter i länet så att de anpassas till målen för länets utveckling.

Detta grundläggande regionala utvecklingsarbete bedrivs i alla län och alla länsstyrelser har tilldelats resurser för detta.

Huvuduppgiften för den nuvarande regionalpolitiken är att uppnå regional balans och utjämning - såväl mellan som inom län.

Det finns inom den "lilla" regionalpolitiken i huvudsak två instrument med vilka riksdagen och regeringen strävar efter att uppnå regional utjämning. Dels anslås medel till länsstyrelserna främst med hänsyn till de regionalpolitiska problemens svårighetsgrad i olika delar av Sverige, dels avgränsas olika områden där olika former av företagsstöd kan lämnas.

Analyser av de regionala problemens omfattning och karaktär utgör grunden för de geografiska prioriteringarna. En del områdens svårigheter beror t.ex. huvudsakligen på geografiska lägesnackdelar medan

andra regioner har drabbats av problem på grund av näringslivets strukturomvandling.

De mest kraftfulla företagsinriktade åtgärderna är förbehållna de delar av landet som har de största regionalpolitiska problemen. Förslag om hur dessa åtgärder skall utformas i framtiden i olika stödområden återkommer vi till senare.

Regeringen anser att följande riktlinjer bör gälla för den framtida regionalpolitikens utformning i olika regioner i Sverige.

Som vi tidigare framhållit bör också fortsättningsvis regionalpolitiken främst inriktas mot att bidra till att utveckla livskraftiga regioner i alla delar av landet. Vi har även förordat att regionalpolitiken i större utsträckning än i dag inriktas mot att främja varaktig sysselsättning och ekonomisk tillväxt i hela Sverige.

Vi har också nyss beskrivit nödvändigheten av att ytterligare ta till vara resurser i glesbygd och landsbygd och lämnat förslag om företagsinriktade åtgärder i dessa områden (avsnitt 7.3).

Mot bakgrund av detta bedömer regeringen att områden med geografiska lägesnackdelar och andra långsiktiga problem även fortsättningsvis bör ingå i stödområden, i vilka de mest kraftfulla regionalpolitiska åtgärderna bör vidtas.

Regeringen bör också i fortsättningen ha möjlighet att tillfälligt placera regioner, som drabbas av mycket omfattande strukturförändringar, i stödområden där främst nyetablering och expansion inom näringslivet skall underlättas. Det bör även fortsättningsvis vara en uppgift för regeringen att besluta om en inplacerings varaktighet. Den bör som regel uppgå till högst tre år.

Vi återkommer (avsnitten 8.2.2 och 8.2.3) med en närmare redogörelse för de överväganden som ligger till grund för olika regionalpolitiska stödområden. Vi lämnar där också förslag till vilka områden som bör ingå i stödområden med geografiska lägesnackdelar och andra långsiktiga problem. Det är, som nyss nämnts, en uppgift för regeringen att besluta om vilka områden som tillfälligt skall inplaceras i stödområde.

Regeringen delar NUTEK:s bedömning att de områden i Sverige som redan nu är föremål för regionalpolitiska åtgärder även framdeles kommer att vara i störst behov av sådana. För mindre kommuner och orter, för landsbygden och glesbygden, finns ett särskilt starkt behov av att vända utvecklingen. Detta motiverar, tillsammans med regeringens uttalande, övertygelse att den ekonomiska tillväxten i landet blir större ju fler regioner som kan bidra till denna, att fler regioner skall aktiveras i det regionala utvecklingsarbetet.

Därför bör ytterligare företagsinriktade åtgärder kunna vidtas utanför stödområdena för att lösa inomregionala obalansproblem. Vi återkommer senare (avsnitt 12) med närmare information om var sådana åtgärder skall kunna vidtas och vilka åtgärder vi föreslår.

Dessa förslag bör också verksamt kunna bidra till en bättre inomregional utjämning, dvs. förstärka många små kommuners utveckling i förhållande till länens centralorter. Det finns sålunda enligt vår mening många skäl till att sträva efter en jämnare befolkningsutveckling mellan landets olika delar.

I föregående regionalpolitiska proposition (prop. 1989/90:76) beredde dåvarande regering riksdagen tillfälle att ta del av regeringens bedömning av bl.a. storstädernas och vissa stödjepunkters betydelse i regionalpolitiken. Regeringens bedömning var då bl.a. att utlokalisering av privata tjänsteföretag och statlig verksamhet i vissa fall borde kunna ske med statligt stöd till stödjepunkter i anslutning till stödområdet.

De senaste årens verksamhet med lokalisering av privata tjänsteföretag har gett vid handen att utlokalisering från Stockholmsregionen, som det är fråga om, till dessa stödjepunkter har varit av så begränsad omfattning att det inte längre är motiverat att lämna statligt stöd för sådana åtgärder. I enlighet med vad vi återkommer till senare (avsnitt 8.4.4) bör stöd till dessa verksamheter i framtiden endast kunna lämnas vid lokalisering till stödområde. Efter det att EES-avtalet nu trätt i kraft är vår bedömning också att det normalt skulle vara nödvändigt att inhämta godkännande av EFTA:s övervakningsmyndighet i varje enskilt ärende om sådant stöd utanför stödområdena.

I likhet med utredaren och en enig remissopinion anser vi det också motiverat att nu vidta ytterligare åtgärder för att attrahera utländska investeringar till Sverige. Härvid bör även storstadsregionerna kunna komma i fråga. Vi återkommer till denna fråga i avsnittet om åtgärder för att attrahera utländska investerare (avsnitt 8.7.7).

Det geografiska området för nedsatta socialavgifter omfattar, enligt riksdagens beslut, huvudsakligen stödområde 1 och delar av stödområde 2. Vi återkommer senare (avsnitt 8.5.1) till frågan om den fortsatta behandlingen av denna stödform.

Även transportstödet har ett stödområde, med stödzoner, som lagts fast av riksdagen. Transportstödsområdet är för närvarande större än områdena för övrigt företagsstöd mätt i andel av befolkningen. Inberäknat transportstödsområdet omfattas således ytterligare ca 8 % av Sveriges befolkning, utöver stödområdena 1 och 2 samt nuvarande tillfälliga stödområden av olika regionalpolitiska stödformer. Den framtida omfattningen och utformningen av transportstödet behandlar vi senare (avsnitt 8.5.2).

Eftersom stödområdena 1 och 2 omfattar ca 7 % av befolkningen och områden som är tillfälligt inplacerade i stödområde ca 5 % omfattas således för närvarande, inklusive transportstödet, sammanlagt ca 20 % av Sveriges befolkning av regionalpolitiska stödområden (exklusive stödjepunkter i anslutning till stödområdena).

I detta sammanhang kan noteras att EES-avtalets ikraftträdande den 1 januari 1994 bl.a. innebär att de svenska stödområdenas omfattning skall godkännas av EFTA:s övervakningsorgan. Riksdagen bedömde i samband med att den godkände EES-avtalet att det inte fanns några behov av ändringar av den svenska regionalpolitiken med anledning av avtalet (Prop. 1991/92:170 bil. 9, bet. 1992/93:EU1, rskr. 1992/93:18). Vid en internationell jämförelse är de svenska regionalpolitiska stödområdena små i fråga om den andel av befolkningen som omfattas.

8.2.2 Områden med geografiska lägesnackdelar och andra långsiktiga regionalpolitiska problem

Regeringens förslag: För regionalpolitiska företagsstöd och nedsatta socialavgifter skall finnas två långsiktiga stödområden, benämnda 1 och 2. Stödområde 1 bör utökas marginellt medan stödområde 2, bortsett från de följdändringar som följer av utökningen av stödområde 1, bör vara oförändrat.

Underlagsrapporter: Underlagsrapporterna har inte närmare berört områdesavgränsningen.

Remissinstanserna: En del remissinstanser har dock mer specifikt kommenterat den nuvarande stödområdesindelningen. Som tidigare nämnts anser t.ex. Länsstyrelsen i Värmlands län att det inte finns någon större anledning att korrigera nuvarande stödområdesindelning.

Bräcke och Älvsbyns kommuner anser dock att de av olika skäl bör inplaceras i stödområde 1.

Utvecklingsfonden i Älvsborgs län framhåller det regionalpolitiska stödets betydelse i norra Dalsland.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: För det regionalpolitiska företagsstödet, exklusive transportstödet, finns för närvarande tre typer av stödområden. Dels två stödområden, benämnda stödområde 1 respektive 2, omfattande ett stort sammanhängande geografiskt område i norra och västra Sverige. Dels är vissa kommuner eller delar av kommuner i södra och mellersta Sverige inplacerade i tillfälligt stödområde. Slutligen kan stöd också lämnas till vissa verksamheter till stödjepunkter i anslutning till stödområdena 1 och 2.

Omfattningen av stödområdena 1 och 2 lades fast av riksdagen våren 1990 (prop. 1989/90:76, bet. 1989/90:AU13, rskr. 1989/90:346). I dessa stödområden bor som tidigare nämnts endast ca 7 % av landets befolkning men deras sammanlagda yta uppgår till ca 54 % av Sveriges landyta. Befolkningstätheten uppgår till i genomsnitt ca 1 invånare per km^2 i stödområde 1 respektive ca 6 i stödområde 2.

Regeringen beslutar om inplacering av områden i tillfälligt stödområde samt om vad som är att betrakta som stödjepunkter i anslutning till stödområdet.

För närvarande är 21 kommuner eller delar av kommuner inplacerade i tillfälliga stödområden. I dessa bor drygt 5 % av Sveriges befolkning medan andelen av landytan är knappt 8 % och befolkningstätheten ca 15 invånare per km^2.

Vi återkommer i nästa avsnitt (8.2.3) med förslag om hur områden som drabbas av regionalpolitiska problem i samband med strukturförändringar fortsättningsvis bör behandlas i stödområdeshänseende.

Som stödjepunkter betraktas samtliga orter som ligger i anslutning till stödområdena 1 och 2.

Vi har nyss (avsnitt 8.2.1) förordat att regionalpolitiskt företagsstöd inte längre skall lämnas i sådana stödjepunkter.

Stödområdesindelningen för företagsstödet används även som geografisk fördelningsnyckel för vissa andra åtgärder av regionalpolitisk betydelse.

Regeringen har nyss (avsnitt 8.2.1) bedömt att områden som har geografiska lägesnackdelar eller andra långsiktiga regionalpolitiska problem även fortsättningsvis bör inplaceras i stödområden i vilka de mest kraftfulla åtgärderna skall vidtas.

Det är från olika synpunkter viktigt att den långsiktiga stödområdesindelningen inte ändras för ofta. Den bör ligga fast över en längre tid bl.a. för att underlätta planeringen för företag och myndigheter. Mot bakgrund av detta, och av att den långsiktiga regionalpolitiska problembilden i sina huvuddrag är oförändrad sedan riksdagen senast beslutade om stödområdesindelningen, föreslår vi endast mindre justeringar av nuvarande stödområde 1 och, förutom följdändringar, inga förändringar beträffande stödområde 2.

Till grund för detta ställningstagande ligger också nyligen genomförda analyser av de regionalpolitiska problemens svårighetsgrad i olika områden. Sålunda har samtliga Sveriges kommuner bedömts dels utifrån ett antal geografiskt betingade kriterier, dels med hänsyn till den långsiktiga problembilden.

Mot bakgrund av detta föreslår vi beträffande stödområde 1 att det utvidgas med följande delar av kommuner, vilkas situation bedöms som likartad i jämförelse med närliggande områden som redan tillhör stödområde 1.

Edsele, Junsele, Ramsele och Ådals-Lidens församlingar i Sollefteå kommun, f.d. Solbergs kyrkobokföringsdistrikt i Örnsköldsviks kommun, Håsjö och Hällesjö församlingar i Bräcke kommun, Kalls församling i Åre kommun samt Björksele församling i Lycksele kommun.

Omfattningen av stödområde 1 bygger främst på de geografiska lägesnackdelarnas storlek, medan stödområde 2 fungerar dels som en övergångszon från stödområde 1 till områden utanför stödområdena, dels som stödområde för områden med andra långsiktiga regionalpolitiska problem.

Beträffande stödområde 2 visar analysen att de förändringar som inträffat sedan 1990 i den långsiktiga problembilden inte är så stora att de motiverar någon förändring, bortsett från de följdändringar som följer av utökningen av stödområde 1.

Regeringens förslag till nya långsiktiga stödområden framgår av bifogade karta.

Förslaget innebär att den andel av Sveriges befolkning som bor i stödområdena 1 och 2 fortfarande uppgår till ca 7 %.

Beträffande transportstödet kommer vi senare (avsnitt 8.5.2) att föreslå att den geografiska omfattningen tills vidare skall vara oförändrad.

Karta över de nya stödområdena

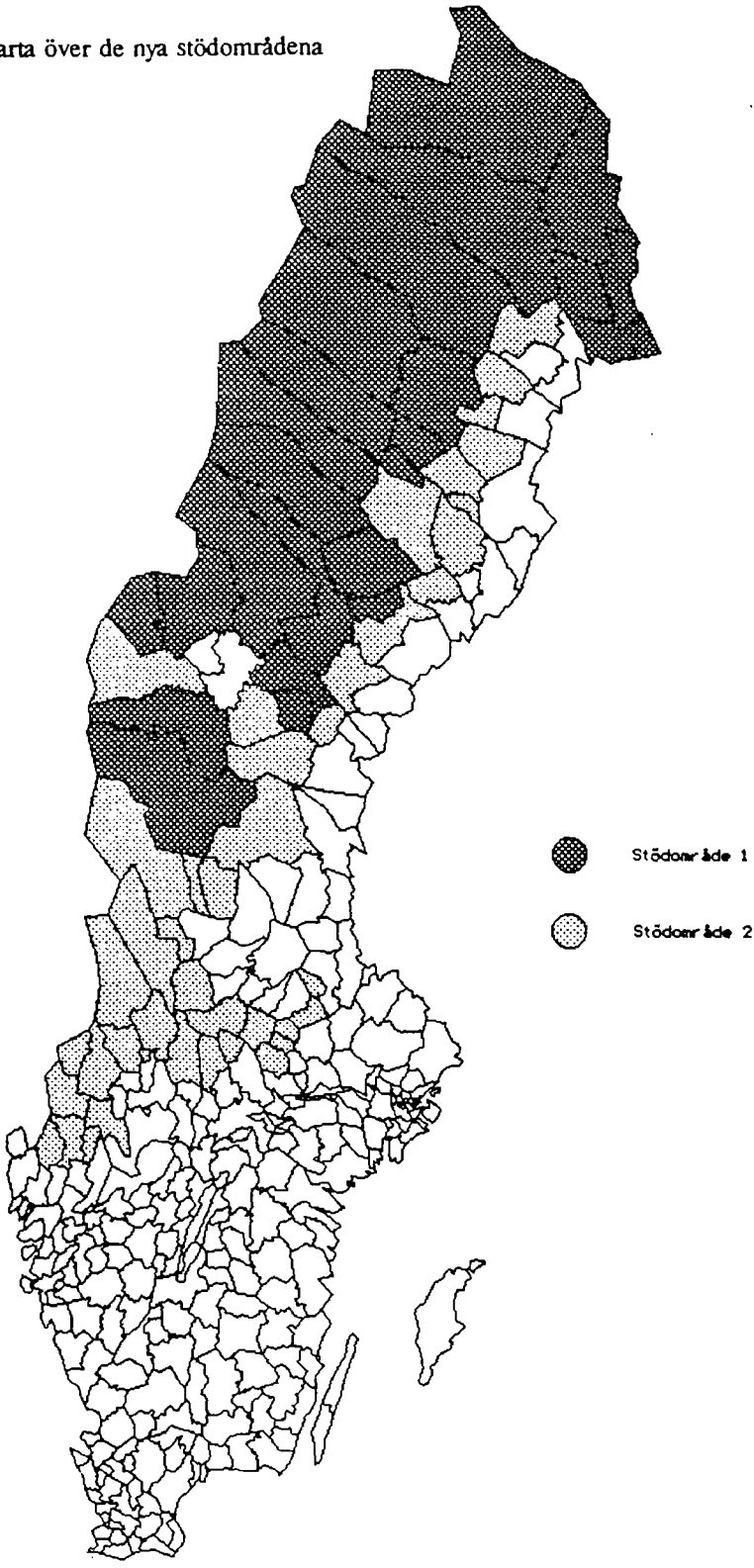

8.2.3 Områden med strukturomvandlingsproblem

Regeringens förslag: I regioner som drabbas av omfattande regionalpolitiska problem i samband med strukturförändringar skall omvandling och tillväxt inom näringslivet kunna stödjas med regionalpolitiska åtgärder.

Kommuner eller delar av kommuner skall därför liksom för närvarande tillfälligt kunna placeras in i stödområde. I orter eller kommuner som redan tillhör stödområde 2 skall också den maximala andelen lokaliserings- och utvecklingsbidrag tillfälligt kunna höjas.

Regeringens bedömning: Motiven för att tillfälligt placera in ytterligare områden i stödområden är för närvarande starka på grund av de svåra sysselsättningsproblemen.

Underlagsrapporter: Tidigare (avsnitt 8.2.1) har redovisats, dels utredarens analys av olika regioners roll för att öka den totala ekonomiska tillväxten i Sverige, dels NUTEK:s analyser av hur regionalpolitiska åtgärder bör fördelas över landet.

Remissinstanserna: Remissinstansernas uppfattningar om ovannämnda rapporter har även de i huvudsak redovisats under nämnda avsnitt.

Sveriges Industriförbund är negativt till en väsentlig utökning av vilka områden som klassas som stödområden. En utökning bör enligt förbundet i princip inskränkas till sådana regioner som vid ett svenskt EU-medlemskap kan komma att bli mål 2-regioner.

En del instanser har i detta sammanhang mer specifikt pekat på områden som de anser bör prioriteras.

Landstinget i Västernorrlands län konstaterar att länet saknar ett starkt tillväxtcentrum och att såväl Sundsvall som Örnsköldsvik finns med bland de arbetsmarknadsregioner som bedöms få den sämsta utvecklingen 1992-95.

Länsstyrelsen i Västmanlands län framhåller att det finns ytterligare områden i länet som enligt NUTEK:s analyser bör uppfylla kraven för att ingå i tillfälligt stödområde och Länsstyrelsen i Uppsala län anger att bruksorterna i norra Uppland sedan tidigare har stora problem.

Länsstyrelsen i Östergötlands län tillstyrker NUTEK:s förslag om att tillämpa förslaget om inplacering i tillfälligt stödområde mindre restriktivt och anger att i länet torde utöver Valdemarsvik även Ydre och södra Kinda kommuner kvalificera sig för tillfällig inplacering.

Behoven av stöd i den s.k. Fyrstadsregionen framhålls av Länsstyrelsen i Älvsborgs län. Länsstyrelsen påpekar därvid särskilt att NUTEK:s förslag om större tillfälliga stödområden ligger i linje med EU:s regionalpolitik i vilken även industriregioner i omvandling ingår i det regionala utvecklingsarbetet.

Länsstyrelsen i Jönköpings län anger Vetlanda kommun som ett typexempel på en region där förnyelse av kommunens näringsliv behövs

och Länsstyrelsen i Kalmar län framhåller att särskilt kommunerna Västervik, Vimmerby, Hultsfred och Högsby behöver regionalpolitisk stimulans för sin reindustrialisering. Länsstyrelsen i Kronobergs län slutligen anger Uppvidinge, Lessebo, Tingsryds och Markaryds kommuner som särskilt utsatta i länet.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: I enlighet med tidigare beslut av riksdagen, senast våren 1990, skall vid mycket omfattande strukturförändringar nyetablering och expansion inom näringslivet kunna underlättas med hjälp av regionalpolitiskt företagsstöd. Dels genom att kommuner eller delar av kommuner tillfälligt kan placeras in i stödområde, dels genom att den maximala andelen lokaliseringsbidrag i kommuner eller delar av kommuner, som redan tillhör stödområde 2, tillfälligt kan höjas.

Det är en uppgift för regeringen att besluta om vilka områden m.m. som tillfälligt skall placeras i stödområde. Som vi tidigare nämnt omfattar dessa för närvarande ca 5 % av befolkningen. Främst den ökade arbetslösheten och den kraftiga strukturomvandlingen inom näringslivet under senare år har gjort att flera orter inplacerats i sådant område.

För närvarande är således följande områden tillfälligt inplacerade i stödområde: Valdemarsviks, Hultsfreds, Högsby, Vimmerby, Olofströms, Ronneby, Karlsborgs, Kristinehamns, Storfors, Degerfors, Karlskoga, Hallstahammars, Bollnäs, Nordanstigs, Ovanåkers, Söderhamns, Härnösands och Kramfors kommuner, de delar av Örnsköldsviks kommun som inte igår i stödområde 2, Robertsfors kommun samt de delar av Skellefteå kommun som inte ingår i stödområde 2. Inplaceringen gäller till och med den 30 juni 1995.

Regeringen har vidare utnyttjat sin möjlighet att besluta att högre lokaliseringsbidrag skall kunna lämnas på så sätt att förhöjt stöd för närvarande kan lämnas främst i ett antal mindre orter och glesbygdsområden.

Vi har tidigare redogjort för regeringens bedömning att ökad vikt bör läggas vid regionalpolitikens möjligheter att främja varaktig sysselsättning och ekonomisk tillväxt i hela landet och att systemet med tillfälliga stödområden bör behållas. Vi har också framhållit att tillfällig inplacering i stödområde fortsättningsvis som regel bör uppgå till högst tre år. Efter denna tidsperiod måste problemens svårighetsgrad analyseras på nytt.

De djupa problemen i vissa traditionella industriregioner motiverar att regionalpolitiskt företagsstöd även fortsättningsvis skall kunna lämnas på sådana orter under en begränsad period. Regeringen avser också att efter ytterligare analys besluta om inplacering av flera orter i sådana områden.

Liksom hittills bör den maximala andelen lokaliseringsbidrag tillfälligt kunna höjas i orter eller kommuner som redan tillhör stödområde 2 om mycket omfattande strukturförändringar inträffar. Likaså bör i dessa områden lokaliseringsbidrag, som lämnas till tjänsteföretag som expanderar, kunna uppgå till högst motsvarande belopp per nytillkommande arbetskraft som i stödområde 1. De nya regler för utvecklings-

bidrag som vi senare (avsnitt 8.4.5) kommer att föreslå motiverar att också den direkta andelen bidrag skall kunna vara lika stor som ett lokaliseringsbidrag i dessa områden.

Vi kommer senare (avsnitt 12) också att föreslå att lokaliserings- och utvecklingsbidrag skall kunna lämnas på vissa orter utanför stödområdet för att lösa inomregionala obalansproblem. I detta sammanhang vill vi understryka att vi ser detta förslag som ett led i vår strävan att stärka många mindre orter och därigenom motverka de starka koncentrationstendenser till de större kommunerna som finns i flertalet län. Förslaget bör också i vissa fall kunna ersätta en inplacering av orter i tillfälliga stödområden som annars varit ett alternativ.

Regeringen har dessutom för närvarande möjlighet att, om det i en ort utanför stödområdena förutses eller har uppkommit avsevärda sysselsättningssvårigheter till följd av industrinedläggning eller av liknande orsak, lämna lokaliserings- och utvecklingsbidrag i denna. Med hänsyn till EES-avtalet bedömer vi att utnyttjandet av denna möjlighet numera förutsätter godkännande av EFTA:s övervakningsmyndighet i varje enskilt fall.

8.3 Olika former av företagsstöd

8.3.1 Genomförda utvärderingar

Regeringens bedömning: De regionalpolitiska företagsstöden bör utformas och användas så att de på bästa sätt stimulerar till regional balans, förnyelse och tillväxt i näringslivet och på detta sätt bidrar till att skapa livskraftiga regioner. Kunskapen om stödens användning, dess effekter och effektivitet måste därför öka. Det är därför viktigt att stöden fortlöpande analyseras och utvärderas.

Underlagsrapporter: NUTEK:s nyligen genomförda utvärderingar omfattar bedömningar av både enskilda stödformer och av stödens samlade effekter. Där konstateras att behovet av stöden kvarstår och att dagens stödsystem i stort sett fungerar väl. Vidare poängteras att regionalt utvecklingsarbete kräver långsiktighet och att systemet med tillfälliga stödområden bör ges en längre varaktighet än för närvarande. NUTEK framhåller också att småföretagen ofta upplever att stödreglerna är omfattande och besvärliga. Därför föreslås att reglerna anpassas till småföretagens behov.

Glesbygdsmyndighetens utvärdering av glesbygdsstödet visar att reglerna och rutinerna för handläggning, uppföljning och utvärdering bör utvecklas. Vidare framhålls behovet av en ökad samordning av glesbygdsstödet med de regional- och arbetsmarknadspolitiska stöden. Myndigheten framhåller även att konkurrensaspekterna måste ges ökad uppmärksamhet vid handläggningen. Glesbygdsmyndighetens förslag till

förändringar av glesbygdsstödet behandlas under punkt 7.3 Företagsutveckling.

RRV anser i sin rapport om handläggningen av vissa företagsstöd att stödsystemet kan förbättras i en del avseenden. Bland annat föreslås de centrala myndigheterna i ökad utsträckning samordna sina verksamheter i syfte att skapa ett mer sammanhållet system för registrering, uppföljning, och utvärdering. Därmed uppnås en mer likformig hantering av stöden, vilket bör eftersträvas så att företagens förutsättningar att få stöd inte varierar mellan länen. Verket föreslår även att förhållandet mellan glesbygdstödet och lokaliseringsbidraget bör ses över.

Remissinstanserna: RRV, Landstingsförbundet, och Sveriges Industriförbund poängterar att det finns behov av ökad samordning av olika stödformer. Statskontoret instämmer allmänt i behovet av utvärderingar. Konkurrensverket och Industriförbundet poängterar att det är viktigt att konkurrensaspekten ges ökad uppmärksamhet i stödsammanhang. AMS, länsstyrelserna i Jämtlands, Norrbottens och Västernorrlands län samt Norrlandsförbundet och Skogsindustrierna framför viss kritik mot utvärderingarnas genomförande och vissa slutsatser.

Skälen för regeringens bedömning: De utvärderingar som de tre myndigheterna har genomfört visar att de regionala företagsstöden i stort sett fungerar väl men att det finns behov av vissa förbättringar av och en bättre samordning av stöden. Information och kunskap om hur stöden fungerar är en förutsättning för att det regionala stödsystemet skall kunna utformas och utvecklas på ett effektivt sätt. Eftersom behovet av stöd till näringslivet inom överskådlig tid kommer att kvarstå är det angeläget att det bedrivs ett fortsatt utvärderingsarbete om stödens effekter. Utvärderingsarbetet bidrar även till en utvecklande dialog mellan de handläggande myndigheterna.

De utvärderingsresultat och förslag som presenteras för enskilda stödformer redovisas senare under respektive stödform nedan.

8.4 Utvecklingsinriktade stödformer

Regeringen kommer i det följande att redovisa sina bedömningar och förslag vad gäller de utvecklingsinriktade stödformerna.

Enligt dessa förslag kommer stöd framdeles sammanfattningsvis att kunna lämnas i enlighet med följande tablå. Procenttalen avser maximala stödnivåer.

Ändamål Stödomr.	Invest. i byggnader, maskiner m.m.	Invest. i produktutv, marknadsföring etc.	Syssels.-ökning i tjänsteföretag	Inkörningskostnader vid syssels.-ökning
1	LB 35 % LL 70% (inkl. LB)	UB 35% VL 50% (inkl. UB)	LB 250 tkr årsarb.kraft LL 70% (rörels.kap)	SB 250 tkr /5 år --
2[1]	LB 20% LL 50% (inkl. LB)	UB 20% VL 50% (inkl. UB)	LB 150 tkr årsarb.kraft LL 50% (rörels.kap)	SB 150 tkr /5 år --
Tillfälligt[1]	LB 20% LL 50% (inkl. LB)	UB 20% LL 50% (inkl. UB)	LB 150 tkr årsarb.kraft LL 50% (rörels.kap)	-- --

[1] I vissa områden i stödområde 2 och tillfälliga stödområden kan högre bidragsprocent gälla, dock högst lika med stödområde 1.

LB = lokaliseringsbidrag
UB = utvecklingsbidrag
LL = lokaliseringslån
VL = villkorslån
SB = sysselsättningsbidrag

8.4.1 Utfall av nuvarande verksamhet

Regeringens bedömning: De regionalpolitiska stöden har varit av stor betydelse för att stärka näringslivet och skapa arbetstillfällen i regionalpolitiskt utsatta regioner.

Villkoret om könskvotering av nytillkommande arbetsplatser har dock inte uppfyllts. Regeringen kommer att bevaka hur det tillämpas.

Underlagsrapporter: Löpande redovisningar av stödverksamheten från NUTEK.

Remissinstanserna: Dessa redovisningar har inte remissbehandlats.

Skälen för regeringens bedömning: I det följande redovisas utfallet av de olika utvecklingsinriktade stödformerna under senare år. De stödformer som kan användas i samband med investeringar, lokaliseringsstöd och utvecklingsbidrag redovisas tillsammans. En särskild redovisning lämnas också av det s.k. könskvoteringsvillkoret som är knutet till en del stödformer.

Lokaliseringsstöd och utvecklingsbidrag

Förordningen (1990:642) om regionalpolitiskt företagsstöd omfattar lokaliseringsstöd (lokaliseringsbidrag och lokaliseringslån), utvecklings- och sysselsättningsbidrag samt lån till regionala investmentbolag.

Av följande sammanställning framgår beviljat stöd (exkl. sysselsättningsbidrag och lån till regionala investmentbolag), antal arbetsställen, beräknad sysselsättningsökning samt subvention per nytt arbetstillfälle under de fem senaste budgetåren.

Budgetår	1988/89	1989/90	1990/91	1991/92	1992/93
Antal arbetsställen	709	732	654	589	538
Beviljat stöd (mkr)					
Lokaliseringsbidrag m.m.[1]	869,7	921,0	774,3	645,1	430,2
Lokaliseringslån	244,2	146,3	94,4	-	43,1
Summa	1113,9	1067,3	868,7	645,1	473,3
Beräknad sysselsättningsökning, antal	4645	4494	4239	3386	2473
Subvention per nytt arbetstillfälle (tkr)[2]	153	174	169	178	174

[1] *Inkl. utvecklingsbidrag och de äldre stödformerna investeringsbidrag, offertstöd* och regionalpolitiskt utvecklingskapital.
[2] I beloppet ingår inte stöd till lokaler för uthyrning. Inte heller lokaliseringsbidrag på sammanlagt 314 miljoner kronor som lämnats till Boliden Mineral AB under budgetåren 1987/88-1989/90 i syfte främst att bevara sysselsättningen vid vissa av bolagets gruvor.

Efterfrågan på regionalpolitiskt företagsstöd var under budgetåret 1992/93 lägre än under tidigare budgetår. Totalt 538 företag (arbetsställen) fick stöd i samband med investeringar på drygt 1,5 miljarder kronor under de närmaste åren. Detta är en nedgång i förhållande till föregående budgetår och en halvering jämfört med högkonjunkturåren 1989/90. Nedgången gäller såväl beräknade investeringskostnader, beviljat stöd som beräknad sysselsättningsökning. Minskningen av stödområdet och sänkningen av den maximala stödnivån för lokaliseringsbidrag från och med budgetåret 1990/91 har också påverkat utfallet. Subventionen per beräknat nytt arbetstillfälle har, trots inflation och lågkonjunktur, legat på ungefär samma nominella nivå under de senaste åren.

Cirka 2500 nya arbetstillfällen beräknas bli effekten av de redovisade besluten under budgetåret 1992/93. Till detta skall läggas den beräknade nettoeffekten av sysselsättningsbidraget.

Av följande sammanställning framgår länsvis beviljat stöd i miljoner kronor budgetåret 1992/93 fördelat på antalet arbetsställen, investeringskostnad, stödform och beräknad sysselsättningsökning.

Län	Antal arbets-ställen	Investe-rings-kostnad	Beviljat stöd Bidrag[1]	Lok.-lån	Ber. sysselsättn.ökn. totalt	kv.
Kalmar	7	35,8	5,4	1,1	32	14
Blekinge	32	98,6	20,7	-	216	48
Göteborgs o Bohus	1	13,2	0,3	-	-	-
Älvsborgs	19	74,3	10,1	2,0	59	16
Värmlands	57	379,1	77,3	5,8	410	128
Örebro	32	44,6	12,0	1,6	218	40
Västmanlands	24	81,6	14,9	1,3	160	12
Kopparbergs	41	132,1	57,9	5,7	220	46
Gävleborgs	45	66,5	19,0	0,9	158	41
Västernorrlands	65	169,9	44,0	9,1	252	89
Jämtlands	72	168,1	50,5	3,9	242	95
Västerbottens	70	109,0	36,3	5,1	191	102
Norrbottens	73	171,9	81,8	6,6	315	112
Summa	538	1 544,7	430,2	43,1	2 473	743

[1]Lokaliserings- och utvecklingsbidrag

Totalt har under budgetåret 1992/93 beviljats 473 miljoner kronor i form av bidrag och lån. Företag i Norrbottens län har beviljats det mesta stödet, 88 miljoner kronor. Det beräknas ge 315 nya jobb i länet. Även i Värmlands län har en stor andel av stödet beviljats, totalt 83 miljoner kronor till 57 företag som beräknas öka sin sysselsättning med 410 personer.

Av följande sammanställning framgår fördelningen av antalet arbetsställen, investeringskostnader och beviljat stöd i miljoner kronor, beräknad sysselsättningsökning och subvention per nytt arbetstillfälle på olika stödområden under budgetåret 1992/93.

Stöd-område	Antal arbets-ställen	Inv.-kost-nad	Beviljat stöd Bidrag[1]	Lok. lån	Ber. sysselsättn.ökn. tot.	kv.	Subv./arb.tillf. (tkr)[2]
1	155	261,0	130,9	12,2	539	213	243
2	198	753,8	201,6	19,0	1185	365	170
Tillfälligt	174	429,1	84,5	11,9	705	154	120
Utanför	11	100,8	13,2	-	44	11	300
Totalt	538	1544,7	430,2	43,1	2473	743	174

[1] Lokaliserings- och utvecklingsbidrag
[2] I beloppet ingår inte stöd till lokaler för uthyrning

Branschmässigt dominerar liksom tidigare verkstadsindustrin vad avser såväl antalet företag, beviljat stöd som beräknad sysselsättningseffekt. 212 företag beviljades stöd på 123 miljoner kronor som beräknas skapa närmare 740 nya jobb inom denna bransch. Tjänsteföretag är också en av de största stödmottagarna. 93 företag som bedriver uppdragsverksamhet har beviljats bidrag och lån för en sysselsättningsökning på närmare 500 personer. Till detta kan läggas stöd som beviljats till partihandel och turism som beräknas ge ytterligare drygt 190 nya arbetstillfällen. Stödet till tjänsteföretag har till stor del bestått av utvecklingsbidrag för utgifter i samband med lokalisering av verksamhet till stödområdena.

Under budgetåret har totalt närmare 171 miljoner kronor beviljats i utvecklingsbidrag, en stor del har beviljats tjänsteföretag.

Andelen nyetablerade företag låg under budgetåret 1992/93 på samma nivå som under de två tidigare budgetåren, 17 % av stödföretagen var nyetablerade. Däremot var det genomsnittliga stödet för dessa företag mindre i jämförelse med tidigare budgetår.

En fördelning av de företag som fått stöd under budgetåret 1992/93 efter antal anställda visar att närmare 85 % av företagen hade mindre än 20 anställda. Andelen sådana företag har successivt ökat under de senaste budgetåren. Från 1989/90 har andelen ökat med drygt 10 procentenheter. En av förklaringarna till detta är den tidigare nämnda begränsningen av stödområdet.

Beslut om regionalpolitiskt stöd fattades under budgetåret 1992/93 av länsstyrelser, NUTEK och regeringen. Länsstyrelserna svarade liksom tidigare år för en stor andel av alla beslut, 84 %. Länsstyrelsernas andel av det totalt beviljade stödbeloppet uppgick till 237 miljoner kronor eller ca 50 %.

Sysselsättningsbidrag

Sysselsättningsbidrag lämnas enligt gällande regler per kalenderår för ett år i sänder under högst fem år. För att få stöd måste företagen öka sysselsättningen och bibehålla den nya sysselsättningsnivån under hela perioden. Stöd lämnas endast i stödområdena 1 och 2.

Av följande sammanställning framgår beviljat sysselsättningsbidrag för åren 1988–92 fördelat på antalet arbetsställen, årsarbetskrafter och beviljat belopp.

År	1988	1989	1990	1991	1992[1]
Antal arbetsställen	1545	1457	1375	1195	1301
Antal årsarbetskrafter	9364	8887	8416	6957	6074
Beviljat belopp (mkr)	200	213	255	212	186

[1] Ytterligare beslut kommer att fattas för 1992.

Nettoeffekten av sysselsättningsbidraget, dvs. förstaårsstöd till företag som inte samtidigt beviljats stöd i samband med investeringar, beräknas under budgetåret 1992/93 till 400–500 arbetstillfällen.

Könskvotering

Enligt förordningen (1990:642) om regionalpolitiskt företagsstöd skall minst 40 % av det antal arbetsplatser som tillkommer till följd av stödet förbehållas vartdera könet. Om det finns särskilda skäl får undantag medges från denna bestämmelse.

Såsom framgår av följande sammanställning avseende samtliga beslutsinstanser har andelen kvinnor som rekryterats enligt villkoren för regionalpolitiskt företagsstöd inte under något av de redovisade åren uppgått till kvoteringsregelns angivna 40 %.

Budgetår	Beräknad sysselsättningsökning		
	Totalt	Kvinnor	Män
1988/89	4645	1657 (36 %)	2988 (64 %)
1989/90	4494	1557 (35 %)	2937 (65 %)
1990/91	4239	1284 (30 %)	2955 (70 %)
1991/92	3386	1280 (38 %)	2106 (62 %)
1992/93	2473	743 (30 %)	1730 (70 %)

Regeringen anser det otillfredsställande att villkoret om könskvotering inte har uppfyllts. NUTEK har i uppgift att följa den regionalpolitiska stödgivningen och utvärdera de regionalpolitiska stöden till företag. Regeringen kommer i detta sammanhang att bevaka att NUTEK särskilt ser över handläggningsrutinerna och utvärderar tillämpningen och effekten av könskvoteringsvillkoret.

Sammanfattningsvis har enligt regeringens bedömning de regionalpolitiska företagsstöden varit av stor betydelse för näringslivet och för möjligheterna att skapa nya arbetstillfällen i regionalpolitiskt utsatta orter och regioner. Genom dessa arbetstillfällen har också resurser i form av underutnyttjad arbetskraft och samhällelig infrastruktur kunnat tas till vara på ett sätt som bidragit till ekonomisk tillväxt i hela landet. En förbättrad ekonomisk konjunktur bör, tillsammans med de förslag till förändringar av stöden som vi kommer att föreslå i det följande, leda till att stödet får en ännu större betydelse för att skapa sysselsättning och tillväxt i stora delar av Sverige.

8.4.2 Regionalpolitiskt företagsstöd till kvinnors företag

Regeringens bedömning: Företag som drivs av kvinnor är underrepresenterade bland de företag som fått regionalpolitiskt företagsstöd. Det är angeläget att existerande företagsstöd förändras så att de passar både kvinnors och mäns företag.

Underlagsrapporter: I rapporten "Att främja kvinnors företagande - förslag till program för det regionalpolitiska stödområdet" (R 1992:50) redovisade NUTEK en kartläggning av de företag som fått lokaliserings-, sysselsättnings- eller glesbygdsstöd under budgetåret 1990/91. Studien visar att 17 % av företagen i stödområde 1 drevs av en kvinna - dvs. företaget ägdes av en kvinna eller företagets VD var kvinna. Av de företag som beviljades regionalpolitiskt stöd i stödområde 1 drevs 14 % av en kvinna. I stödområde 2 drevs 16 % av företagen av en kvinna medan ca 9 % av de företag som beviljades stöd drevs av en kvinna. För Sverige som helhet uppges att andelen företag som drivs av kvinnor är ca 15 %.

Vad gäller glesbygdsstödet så visar en tidigare undersökning att 10 % av de företag som beviljats glesbygdsstöd under budgetåret 1987/88 drevs av kvinnor.

I Glesbygdsmyndighetens rapport "Den andra sidan...." framhålls att en första uppgift i arbetet med att söka uppnå en könsmässigt jämnare fördelning av de regionalpolitiska resurserna är att se över de medel och stödformer som ligger direkt under regionalpolitikens ansvarsområde och anpassa regelverket så att det verkar i riktning mot ökad jämställdhet.

Remissinstanser: I Glesbygdsmyndighetens remissammanställning anges att kvinnliga nätverk bl.a. önskar mer information om vilka stödmedel som finns, samt flexiblare regler för dessa. Enligt sammanställ-

ningen anser flera remissorgan bl.a. att berörda myndigheter måste lyssna, informera och satsa mer på kvinnor.

Skälen för regeringens bedömning: De redovisade siffrorna visar att för samtliga undersökta företagsstöd så är kvinnors företag underrepresenterade som stödmottagare. Detta förhållande kan ha många förklaringar och det framgår inte av rapporten om obalansen beror på att det kommer in färre ansökningar från företag som drivs av kvinnor eller om ansökningar från dessa företag avslås i högre grad än ansökningar från företag som drivs av män. Vi anser att de regionalpolitiska företagsstöden bör fördelas jämnare mellan kvinnors och mäns företag och verkar i denna riktning bl.a. genom att vidta åtgärder för att öka andelen kommersiella företag som drivs av kvinnor (se vidare avsnitt 8.7.3) samt genom att anpassa företagsstöden till de behov som kvinnors företag har.

De förändringar av det regionalpolitiska företagsstödet som föreslagits i avsnitt 7.3 syftar bl.a. till att göra stödet mer anpassat till kvinnors företagande. Det föreslagna landsbygdsstödet skall i princip inte ha någon nedre beloppsgräns och det skall inte reserveras enbart för investeringar i byggnader och maskiner. Stödet skall kunna lämnas även till s.k. mjuka investeringar och som kreditgarantier till rörelsekapital. Vidare föreslås att ansökningsförfarandet liksom kravet på säkerheter skall vara något mindre omfattande vid beloppsmässigt mindre stödärenden. För mycket små projekt föreslås ett s.k. mikrostöd på högst 50 % av stödunderlaget eller högst 20 000 kr. Dessa förändringar motiveras främst av att kvinnor i sitt företagande jämfört med männen dels i högre utsträckning söker lån/stöd för s.k. mjuka investeringar, dels söker relativt sett mindre belopp. Frånsett vissa smärre undantag finns det inte några egentliga branschbegränsningar för det nya småföretagarstödet.

Vi vill slutligen framhålla att de regionalpolitiska företagsstöden inte är begränsade till aktiebolag. Såväl enskilda firmor som företag som drivs i kooperativ form har möjlighet att söka dessa stöd.

8.4.3 Stödberättigad verksamhet

Regeringens förslag: Liksom hittills skall i princip alla typer av verksamheter som kan påverkas i fråga om lokalisering eller omfattning, eller bedöms få väsentlig betydelse för näringslivet i en region, eller annars ha särskild regionalpolitisk betydelse, kunna få regionalpolitiskt företagsstöd. Endast i undantagsfall skall stöd kunna lämnas till verksamheter som inte bedriver konkurrensutsatt verksamhet på marknadsmässiga villkor.

Det skall fortsättningsvis vara en uppgift för regeringen att närmare bestämma vad som är stödberättigad verksamhet.

Underlagsrapporter och remissinstanser: Frågan om stödberättigad verksamhet tas endast upp av Glesbygdsmyndigheten i samband med dess utvärdering av glesbygdsstödet. Detta stöd har tidigare behandlats i avsnittet om landsbygdsutveckling (7.3).

Skälen för regeringens förslag: Regionalpolitiskt företagsstöd i form av lokaliseringsstöd, utvecklingsbidrag och sysselsättningsbidrag kan i princip lämnas till alla verksamheter som kan påverkas i fråga om lokalisering eller omfattning, eller som bedöms få väsentlig betydelse för näringslivet eller annars ha särskild regionalpolitisk betydelse i en region.

En annan princip är att stöd endast skall lämnas till konkurrensutsatt verksamhet som bedrivs på marknadsmässiga villkor. Det enda undantaget är att stöd kan lämnas till ideella organisationer eller intresseorganisationer för utlokalisering av verksamhet från Stockholmsregionen till prioriterade områden.

Stöd kan lämnas till svenska eller utländska fysiska eller juridiska personer samt affärsverk eller uppdragsmyndigheter som uppfyller ovan nämnda villkor. Stöd kan även lämnas till kommuner eller till kommunägda företag för vissa verksamheter som ryms inom den kommunala kompetensen.

Vad som är stödberättigad verksamhet har, med ledning av olika beslut av riksdagen alltsedan lokaliseringsstödet infördes år 1965, närmare preciserats av regeringen, senast i förordningen (1990:642) om regionalpolitiskt företagsstöd. Enligt dess nuvarande utformning kan stöd lämnas till:

- industriell eller industriliknande verksamhet,
- verksamheter med huvudsaklig inriktning på tjänster för den industriella produktionsprocessen (industriserviceverksamhet),
- partihandel med väsentlig betydelse för näringslivets, främst industrins, utveckling inom regionen,
- uppdragsverksamhet med inriktning mot näringslivet samt privat tjänste- och serviceverksamhet som inte riktar sig till en lokal eller regional marknad,

- pälsdjursuppfödning och vattenbruk,
- turistverksamhet, i första hand befintliga turistanläggningar i turistorter, i stödområdena 1 och 2,
- framställning av fasta bränslen, i första hand till anläggningar där energiråvara i form av flis framställs eller förädlas eller i form av torv bryts eller förädlas, i stödområdena 1 och 2,
- uppförande av lokaler för uthyrning till stödberättigad verksamhet på mindre orter,
- verksamhet i form av privat regionalt investmentbolag (till sådan kan endast lämnas särskilda lån, se avsnitt 8.4.7),
- annan verksamhet som bedöms få väsentlig betydelse för näringslivet i regionen eller annars ha särskild regionalpolitisk betydelse.

Vissa av dessa detaljbestämmelser bygger som nämnts på särskilda beslut som fattats av riksdagen under årens lopp. Enligt vår uppfattning bör det fortsättningsvis vara tillräckligt att riksdagen lägger fast principerna för vad som skall vara stödberättigad verksamhet i detta sammanhang. Dessa bör vara oförändrade. Det bör således hädanefter vara en uppgift för regeringen att utforma de närmare bestämmelserna. I och med EES-avtalets ikraftträdande måste även dessa bestämmelser utformas med hänsyn till avtalets statsstödsregler.

8.4.4 Lokaliseringsstöd

Regeringens förslag: Bidrag i samband med investeringar i byggnader, maskiner m.m. skall kunna lämnas i form av lokaliseringsbidrag.

Den maximala andelen lokaliseringsbidrag av en investering i olika stödområden och till olika ändamål skall vara oförändrad, dvs. i normalfallet högst 35 % i stödområde 1 och högst 20 % i stödområde 2 och i tillfälliga stödområden.

Främst i samband med att tjänsteföretag expanderar skall lokaliseringsbidrag även kunna lämnas utan direkt koppling till en investering. Storleken på ett lokaliseringsbidrag skall i dessa fall vara högst 250 000 kr per nytillkommande årsarbetskraft i stödområde 1 och högst 150 000 kr i stödområde 2 och i tillfälliga stödområden.

Som komplement till lokaliseringsbidrag skall lokaliseringslån kunna lämnas i samband med investeringar i byggnader, maskiner m.m. För tjänsteföretag skall lokaliseringslån i vissa fall även kunna lämnas till rörelsekapital.

Underlagsrapporter: Enligt NUTEK är stöd i samband med investeringar de mest effektiva för att skapa långsiktigt livskraftiga företag. Bidrag till investeringar i byggnader och maskiner, i form av exempelvis lokaliseringsbidrag, är också den självklara basen i de regionalpoli-

tiska stödsystemen i merparten av de länder som bedriver regionalpolitik i form av särskilda insatser för näringslivet.

Det bästa sättet att skapa förutsättningar för långsiktig utveckling och sysselsättning i de företag som får stöd är enligt NUTEK att ge företagen möjlighet till effektivisering av verksamheten. Därför bör enligt NUTEK kravet på ökad sysselsättning för lokaliseringsbidrag tas bort och bidrag kunna lämnas i samband med investeringar som väsentligt förnyar ett företags produktionskapacitet eller produktionsinriktning utan att investeringen omedelbart beräknas ge fler arbetstillfällen. Med en sådan förändring kommer antalet möjliga stödföretag att bli större vilket ökar möjligheterna att åstadkomma en långsiktigt positiv utveckling i stödområdena. Renodlade ersättnings- och rationaliseringsinvesteringar bör dock enligt NUTEK även framöver finansieras av företagen utan subventioner.

Lokaliseringslån kan enligt NUTEK ibland vara den enda tillgängliga formen av riskkapital.

RRV anser att de konsekvenser kravet på sysselsättningsökning för att kunna få lokaliseringsbidrag får för näringslivsutvecklingen och den regionala stödhanteringen bör analyseras. Kravet anses i första hand befrämja en kortsiktig sysselsättningsökning och inte en långsiktig strukturomvandling och medför att omfattningen av stödgivningen varierar i takt med konjunkturerna. Det anses också missgynna främst småföretag som lockas att utlova sysselsättningsökning för att överhuvudtaget kunna få stöd. Enligt RRV krävs bidrag sällan tillbaka på grund av utebliven sysselsättningsökning.

RRV anser vidare att mindre lokaliseringsstödsärenden bör kunna hanteras på ett enklare sätt. Det finns skäl att ifrågasätta om det från resurssynpunkt är rimligt att hantera mindre ärenden på samma sätt som större. Om mindre ärenden hanteras enklare får länsstyrelserna mer resurser för att bedöma större och svårare ärenden.

Slutligen anser RRV att kravet på förhandling om bidragsnivån bör ses över. Enligt RRV används kravet inte enligt statsmakternas intentioner genom att flertalet länsstyrelser ofta inte genomför någon förhandling. Enligt länsstyrelserna och andra aktörer finns det bl.a. risk för att företagets ekonomiska ställning blir alltför avgörande för bidragets storlek och inte andra väsentliga bedömningskriterier, t.ex. behovet av strukturomvandling och regionalpolitiska överväganden.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser utom Statskontoret är i princip positiva till ett borttagande av sysselsättningskravet för att kunna få lokaliseringsstöd. Statskontoret anser inte att det är tillräckligt klart visat att sysselsättningsökningen är utan betydelse som regionalpolitisk målparameter.

Arbetsmarknadsstyrelsen anser den föreslagna förändringen viktig eftersom den ger incitament till förnyelse och förstärkningar av näringslivets konkurrenskraft i berörda regioner, vilket bör främja en mer långsiktigt stabil sysselsättning.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län bedömer att åtgärden leder till större investeringsvilja och på sikt mer bärkraftiga företag. Det är dock enligt

länsstyrelsen mycket viktigt att klara och tydliga riktlinjer ges för att undvika tolkningsproblem av nya kriterier. Även länsstyrelserna i Jämtlands och Norrbottens län tillstyrker sysselsättningskravets borttagande men anser att det ändå skall kunna behållas i enskilda fall.

Länsstyrelsen i Jämtlands län framhåller vidare att det är angeläget att andra mer långsiktiga mått, t.ex. ekonomiska, än sysselsättningsökning bör diskuteras. Länsstyrelsen i Skaraborgs län bedömer i detta sammanhang att efterfrågan på medel riskerar att bli för stor utan andra prioriteringsgrunder.

Beträffande stöd till tjänsteföretag noterar Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län att sådana företag bör kunna utlokalisera utan några extra statliga insatser förutom ordinarie regionalpolitiskt stöd. Bräcke kommun vill däremot koppla extra förmåner utöver vanliga stöd vid utflyttning av tjänsteföretag till stödområdet.

Många remissinstanser påpekar de små och medelstora företagens avgörande roll för utvecklingen i landet och dessa företags svårigheter att finansiera sin verksamhet. Enligt Länsstyrelsen i Värmlands län har det sålunda blivit allt tydligare att det behövs stödåtgärder för dessa företag som ett komplement till bankfinansiering. Utvecklingsfonden i Västmanlands län noterar speciellt den bristande tillgången på normala bankkrediter för att starta tillverkningsföretag.

Skälen för regeringens förslag: Att stimulera näringslivets investeringar i byggnader, maskiner m.m. har alltid varit en av de viktigaste åtgärderna inom den "lilla" regionalpolitiken. Till dessa ändamål kan för närvarande lämnas lokaliseringsbidrag och lokaliseringslån, tillsammans benämnt lokaliseringsstöd.

Lokaliseringsstöd kan lämnas till i princip alla konkurrensutsatta verksamheter som drivs på marknadsmässiga villkor och som kan påverkas i fråga om lokalisering eller omfattning m.m. (se avsnitt 8.4.3).

För att få stöd måste en verksamhet uppfylla bl.a. följande allmänna villkor:

- Den måste bedömas få en tillfredsställande lönsamhet och ge de anställda en varaktig sysselsättning.
- Minst 40 % av det antal arbetsplatser som tillkommer till följd av stödet skall förbehållas vartdera könet. Om det finns särskilda skäl kan dock undantag medges.
- De anställda måste uppbära lön och ha andra anställningsförmåner som är minst likvärdiga med dem som gäller enligt tillämpligt kollektivavtal.
- Stödmottagaren måste ha auktoriserad eller godkänd revisor.

Lokaliseringsstöd lämnas efter en individuell prövning av varje enskilt ärende. Stöd får inte lämnas med högre belopp än vad som behövs för att investeringen skall komma till stånd.

Ett lokaliseringsbidrag får uppgå till högst 35 % av utgifterna för investeringar i byggnader, markanläggningar, maskiner och andra inventarier. I stödområde 2 är bidragets storlek dock i princip högst 20 % av dessa utgifter. Regeringen har dock möjlighet att, om ett område som ingår i stödområde 2 drabbas av mycket omfattande strukturföränd-

ringar, besluta att lokaliseringsbidrag under en begränsad tid skall kunna lämnas med högre belopp i detta, dock högst 35 %. Lokaliseringsbidrag till lokaler för uthyrning eller till markberedning för torvproduktion får lämnas med högst 5 % lägre andel av utgifterna än vad som annars gäller i respektive stödområde.

I undantagsfall kan lokaliseringsbidrag beviljas med högre belopp, dock högst 50 % av nämnda utgifter. Sedan EES-avtalet trätt i kraft kan detta komma att förutsätta godkännande av EFTA:s övervakningsmyndighet.

Eftersom den reguljära kreditmarknaden på senare år inte fungerat så stabilt som är önskvärt för att tillgodose en tillfredsställande riskkapitalförsörjning, särskilt i de regionalpolitiskt mest utsatta delarna av landet, återinfördes lokaliseringslånen den 1 juli 1992.

Lokaliseringslånens främsta funktion är att ta en högre kreditrisk än vad den allmänna kreditmarknaden gör. De innehåller inte någon subvention av kreditkostnaderna. Ett lokaliseringslån kan, tillsammans med ett eventuellt lokaliseringsbidrag, lämnas med högst 70 % av nämnda utgifter i anläggningstillgångar i stödområde 1 och högst 50 % i övriga stödområden. I undantagsfall kan högre lån beviljas.

För att lokaliseringslån skall kunna beviljas måste dessutom bedömas att upplåning inte kan ske på den allmänna kreditmarknaden.

Utfallet av verksamheten med lokaliseringsstöd har vi redovisat tidigare (avsnitt 8.4.1).

Lokaliseringsstödets grunder såsom vi just beskrivit dem bör vara oförändrade.

Regeringen har tidigare framhållit nödvändigheten av att de företagsinriktade åtgärderna intensifieras under de kommande åren. Detta både för att främja framväxten av livskraftiga regioner i olika delar av Sverige och för att stimulera en långsiktig ekonomisk tillväxt i hela landet. Vi har i detta sammanhang även uttalat att ökad vikt bör läggas vid de utvecklingsinriktade stödformerna, lokaliseringsstöd, utvecklingsbidrag och sysselsättningsbidrag.

Lokaliseringsstöd i samband med investeringar utan direkt sysselsättningsökning. Lokaliseringsstöd får enligt nuvarande bestämmelser, som lagts fast av riksdagen vid olika tillfällen, endast i undantagsfall lämnas i samband med investeringar som inte beräknas leda till direkt ökad sysselsättning.

Enligt gällande regler i förordningen (1990:642) om regionalpolitiskt företagsstöd kan detta ske endast om en investering

- sker i samband med en väsentlig omläggning av verksamheten som är nödvändig för att bevara sysselsättning eller
- sker i ersättnings- och rationaliseringssyfte i en verksamhet som har väsentlig betydelse på orten, om verksamheten på sikt inte bedöms kunna fortsätta utan att investeringen kommer till stånd och denna inte kan genomföras utan att lokaliseringsstöd lämnas.

Bakgrunden till dessa regler är främst att det grundläggande kravet på lönsamhet för verksamheter som skall stödjas innebär att företagen normalt skall kunna genomföra ersättningsinvesteringar utan statligt stöd.

NUTEK:s förslag, att kravet på ökad sysselsättning för lokaliseringsbidrag skall tas bort och att bidrag skall kunna lämnas i samband med vissa investeringar utan att de omedelbart beräknas ge fler arbetstillfällen, är enligt vår mening alltför omfattande för att inrymmas inom de resurser som kommer att kunna ställas till förfogande. Detta gäller särskilt inför en förväntad konjunkturuppgång. Många strategiska investeringar i företag, som på sikt är avgörande för deras möjligheter att överleva, bör dock kunna få lokaliseringsstöd inom gällande regler om dessa tillämpas med hänsyn till att, som vi tidigare vid flera tillfällen framhållit, regionalpolitiken i ökad utsträckning måste bidra till landets ekonomiska tillväxt.

Lokaliseringsstöd till tjänsteföretag m.fl. Som vi senare (avsnitt 8.7.6) kommer att närmare beskriva har lokalisering av vissa typer av tjänsteföretag till stödområdena varit en mycket framgångsrik åtgärd inom regionalpolitiken under senare år.

Detta har blivit möjligt främst genom den moderna tele- och datateknikens utveckling. Denna har bl.a. medfört att många verksamheter inom tjänstesektorn kan bedrivas oberoende av avståndet till stora marknader inom och utom Sverige.

Utmärkande för dessa tjänsteverksamheter är att de oftast inte förutsätter några stora investeringar i anläggningstillgångar. Sådana investeringar är med nuvarande bestämmelser en förutsättning för att lokaliseringsstöd skall kunna lämnas.

Regionalpolitiskt företagsstöd till dessa lokaliseringar har därför, förutom i form av sysselsättningsbidrag, under senare år lämnats i form av utvecklingsbidrag. Villkoren för dessa stöd har inte närmare lagts fast av riksdagen eller preciserats av regeringen.

Det finns behov av att klarare lägga fast formerna för stöd till tjänsteföretag, framförallt för att underlätta för företag och myndigheter. Till detta kommer att det nyligen ikraftträdda EES-avtalet gör det nödvändigt att principerna för stöd till denna typ av lokaliseringar förtydligas.

Eftersom investeringarna i anläggningstillgångar som nämnts oftast är mycket begränsade, föreslår vi att bidrag till lokalisering av dessa tjänsteföretag fortsättningsvis skall kunna lämnas i form av lokaliseringsbidrag, vars storlek främst skall grundas på antalet nytillkommande årsarbetskrafter i verksamheten. Bidragets storlek får vara högst 250 000 kr per årsarbetskraft i stödområde 1 och högst 150 000 kr i övriga stödområden. För att inte på ett otillbörligt sätt snedvrida konkurrensen bör vid bedömning av bidragets storlek hänsyn särskilt tas till det totala stöd som företaget får i samband med att det nyanställer personal.

Som bl.a. framgått av det föregående fungerar kreditmarknaden inte som önskvärt när det gäller att tillgodose en tillfredsställande riskkapitalförsörjning. Detta gäller särskilt i de regionalpolitiskt högst prioriterade delarna av landet. För att underlätta de mest kapitalkrävande investeringarna kan därför för närvarande lokaliseringslån lämnas i samband med investeringar i anläggningstillgångar.

I vissa fall kan kapitalbehovet vara stort även i samband med lokalisering av tjänsteföretag. Att tillgodose detta genom ett högre utveck-

lingsbidrag ökar den sammanlagda statliga subventionen. Vi föreslår därför att lokaliseringslån fortsättningsvis skall kunna lämnas även till rörelsekapital vid stöd till tjänsteföretag.

I övrigt skall för stöd till tjänsteföretag m.fl. gälla samma regler som för lokaliseringsstöd i samband med investeringar.

Förutom klarare regler för stöd till lokalisering av tjänsteföretag m.fl. innebär dessa förslag också att stödsystemet förenklas genom att utvecklingsbidraget renodlas till att endast avse immateriella investeringar.

8.4.5 Utvecklingsbidrag

Regeringens förslag: Stöd till investeringar i produktutveckling, marknadsföring m.m. skall kunna lämnas i form av utvecklingsbidrag.

Den maximala andelen utvecklingsbidrag skall även fortsättningsvis vara 50 % av en investering. Av denna andel skall i fortsättningen maximalt 35 % i stödområde 1 och 20 % i stödområde 2 kunna vara ett direkt bidrag. I tillfälliga stödområden och i områden som tillfälligt inplaceras i högre stödområde skall den maximala andelen direkt bidrag bestämmas av regeringen, dock till högst 35 %.

I undantagsfall skall direkt utvecklingsbidrag kunna lämnas med högre belopp, dock högst 50 % av en investering.

Den andel av ett utvecklingsbidrag, som inte lämnas som ett direkt bidrag, skall fortsättningsvis kunna lämnas antingen i form av ett lån, vars återbetalning är beroende av investeringens framtida lönsamhet, eller i form av ett bidrag kopplat till att staten förbehåller sig en del av investeringens avkastning.

Underlagsrapporter: NUTEK kommer i sina utvärderingar av utvecklingsbidraget fram till att de effekter som uppnås med stödet i huvudsak är att betrakta som mycket positiva. Bidraget fungerar som det är tänkt, dvs. det stimulerar till snabbare och mer omfattande insatser inom produktutveckling och marknadsföring. Enligt NUTEK är detta den största satsning på produktutvecklingsområdet som skett i Sverige där målgruppen inte är "elitprodukten eller elitföretagen".

Utvecklingsbidraget bedöms dock av NUTEK avgöra om en investering sker endast i ett fall av tio. Det påverkar dock investeringen i såväl tid som rum i merparten av de fall då det ges.

NUTEK varnar också för att riklig tillgång på offensiva stöd kan få negativa effekter för företagen. De kan t.ex. tendera att undanträng andra mer nödvändiga åtgärder för att höja lönsamheten.

Mot bakgrund bl.a. av sitt förslag att slopa kravet på ökad sysselsättning för att kunna få lokaliseringsbidrag anser NUTEK slutligen att lokaliserings- och utvecklingsbidragen bör samordnas i en stödform.

RRV:s synpunkter på översyn av förhandlingskravet för lokaliseringsbidrag, vilka beskrivits i föregående avsnitt gäller också för utvecklingsbidrag.

Remissinstanserna: Utvecklingsbidraget bedöms av alla remissinstanser som en bra stödform.

Länsstyrelsen i Örebro län anser generellt att stödgivningen till företag bör innehålla mindre element av subvention och mera av affärsmässigt risktagande. Det innebär sammanfattningsvis mindre betoning på bidrag och mera på lån.

Länsstyrelsen i Norrbottens län tolkar NUTEK:s förslag om samordning av lokaliserings- och utvecklingsbidragen som att den maximala bidragsnivån för utvecklingsbidrag sänks till 35 %. Med tanke på de förändringar som föreslås för lokaliseringsbidraget anser länsstyrelsen att detta är ett rimligt förslag. En sänkning av utvecklingsbidragets maximinivå till 35 % oroar dock flera instanser, exempelvis Länsstyrelsen i Jämtlands län samt Kalix och Älvsbyns kommuner.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anser vidare att utvecklingsbidraget bör kunna kombineras med lån och att det nuvarande maximala stödbeloppet, 500 000 kr, bör höjas.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län menar att även länsstyrelserna i framtiden bör ges möjlighet att koppla ett villkorslån eller royaltyavtal till utvecklingsbidraget.

Skälen för regeringens förslag: Sedan 1990 kan regionalpolitiskt företagsstöd lämnas till immateriella investeringar i företag i form av utvecklingsbidrag. Med immateriella, även kallade mjuka investeringar, avses i detta sammanhang bl.a. förvärv av patent och licenser samt åtgärder för produktutveckling, marknadsföring, utbildning eller liknande som ligger utanför företagets normala drift.

Med ett par undantag kan utvecklingsbidrag lämnas till samtliga stödberättigade verksamheter (jfr avsnitt 8.4.3).

Till skillnad mot vad som normalt gäller för lokaliseringsstöd, kan utvecklingsbidrag lämnas utan att den investering som ligger till grund för bidraget leder till direkt ökad sysselsättning. Den som beslutar om utvecklingsbidrag skall dock ta hänsyn till om investeringen kan leda till nya arbetstillfällen för såväl kvinnor som män.

Ett utvecklingsbidrag får inte vara större än vad som behövs för att investeringen skall komma till stånd och vidare uppgå till högst 50 % av de totala utgifterna i samband med investeringen. Förutom i särskilda fall får utvecklingsbidraget heller inte överstiga 500 000 kr.

Utvecklingsbidrag kan lämnas dels som ett direkt bidrag, dels som ett villkorligt sådant. I sistnämnda fall kan staten förbehålla sig viss avkastning på lyckade projekt.

Utfallet av verksamheten med utvecklingsbidrag har vi redovisat tidigare (avsnitt 8.4.1).

För att ett företag skall bli framgångsrikt har det blivit allt viktigare att det förmår vidareutveckla sina produkter eller utveckla nya sådana. Det är också betydelsefullt att det kan hitta marknader för produkterna,

de bästa sätten att sälja sina produkter på dessa marknader osv. Dessa immateriella investeringar spelar i dag en allt viktigare roll för näringslivets utveckling.

Vid sidan av basen i det regionalpolitiska företagsstödet, lokaliseringsstöd i samband med investeringar i byggnader och maskiner m.m., har därför stöd till immateriella investeringar i form av utvecklingsbidrag blivit allt viktigare. Vår bedömning är att detta kommer att ytterligare accentueras i framtiden.

Vi anser därför att det är nödvändigt att alltmer inrikta företagsstödet mot denna typ av investeringar. Samtidigt är det mycket svårare för både företag och myndigheter att bedöma såväl den bästa inriktningen av som effekterna och kostnaderna för denna typ av investeringar.

Till detta kommer att det, enligt vår mening, av olika skäl är önskvärt med en alltmer affärsmässig bedömning av samhällets utvecklingsinriktade regionalpolitiska insatser gentemot företagen. Det blir allt viktigare att tillämpa den grundläggande regeln att varken ett lokaliseringsstöd eller ett utvecklingsbidrag får vara större än vad som behövs för att en investering skall komma till stånd. Detta beror främst på två faktorer. För det första innebär våra förslag i denna proposition ytterligare möjligheter för myndigheterna, främst länsstyrelserna, att stödja företagen. För det andra kommer en förbättrad ekonomisk konjunktur att leda till ökad aktivitet i näringslivet och därmed större efterfrågan på stöd. Detta samtidigt som de medel som kommer att stå till myndigheternas förfogande för olika typer av regionalpolitiska åtgärder även kommer att vara begränsade.

De beslutande myndigheterna, i de flesta fall länsstyrelserna, ställs alltså både inför ärenden som kräver mycket kvalificerade avgöranden och inför nödvändigheten av att hårdare prioritera mellan olika åtgärder.

Utvecklingsbidrag används i dag också som stödform vid lokalisering av tjänsteföretag till stödområden. Vi har tidigare (avsnitt 8.4.4) föreslagit att stöd till detta ändamål fortsättningsvis skall kunna lämnas i form av lokaliseringsstöd.

För investeringar i marknadsföring och produktutveckling m.m. bör dock utvecklingsbidraget behållas med följande förändringar:

NUTEK föreslår som tidigare nämnts att lokaliseringsbidrag och utvecklingsbidrag skall samordnas till en stödform. Det innebär bl.a. att utvecklingsbidragets storlek blir mer beroende av i vilket stödområde verksamheten bedrivs.

Vi finner detta logiskt med tanke på bl.a. att svårigheterna att utveckla ett företag är större i de högst prioriterade stödområdena. Ett direkt utvecklingsbidrag bör därför i fortsättningen kunna lämnas med högst samma andelar av en investering som ett lokaliseringsbidrag. Det innebär t.ex. högst 35 % i stödområde 1 och normalt högst 20 % i övriga stödområden.

I samband med att storleken på ett utvecklingsbidrag närmare knyts till det stödområde i vilket det investerande företaget är beläget bör den högsta beloppsgränsen, 500 000 kr slopas.

För att ytterligare öka affärsmässigheten och flexbiliteten i användningen av utvecklingsbidraget föreslår vi följande.

Utvecklingsbidrag bör även kunna lämnas i form av ett villkorslån, separat eller tillsammans med ett direkt bidrag, med upp till 50 % av de totala utgifterna för en investering. Återbetalningen av ett sådant lån skall vara beroende av investeringens framtida lönsamhet. Om ett projekt till vilket villkorslån beviljats helt eller delvis inte kan kommersialiseras skall lånet kunna efterskänkas. Närmare riktlinjer för detta bör utfärdas av regeringen.

Sammantaget innebär förslagen till ändringar i utvecklingsbidraget, dels att det renodlas till att avse endast immateriella investeringar, dels en betoning av att det inte får innebära någon form av driftstöd utan endast får lämnas i samband med investeringar i klart avgränsade projekt i ett företag, dels en ökad affärsmässighet och flexibilitet. Ett utvecklingsbidrag kan således i fortsättningen i stor utsträckning anpassas till förutsättningarna för ett enskilt projekt och till angelägenheten från samhällssynpunkt att stödja detta. Utvecklingsbidrag skall kunna beviljas dels i form av ett direkt bidrag, som naturligtvis kan återkrävas under vissa omständigheter, dels i form av ett lån som kan efterskänkas om ett projekt misslyckas samt dels i form av ett bidrag där staten förbehåller sig en del av avkastningen på lyckade projekt. Särskilt när det gäller större projekt bör i första hand möjligheterna att använda villkorslån prövas.

Enligt gällande regler kan utvecklingsbidrag, dels i undantagsfall lämnas med högre belopp än vad som är normalt för respektive stödområde, dels även lämnas till produktutveckling utanför stödområdena på villkor att tillverkningen av den färdiga produkten förläggs inom stödområdena.

Regeringen anser att dessa möjligheter bör finnas även framdeles men förutser att reglernas närmare tillämpning kommer att bli föremål för överläggningar med EFTA:s övervakningsmyndighet.

Regeringen beslutar om handläggnings- och beslutsordning för det regionalpolitiska företagsstödet. För riksdagens information vill vi emellertid redan nu meddela att vi avser att låta länsstyrelserna besluta i frågor om utvecklingsbidrag där de totala investeringarna uppgår till högst 2 miljoner kronor.

Regeringens förslag: Sysselsättningsbidraget skall höjas i stödområde 1 till 250 000 kr och i stödområde 2 till 150 000 kr per ny årsarbetskraft.

Att utforma närmare föreskrifter för sysselsättningsbidraget skall fortsättningsvis helt vara en uppgift för regeringen.

Underlagsrapporter: NUTEK:s rapporter visar att sysselsättningsbidraget på ett positivt sätt bidrar till utvecklingen i de regionalpolitiskt prioriterade områdena. Sysselsättningen ökar mest i den expansiva delen av ekonomin. Därmed kan sysselsättningsbidraget få en positiv inverkan på den regionala strukturomvandlingen. Det konstateras dock att stödets regler är sådana att likviditetsförstärkningen under ett företags första år blir något för svag. Därför föreslår NUTEK att stödets utformning förändras så att utbetalningen sker oftare och snabbare med större koncentration till de första åren. Verket föreslår att det utreds om bidraget kan kopplas till den månadsvisa redovisningen av arbetsgivaravgifter och inte till en särskild årlig ökning av antalet anställda.

Remissinstanserna: Remissvaren stödjer i huvudsak förslaget att koncentrera utbetalningarna till de första åren. Länsstyrelsen i Jämtlands län och Norrlandsförbundet är negativa till förslaget att samordna utbetalningen med arbetsgivaravgifterna.

Skälen för regeringens förslag: Sysselsättningsbidragets syfte är att täcka en del av de igångkörningskostnader som uppkommer i samband med nyanställningar i ett företag. Bidraget lämnas i stödområde 1 och 2 under en femårsperiod till all stödberättigad verksamhet, med undantag för lokaler för uthyrning samt privata investmentbolag.

Sysselsättningsbidraget lämnas till företag som varaktigt ökar sin sysselsättning. Bidraget, som beviljas per ökad årsarbetskraft, är högst det första året och trappas ned under perioden. Det sammanlagda bidraget uppgår till 200 000 kr per årsarbetskraft i stödområde 1 och 120 000 kr i stödområde 2. Förstaårsstöd lämnas för den sysselsättningsökning som ägt rum i jämförelse med de tre föregående årens högsta sysselsättningsnivå. På detta sätt undviks att bidragets storlek påverkas av tillfälliga konjunkturvariationer. För övertagen verksamhet gäller dock att jämförelsen endast skall göras med kalenderåret närmast före kvalifikationsåret.

Endast i de fall som en ansökan gäller förstaårsstöd för fler än tio årsarbetskrafter prövas om bidraget skall beviljas med hänsyn till verksamhetens lönsamhet och andra samhällsekonomiska aspekter.

Det är viktigt att de arbetstillfällen som tillkommer med hjälp av det regionalpolitiska företagsstödet fördelas jämt mellan män och kvinnor. Som villkor för sysselsättningsbidraget gäller därför, liksom för lokali-

seringsstödet, att minst 40 % av de nytillkomna arbetstillfällena skall tillfalla vardera könet.

Utfallet har tidigare redovisats under avsnitt 8.4.1.

Regeringen delar NUTEK:s bedömning att stödet främjar näringslivets förnyelse. Stödbeloppen räknades 1990 upp till 200 000 kr och 120 000 kr i stödområde 1 respektive 2. Eftersom det är mycket angeläget att stödja sysselsättningsutvecklingen i dessa områden och med hänsyn till att arbetskraftskostnaderna har ökat, föreslår vi att sysselsättningsbidraget förstärks och fortsättningsvis lämnas med följande belopp per ny årsarbetskraft.

	Stödområde 1	Stödområde 2
Förstaårsstöd	70 000 kr	50 000 kr
Fortsatt stöd för		
andra året	60 000 kr	40 000 kr
tredje året	50 000 kr	30 000 kr
fjärde året	40 000 kr	20 000 kr
femte året	30 000 kr	10 000 kr
Totalt	250 000 kr	150 000 kr

Beträffande NUTEK:s förslag om tidigare och mer frekventa utbetalningar vill regeringen framhålla att sysselsättningsbidragets huvudsakliga syfte är att både på kort och något längre sikt konsolidera företagens sysselsättningsutveckling. Den nuvarande utformningen av stödet innebär att största delen av stöden betalas ut till företagen under de tre första åren. Företagen kan också själva påverka likviditetseffekten av bidraget genom att ansökan så tidigt som möjligt på året lämnas in till handläggande myndighet. Ju tidigare bidraget kan betalas ut, desto större blir naturligtvis dess likviditetseffekt.

Stödet bör även i fortsättningen betalas ut per årsarbetskraft eftersom det är varaktig sysselsättning som skall stödjas. Säsongsmässiga upp- eller nedgångar bör inte påverka bidragets storlek.

Fortsättningsvis bör det vara en uppgift för regeringen att utforma närmare föreskrifter och handläggningsordning för stödet.

8.4.7 Lån till privata regionala investmentbolag

Regeringens förslag: Lån till privata regionala investmentbolag skall finnas kvar.

Underlagsrapporter: Utredaren belyser marknaden för riskkapital och dess olika funktioner. För att generera ett så stort tillskott som möjligt av nytt kapital till riskkapitalmarknaden måste enligt utredaren statens ambition vara att skapa institutionella lösningar som bidrar till att öka privata aktörers intresse för denna marknad. En framkomlig väg att göra detta är att staten går in med en mindre andel av ägarkapitalet i privata riskkapitalbolag. Vidare berör utredaren att utbudet av riskkapital är litet i glesbygdsregioner.

NUTEK har låtit genomföra en särskild utvärdering av stödformen lån till privata investmentbolag. I rapporten framförs att stödet med stor sannolikhet har varit avgörande för investmentbolagens tillkomst. Det har också inneburit goda förutsättningar att dra till sig ytterligare kapital. Däremot är stödets betydelse för bolagens uppnådda resultat i form av kapitaluppbyggnad och företagsutveckling marginell. Stödets subventionseffekt sägs också vara marginell. Investmentbolagen har huvudsakligen haft en inriktning mot investeringar i mogna företag och har haft en begränsad inverkan på förnyelsen av näringslivet. De investmentbolag som fått stöd under senare år har haft en snävare inriktning både ägandemässigt och geografiskt än de bolag som fick stöd i början av perioden.

I utvärderingen framförs också ett förslag till förändring av stödformen. Stödformens villkor - lån med lång amorteringstid, utan betalningskrav under en inledande flerårsperiod - är utomordentligt väl anpassad till strategisk företagsutveckling med dess förutsättningar av osäkerhet och risktagande samt krav på uthållighet och långsiktighet. En förändring av stödformen, med motsvarande villkor, men riktad till enskilda företag skulle ge stödet en kraftigt ökad effektivitet.

Remissinstanserna: Ett fåtal av remissinstanserna har kommenterat förslaget att öka privata aktörers intresse för att bilda riskkapitalbolag. Umeå kommun anser bl.a att möjligheterna till att stimulera lokalt kapital från näringsliv och enskilda personer bör uppmärksammas mer. Arjeplogs kommun anser det viktigt att fortsätta att stödja bildandet av investmentbolag och i stödområde 1 tillåta att kommuner och statliga verk bidrar till kapitaluppbyggnaden. Pajala kommun anser att kapitalförsörjningen i form av lån och direkta stöd måste få ett större lokalt inflytande. Därför föreslår kommunen att lokala riskkapitalbolag bildas.

Vid en s.k. hearing har bl.a. representanter från länsstyrelserna i de långsiktiga stödområdeslänen lämnat skilda synpunkter på NUTEK:s utvärdering av lån till regionala investmentbolag. Bland annat framfördes synpunkter om att bolagen bör verka över ett större geografiskt

område. NUTEK konstaterar i samband med överlämnandet av rapporten att en av de bärande slutsatserna i utredningen är att stödet har varit marginellt, både totalt till sin omfattning och sett som subvention i varje ärende. I utredningen påpekas att ägarna i flera fall satsat mångdubbelt av vad staten satsat. NUTEK anför att möjligheten att få lån till privata regionala investmentbolag har inneburit starten på en process där man underlättar för ett externt ägande i företag inom stödområdet. Ett begränsat initialt stöd till en process som sedan fullföljs av att privata ägare satsar betydande belopp bör ses som en mycket positiv effekt. För att ett regionalt investmentbolag skall kunna vara framgångsrikt bör enligt verket vissa förutsättningar uppfyllas. För det första bör verksamhetsområdet inte vara alltför begränsat. Erfarenhetsmässigt är ett län den minsta storlek bolaget bör verka inom för att man på sikt skall kunna bedriva en framgångsrik verksamhet. För det andra är det viktigt med ett någorlunda spritt ägande samt att bolagets aktiekapital uppgår till lägst ca 10 miljoner kronor.

Utredarens förslag om att förändra stödformen anser NUTEK vara intressant och bör prövas. Ett lån till ett enskilt företag bör kunna lämnas till företag med vilja och förmåga att växa, men där de nuvarande stöden (lokaliseringsbidrag och utvecklingsbidrag) inte är tillämpliga.

Skälen för regeringens förslag: Lån till privata regionala investmentbolag infördes som regionalpolitisk stödform 1982. Syftet med stödet är att främja en expansion av små och medelstora företag inom stödområdena dels genom att öka tillgången på privat riskvilligt kapital, dels genom att tillföra företagen kompetens i form av ledningskunnande.

Villkoren för dessa lån har utformats så att berörda investmentbolags likviditet i ett inledningsskede inte skall urholkas genom amorteringar och räntor. En vanlig utformning har varit att de första tio åren är amorteringsfria samtidigt som räntefrihet lämnats för de tre första åren. Lånets storlek har normalt varit en till två gånger så stort som det aktiekapital som ägarna satt in i bolaget. Som en kompensation för denna inledande subvention har staten ställt som villkor att få en del av eventuell värdetillväxt. Någon form av säkerhet för lånet har inte krävts eftersom ägarna svarat för en relativt stor insats i form av aktiekapital. Ägarna har huvudsakligen bestått av privata företag och privatpersoner.

Sedan 1982 har sammanlagt 14 företag beviljats lån med 107 miljoner kronor enligt denna stödform. Under budgetåret 1992/93 har ett företag i Jämtlands län beviljats lån med 10 miljoner kronor. De beviljade lånen har inneburit att ägarna tillskjutit 75 miljoner kronor i aktiekapital.

Lågkonjunkturen med kvardröjande effekter av bankkrisen gör att det är än mer aktuellt att skapa förutsättningar för att öka tillgången på privat riskkapital. Detta stöd utgör ett incitament för privata bolag och enskilda privatpersoner att satsa riskkapital som ett komplement till övriga regionalpolitiska insatser. Den utvärdering som gjorts har baserats på ett fåtal bolag och några långtgående slutsatser om stödformen har ännu inte kunnat dras. Några större förändringar i stödformen bör

därför nu inte genomföras. Det bör vara regeringens uppgift att utforma de närmare bestämmelserna.

I rapporten föreslås att stödformen bör förändras så att lån med samma villkor kan lämnas till enskilda företag. Vi anser att de möjligheter som finns och de förändringar som nu föreslås inom de regionalpolitiska stödformerna som riktar sig mot företag, bl.a. stöd till tidig projektfinansiering, är tillräckliga. Kapitaltillskottet till Norrlandsfonden innebär att riskvilligt lånekapital ökar för mindre och medelstora företag i de fyra nordligaste länen. Vi vill även i detta sammanhang nämna möjligheten att få nyföretagarlån som infördes förra året och som beviljas av Industri- och nyföretagarfonden.

8.4.8 Handläggningsfrågor

Regeringens förslag: Handläggnings- och beslutsordningen för regionalpolitiskt företagsstöd skall fortsättningsvis helt utformas av regeringen.

Regeringens bedömning: Länsstyrelsens beslutanderätt i ärenden om lokaliseringsstöd bör även fortsättningsvis omfatta ärenden med ett totalt kapitalbehov av högst 20 miljoner kronor.

Ytterligare vikt bör läggas vid uppföljning av enskilda stödärenden.

Underlagsrapporter: NUTEK framhåller att verkets förslag att inrikta lokaliserings- och utvecklingsbidragen mot mer utvecklingsinriktade investeringar, där den omedelbara sysselsättningseffekten inte avgör stödets storlek, kräver mer kvalificerade bedömningar och därmed ett mer omfattande utredningsarbete. För att säkerställa ett kvalificerat arbete måste det finnas personella resurser i tillräcklig utsträckning såväl centralt som regionalt. Härigenom kan även uppföljning och utvärdering av olika insatser ske effektivare och det blir möjligt att erbjuda mer av kunskapsspridning mellan regioner och olika nivåer.

Uppgifterna för myndigheter och andra aktörer på central nivå blir enligt NUTEK att bidra med kunskapsutveckling, kunskapsöverföring, erfarenhetsarbete samt uppföljning och utvärdering av det samlade utvecklingsarbetet lokalt och regionalt.

Glesbygdsmyndigheten delar uppfattningen att det behövs en förbättrad uppföljning och utvärdering av glesbygdsstödet. Myndigheten är också beredd att i samverkan med NUTEK lösa frågorna om en bättre samordning av centrala rutiner för handläggning och informationsinsatser.

Enligt RRV fungerar det regionalpolitiska företagsstödet och glesbygdsstödet i vissa avseenden som en helhet. Stödgivningen är dock reglerad i två olika förordningar och huvudmannaskapet på central nivå skiljer sig åt. De centrala insatserna är betydligt mer omfattande för lokaliserings- och utvecklingsbidraget än för glesbygdsstödet. RRV

anser därför att NUTEK och Glesbygdsmyndigheten i ökad utsträckning bör samverka vad avser uppföljning, utvärdering, registrering och främjande insatser.

RRV:s granskning visar att det inom flera områden inom stödsystemet tillämpas olika praxis mellan länen. Enligt statsmakternas intentioner skall det finnas utrymme för regionala variationer baserade på skillnader i länens näringslivsstruktur och eventuella regionalpolitiska prioriteringar. De variationer som finns inom systemet medför enligt RRV dock att företagens förutsättningar att få stöd skiljer sig åt mellan länen på grund av att hanteringen inte är tillräckligt likformig. RRV anser att en ökad samsyn i länsstyrelsernas tillämpning bör eftersträvas.

Remissinstanserna: Länsstyrelsen i Östergötlands län anser att den centrala tillsynen av de två stödsystemen glesbygdsstöd och regionalpolitiskt företagsstöd bör samordnas bättre än vad som hittills varit fallet. Det kan enligt länsstyrelsen även vara värt att överväga att sammanföra det centrala ansvaret för tillämpningen till en myndighet och då till NUTEK.

Statskontoret anser bl.a. att formerna för länsstyrelsernas beslut och övrig administration inom området bör förenklas genom att gemensamma rutiner utarbetas, främst av NUTEK och andra berörda centrala myndigheter.

Statskontoret instämmer vidare i NUTEK:s förslag om en kvantitativ och kvalitativ förstärkning av personresurserna, särskilt hos länsstyrelserna. Vidare påpekas att det är primärt att den verksamhetsinriktade personalredovisningen förbättras i länen. Vid sidan av den ordinarie administrationen bör enligt Statskontoret externa resurser användas för vissa återkommande oberoende värderingar.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Regeringen beslutar om handläggnings- och beslutsordning för det regionalpolitiska företagsstödet. En bestämmelse i detta sammanhang har dock riksdagen hittills tagit ställning till. Det gäller storleken på en investering i samband med vilken beslut om lokaliseringsstöd skall fattas på regional nivå.

De senaste åren har präglats dels av en starkt ökad decentralisering av beslutsfattandet inom regionalpolitiken, dels av ett ökat ansvar för länsstyrelsen på den regionala nivån.

Länsstyrelserna har successivt tillförts kraftigt ökade resurser för regionala utvecklingsinsatser och dess möjligheter att prioritera mellan olika regionalpolitiska åtgärder har ökats. Inom företagsstödet har det högsta beloppet för storleken av en investering till vilken länsstyrelsen beslutar om lokaliseringsstöd höjts kraftigt. År 1992 höjdes beloppet till 20 miljoner kronor.

Detta och andra åtgärder har gjort att länsstyrelserna under budgetåret 1992/93 svarade för 84 % av besluten i fråga om lokaliserings- och utvecklingsbidrag.

Vi har tidigare föreslagit att ett nytt landsbygdsstöd skall införas för mindre stöd i stödområden, glesbygder och landsbygd (avsnitt 7.3). Vi

har även föreslagit att utvecklingsbidragens tillämpning skall göras mer flexibel (avsnitt 8.4.5). Dessa förslag kommer enligt vår bedömning att öka länsstyrelsernas beslutskapacitet och ställa ökade krav på dessa.

Med hänsyn till vad vi nyss har anfört och till att beloppsgränsen för länsstyrelsernas beslut om lokaliseringsstöd numera sålunda inte har samma betydelse som tidigare för vilken mängd ärenden som länsstyrelsen kan besluta om, föreslår vi att det fortsättningsvis bör vara en uppgift för regeringen att helt utforma beslutsordningen för regionalpolitiskt företagsstöd.

I detta sammanhang bör nämnas att vi för närvarande inte anser det motiverat att höja nuvarande beloppsgräns.

Även fortsättningsvis är det sålunda motiverat att vissa beslut fattas på central nivå, i första hand av NUTEK men i en del fall av regeringen. Det gäller exempelvis mycket stora investeringar och ärenden som innebär flyttning av verksamhet från ett län till ett annat. Regeringen avser senare att besluta om hur handläggnings- och beslutsordningen i detalj skall utformas.

RRV:s granskning av hur vissa regionalpolitiska företagsstöd och glesbygdsstödet fungerar pekar på en del områden där förbättringar kan ske. Bland annat finns behov av en ökad samordning av riktlinjer m.m. mellan lokaliserings- och utvecklingsbidrag, som hanteras av NUTEK, och glesbygdsstöd till företag, som Glesbygdsmyndigheten har hand om. Dessutom anser RRV att företagens förutsättningar att få stöd skiljer sig för mycket åt mellan länen på grund av att hanteringen inte är tillräckligt likformig.

Det förslag om ett nytt landsbygdsstöd som vi tidigare (avsnitt 7.3) lagt fram innebär bl.a. en samordning av mindre lokaliseringsstöd och glesbygdsstöd till företag. Vi avser senare besluta om hur administration, riktlinjer m.m. bör hanteras på central nivå.

Beträffande olika praxis hos länsstyrelserna vid hanteringen av stöden så innebär delegering av beslutsfattandet, som RRV också poängterar, en balansgång mellan likformighet i hantering av företagen, utifrån exempelvis konkurrensaspekter, och hänsynstagande till regionala variationer och prioriteringar. Det har också i olika sammanhang uttryckts önskemål från vissa länsstyrelser om en mer likartad hantering.

NUTEK har i uppgift att följa den regionalpolitiska stödgivningen och lämna länsstyrelserna råd och stöd i dessa frågor. Verket svarar också för utvärderingen av de regionalpolitiska företagsstöden. På grund av den utökade mål- och resultatorienterade styrningen av statlig verksamhet som regeringen infört på senare år har NUTEK fått i uppgift att intensifiera sina insatser för uppföljning och utvärdering. Regeringen utgår från att verket fullföljer dessa uppgifter genom fortsatta insatser på dessa områden samt att verket därvid även bevakar länsstyrelsernas praxis när det gäller stödgivningen och, om verket finner det motiverat, lämnar förslag till regeringen om lämpliga åtgärder.

Eftersom länsstyrelserna enligt sin instruktion bl.a. skall främja konkurrensen är det viktigt att länsstyrelserna själva är uppmärksamma på dessa frågor och strävar efter en tillämpning som inte snedvrider

konkurrensen mellan olika företag så att det stör marknaden på ett otillbörligt sätt.

8.5 Driftstöd

8.5.1 Nedsatta socialavgifter

Regeringens förslag: Systemet med nedsatta socialavgifter skall behållas oförändrat.

Underlagsrapporter: NUTEK konstaterar att nedsatta socialavgifter i princip fördelas i enlighet med den befintliga sysselsättningsstrukturen i regionerna eftersom avgifterna baseras på total sysselsättning i företagen. Nedsättningen kan bidra till att minska omvandlingstrycket på företagen eftersom företagens vinster stiger och den äldre strukturen gynnas. Effekterna på det enskilda företaget är dock osäkra eftersom det inte går att avgöra hur nedsättningen används, men eftersom lönenivån sänks bör sysselsättningen öka.

Remissinstanserna: Endast få av remissinstanserna har närmare behandlat frågan om nedsatta socialavgifter.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anser att Älvsbyns kommun samt de delar av Bodens och Piteå kommuner som ingår i stödområde 2 skall få nedsättning med 10 procentenheter.

Skälen för regeringens förslag: Nedsättningen av socialavgifter är tio procentenheter i stödområde 1 och större delen av stödområde 2 för vissa branscher, t.ex. jordbruk och skogsbruk, uppdragsverksamhet samt hotell-, pensionats- och campingverksamhet. Nedsättningen gäller t.o.m. år 2000. I Bodens, Luleå, Älvsbyns och Piteå kommuner är nedsättningen fem procentenheter t.o.m. år 1995.

För att förbättra förutsättningarna för näringslivet i de regionalpolitiskt svaga regionerna och stärka utvecklingskraften i de mindre företagen i dessa områden behövs en aktiv regionalpolitik med flera instrument. Glesheten, kylan och de långa avstånden i Norrlands inland innebär geografiskt betingade, permanenta konkurrensnackdelar för företagen. Framtiden för detta område kommer att avgöras av i vilken utsträckning man lyckas neutralisera dessa nackdelar. Företagen måste ges rimliga möjligheter att tillägna sig teknisk förnyelse, utbilda personal, utveckla nya produkter och tjänster samt finna nya marknader.

Det är vår uppfattning att generella regionalpolitiska åtgärder även fortsättningsvis bör användas för att nå dessa mål och i möjligaste mån kompensera företagen för de bestående konkurrensnackdelarna.

Systemet med nedsatta socialavgifter syftar till att till viss del kompensera företagen för de permanenta merkostnader som uppkommer på grund av det geografiska läget.

Nedsatta socialavgifter är ett regionalpolitiskt instrument vars effekter kan avläsas först på lång sikt.

Vi har tidigare redovisat förslag till lag om ändring i lagen (1990:912) om nedsättning av socialavgifter. Innebörden i förslaget är att systemet med nedsatta socialavgifter behålls oförändrat förutom att stödområde 1 utvidgas med följande områden från stödområde 2: Edsele, Junsele, Ramsele och Ådals-Lidens församlingar i Sollefteå kommun, f.d. Solbergs kyrkobokföringsdistrikt i Örnsköldsviks kommun, Håsjö och Hällesjö församlingar i Bräcke kommun, Kalls församling i Åre kommun samt Björksele församling i Lycksele kommun (se avsnitt 8.2.2).

Vissa justeringar av i huvudsak redaktionell karaktär görs dessutom i lagen enligt följande: Nedsättningen av socialavgifter tillämpas på avgifter som antingen

a) är huvudsakligen hänförliga till arbete inom vissa i lagen angivna verksamhetsområden, t.ex. produktionsvaruinriktad partihandel, eller

b) avser vissa uppräknade arbetsuppgifter eller funktioner, t.ex. ekonomi- och lönefunktionerna inom ett företag eller kanslifunktionerna hos vissa organisationer, som faller utanför ramen för ett verksamhetsområde enligt punkten a.

I fråga om punkten a framgår av 2 § första stycket förordningen (1990:983) om nedsättning av socialavgifter att arbetsgivaren eller den försäkrade skall beviljas nedsättning av socialavgifterna för hela sin verksamhet om lagens huvudsaklighetskrav är uppfyllt, även om verksamheten inrymmer verksamhetsområden som i sig inte ger rätt till nedsättning. I 2 § andra stycket nämnda förordning finns undantag från huvudsaklighetskravet. Nedsättning får nämligen, efter särskild prövning, beviljas även om arbetsgivarens eller den försäkrades verksamhet endast i mindre omfattning hänför sig till i lagen angivna verksamhetsområden. För detta förutsätts emellertid dels att arbetsgivaren eller den försäkrade påverkas i mer betydande grad av konkurrens på grund av lagens bestämmelser, dels att den del av verksamheten som berättigar till nedsättning skall kunna avgränsas från den övriga. Nedsättningen får beviljas bara för den del av avgifterna som hänför sig till den nedsättningsberättigade verksamheten.

Beträffande punkten b gäller enligt 2 a § förordningen som en förutsättning för nedsättning av socialavgifterna att arbetet kan avgränsas från arbetsgivarens eller den försäkrades övriga verksamhet.

De nu nämnda bestämmelserna i förordningen är av central betydelse för arbetsgivarens eller den försäkrades rätt till nedsättning av socialavgifterna. Bestämmelserna bör därför föras in i lagen (1990:912) om nedsättning av socialavgifter.

I samband med de ändringar i lagen som nu har föreslagits föreslås att en redaktionell omarbetning av lagen görs. Förslaget i denna del syftar till att göra lagen enklare att förstå och mer överskådlig från systematisk synpunkt.

Regeringens förslag: Transportstödet skall behållas oförändrat som regionalpolitisk stödform.

Underlagsrapporter: NUTEK föreslår att transportstödet skall behållas och koncentreras till det ordinarie regionalpolitiska stödområdet och ges ökade inslag av stimulans till vidareförädling.

NUTEK finner det anmärkningsvärt att stödet till mer än hälften (59 %) utbetalas till företag utanför det permanenta regionalpolitiska stödområdet. NUTEK påpekar också att en mycket liten andel (5 %) av antalet företag får mer än hälften av stödmedlen. NUTEK framhåller också att många företag får stödbelopp som understiger 10 000 kr.

NUTEK drar av sin utvärdering slutsatsen att för merparten av företagen har stödet inte någon finansiell betydelse. Enligt NUTEK är det för de små företagen i glesbygd som stödet har reell finansiell betydelse.

NUTEK anser att stödet har en konserverande effekt och betyder mest för företag med låg förädlingsgrad och skrymmande gods i arbetsintensiva och skyddade branscher.

NUTEK har senare i sina kommentarer till remissvaren framhållit behovet av att reglerna för transportstödet ses över så att alla företag behandlas lika. Frågan har aktualiserats i en skrivelse från Skogsindustrierna med Samrådsgruppen för industrisågverken.

Remissinstanserna: Flertalet av de remissinstanser som behandlar transportstödet framhåller dess värde som kompensation för lägesnackdelar. Det generella och förutsägbara framhålls också som värdefullt av flera remissinstanser. Flertalet av de remissinstanser som har yttrat sig i frågan avstyrker dock NUTEK:s förslag om en geografisk koncentration.

Förslaget om ytterligare stimulans till vidareförädling inom transportstödets ram möter motstånd hos flertalet av instanserna. I stället föreslås att det avståndskompensatoriska inslaget renodlas.

Länsstyrelsen i Örebro län avstyrker NUTEK:s förslag och föreslår att transportstödet skall avskaffas.

Skälen för regeringens förslag: När transportstödet infördes år 1971 framhölls att det är en angelägen regionalpolitisk uppgift att i olika hänseenden ge näringslivet i Norrland och angränsande delar av stödområdet möjligheter att driva sin verksamhet under förutsättningar, som är mer likartade dem som gäller för näringslivet i andra delar av landet. Bedömningen var att stödet skulle bidra till att utveckla näringslivet i Norrland och övriga delar av det dåvarande allmänna stödområdet. En expansion av näringslivet bedömdes förutsätta en marknadsutvidgning.

Under år 1992 utbetalades ca 270 miljoner kronor i transportstöd. Den geografiska fördelningen på de verksamhetsställen som bedrev verksamhet som fick stöd framgår av följande tabell:

Värmlands län	7,8	miljoner kronor
Kopparbergs län	8,6	" "
Gävleborgs län	9,7	" "
Västernorrlands län	33,1	" "
Jämtlands län	32,9	" "
Västerbottens län	107,8	" "
Norrbottens län	68,9	" "

Näringsgrenar som år 1992 var de största stödmottagarna:

Verkstadsindustri	88,4	miljoner kronor
Trävarutillverkning	87,1	" "
Kemiska produkter	38,7	" "
Livsmedel	29,6	" "
Jord- och stenind.	1,3	" "

Vi anser att det även i fortsättningen behövs ett transportstöd för att kompensera för transportkostnader till och från andra marknader än den lokala.

Eftersom stödet avser transporter till eller från transportstödsområdet stimuleras företag inom vissa näringsgrenar till ekonomisk aktivitet i detta. Vi anser att stödet är ett värdefullt komplement till övriga regionalpolitiska stimulanser och föreslår därför att det tills vidare kvarstår oförändrat.

Den översyn av reglerna som NUTEK efterlyser bör ske inom ramen för nuvarande system.

8.6 Samordning av företagsstöd

Regeringens bedömning: Regeringen avser att låta utreda omfattningen av statliga stöd till företag från olika politikområden samt belysa behovet av och möjligheterna till samordning av stödgivningen. I utredningsarbetet bör också ingå att utarbeta ett förslag till en försöksverksamhet med samordning av den statliga stödgivningen i någon region.

Underlagsrapporter: Vår bedömning överensstämmer i huvudsak med NUTEK:s förslag. NUTEK har i sitt utvärderingsarbete funnit att det, utifrån olika motiv, finns ett stort antal statliga stöd till företag. Enligt verket kan i vissa fall olika aktörer bevilja stöd för samma ändamål. Verket föreslår därför att ett försök med ökad samordning av stöd till företag bör genomföras i en region. I denna region bör det samtidigt

vara tillåtet att nyttja stöden på ett mer flexibelt sätt. Ett utökat, samlat beslutsmandat bör delegeras till en aktör i försöksregionen.

Remissinstanserna: Flertalet av remissinstanserna anser att förslaget är intressant och många stödjer förslaget om försöksverksamhet i något län. Bland annat RRV, Landstingsförbundet, Sveriges Industriförbund och SAF framhåller att det finns behov av ökad samordning mellan olika stödformer.

Skälen för regeringens bedömning: Som bl.a. NUTEK konstaterat under sitt utvärderingsarbete så finns det ett betydande antal olika statliga stöd som företag kan beviljas. Enligt verket finns det också flera aktörer som kan lämna stöd för ibland samma verksamhet. De mest omfattande företagsstöden finns inom regionalpolitiken, arbetsmarknadspolitiken och näringspolitiken. Sammanlagt omfattar dessa stöd många miljarder kronor varje budgetår. Regeringen delar NUTEK:s och remissinstansernas mening att en ökad samordning av den statliga stödgivningen är önskvärd. Genom att skapa ett samordnat och överblickbart system kan en ökad effektivitet vad gäller användningen av de statliga medlen nås. Regeringen avser därför att låta utreda omfattningen av det statliga stödet till företag från olika politikområden samt belysa möjligheterna att samordna handläggningen av stöden. I första hand bör stödgivningen i regionalpolitiskt prioriterade regioner behandlas. I uppdraget avses också ingå att utarbeta ett förslag till försök med samordning av den statliga stödgivningen.

8.7 Andra företagsinriktade åtgärder

8.7.1 Stiftelsen Norrlandsfonden

Regeringens förslag: Norrlandsfonden skall få ett tillskott till kapitalet med 120 miljoner kronor och Stiftelsen Industricentras tillgångar om nominellt ca 100 miljoner kronor skall överföras till Norrlandsfonden.

Underlagsrapporter: Slutsatser och förslag i den särskilda utvärderingen som gjordes 1992 överensstämmer med vårt.

Utvärderingen genomfördes för att belysa hur en reduktion av stiftelsens kapital skulle påverka finansieringsmarknaderna i norra Sverige. Av utvärderingen framgår att Norrlandsfonden har tvingats avskriva en betydande del av låneengagemanget under senare år.

I rapporten "En tillväxtfrämjande regionalpolitik" framförs inga konkreta förslag avseende Norrlandsfonden. Däremot framhålls att statens möjligheter att bidra till ökat nyföretagande är begränsat. Åtgärder för att förbättra tillgången till riskägar- och risklånekapital är viktiga i detta sammanhang.

Stiftelsen Norrlandsfonden har i särskild skrivelse till regeringen ansökt om 500 miljoner kronor i kapitaltillskott. I sin ansökan beskriver Norrlandsfonden utvecklingen i det norrländska näringslivet och pekar på behovet av en industriell förnyelse. Mot bakgrund av att näringslivet i Norrland fortfarande domineras av företag som är beroende av vattenkraften, malmen och skogen kommer, enligt Norrlandsfonden, en expansion att behöva ske inom andra verksamhetsområden än basindustrierna. Ett av de viktigaste medlen för att nå en ökad tillväxt hos de små och medelstora företagen är att öka utbudet av ägarkapital och riskvilligt lånekapital.

Förutom behovet av ytterligare kapital för att finansiera en expansion i näringslivet tillkommer enligt fonden, att utbudet av riskkapital och riskvilligt lånekapital är mindre i norra Sverige än i övriga delar av landet. För näringslivet i norra Sverige och främst i inlandskommunerna kvarstår också problemet med ett sämre belåningsvärde för de fysiska tillgångar som används i rörelsen.

Norrlandsfondens kapital för utlåning har i stort sett behållits nominellt intakt sett över hela verksamhetsperioden. I likhet med andra aktörer på den svenska kreditmarknaden har också fonden under perioden 1990–1992 fått vidkännas betydande låneförluster. Av de 529 miljoner kronor som totalt tillförts fonden kvarstår ca 303 miljoner kronor. Mellanskillnaden, ca 220 miljoner kronor, har använts till insatser av infrastrukturprojekt. De resterande 6 miljoner kronorna kan betraktas som kreditförluster på de olika lånetyperna. Den egna administrationen finansieras med inkomna räntor. Fondens kapital som per den 31 december 1993 var disponibelt för utlåning uppgick till ca 50 miljoner kronor.

Länsstyrelserna och handelskamrarna i de fyra nordligaste länen har i särskilda skrivelser tillstyrkt Norrlandsfondens framställan.

Remissinstanserna: Ett antal av remissinstanserna bekräftar behovet av olika former av risk- och lånekapital. NUTEK ansluter sig till vad utredaren anfört om riskkapitalförsörjningen och hänvisar till sitt tidigare framförda förslag att utvidga användningen av de regionalpolitiska anslagen till att också avse såddfinansiering av intressanta industriella projekt. Arbetsmarknadsstyrelsen anser att det behövs mer av helhetssyn när det gäller processen inom företagen, från att ta till vara idéer till produktion och marknadsföring och att stöden anpassas därefter. Nuvarande stödsystem ger stöd till enstaka delar i processen och från olika stödgivare, vilket försvårar för alla inblandade parter. Utvecklingsfonden i Norrbottens län framhåller att det inte behövs några nya aktörer på risklånemarknaden eftersom utvecklingsfondernas tidigare omfattande samarbete med andra statliga riskfinansiärer, Norrlandsfonden och riskkapitalbolag, även ger teknikbaserade företag goda möjligheter att välja bland alternativa finansieringskällor. SAF och Grossistförbundet känner stor tveksamhet till idén att bygga upp ytterligare regionala fonder, då man menar att nuvarande aktörer på marknaden på sikt bör kunna ta hand om finansiering av såväl lån som riskkapital. Företagarnas riksorganisation delar uppfattningen att tillgången på statligt risk-

och lånekapital bör förbättras. Västerbottens läns landsting och Skellefteå kommun har bl.a. angett att Norrlandsfonden är viktig för de norrländska företagens riskkapitalförsörjning.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har i skrivelse till regeringen hemställt om att Stiftelsen Norrlandsfondens verksamhetsområde utvidgas till att omfatta även Gävleborgs län. Enligt länsstyrelsen är näringslivsstrukturen i Gävleborgs län i hög grad densamma som i de fyra övriga Norrlandslänen och därmed också problemen och möjligheterna. Norrlandsfonden skulle på ett påtagligt sätt kunna medverka i ansträngningarna att förnya näringslivet och därmed också stärka den mycket svaga arbetsmarknadssituationen i länet.

Skälen för regeringens förslag: Stiftelsen Norrlandsfonden spelar en viktig roll för näringslivsutvecklingen i norra Sverige. Genom att fonden kan medverka i hela utvecklingskedjan från idé till marknadsfärdig produkt har fonden en unik ställning som finansiär av större projekt i de fyra nordligaste länen. Därigenom kompletterar fonden också övriga aktörer på kapitalmarknaden. Det är positivt med ett flertal aktörer som kompletterar varandra inom områdena riskkapital och riskvilligt lånekapital. Enligt sina stadgar skall fonden ägna särskild uppmärksamhet åt små och medelstora företag i inlandet för att främja deras utveckling. För företagen i inlandet är fonden den dominerande lånefinansiären.

Regeringen tog mot bakgrund av riksdagens beslut med anledning av regeringens proposition (prop. 1991/92:51, bet. 1991/92:NU 14, rskr. 1991/92:93) om en ny småföretagspolitik upp överläggningar med Norrlandsfondens styrelse om att 200 miljoner kronor av stiftelsens kapital skall betalas in till staten under perioden 1993–1997.

Efter förslag i 1993 års budgetproposition (bil.11) beslutade riksdagen att 80 miljoner kronor av beloppet inte behöver betalas in.

Inom det regionalpolitiska stödsystemet har införandet av stöd till immateriella investeringar genom utvecklingsbidrag och möjligheter till infrastruktursatsningar (avsnitt 8.4.5 och 9.3) inneburit att förutsättningarna för Norrlandsfondens verksamhet till viss del förändrats. Inom ramen för sitt verksamhetsområde industriellt målforsknings- och utvecklingsarbete har Norrlandsfonden tidigare bidragit finansiellt till att väsentliga industriella infrastrukturinsatser kommit till stånd. Dit hör exempelvis fondens finansiering av Styrelsen för Metallurgisk Forskning i Luleå (MEFOS) och Stiftelsen Industriellt Utvecklingscentrum i övre Norrland (IUC).

Genom att länsstyrelser, NUTEK och regeringen har fått ökade möjligheter att stödja infrastruktursatsningar med inriktning mot näringslivet har dessa organ övertagit Norrlandsfondens roll på detta område. För Norrlandsfondens del innebär detta, att den direkta bidragsverksamheten i samband med näringslivsinriktade infrastruktursatsningar kan begränsas i framtiden. Däremot har fonden fortsättningsvis en uppgift att identifiera områden som är viktiga för näringslivets utveckling och att söka få finansiering av dessa från näringsliv och offentliga organ.

Norrlandsfonden bör också verka för insatser som innebär att kvinnors företagande ökar. Bland annat bör fonden ingå i det nätverk som

NUTEK samverkar med och samordnar inom ramen för uppdraget om särskilda insatser för att främja kvinnors företagande i stödområdet (se avsnitt 8.7.3). Vidare anser vi att det av fondens årliga redovisning bör framgå om de företag som beviljas lån eller annan finansieringshjälp drivs av kvinnor eller män.

För att möta företagens behov av risklånefinansiering föreslår regeringen att resurserna hos Norrlandsfonden förstärks, *dels* genom att fonden direkt tillförs ett kapitaltillskott på 120 miljoner kronor, *dels* genom att Stiftelsen Industricentras tillgångar i form av bl.a. lånereverser överförs till fonden. Värdet av tillgångarna beräknas till ca 100 miljoner kronor. Vi återkommer senare till anslagsfrågan.

Stiftelsen Industricentra är en stiftelse som haft till ändamål att planera, uppföra, äga och förvalta statliga industricentraanläggningar i syfte att stärka näringslivsutvecklingen. Stiftelsen bildades år 1973 och den ägde som mest anläggningar på åtta olika orter, de flesta i Norrlands inland. I dessa anläggningar fanns i slutet av 1980-talet ca 120 hyresgäster med drygt 800 anställda.

Riksdagen beslöt våren 1990 att Stiftelsen Industricentra skulle avvecklas (prop. 1989/90:76, bet. 1989/90:AU13, rskr. 1989/90:346). Industricentraanläggningarna har i enlighet med riksdagens beslut numera sålts och en del av de medel som försäljningen inbringade har använts till utveckling av näringslivet i de åtta kommuner där stiftelsens anläggningar var belägna. Efter dessa åtgärder består stiftelsens bokförda tillgångar nu av dels köpeskillingsreverser på sammanlagt ca 80 miljoner kronor, dels andra tillgångar i storleksordningen 20 miljoner kronor. Syftet med stiftelsens verksamhet har varit att stärka näringslivsutvecklingen i norra Sverige. Regeringen föreslår därför att Stiftelsen Industricentras tillgångar överförs till Norrlandsfonden i samband med att stiftelsen avvecklas.

Kapitaltillskottet från staten och överföringen av Stiftelsen Industricentras tillgångar innebär att Norrlandsfondens finansiering av små och medelstora företag och tidiga projekt kan stärkas. Vi anser inte att fondens geografiska verksamhetsområde för närvarande bör förändras.
Risknivån i verksamheten bör balanseras på så sätt att Norrlandsfonden på lång sikt bevarar kapitalet nominellt intakt. Det gör det möjligt för Norrlandsfonden att acceptera risker som banker och andra affärsmässiga kreditgivare inte är beredda att ta. I dessa fall fungerar fonden som ett marknadskompletterande organ.

Norrlandsfondens styrelse består idag av nio ledamöter. Av dessa ledamöter utser staten fem och landstingen i de fyra nordligaste länen fyra. Regeringen anser att ledamöterna i stiftelsens styrelse till övervägande delen bör bestå av personer med näringslivsanknytning eller med gedigen kunskap om förhållanden i näringslivet. För att få en styrelse som kan arbeta aktivt bör antalet styrelseledamöter i Norrlandsfonden reduceras. Denna fråga tillsammans med andra som vi berört innebär att fondens stadgar bör ses över. Regeringen avser därför att senare ta upp överläggningar med Norrlandsfondens styrelse och berörda landsting om hur fondens stadgar bör ändras.

8.7.2 Tidig finansiering av teknikprojekt m.m.

Regeringens bedömning: Medlen för tidig finansiering av teknikprojekt inom de regionalpolitiskt prioriterade områdena bör förstärkas.

Underlagsrapporter: Utredaren tar upp behovet av ytterligare insatser för att tillhandahålla riskvilligt kapital i projekt där såväl den tekniska som den kommersiella risken är hög.

Remissinstanserna: Flera av remissinstanserna har framhållit vikten av riskvilligt lånekapital till utvecklingsprojekt. NUTEK hänvisar i sitt remissvar till ett av verket tidigare lagt förslag om att användningen av de regionalpolitiska medlen bör utvidgas till att även avse s.k. såddfinansiering eftersom verkets resurser för såddfinansiering av intressanta industriella projekt är för svaga.

Länsstyrelsen i Västmanlands län anser att det är nödvändigt att ett regionalt fungerande system för riskkapitalförsörjning byggs ut. Detta system bör också innehålla möjligheter att stödja idéer i ett mycket tidigt skede genom någon form av utvecklingskapital.

Ljusdals kommun vill starkt betona vikten av ytterligare insatser för att utvidga den inhemska riskkapitalmarknaden. Ekonomisk hjälp vid satsning på ny teknik för att utveckla nya produkter för nya marknader är ett viktigt område. Industri- och nyföretagarfonden och NUTEK bör ges resurser att agera kraftfullt på riksplanet.

Skälen för regeringens bedömning: Tillväxten i svensk ekonomi förutsätter industriell förnyelse och utveckling. Situationen gör det angeläget med särskilda insatser i de regionalpolitiskt prioriterade områdena. Ett led i detta arbete är att skapa bättre förutsättningar för nya företag och tidig projektfinansiering i dessa områden. Regeringens förslag om kapitaltillskott till Norrlandsfonden innebär också att fonden kan använda sina ökade resurser till bl.a. tidig projektfinansiering.

Finansiering av tidiga stadier i utvecklingsprojekt s.k. såddfinansiering, är i många fall förenat med stort risktagande. Egen finansiering kan vara svår främst för nystartade företag. Utbudet på såddkapital på den privata marknaden är ytterst begränsat. Vid de regionala utvecklingsfonderna finns produktråd. De har, förutom verksamhet med rådgivning och kontaktförmedling, möjlighet att ge bidrag till mycket tidiga skeden i utvecklingsprocessen. I nästa fas, som fortfarande är i ett tidigt skede av utvecklingskedjan och kan betecknas som tidig projektfinansiering, kan NUTEK delta i finansieringen av projekten med medel inom ramen för de anslag verket har till sitt förfogande. I detta skede visar erfarenheten att det saknas privat riskkapital eftersom risken i dessa projekt fortfarande är hög. Mot bl.a. den bakgrunden har möjligheterna att införa ett system med riskkapitalavdrag för privatpersoner belysts.

Ett ställningstagande till förslaget kommer att redovisas senare. I budgetpropositionen (bil. 13) har vi aviserat om förslag i vår till åtgärder för att främja innovationsprocessen. Bland annat har vi framhållit att produktrådens och SUF-rådgivarnas verksamhet bör utvecklas och att ett innovationsstöd bör inrättas.

Inom det regionalpolitiska företagsstödet kan stöd idag lämnas till produktutveckling m.m. i form av utvecklingsbidrag till verksamhet som bedöms få tillfredsställande lönsamhet. Stöd till tidig finansiering av teknikprojekt har således inte kunnat lämnas, eftersom sådana projekt innebär ett högt risktagande ur både teknisk och kommersiell synpunkt. Ytterligare insatser inom detta område bedömer vi dock som viktiga för att ta till vara fler projekt som kan leda till förnyelse av näringslivet inom de regionalpolitiskt prioriterade områdena. Vi avser att förstärka medlen för tidig finansiering av teknikprojekt med i storleksordningen 25 miljoner kronor per år inom ramen för särskilda regionalpolitiska infrastrukturåtgärder m.m. Det ankommer på regeringen att fördela medlen mellan NUTEK och produktråden. Vi återkommer i anslagsfrågan i avsnitt 13.

De beslutskriterier som skall tillämpas i enskilda beslut om detta stöd skall vara desamma som NUTEK och produktråden för närvarande tillämpar. Det innebär att stödet skall begränsas till projekt som bedöms bli kommersiellt gångbara. Stödet bör enbart avse det "förkommersiella" skedet. NUTEK:s och produktrådens roll bör även vara att hjälpa till att snabbt föra över projektet till kommersiella aktörer. Stödet bör ges i former som innebär återbetalning om projektet blir framgångsrikt och risken skall delas med projektägaren. Det bör i övrigt vara regeringens uppgift att utforma de närmare bestämmelserna för denna finansiering.

Vi vill i detta sammanhang också uppmärksamma en särskild arbetsform för att i ett regionalt perspektiv arbeta koncentrerat med innovativ affärs- och företagsutveckling. I NUTEK-rapporten "Business and Innovation Centres - Ett europeiskt program för regional näringslivsutveckling - beskrivs ett regionalpolitiskt motiverat EG-program med lokala utvecklingscentra - BIC - som syftar till att stödja etableringar av innovativa industriprojekt i regioner som genomgår omfattande strukturförändringar. Ett BIC är en liten organisation som har till syfte att genom långsiktigt stöd till innovationer skapa nya industriella aktiviteter, nya företag eller utveckla befintliga företag.

Verksamheten är specifikt inriktad på idéer och projekt som rör etableringen av innovativa industriprodukter eller tjänster för industrin. Med innovativ menas att produkten eller tjänsten skall vara ny för regionen. Övriga projekt avvisas. Man väljer alltså ut ett begränsat antal projekt till vilka resurserna koncentreras. Konceptet har visat sig vara framgångsrikt när det gäller att stödja utvecklingen av nya idéer och projekt i regioner med stort behov av strukturomvandling. Genom certifiering av BIC-kontoren knyts dessa centra samman i ett europeiskt nätverk.

Regeringen anser att en försöksverksamhet med BIC-kontor i regioner som genomgår omfattande industriell strukturomvandling bör prövas

för att ta till vara på olika möjligheter när det gäller att utveckla nya verksamheter i dessa regioner. Genom det avgränsade arbetet i en viss region och koncentrationen på ett fåtal projekt kan verksamheten vara ett komplement till bl.a. de kommande utvecklingsbolagen. Vi har erfarit att det pågår ett arbete att skapa BIC-kontor i flera regioner.

I den s.k. Fyrstadsregionen, dvs. Trollhättan, Vänersborg, Uddevalla och Lysekil, pågår för närvarande en omfattande strukturomvandling främst till följd av nedgången inom bilindustrin. Som ett av inslagen för att på sikt få bättre och mer konkurrenskraftig industriell verksamhet, fler arbetstillfällen och större dynamik även i övrigt näringsliv har en arbetsgrupp utrett frågan om etablering av ett BIC-kontor i regionen. Arbetsgruppen har bestått av representanter för länsstyrelserna, länsarbetsnämnderna och utvecklingsfonderna i Göteborgs och Bohus län och Älvsborgs län. Dessutom har NUTEK och Fyrstadskommittén deltagit. Avsikten är att etablera ett fristående BIC där alla ekonomiska intressenter samlas i en ideell förening som kommer att bedriva verksamheten i ett helägt dotterbolag. Det är viktigt att de kommande utvecklingsbolagens kompetens tas till vara i en sådan verksamhet. Regeringen avser inom kort besluta om att med regionalpolitiska medel stödja en treårig försöksverksamhet med BIC-kontor i Fyrstadsregionen.

8.7.3 Åtgärder för att främja kvinnors företagande

Regeringens bedömning: Åtgärder för att främja kvinnors företagande bör prioriteras. I detta avseende är länsstyrelserna och NUTEK, vid sidan av bl.a. de regionala utvecklingsfonderna och Stiftelsen Norrlandsfonden, viktiga aktörer.

Underlagsrapporter: I utredarens rapport framhålls att kvinnor är en stor outnyttjad resurs när det gäller företagande och att ett ökat företagande bland kvinnor kan förväntas ge ett fruktbart tillskott till kreativiteten inom företagsamheten.

I Glesbygdsmyndighetens rapport "Den andra sidan av myntet" framhålls att kvinnliga småföretagare behöver stöd och insatser av annat slag än manliga företagare. I rapporten sägs vidare att det för kvinnliga företagare är mycket viktigt med närheten till rådgivarna.

Enligt en av SCB genomförd undersökning, avseende nyföretagandet i Sverige beräknas 17 560 nya företag ha startats under 1992. I 17 % av de nystartade företagen drivs verksamheten av kvinnor - 16 av dessa 17 procentenheter hänfördes år 1992 till tjänstenäringar. Även år 1991 drevs verksamheten i de nystartade företagen (19 320 st) till 17 % av kvinnor.

Studien visar också på skillnader vad gäller val av företagsform mellan män och kvinnor. Kvinnorna valde i högre grad än män att

starta som enskild firma medan män i högre grad än kvinnor startade sitt företag i aktiebolagsform.

	Av 1992 (1991) års nyföretagare vald företagsform		
	Enskild firma	Handels-bolag	Aktie-bolag
Kvinnor:	44 % (63 %)	26 % (16 %)	30 % (21 %)
Män:	37 % (39 %)	20 % (16 %)	43 % (45 %)

Remissinstanser: Glesbygdsmyndigheten framhåller att insatser för kvinnligt företagande måste prioriteras, särskilt nyföretagandet. Länsstyrelsen i Värmlands län pekar på att det är särskilt angeläget att ta vara på den ännu relativt outnyttjade möjlighet som ligger i att stimulera till ett ökat kvinnligt företagande. För att detta ska vara möjligt krävs enligt länsstyrelsen under en övergångsperiod särskilda insatser.

Skälen för regeringens bedömning: När det gäller utvecklingen av näringslivet, i landet som helhet såväl som i de regionalpolitiska stödområdena, är kvinnor såsom redan verksamma eller potentiella företagare en resurs som i många avseenden inte uppmärksammats till fullo.

Siffrorna i SCB:s undersökning visar att kvinnor som företagare är en grupp som skulle kunna vara betydligt större. Ett ökat företagande bland kvinnor - bl.a. sådant företagande som uppstår genom privatisering av verksamhet som drivits i offentlig regi - är ett viktigt inslag för förnyelse och tillväxt i svensk ekonomi. Regeringen menar att det därför är angeläget att finna olika sätt för att främja kvinnors företagande. Bland annat skall särskilda insatser för att underlätta kvinnors företagande prioriteras och existerande företagsstöd förändras så att de passar kvinnors företag. Därvid måste bl.a. beaktas att kvinnors företag ofta drivs i annan juridisk form än aktiebolag.

Insatser för att främja kvinnors företagande

I december 1991 uppdrog regeringen åt NUTEK att utarbeta ett program för att främja kvinnors företagande i det regionalpolitiska stödområdet. Med utgångspunkt i det program som verket presenterat anslog regeringen i februari 1993 till NUTEK 20 miljoner kronor för ett treårigt åtgärdsprogram. Enligt detta program skall NUTEK i stödområdena 1 och 2:

- verka för att rådgivning till kvinnor som vill starta företag lämnas av kommuner, regionala utvecklingsfonder och övriga näringslivsorgan,
- verka för att underlätta och stimulera kvinnors företagande genom t.ex. upprättande av en pool med lämpliga kandidater för styrelseupp-

drag, kompetenscheckar, stipendier samt utbildning i företagande och personlig utveckling,
- under projektets gång på lämpligt sätt informera och bistå organ som arbetar med kvinnors företagande i dessa områden.

För detta arbete bildades under våren 1993 dels en central referensgrupp, dels referensgrupper i de berörda länen. De berörda kommunerna uppmanades av NUTEK att utarbeta och redovisa program för att främja kvinnors företagande samt att ansöka om medel för dess finansiering. Ett krav var att kommunerna själva bidrog med medel.

Under hösten 1993 har, enligt vad vi erfarit, förslag till program kommit in från samtliga 62 kommuner i stödområdet och NUTEK har fattat beslut om delfinansiering av dessa program. I genomsnitt har kommunerna beviljats 100 000 kr per år. Övriga finansiärer är länsstyrelser, länsarbetsnämnder och kommunerna själva. I samtliga program är rådgivning en viktig del. Totalt i de 62 kommunerna kommer det att finnas ca 50 rådgivare/projektledare.

NUTEK skall redovisa vad som sker inom uppdragets ram till regeringen dels i verkets anslagsframställningar, dels i en slutrapport senast i juni 1996.

Även de regionala utvecklingsfonderna har i uppdrag att genomföra vissa insatser för att främja kvinnors nyföretagande, främst då information och rådgivning.

Genom beslut av regeringen i juli 1993 fick NUTEK i uppdrag att genom olika insatser utveckla och utvidga de åtgärder som genomförs för att främja kvinnors företagande i hela landet samt att lämna förslag avseende den framtida inriktningen av sådana åtgärder. Detta uppdrag skall genomföras i samverkan med regionala utvecklingsfonder och andra offentliga och privata näringslivsorgan. För budgetåret 1993/94 anvisade regeringen 5 miljoner kronor. Genomförda och planerade åtgärder skall redovisas till regeringen i maj 1994.

Vidare bör, såsom vi framhållit i avsnitt 8.7.1, Stiftelsen Norrlandsfonden verka för insatser som innebär att kvinnors företagande ökar.

8.7.4 Småföretagsutveckling inom kulturvårdsområdet

Regeringens bedömning: Fortsatt försöksverksamhet bör bedrivas med uppdrag från kulturinstitutioner till småföretag i regional- och arbetsmarknadspolitiskt prioriterade områden.

Underlagsrapporter och remissinstanser: Skriftlig slutrapport från pågående försöksverksamheten har ännu inte redovisats.

Skälen för regeringens bedömning: Under många år har ett stort antal kulturvårdsprojekt startats på flera orter, främst i Norrlands inland. Dessa s.k. kulturvårdsföretag har fått formen av stiftelser, filialer till kulturinstitutioner m.m. Syftet har varit att skapa sysselsättning på orter med hög arbetslöshet. Ett gemensamt drag har varit att driften av verk-

samheten har varit i huvudsak beroende av arbetsmarknadspolitiska medel. Olika utgångspunkter för och förväntningar på etableringarna har skapat oklarhet och målkonflikter mellan olika intressenter. Verksamheten har präglats av osäkerhet om finansieringen på lång sikt, vilket bl.a. resulterat i svårigheter vad gäller arbetsledning och kompetensutveckling för personalen vilket negativt påverkat produktiviteten.

Våren 1991 bildades en interdepartemental arbetsgrupp med syfte att följa frågor, som är av gemensamt intresse för kultur-, arbetsmarknads- och regionalpolitiken. Gruppen har initierat en försöksverksamhet med en alternativ modell, vilken sedan två år bedrivs av länsstyrelsen i Norrbottens län. Försöket innebär att några större kulturinstitutioner i Stockholm har förlagt arbete på distans till ett privat företag i regional- och arbetsmarknadspolitiskt prioriterat område. I avtal mellan parterna har t.ex. produktkrav, kvalitetskontroll och båda parters ansvar tydligt reglerats. Större delen av kostnaden för försöksverksamheten har finansierats genom arbetsmarknadspolitiska projektmedel.

Erfarenheterna hittills är så positiva att försöksverksamheten enligt regeringens mening bör fortsätta i ytterligare två år och utvidgas till att omfatta fler kulturinstitutioner och fler kulturvårdsföretag i gles- och landsbygdsområden. På så sätt skapas en mer marknadsmässig situation där små företag kan få uppdrag från privata institutioner. I jämförelse med tidigare distansarbete vid s.k. kulturvårdsföretag ökar kraven på kulturinstitutionerna vad gäller planering, prioritering av arbetsuppgifter och tydlig ansvarsfördelning. Samtidigt skapar modellen ökad frihet och dynamik. Kulturinstitutionerna kan välja uppdragstagare utifrån varje verksamhets mål och behov. De berörda företagen får kontakter på en delvis ny marknad. De får incitament att utveckla sin personal och öka sin konkurrenskraft för att få uppdrag i form av distansarbete inom kulturvårdsområdet som eventuellt komplement till övrig verksamhet.

Dessa småföretag kan fungera som en dynamisk tillväxtfaktor i det lokala näringslivet och även bli mer konkurrenskraftiga i fråga om uppdrag från andra kunder. Därigenom kan det komma att skapas varaktiga arbetstillfällen för främst kvinnor i glesbygden.

Den arbetsmarknadspolitiska kostnaden för den föreslagna fortsatta försöksverksamheten, som kan skapa sysselsättning för uppemot 50 personer per år, beräknas till 20 miljoner kronor. Därtill kommer kulturinstitutionernas insats som beräknas till minst 10 % av personalkostnaden. De arbetsmarknadspolitiska medlen motiveras utifrån en tidigareläggning av kulturinstitutionernas prioriterade men ofinansierade behov av kulturvårdande insatser. Dessutom skapas incitament för distansarbete. Diskussionerna om uppdragsmodellen och erfarenheterna från den pågående försöksverksamheten har ökat kulturmyndigheternas benägenhet att förlägga arbete till orter på långt avstånd från Stockholm.

Den fortsatta försöksverksamheten bör administreras av NUTEK, som har erfarenhet av utflyttning av tjänsteföretag till regionalpolitiskt prioriterade områden. Den kompetens och det kontaktnät som finns hos den interdepartementala arbetsgruppen skall tas till vara under försöksperioden.

Om den utvidgade försöksverksamheten utfaller väl, är regeringens avsikt att genom att permanenta denna alternativa finansieringsmodell skapa förutsättningar för framväxt och vidareutveckling av livskraftiga små företag inom tjänstesektorn på orter i glesbygden med hög arbetslöshet och traditionellt mansdominerade arbetsplatser.

8.7.5 Lokaliseringssamråd med industriföretag

Regeringens bedömning: Det formella lokaliseringssamrådet med industriföretag har ersatts av sådana kontakter och samråd som aktualiseras i det normala regionalpolitiska arbetet. Ett sådant samråd bör fortsätta.

Underlagsrapporter och remissinstanser: Frågan om lokaliseringssamråd med industriföretag har inte behandlats i föreliggande underlagsrapporter.

Skälen för regeringens bedömning: År 1969 träffades en överenskommelse mellan regeringen och Sveriges Industriförbund om ett närmare samarbete i lokaliseringspolitiska frågor i syfte att tillföra sysselsättningssvaga regioner ytterligare arbetstillfällen inom industrin.

På grundval av några års erfarenheter från detta samarbete träffade regeringen 1976 och 1977 överenskommelser med Sveriges Industriförbund, Kooperativa Förbundet och Lantbrukarnas Riksförbund om samråd i lokaliseringspolitiska frågor med de industriföretag inom respektive organisation som sysselsätter minst 500 industrianställda.

Syftet med lokaliseringssamrådet är att skapa förutsättningar för att regional- och sysselsättningspolitiska synpunkter beaktas på ett tidigt stadium vid planeringen av investeringar inom industrins storföretag. Det antogs vid lokaliseringssamrådets start att en större andel av storföretagens nyetableringar och expansiva investeringar därmed skulle kunna styras till sysselsättningssvaga regioner. Huvudmomentet i samrådet har varit informella muntliga överläggningar med industriföretagen. I samband med dessa har företagsledningarna kunnat informera om företagens planering, speciellt i frågor med anknytning till sysselsättnings- och investeringsplaner. Lokaliseringssamrådet har samtidigt haft till uppgift att informera företagen om samhällets regionalpolitiska mål och de statliga stödåtgärder som står till förfogande, i första hand de regionalpolitiska företagsstöden.

De ovan berörda samrådsavtalen har sedan länge mist sin formella betydelse. Lokaliseringssamrådet med industriföretag har successivt inriktats mot ett fåtal stora företag och sker numera endast i sådana kontakter som aktualiseras i det normala regionalpolitiska arbetet. Regeringen bedömer att det är så som samråd, utan någon särskild avtalsbindning, med industriföretag i lokaliseringsfrågor bör bedrivas.

8.7.6 Lokaliseringssamråd med tjänsteföretag

Regeringens bedömning: Samråden med och etableringen av tjänsteföretag i stödområden har medfört mycket positiva effekter både för företag och regioner. Verksamheten bör fortsätta eftersom den är av stor betydelse för den framtida utvecklingen av mindre arbetsmarknader.

Underlagsrapporter: Utredaren framhåller i sin rapport att omlokalisering av tjänsteföretag skall ses som en fortlöpande regional specialisering där olika regioner drar till sig verksamheter som förmår utnyttja regionens försteg. Det är företagen själva, som av intresse av att öka sin produktivitet, beslutar om lokaliseringen. En politik som motarbetar omlokaliseringar från storstadsregioner innebär därför att marknadskrafterna motverkas. Konkurrensförmågan i de aktuella verksamheterna försvagas och den nationella ekonomiska tillväxten hämmas, anser utredaren.

NUTEK anser att arbetet med att lokalisera tjänsteföretag till mindre arbetsmarknader bör fortsätta då det vid utvärderingarna visat sig ge mycket goda effekter för både företag och region.

NUTEK konstaterar att omlokalisering av tjänsteföretag ökar företagens produktivitet och effektivitet, delvis tack vare platsberoende variabler som att arbetsuppgifterna värderas högt på den nya orten vilket skapar en mycket god arbetsmotivation hos personalen. Verket anser vidare att lokalisering av tjänsteföretag är en av de mest effektiva insatserna som går att genomföra för de mest prioriterade regionerna tack vare att avståndshandikappet elimineras genom användning av modern telefoni- och datateknik, att glesheten oftast inte är någon nackdel samt att merparten av verksamheten ger arbetstillfällen åt kvinnor. Den befintliga strukturen på en liten, lokal arbetsmarknad breddas och kompletteras betydligt genom etablering av tjänsteföretag.

Kommunföreträdare har, enligt NUTEK, framhållit att en tjänsteföretagsetablering ger sekundära effekter i form av en positiv anda och framtidstro i kommunen. Övriga indirekta effekter är dock små då etablering av tjänsteföretag genererar begränsad efterfrågan hos underleverantörer etc. Sammantaget torde de mycket stora förändringarna i den mottagande regionen väl uppväga de nackdelar den avlämnande regionen upplever, menar verket.

Samtidigt påpekar verket att det är viktigt att varna för vissa osunda tendenser med extra stöd och särskilda insatser gjorda av kommuner.

NUTEK konstaterar att denna stödform väl uppfyller de mål som riksdag och regering satt för de regionalpoliskt prioriterade regionerna.

Remissinstanserna: I remissvaren på utredarens och NUTEK:s rapporter anser en klar majoritet av instanserna att erfarenheterna av omlokalisering av tjänsteföretag är positiva och att verksamheten skall fortsätta.

Länsstyrelsen i Stockholms län anser att en väl fungerande huvudstadsregion i normala konjunkturlägen kan förväntas generera nya företag och arbetstillfällen i en sådan takt att åtskilliga arbetstillfällen automatiskt spills över till regioner med lägre produktionskostnader och relativt sett fler arbetssökanden. Länsstyrelsen har heller inget emot att regionalpolitiska bidrag i goda konjunkturlägen används för att påskynda processen. I rådande konjunkturläge, med relativ arbetslöshet som närmar sig riksgenomsnittet, ter sig dock kraftigt subventionerade omlokaliseringar av arbetstillfällen som utmanande för länsinnevånarna, menar länsstyrelsen. Länsstyrelsen i Älvsborgs län har inget att invända mot rapportens förslag om utflyttning av tjänsteföretag, men påpekar att inga företag utlokaliserats till Dalsland.

Hofors, Ludvika, Avesta och Bollnäs kommuner anser det viktigt att statsmakterna fortsätter att stimulera omlokaliseringar av tjänsteföretag till utsatta regioner. Timrå kommun understryker rapportens slutsatser att omlokalisering av verksamheter huvudsakligen är en följd av en fortgående regional specialisering. Piteå kommun delar uppfattningen att erfarenheterna av omlokaliseringar av tjänsteverksamhet är positiv och förordar att dessa insatser snarast intensifieras, eftersom det i många fall handlar om arbetstillfällen för kvinnor i områden med traditionellt mansdominerande näringar. Haparanda kommun framhåller vikten av att statsmakterna fortsätter att stimulera omlokaliseringar av företag och verksamheter samt att omlokaliseringarna bör styras till områden med hög, permanent arbetslöshet och låg förvärvsfrekvens.

Företagarna i Västerbottens län ser utlokalisering som en möjlighet till utjämning av avståndsnackdelar genom bättre informationsteknologi.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen anser att samråden med och lokaliseringen av tjänsteföretag bör fortsätta eftersom den medför ökad produktivitet för företagen och därmed ökad konkurrensförmåga, vilket bidrar till tillväxt i hela landet.

Samråden med tjänsteföretag började år 1979 när riksdagen beslutade att systemet med lokaliseringssamråd med industriföretag skulle utvidgas till att omfatta samråd även med tjänsteföretag. År 1983 uppdrogs åt dåvarande SIND att "svara för lokaliseringssamråd inom den privata tjänstesektorn för att befrämja regional balans". I juni 1984 gav dåvarande regeringen SIND ett uppdrag att "särskilt analysera och utveckla metoder och medel för att påverka utbyggnaden och lokaliseringen av företag och verksamheter inom den privata tjänste- och servicesektorn till stödområden".

Regeringskansliets samråds- och lokaliseringsverksamhet började hösten 1987. När SIND gick upp i den nybildade myndigheten NUTEK år 1991 behöll regeringskansliet den aktiva uppsökande verksamheten och NUTEK fick en mottagande, beslutande och uppföljande roll.

Sedan hösten 1987 har beslut fattats av regeringen samt SIND/NUTEK om stöd till etablering av totalt ca 4 675 årsarbetstillfällen i stödområden och stödjepunkter i anslutning till dessa. Av dessa beslut har projekt omfattande ca 200 årsarbetskrafter av olika orsaker inte kommit till stånd och stöden inte heller tagits i anspråk. Företag med totalt ca

320 anställda har efter gjorda etableringar gått i konkurs. I de fall regionalpolitiskt stöd utbetalts till de sistnämnda företagen bevakas den del av stödet, som företagen fortfarande är återbetalningsskyldiga för, i sedvanlig ordning av NUTEK i konkurserna.

Bakgrunden till samråden med och lokaliseringen av tjänsteföretag är framför allt den djupgående strukturella obalans på arbetsmarknaden som länge funnits i stödområden, inte minst i Norrlands inland och i Bergslagen. Dessutom finns fortfarande den jämförelsevis största arbetslösheten i stödområden. Det är brist på privata tjänsteföretag och därmed ont om arbetstillfällen för kvinnor, vilket bidrar till att kvinnor flyttar i högre grad än män. Detta gäller i hög grad yngre kvinnor. Därigenom skapas en bestående obalans även i befolkningsstrukturen. Denna obalans har kvarstått oavsett om det varit högkonjunktur eller lågkonjunktur och medfört att arbetskraft under de senaste 30 åren flyttat från stora delar av Norrland till framför allt Stockholmsregionen.

De arbetstillfällen som tillkommit genom hittills gjorda etableringar av tjänsteföretag inom ramen för lokaliseringssamrådet har till ca 70 % tillsatts med kvinnlig arbetskraft.

På senare tid har förändringar skett i lokaliseringsmönstret. Allt fler tjänsteföretag etablerar sig numera i de inre delarna av stödområdet. Orsaken till detta torde vara att kunskapen om tillgång till god infrastruktur, modern teknik, lägre hyreskostnader samt välutbildad arbetskraft i dessa områden har spritt sig. Företag som etablerat sig i inlandet kan många gånger vittna om produktivitetsökningar på mellan 20 och 30 %.

Vidare har även internationella företag och investerare börjat visa intresse för etablering av verksamheter i stödområden och i några fall redan genomfört etableringar.

Slutligen har en markant förskjutning skett från utlokalisering av befintliga tjänsteföretag till etablering av nybildade företag. Dessa företag har bildats med en ny affärsidé som grund och förlägger ofta huvudkontor med stödbefattningar till Stockholmsområdet och tjänsteproduktionen till stödområden. Denna nya organisationsidé har vuxit fram ur samrådsverksamheten som från början endast gick ut på att flytta enheter från Stockholmsområdet.

Sedan hösten 1991 har regeringen fattat beslut om etablering av totalt 503 årsarbetskrafter i stödområden. Av dessa utgör inte mindre än 411 årsarbetskrafter nyetableringar eller expansion av befintlig verksamhet.

Resterande del utgör 92 årsarbetskrafter som har lokaliserats från Stockholmsregionen. Denna siffra skall dock jämföras med det tillskott i form av lednings- och administrativa funktioner som de nybildade företagen tillfört Stockholm. Det torde röra sig om ett tillskott på sammanlagt ca 100 årsarbetskrafter.

NUTEK har under samma tidsrymd - fr.o.m. hösten 1991 - beslutat om etablering av totalt 598 årsarbetskrafter i stödområden. Av dessa utgör 451 årsarbetskrafter nyetablering eller expansion av befintlig verksamhet. Även här har Stockholmsregionen tillförts ett antal nya arbetstillfällen tack vare de nybildade tjänsteföretagen.

Arbetet med att lokalisera tjänsteföretag är en långsiktig verksamhet som ibland ger resultat först efter flera års kontakter, samråd och förhandlingar. Det är därför viktigt att kontinuiteten i samrådsverksamheten behålls.

Vi anser att samråden fortsättningsvis skall syfta till att få till stånd etableringar inom stödområden, även när det gäller mera avancerad verksamhet. Redan nu finns exempel på lyckade etableringar inom stödområdet av företag med mycket kvalificerade arbetsuppgifter.

Vi har tidigare föreslagit vissa förändringar i formerna för stödet (avsnitt 8.4.4).

NUTEK:s varning för vissa osunda tendenser med otillåtna kommunala stöd och subventioner måste tas på allvar. Vi förutsätter att kommunernas ageranden och beslut sker inom ramen för den kommunala kompetensen enligt kommunallagen. EES-avtalets ikraftträdande innebär dessutom att alla eventuella kommunala stödåtgärder riktade direkt till företag måste anmälas till EFTA:s övervakningsmyndighet. Rutiner för detta är under utarbetande.

8.7.7 Utländska investeringar

Regeringens bedömning: Insatser för att öka utländska investeringar i Sverige bör ingå som en viktig beståndsdel i svensk närings- och regionalpolitik. Åtgärderna för att attrahera utländska investeringar och etableringar till Sverige bör förstärkas.

Regeringen avser därför att avsätta regionalpolitiska medel till detta ändamål.

Underlagsrapporter: Utredarens bedömning överensstämmer med vår.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som berört frågan instämmer i förslaget att ytterligare ansträngningar bör göras för att attrahera utländska investeringar och etableringar till Sverige. Man påpekar även vikten av en nationellt samordnad insats för att öka den ekonomiska tillväxten i alla regioner i landet.

Länsstyrelsen i Uppsala län understryker vikten av att statliga insatser görs för att attrahera utländska investeringar till Sverige och att man på länsnivå ges bättre möjlighet att skapa en fungerande hjälporganisation som på bästa sätt kan ta hand om företag som önskar etablera sig i landet. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län instämmer i rapportens förslag att intensifiera insatserna för att attrahera utländska kontakt- och kunskapsintensiva verksamheter till storstadsregionerna. Länsstyrelsen insämmer livligt i att detta är ett område där insatserna hittills varit begränsade och fragmentariska, varför samordnande insatser från central och regional nivå behövs liksom väsentligt ökade resurser. Även länsstyrelsen i Malmöhus län instämmer i rapportens förslag om ökade

insatser för mer systematiska satsningar på internationell marknadsföring av Sverige som investeringsland.

Stockholms stad menar att Stockholmsregionen bäst kan bidra till ekonomisk tillväxt genom att utnyttja sina regionala fördelar för att attrahera kontakt- och kunskapsintensiva verksamheter från andra delar av Sverige och från utlandet.

Skälen för regeringens bedömning: Riksdagen beslutade våren 1993 att Styrelsen för Sverigebilden skall ha ett huvudansvar för presentationen utomlands av Sverige som investeringsland och därvid driva projektet Invest in Sweden. Projektet berör för närvarande Förenta Staterna, Japan, Storbritannien och Tyskland. Det drivs med ett investeringskontor i Japan och i övriga länder i samverkan med ambassader, handelskammare m.fl. Styrelsen för Sverigebilden skall senast den 31 mars 1994 för regeringen redovisa en rapport om arbetet med projektet Invest in Sweden.

Under senare år har lättnader gjorts i det svenska skattesystemet för såväl arbetande kapital som vad gäller inkomst- och förmögenhetsbeskattning. I kombination med det rådande kostnadsläget, den välutbildade arbetskraften och den positiva syn på företagande som nu råder har det medfört att Sverige är ett av de mest attraktiva länderna i Europa när det gäller att starta och driva företag.

Dessa omständigheter har avspeglat sig i bl.a. samrådsverksamheten med tjänsteföretag där en av förändringarna är att allt fler utländska företag och investerare börjat visa intresse för etableringar i Sverige och i några fall även genomfört sådana.

I många länder i Europa bedrivs sedan länge ett omfattande, långsiktigt och i många fall framgångrikt arbete av både stater och regioner i syfte att locka till sig företagsetableringar.

I februari 1993 anslog regeringen medel till ett projekt med ett konkret mål att genom hemtagning av kapital och kompetens från utlandet skapa förutsättningar för utveckling av nya idéer och näringsverksamhet i hela landet. Projektet, som finansieras med regionalpolitiska medel, vänder sig till både utflyttade svenska företagare och till utländska investerare och företagare.

Inom detta projekts ram har Arbetsmarknadsdepartementet genomfört två informationsmöten med svenska och utländska företagare i Bryssel. Projektledare har varit Norrland Center AB i samarbete med Stockholms Mark och Lokaliseringsbolag AB (SML).

Former för framtida samverkan med andra investeringsfrämjande aktiviter får närmare preciseras när rapporten från Styrelsen för Sverigebilden föreligger. Det avgörande för att Sverige skall vara intressant för utländska investerare är det allmänna investeringsklimatet. Men det är naturligt att arbetet i utlandet också har en direkt koppling till de allmänna investerings- och etableringsfrämjande insatser som görs inom ramen för regionalpolitiken.

För att framgångsrikt kunna arbeta med att attrahera utländska investeringar bör berörda departement aktivt följa och understödja verk-

samheten och vid behov medverka vid kontakter med utländska företag och investerare.

Regeringen avser att tillsätta en interdepartemental arbetsgrupp för att utvärdera rapporten från Styrelsen för Sverigebilden och bereda framtida samverkan. För att förstärka arbetet med att attrahera utländska investeringar och även tillföra det en regionalpolitisk dimension avser regeringen att avsätta regionalpolitiska medel för detta ändamål.

9 Organisation, ansvar och medel för regionala utvecklingsinsatser

9.1 Lokal nivå

Regeringens bedömning: Kommunernas verksamhet har stor betydelse för utvecklingen av regionerna.

Regeringen vill särskilt framhålla kommunernas roll när det gäller att stimulera och samordna de lokala grupper som arbetar med att utveckla landsbygden. Även kommunernas engagemang i det mera direkt näringslivsutvecklande arbetet är av stor betydelse.

Underlagsrapporter: Kommunernas och den lokala nivåns roll i det regionala utvecklingsarbetet behandlas i Glesbygdsmyndighetens rapporter "Framtidens vägvisare" och "Landet vinner". Då förslagen och slutsatserna främst gäller kommunernas roll i frågor som rör utveckling av gles- och landsbygder återges dessa underlagsrapporter under avsnitt 7.

Skälen för regeringens bedömning: De svenska kommunerna har ett mycket brett ansvarsområde som är förenat med en självstyrelse som saknar motstycke i de flesta andra europeiska länder. Det är därför naturligt att kommunerna spelar en viktig roll, inte bara för den lokala utvecklingen utan även för den regionala utvecklingen. Genom en väl utbyggd samhällsservice i form av utbildning, social omsorg, bostads- och bebyggelseplanering, fritids- och kulturverksamhet etc. skapar kommunerna den lokala infrastruktur, som är avgörande för företags lokalisering och utbyggnad samt för människors möjligheter att bo och verka. Grunden för detta lägger kommunerna i den översiktliga planeringen. Kommunernas engagemang och aktiviteter på dessa områden är av stor betydelse.

Kommunerna har under senare år fått ett utökat ansvar inom utbildningsområdet med rätt att själva svara för planeringen och inriktningen av bl.a. gymnasieskolan. Detta har bl.a. medfört att mindre kommuner, som tidigare saknade egen gymnasieskola, etablerat en sådan i kommunen eller åstadkommit nya och flexibla lösningar för att göra gymnasie-

utbildningen mer tillgänglig. Flera kommuner har alltmer uppmärksammat utbildningens betydelse som lokaliseringsfaktor och också avsatt resurser för att lokalt finna former för samverkan mellan näringsliv och utbildning, för att därigenom tidigt fånga upp det lokala näringslivets utbildningsbehov.

Tillsammans med landstingen har kommunerna via länstrafikbolagen ett ansvar för kollektivtrafiken i länen. En väl fungerande kollektivtrafik har stor betydelse när det gäller att vidga de lokala arbetsmarknaderna och för att dessa skall fungera väl. Inte minst för kvinnor, som inte har tillgång till bil i samma utsträckning som män, är detta viktigt.

Kommunernas engagemang i det direkta näringslivsutvecklande arbetet har ökat med åren och en kommunal näringslivspolitik har successivt vuxit fram i de flesta kommuner. En aktiv kommunal näringspolitik är en förutsättning för att skapa goda betingelser för företagsetableringar och expansion. En kommun kan göra många allmänt näringslivsfrämjande insatser. Viktiga inslag i detta arbete är rådgivnings- och utbildningsverksamhet, främjande av kontakter, dvs. nätverksbyggande etc. Kommunerna har också vissa möjligheter att engagera sig i t.ex. de små företagens lokalförsörjning och i turistnäringen. Det är emellertid viktigt att kommunernas näringslivsinriktade verksamhet sker inom ramen för den av riksdagen fastlagda kommunala kompetensen. Det är således en uppgift för staten att bedriva direkt företagsinriktad regionalpolitik. Direkt företagsstöd får alltså inte, med vissa undantag som framgår av kommunallagen, lämnas av kommunerna. I det nyligen ikraftträdda EES-avtalet ingår också att allt offentligt företagsstöd skall rapporteras till EFTA:s övervakningsmyndighet.

Vi har tidigare betonat kommunernas betydelse för utvecklingen på landsbygden, eftersom merparten av de frågor som rör företags och människors möjligheter att verka i den lokala miljön faller inom kommunernas verksamhetsområde. Regeringen menar att länsstyrelserna har en viktig roll när det gäller att stödja och stimulera kommunerna till både generella näringslivsfrämjande insatser och särskilda åtgärder för att utveckla landsbygden.

NUTEK:s utvärderingar av den regionala projektverksamheten visar att det ofta är kommunerna som initierar olika utvecklingsprojekt. Ett ökat inslag av programinriktat regionalt utvecklingsarbete innebär möjligheter till ökat inflytande och engagemang för kommunerna. Kommunernas roll kan förstärkas både i själva utarbetandet av programmen, i genomförandet av dem.

Kommunerna och landstingen är genom de egna verksamheterna också stora arbetsgivare, ofta t.o.m. de största enskilda arbetsgivarna i en kommun. Den förändring som nu pågår i kommunerna i form av nedskärningar och överföringar av tidigare kommunal verksamhet i andra former, t.ex. i privat regi, kommer att utfalla olika i skilda regioner beroende på bl.a. befolkningsunderlaget.

Regeringens bedömning: Länsstyrelserna har på regional nivå huvudansvaret för genomförande och samordning av statens regionala utvecklingsinsatser.

Länsstyrelserna bör basera sitt arbete på en långsiktig övergripande utvecklingsstrategi för länet, främst med inriktning på att skapa arbete och tillväxt i näringslivet. Denna strategi bör utarbetas i samråd med övriga aktörer i länen. Strategin bör vara utgångspunkt för det löpande regionala utvecklingsarbetet och resursanvändningen i länen. Särskilt bör framgå vilka prioriteringar som är nödvändiga för att förbättra den inomregionala balansen samt utveckla gles- och landsbygden.

Det regionala utvecklingsarbetet bör så långt möjligt ske genom utarbetande och genomförande av program inom de områden som strategiarbetet anger.

Medlen för regionala utvecklingsinsatser bör ökas för att möjliggöra ytterligare åtgärder.

Den övervägande delen av medlen bör liksom hittills fördelas mellan länen utifrån en bedömning av de regionala problemens karaktär och svårighetsgrad. Länsstyrelserna har möjligheter att prioritera mellan de olika ändamål som medlen kan användas till. En del av medlen bör tillföras länsstyrelserna på grundval av program för åtgärder inom områden som länsstyrelserna prioriterar.

Underlagsrapporter: NUTEK konstaterar i utvärderingen av effekterna av den regionala projektverksamheten att det sker ett engagerat utvecklingsarbete i länen. Den samordning och samverkan mellan olika organisationer, som var en av utgångspunkterna för medlens tillkomst, har förbättrats.

Utvärderingsresultaten visar dock enligt NUTEK att det ofta saknas en regional strategi för länets utveckling. NUTEK föreslår att länen utarbetar långsiktiga, tvärsektoriella utvecklingsprogram som innebär en samsyn och samordning så att regionala och lokala aktörer verkar i samma riktning för regionens bästa. NUTEK föreslår också en koncentration av de regionala utvecklingsinsatserna till färre och mer långsiktiga projekt/program. Ett sådant sammanhållet programarbete bör enligt NUTEK vara ett krav för tilldelning av regionala utvecklingsmedel.

Statskontoret och Nordlandsforskning i Bodö, Norge har utvärderat programmet för särskilda infrastrukturåtgärder, det s.k. inlandsprogrammet i stödområde 1.

Statskontoret menar att länsövergripande satsningar bör begränsas till ett färre antal områden och större projekt där resultaten förväntas leda till positiva regionalpolitiska effekter för stora delar av en region. Vidare menar Statskontoret att regeringen bör ge tydligare styrsignaler,

bl.a. avseende vilka insatsområden länen skall prioritera. Formerna för beslut och övrig administration vid genomförande av ett länsövergripande program bör också förenklas.

Nordlandsforskning menar att det borde ligga ett bättre utredningsunderlag som grund vid genomförande av liknande program. Det gäller både vad avser dimensionering och organisation. Det skulle möjliggöra en mer målinriktad styrning.

Nordlandsforskning pekar också på att skillnaden mellan infrastrukturprogrammet och den projektverksamhet som finansieras genom det ordinarie länsanslaget är mindre än vad som ursprungligen förutsattes. Mellan 15 och 52 % av projekten kan sägas vara länsövergripande beroende på hur man definierar begreppet länsövergripande. Nära hälften av medlen har gått till projekt som kan betecknas som lokala. Omkring två tredjedelar av medlen har gått till immateriell infrastruktur, t.ex. kunskapsutveckling, uppbyggnad och förstärkning av nätverk, gemensam marknadsföring etc.

Roger Henning, FA-rådet och Ingrid Liljenäs, Umeå universitet har på NUTEK:s uppdrag utvärderat det särskilda programmet för regionalpolitiska insatser i Jämtlands län.

I denna utvärdering konstateras att Jämtlandsanslaget har varit en form av extra projektmedel. Det finns en stor likhet i handläggning, beredning- och beslutsprocessen mellan Jämtlandsanslaget och de ordinarie projektmedlen. Inom ramen för Jämtlandsanslaget rymdes många projekt med stor spännvidd.

De berörda länsstyrelserna har yttrat sig om utvärderingarna, av både inlandsprogrammet och Jämtlandsanslaget, till NUTEK som därefter sammanfattat sina synpunkter i en skrivelse till regeringen.

NUTEK konstaterar där bl.a. att det är nödvändigt att kräva en kontinuerlig uppföljningsverksamhet i samband med omfattande projektverksamhet.

Remissinstanserna: Den absolut övervägande delen av remissinstanserna är positiva till NUTEK:s förslag om långsiktiga och strategiska regionala utvecklingsprogram som utgångspunkt för arbetet med utvecklingen av länen. Flera framhåller det positiva med en ökad regional samordning, gemensamma måldiskussioner och prioriteringar mellan dem som arbetar med utvecklingsfrågor i en region. Flertalet anser dessutom att det är rimligt att regeringen infordrar sådana program för tilldelning av regionala utvecklingsmedel. Statskontoret anser att länsstyrelserna skall ansvara för utarbetandet av programmen.

Även de flesta länsstyrelser ställer sig bakom NUTEK:s förslag och instämmer i att det finns behov av att förstärka länens arbete med långsiktigt strategiskt tänkande och att ett sammanhållet programarbete bör vara ett krav för tilldelning av projektmedel. Några länsstyrelser betonar att programmen inte får innebära en ökad centralisering av det regionala utvecklingsarbetet samt att kraven på innehåll inte får bli alltför detaljerade. Programmen skulle då riskera att bli mindre användbara som styrinstrument på regional nivå. Utrymme måste också finnas för anpassning av insatser till ändrade förutsättningar i omvärlden.

Kommunförbundet ser en fara i att återskapa 70-talets planeringsbyråkrati och föreslår i stället för program att konkreta diskussioner startas i länen om vad man vill åstadkomma för att få en god näringslivsutveckling. Övervägande delen av de kommuner som inkommit med remissvar ser positivt på NUTEK:s förslag om krav på samordnade strategiska program och framhåller nödvändigheten av samverkan med kommunerna vid upprättandet av programmen. Kommunerna framhåller också att handlingsprogrammen inte får anta formen av grundsyn eller länsstrategi utan måste innehålla verkliga konkretiseringar av angelägna, strukturella utvecklingsinsatser. Någon kommun uttrycker farhågor för att NUTEK:s förslag kan verka hämmande för en dynamisk utveckling av näringslivet.

Landstingsförbundet avstyrker att länsstyrelserna skall vara ansvariga för det regionala utvecklingsarbetet och anser att detta ansvar i stället bör läggas på regionala organ som är direkt demokratiskt förankrade. De landsting som yttrat sig bekräftar behovet av samsyn och samordning mellan olika aktörer regionalt samt betonar samtidigt den politiska förankringen.

Företagarnas riksorganisation och Industriförbundet ansluter sig till NUTEK:s förslag och betonar att näringslivet bör göras delaktigt i arbetet.

Skälen för regeringens bedömning:

Strategiskt regionalt utvecklingsarbete

Genom sektorsanslag tillförs länen varje år mycket stora resurser vilkas användning i hög grad påverkar den regionala utvecklingen. Till detta kommer kommunernas resurser liksom de insatser i form av investeringar m.m. som näringslivet svarar för. Det är självfallet angeläget att dessa resurser sammantagna används på ett samordnat sätt så att tillväxten och utvecklingen i länen och deras olika delar blir så god som möjligt.

Länsstyrelserna har i uppgift att genom ett sektorsövergripande agerande, både internt men också externt, befrämja regional utveckling. Uppgiften är brett definierad och ger länsstyrelserna ett stort utrymme att agera inom. Genom sin breda kompetens, med ett flertal kompetensområden representerade i organisationen, har länsstyrelserna goda möjligheter att verka för en långsiktigt positiv regional utveckling.

Länsstyrelsernas samordningsroll och ansvar i detta avseende regleras i länsstyrelseinstruktionen (1990:1510) och i förordningen (1982:877) om regionalt utvecklingsarbete. Länsstyrelserna ges här befogenheter på en rad områden som är av betydelse för länens utveckling. Samtidigt åläggs andra statliga länsorgan, myndigheter, kommuner och landsting att efter sina förutsättningar verka för att de regional- och miljöpolitiska målen uppnås samt att verksamheterna anpassas till kravet på en långsiktig, god hushållning med naturresurserna. Övriga statliga regionala

myndigheter skall lägga länsstyrelsernas långsiktiga mål för länen till grund för planeringen av den egna verksamheten.

Under senare år har flera statliga myndigheter och affärsdrivande verk valt att organisera och driva sin verksamhet i regionala strukturer som avviker från länen. Detta ställer krav på nära samarbete mellan länsstyrelserna för att bevaka de regionala utvecklingsfrågorna.

Möjligheterna för länsstyrelserna att bedriva ett aktivt och sektorssamordnat utvecklingsarbete har successivt förstärkts genom att bl.a. ökade regionalpolitiska medel tillförts länen. Genomförandet av den samordnade länsförvaltningen innebar dessutom att tidigare fristående statliga regionala sektorsmyndigheter inordnades i länsstyrelsen. Avsikten var bl.a. att därigenom åstadkomma en reell samordning av olika sektorers verksamheter samt att anlägga ett regionalt utvecklingsperspektiv på flera frågor.

Regeringen vill här också åter erinra om den samordnande roll länsstyrelsen har när det gäller statlig service i glesbygd.

Det finns anledning att anta att en allt större del av det regionala utvecklingsarbetet kommer att präglas av att olika aktörer samverkar för att uppnå gemensamma mål. Ökade krav kommer att ställas på långsiktigt och sektorsövergripande tänkande i utvecklingsarbetet. Det bör därför vara naturligt att i varje län arbeta utifrån en långsiktig och sektorsövergripande strategi för länets utveckling. Den bör utgå från problem och möjligheter i länets olika delar. Länsstyrelsen bör i sin samordningsroll ta ansvar för att en samordnad strategi för länets utveckling utarbetas i samverkan med övriga aktörer. Strategin bör bl.a. precisera målen för länets utveckling och vara så konkret att den kan ligga till grund för dels prioriteringar, dels uppföljning och utvärdering. Av strategin bör särskilt framgå vilka prioriteringar som är nödvändiga för att förbättra den inomregionala balansen samt utveckla gles- och landsbygden i olika avseenden.

För att ett sådant övergripande program för länets utveckling skall uppfattas som länets strategi och inte som en strategi för länsstyrelsen bör olika regionala och lokala organisationers idéer tas till vara både i utarbetandet och i genomförandet av strategin. Länsstyrelsens roll i strategiarbetet är att ta initiativ till att ett sådant kommer till stånd, på olika sätt bidra med sin samlade kompetens i analysunderlag och förslag till åtgärder, samordna olika aktörers insatser samt medverka i genomförandet och utvärderingen av de olika insatserna. I strategiarbetet bör olika viktiga aspekter vägas in. I den analys som bör ligga till grund för ett sådant arbete skall särskilt beaktas att kvinnor och män delvis har olika behov, och i det efterföljande programarbetet bör behovet av särskilda insatser för kvinnor genomgående beaktas. I utvärderingen av programmen kommer regeringen att lägga särskild vikt vid könsperspektivet.

Regeringen har uppmärksammat att det i många län redan pågår ett omfattande strategiarbete men vill understryka vikten av att det kommer till stånd i alla län.

Utvecklingsfrågorna har fått en allt starkare ställning inom länsstyrelserna. I detta arbete är det främst näringslivs-, infrastruktur- och ut-

bildningsfrågorna som hittills fått stort utrymme. Vad gäller regionala näringspolitiska insatser ingår det i länsstyrelsernas utvecklingsroll att bl.a. främja tillväxt och förnyelse inom näringslivet i länet. Näringslivs- och industriinriktade projekt är det område som länsstyrelserna avsätter mest resurser till. Länsstyrelsernas arbete inom detta område är framför allt av långsiktig karaktär genom projekt som syftar till förbättringar av kommunikationer, utbildning, tekniskspridning, högskolesamarbete m.m. På senare tid har länsstyrelserna, ofta tillsammans med utvecklingsfonderna, handelskamrarna m.fl., emellertid också gjort insatser för att på kort sikt uppnå positiva effekter. Exempel på sådana insatser är olika åtgärder för att öka näringslivets kunskap om olika marknadsförhållanden, kartläggning av förändringar i handelsförhållanden i olika branscher som en följd av europaintegrationen, m.m. Under en följd av år har länsstyrelserna systematiskt bidragit till att bygga upp goda förutsättningar i länen för näringslivets utveckling och har idag en viktig funktion att fylla inom den statliga regionala näringspolitiken.

På utbildningspolitikens område har länsstyrelserna, bl.a. utifrån sitt ansvar för andra politikområden, en viktig uppgift att fylla för att sätta in utbildningsfrågorna i ett regionalt utvecklingssammanhang. Länsstyrelserna kan exempelvis göra bedömningar om det befintliga utbildningsutbudet i länen eller om förändringar i detta utbud skulle kunna medverka till önskvärda förändringar i länen vad gäller näringsliv och samhällsservice. Dessutom kan det analysarbete som länsstyrelserna bedriver utgöra planeringsunderlag för olika utbildningsanordnare i länen.

När det gäller det löpande regionala utvecklingsarbetet bör det vara en uppgift för varje länsstyrelse att välja uppläggning. Regeringen anser dock att länsstyrelserna så långt möjligt bör sträva efter ett programinriktat arbetssätt där olika projekt sätts in i ett sammanhang och där olika aktörer medverkar vid genomförandet och finansieringen. Detta torde öka effektiviteten i utvecklingsarbetet. Konkreta program med tydliga mål och delmål ökar också förutsättningarna för uppföljning och utvärdering.

Regeringen avser att komplettera förordningen (1988:877) om regionalt utvecklingsarbete med vissa riktlinjer för såväl strategiarbetet som för ett mer programinriktat utvecklingsarbete.

Medel för regionala utvecklingsinsatser

Länsstyrelserna tilldelas årligen ett anslag för regionala utvecklingsinsatser, det s.k. länsanslaget. Detta anslag får för närvarande användas till företagsstöd i form av lokaliserings- och utvecklingsbidrag (i stödområdena), glesbygdsstöd (i områden som länsstyrelserna avgränsar) och regional projektverksamhet. Fördelningen mellan de olika ändamålen avgör länsstyrelserna.

Länsanslaget fördelas mellan länen utifrån en bedömning av de regionala problemens karaktär och svårighetsgrad. Huvuddelen av anslaget fördelas engångsvis för hela budgetåret.

Under de senaste åren har regional projektverksamhet varit det av de tre ändamålen som länsstyrelserna sammantaget tillfört mest resurser. Närmare en halv miljard kronor per år, dvs. hälften av länsanslaget, har använts till projektverksamhet. Att så stor del av medlen använts till projektverksamhet beror dels på att utvecklingsbehoven är stora, men hänger också nära samman med att lågkonjunkturen under de senaste åren lett till liten efterfrågan på regionalpolitiskt företagsstöd. Under budgetåret 1992/93 beslutades om medel till cirka 2 300 utvecklingsprojekt. När det gäller fördelningen av projektmedlen på olika sakområden avsatte länsstyrelserna mest medel till industriinriktade projekt, närmare 90 miljoner kronor. Därefter kom projekt med inriktning på FoU, utbildning, kommunikationer och turism, som vardera tilldelades ca 50 miljoner kronor av projektmedlen. Till området jämställdhet där vi bedömer att huvuddelen av de projekt som särskilt riktar sig mot kvinnor redovisas, och som uttryckligen prioriterats av regeringen i tidigare propositioner och regleringsbrev, använde länsstyrelserna sammantaget endast 13 miljoner kronor. Vi återkommer längre fram med förslag om särskilda insatser för kvinnor.

Regional projektverksamhet är ett samlingsbegrepp på en rad åtgärder som länsstyrelserna kan vidta. Detta gör att den inte kan ses som ett enda medel som kan följas upp, utvärderas och bedömas med hänsyn till effekter m.m., på ett enhetligt sätt. Det övergripande syftet med projektverksamheten, såsom det beskrevs när den introducerades i början av 1980-talet är att göra det regionala utvecklingsarbetet konkret och åtgärdsinriktat. Detta bör gälla även i fortsättningen. Det kan också beskrivas som att medlen skall överbrygga klyftan mellan idéer, strategier, allmänna riktlinjer m.m. och ett genomförande av olika åtgärder.

I ett utvecklingsförlopp kan medlen användas alltifrån ett fördjupat program- och utredningsarbete till försöksverksamhet och initialstöd. De kan också användas i alla de sektorer och verksamheter som är viktiga för den regionala utvecklingen. Dock får medlen inte ersätta annan statlig finansiering. För att kunna användas över hela bredden och i olika stadier i utvecklingsarbetet bör reglerna även fortsättningsvis vara flexibla, samtidigt som vissa restriktioner liksom hittills måste gälla. Det är en uppgift för regeringen att utforma dessa riktlinjer.

Under de närmaste åren finns det skäl att anta att efterfrågan på regionalpolitiskt företagsstöd åter kommer att öka. Den förbättring av den allmänna konjunkturen som nu sker, tillsammans med förbättrade utvecklingsförutsättningar för företagen t.ex. i fråga om företagsbeskattningen, förväntas öka företagens investeringsvilja i hela landet. Vi har också lämnat förslag som innebär att länsstyrelsernas åtgärdsarsenal breddas. Tyngdpunkten mellan företagsinriktade insatser och projektverksamhet ändras bl.a. beroende på konjunkturförhållandena. Regeringen menar att en sådan flexibilitet är en nödvändighet i ett system med ett sammanhållet länsanslag. Det är dock i en kommande konjunkturuppgång angeläget att stöd till företagens investeringar prioriteras högt av länsstyrelserna.

NUTEK föreslår som nämnts att redovisning av långsiktiga och sektorsövergripande program skall vara en förutsättning för tilldelning

av medel. Regeringen anser att länsstyrelserna liksom hittills skall ha ansvar för att prioritera utvecklingsmedlens användning mellan olika ändamål, inklusive projektverksamhet. Det innebär att programredovisning inte bör vara ett krav för att få medel för regionala utvecklingsinsatser. Däremot skall användningen av medlen ha sin grund i en genomtänkt strategi med tydliga prioriteringar av det slag som redovisats ovan och genomförandet av projektverksamheten skall så långt möjligt ske i programform.

Det finns enligt regeringens bedömning skäl att ytterligare öka de regionala utvecklingsinsatserna. Vi kommer i anslagsavsnittet att föreslå att länsanslaget därför tillförs ytterligare 318 miljoner kronor. En del av dessa medel bör tillföras länsstyrelserna efter särskild framställan. Som grund för sådana framställningar skall särskilda program finnas.

Länsstyrelserna väljer själva inriktning på de särskilda programmen. Regeringen vill ändå ge exempel på områden som vi anser viktiga; *landsbygdsutveckling, kompetensutveckling* samt *länsöverskridande åtgärder* för bättre inomregional balans. Motiven för och inriktningen av kompetensutvecklande insatser har redovisats i avsnitt 6.2.2 och för landsbygdsutveckling i avsnitt 7.2. Oavsett vilken inriktning länsstyrelserna väljer för programmen skall analyser och olika redovisningar göras utifrån ett könsperspektiv.

När det gäller länsöverskridande åtgärder har, enligt regeringens bedömning, vilken också styrkts av genomförda utvärderingar, arbetet med infrastrukturprogrammet, som berört de tre nordligaste länen (stödområde 1), givit värdefulla erfarenheter. Även i andra delar av landet pågår eller har genomförts länsöverskridande projekt eller program. De sju sydligaste länen har t.ex. genomfört ett program för underleverantörsutveckling. Landsbygdsutvecklingsprogram pågår t.ex. dels i samarbete mellan länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings och Kalmar län, dels inom projektet Aktion Skogs- och mellanbygd som bedrivs inom flera län i Sydsverige. Länsstyrelserna i Jönköpings, Kalmar, Kronobergs och Östergötlands län har vidare gemensamt genomfört ett kompetensutvecklingsprogram, det s.k. Östra Smålandsprogrammet. Samarbete mellan två eller flera län bör även fortsättningsvis ses som ett naturligt arbetssätt i flera sammanhang. Det bör självfallet i första hand ske som en del av det ordinarie arbetet inom ramen för länsanslaget.

Regeringen menar att länsstyrelserna, i särskilda fall och efter utarbetande av program på det sätt som redovisas i det följande, bör kunna ta initiativ till länsöverskridande samarbeten och ansöka om kompletterande finansiering för sådana insatser. Det bör då röra sig om insatser som förväntas leda till positiva effekter i en större region.

Det är en uppgift för regeringen att lämna närmare föreskrifter för denna typ av program.

Länsstyrelserna har, som framgått, en nyckelroll i det regionala utvecklingsarbetet. Behovet framöver av ytterligare kvalificerad personal kommer sannolikt att öka. Vi har pekat på behovet av intensifierat programarbete. Vi har också föreslagit förändringar i stödgivningen som ökar resursanspråken. Vi avser därför att höja det belopp som länssty-

relserna får använda för uppföljning. Regeringen kommer senare att överväga om medlen också skall kunna disponeras för t.ex. utvärdering.

9.2.1 Särskilda insatser för kvinnor på regional nivå

Regeringens bedömning: I länsstyrelsernas regionala utvecklingsarbete bör särskilda insatser för kvinnor prioriteras. Länsstyrelserna bör därvid avsätta resurser för att medverka till att s.k. regionala resurscentra för kvinnor bildas.

Underlagsrapporter: Glesbygdsmyndigheten föreslår i idéskrift "Den andra sidan av myntet" bl.a. att länsstyrelsen skall utarbeta program för kvinnofrämjande åtgärder för regionen eller för de delar av regionen där det behövs särskilda insatser. Uppbyggnad av självständiga regionala utvecklingscentra för kvinnor föreslås vara en del av dessa program. Dessa centra kan enligt skriften ha tre huvuduppgifter:

- att få till stånd utvecklingsprojekt för kvinnor,
- att uppmuntra och bedriva kompetensutveckling för kvinnor,
- att följa och befrämja kunskapsutveckling inom de områden som prioriteras.

Remissinstanserna: När det gäller förslagen i Glesbygdsmyndighetens idéskrift anser kvinnliga nätverk liksom myndigheter, med sinsemellan något olika prioriteringsordning, att fler kvinnliga handläggare, flexiblare regler för glesbygdsstöd, öronmärkning av alla projekt- och stödmedel respektive större möjligheter att kombinera olika verksamheter är faktorer som kan främja en jämnare fördelning av regionalpolitiska medel mellan kvinnor och män.

En stor majoritet av remissinstanserna stöder förslaget om bildande av resurscentra för kvinnor på regional nivå.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringens principiella ståndpunkt är att könsperspektivet skall vara en integrerad del i regionalpolitiken. Ambitionen är att problembeskrivningar och argumentationer skall utgå från mäns och kvinnors olika behov och förutsättningar samt att förslag till åtgärder skall komma både kvinnor och män till del. Det finns dock samtidigt anledning att särskilt uppmärksamma kvinnorna som en resurs i den regionala utvecklingen.

I regleringsbrevet för anslaget för regionala utvecklingsinsatser för budgetåret 1991/92 samt för 1992/93 har regeringen betonat betydelsen av att länsstyrelserna prioriterar kvinnor vid fördelningen av de regionala projektmedlen. Instruktionerna har inte fått något påtagligt genomslag i besluten om projektmedlen. Av NUTEK:s rapport som avser länsstyrelsernas projektverksamhet framgår att de medel som anslagits till projekt speciellt riktade till kvinnor fortfarande är marginella. Budgetåret 1992/93 uppgick andelen till endast 2,6 %, vilket innebar en

minskning från 3,7 % budgetåret 1990/91. Situationen och utvecklingen är inte tillfredsställande, varför regeringen i kommande regleringsbrev till länsstyrelserna avser att se över riktlinjerna om att kvinnors behov och initiativ skall prioriteras vid användningen av medlen för regionala utvecklingsinsatser. Regeringen kommer även att ge NUTEK i uppdrag att följa upp hur stor del av de regionala projektmedlen som kommit kvinnor till del.

Regeringen delar Glesbygdsmyndighetens uppfattning att kvinnornas frågor bör få ett större utrymme i det regionala utvecklingsarbetet. Även om länsstyrelsernas engagemang i dessa frågor generellt är för små finns det exempel på länsstyrelser som genomfört kraftfulla och strategiska insatser för kvinnorna i länen. Regeringen anser att fler länsstyrelser bör följa dessa exempel bl.a. genom att inrätta regionala resurscentra för kvinnor. Verksamheten kan bedrivas i fysiskt fristående centra eller i formella nätverk i vilka olika regionala aktörer, såsom länsarbetsnämnd, utvecklingsfond, högskola, landsting och kommuner m.fl. ingår. Förutsättningar och traditioner vad gäller arbetssätt i de enskilda länen avgör formen för respektive läns centrum. En av de viktigaste uppgifterna för sådana centra eller nätverk är att mobilisera aktörernas samlade resurser och att samordna de olika insatserna för kvinnorna i länen så att insatserna blir effektiva. Länsstyrelsernas uppgift är att initiera denna typ av samarbete och samordning samt att med de regionala utvecklingsmedlen medverka i finansieringen av olika insatser.

Vi vill i detta sammanhang påpeka att vi i jämställdhetspropositionen 1993/94:147 föreslår att särskilda medel avsätts för en länsexpert på jämställdhetsområdet i varje län. Huvuduppgiften för länsexperten skall vara att utifrån de nationella målen för jämställdhetspolitiken och länets jämställdhetsstrategi främja jämställdhetsarbetet i länet. I denna uppgift ingår bl.a. att i samverkan med ansvariga för länsstyrelsens olika sakområden utveckla metoder och modeller för att såväl kvinnors som mäns villkor och behov analyseras i åtgärdsförslag, strategidokument m.m. Vidare skall denna länsexpert ansvara för att samordna statlig, kommunal och landstingskommunal verksamhet på området och därvid ha en initierande, kunskapsuppbyggande, stödjande och uppföljande roll. Den föreslagna utformningen av den nya länsexpertens ansvarsområde innebär att länsstyrelserna kommer att tillföras ökad kompetens på jämställdhetsområdet. Länsexperten kommer att vara ett väsentligt kompetensmässigt stöd bl.a. i arbetet med de regionala resurscentrumen för kvinnor samt i arbetet med att införa ett könsperspektiv i det regionala utvecklingsarbetet.

Med hänsyn till kvinnornas betydelse för den regionala utvecklingen anser vi att länsstyrelserna bör lämna en redogörelse över de åtgärder som särskilt riktas mot kvinnor. Regeringen avser därför att uppdra åt länsstyrelserna att lämna en redovisning över de insatser särskilt riktade till kvinnor som görs och har gjorts samt effekterna av dessa. I detta sammanhang skall länsstyrelserna även redovisa vilka insatser för kvinnor som planeras.

Regeringens bedömning: Olika samhällssektorer har genom sina sektorsorgan ett ansvar för att verksamheterna bidrar till en god utveckling i alla regioner.

NUTEK, Glesbygdsmyndigheten och Konsumentverket har särskilda uppgifter och ansvar inom det regionalpolitiska området. För att uppnå ökad effektivitet bör dessa myndigheter i större utsträckning samverka.

Särskilda regionalpolitiska medel bör liksom hittills anslås för projektverksamhet och insatser av infrastrukturkaraktär eller andra angelägna åtgärder. NUTEK och Glesbygdsmyndigheten bör disponera en del av medlen för beslut i enlighet med riktlinjer som utfärdas av regeringen. Därutöver bör regeringen disponera medel för beslut i enskilda ärenden.

Underlagsrapporter: NUTEK anser dels att en god regional utveckling förutsätter att man inom viktiga områden tar hänsyn till de effekter som politiken får i olika regioner, dels att det är en uppgift för den centrala statsmakten att skapa allmänna förutsättningar för en god utveckling i alla regioner. Huvuddelen av det konkreta regionala utvecklingsarbetet bör enligt NUTEK däremot ske lokalt och regionalt.

I samspelet mellan regional och central nivå skall de statliga verken fungera som stöd och kunskapsförmedlare till dem som arbetar med utveckling i regionerna. Det gäller att ta fram och förmedla kunskap i frågor som är övergripande och gemensamma för flera eller alla regioner. Det kan till exempel gälla allmänna kunskaper och prognoser som rör nationell och internationell ekonomisk utveckling, liksom kunskaper om hur man internationellt arbetar med regional utveckling. Det innefattar en viss projektverksamhet av pilotkaraktär där motivet är att ta fram ny kunskap och pröva nya arbetsmetoder. Detta bör enligt NUTEK ske i nära samarbete med länen.

En viktig uppgift för den centrala nivån är vidare att följa och utvärdera det arbete som görs i länen i syfte att sprida erfarenheter och effektivisera samt förbättra arbetet.

I NUTEK:s utvärdering av effekterna av den regionala projektverksamheten framgår att den administrativa kapaciteten vid länsstyrelserna för att hantera projektverksamheten är otillräcklig. Enligt NUTEK behöver den centrala nivån bedriva ett mer utvecklingsinriktat arbete kopplat till den regionala projektverksamheten.

I Glesbygdsmyndighetens idéskrift "Landet vinner" föreslås att myndigheten tillförs resurser till en kraftfull organisation med ansvar för landsbygdsfrågorna, ett "Landsbygdsverk". Resurser bör samlas från bl.a. NUTEK, Jordbruksverket, AMS, Naturvårdsverket och Boverket.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser påpekar att det finns behov av att klargöra rollerna mellan central och regional nivå samt betonar

att det handlar om ett samspel mellan de statliga aktörerna. De flesta ställer sig också bakom NUTEK:s uppfattning att det är en uppgift för den centrala statsmakten att skapa allmänna förutsättningar för en god utveckling i alla regioner och att huvuddelen av det konkreta regionala utvecklingsarbetet skall ske lokalt. NUTEK:s klargörande av uppgifterna för myndigheter på central nivå bekräftas av remissinstanserna.

Svenska kommunförbundet menar att ett samarbete bör konstitueras av de parter som har intresse av att arbeta för regionens utveckling. För kommunförbundet är det självklart att det handlar om kommunerna och staten i samverkan.

Landstinget i Älvsborgs län anser att tiden nu är mogen för att föra en mer förutsättningslös diskussion kring uppgiftsfördelningen mellan den statliga nivån och den kommunala självstyrelsen. Ett ökat regionalt ansvar för utvecklingsfrågorna bör vila på det direktvalda folkstyrets grund.

Norrlandsförbundet instämmer i NUTEK:s uppfattning om rollfördelningen mellan olika aktörer och samspelet mellan skilda nivåer men påpekar att de statliga aktörernas roll fortfarande är i hög grad styrande i stället för stödjande.

Flertalet länsstyrelser instämmer i NUTEK:s bedömning att de föreslagna strategiska programmen för länen kommer att kräva ytterligare kvalificerade personella resurser. Skogsstyrelsen anser däremot att det redan idag finns kunskapsmässiga förutsättningar att utföra detta arbete men att länsstyrelserna bör utveckla kontakterna mellan de kompetenser som finns inom statliga, kommunala och privata organ.

Dessutom har flera remissinstanser, när det gäller NUTEK:s årsrapport, framfört kritiska synpunkter på verkets analyser. Exempelvis anser AMS att analyserna är bristfälliga och ger en förenklad bild av de regionala utvecklingstendenserna i landet - bland annat saknar man analyser över ålders- och könsfördelningar.

Skälen för regeringens bedömning: NUTEK är central förvaltningsmyndighet för bl.a. frågor om näringslivets tillväxt och förnyelse och har, för att främja en balanserad regional utveckling, att inom sin samlade verksamhet medverka till att de regionalpolitiska målen uppfylls.

Enligt verksinstruktionen har NUTEK tilldelats särskilda uppgifter på det regionalpolitiska området. Till uppgifterna hör bl.a. att bedriva viss projektverksamhet och utredningsverksamhet. Vidare har regeringen uppdragit åt NUTEK att arbeta med särskilt angivna program. För närvarande gäller det bl.a. tekniksprídning och kvinnors företagande. NUTEK har dessutom ett uppdrag att årligen inkomma med en analys av förhållandena i länen. Som flera remissinstanser påpekat behöver dessa analyser fördjupas och breddas till sitt innehåll. Av analyser och olika beskrivningar bör ålders- och könsperspektiv framgå.

Regeringen avser också att ge NUTEK ökade befogenheter genom att delegera beslutsfattandet i vissa infrastruktur- och utvecklingsprojekt. I samband därmed kommer NUTEK att tillföras ytterligare resurser.

I NUTEK:s regionalpolitiska roll ingår också att utveckla regionala och lokala aktörers kompetens i regionala utvecklingsfrågor samt att

svara för erfarenhetsutbyte och utvärdering av den regionala projektverksamheten. Dessa uppgifter kvarstår som viktiga. Mot bakgrund av vad som tidigare sagts, om större koncentration och krav på programläggning av verksamheten i utvecklingsarbetet på regional nivå, anser vi att detta kommer att ställa ändrade krav även på NUTEK:s insatser. Särskild tonvikt bör läggas på att utveckla metoder för programarbete, ge program- och projektstöd samt att utvärdera programmen. I detta arbete bör samverkan med övriga centrala myndigheter eftersträvas.

NUTEK är vidare central myndighet för de regionalpolitiska stöden till näringslivet. Verkets uppgift beträffande stödgivning innefattar handläggning av stöd i vissa ärenden, administration av den stödgivning som såväl regeringen som NUTEK och länsstyrelserna svarar för samt viss rådgivning och utbildning till länsstyrelserna. Dessutom skall NUTEK enligt verksförordningen regelbundet följa upp och utvärdera de regionalpolitiska stöden.

I och med att EES-avtalet trätt i kraft skall alla nya stödformer till näringslivet och alla större förändringar av befintligt stöd anmälas till, granskas och godkännas av EFTA:s övervakningsmyndighet, innan de får träda i kraft. NUTEK har därvid fått ansvar för att löpande samla in och ställa samman uppgifter om befintligt statsstöd i Sverige. Verket har samma ansvar och uppgifter när det gäller statsstöd inom ramen för GATT- och EFTA-samarbetet.

Vi har tidigare behandlat *Glesbygdsmyndighetens* uppgifter på olika områden när det gäller glesbygds- och landsbygdsutveckling. Myndigheten bör ha löpande kontakt med centrala sektorsföreträdare och samtidigt samverka med länsstyrelserna i deras arbete med att finna former för att behålla och utveckla olika servicefunktioner i länen. Detta gäller inte minst när länsstyrelserna får ökade uppgifter i arbetet med landsbygdsutveckling.

Behovet av uppföljning och utvärdering av glesbygds- och landsbygdsinsatser är stort. Detta arbete bör ges hög prioritet av myndigheten.

Projektverksamheten som myndigheten bedriver bör koncentreras till större frågeställningar av riksintresse. Den mera kortsiktiga utredningsverksamheten bör gälla områden med hög glesbygdspolitisk aktualitet och där behov av förändringar föreligger.

Det är viktigt att Glesbygdsmyndigheten arbetar i nära samverkan med övriga organ som handlägger frågor av betydelse för landsbygdsutvecklingen. Vi har tidigare bl.a. nämnt NUTEK, Jordbruksverket, ALA-gruppen vid Lantbruksuniversitetet, Folkrörelserådet, Konsumentverket m.fl. Samverkan är viktig för att ett maximalt resursutnyttjande skall åstadkommas samtidigt som dubbelarbete undviks. Vi anser att ett sådant nätverk, där olika kompetenser knyts samman i ett utvecklande samarbete, är att föredra framför en formell överföring av resurser mellan myndigheter till ett s.k. Landsbygdsverk, som föreslagits i en av Glesbygdsmyndighetens idéskrifter.

Konsumentverkets specifika roll när det gäller varuförsörjningen i glesbygd har tidigare utförligt redovisats tidigare (avsnitt 7.4).

Utvecklingsmedel för beslut på central nivå

Flertalet beslut om användningen av regionalpolitiska medel fattas på regional nivå av länsstyrelserna. Det gäller såväl beslut om regionalpolitiskt företagsstöd som beslut om glesbygdsstöd och regional projektverksamhet. På central nivå beslutas endast i större ärenden eller i ärenden som är av principiell karaktär. Detta bör även fortsättningsvis vara huvudprincipen.

Regeringen kommer senare att föreslå viss förstärkning av medlen för regionalt utvecklingsarbete i länen. Vi menar att det därutöver finns skäl att, liksom hittills, centralt disponera vissa regionalpolitiska medel för särskilda projekt eller andra utvecklingsinsatser. Även dessa insatser bör ha en regional förankring och genomföras av regionala/lokala aktörer. Generellt bör denna typ av utvecklingsmedel användas för regionalpolitiskt motiverade insatser av engångskaraktär och där annat stöd inte är tillämpligt eller för försöksverksamhet inom sektorer som är av särskild regionalpolitisk betydelse.

Syftet bör vara att med särskilda insatser förbättra förutsättningarna för utveckling i regionalpolitiskt prioriterade regioner. Vi vill bl.a. peka på behovet av åtgärder i mindre och utsatta orter som drabbas av svåra strukturomvandlingsproblem. Medel har t.ex. anvisats för särskilda insatser i Arjeplogs kommun.

Vi har vidare redovisat motiv för att stimulera utvecklingsarbetet vad gäller profilering och kompetensutveckling vid de mindre och medelstora högskolorna samt vissa gymnasieskolor liksom för att stödja tidig finansiering av teknikprojekt i regionalpolitiskt prioriterade områden samt ytterligare åtgärder för att attrahera utländska investeringar till Sverige. I avsnitt 10 redovisas motiv för förstärkning av viss forskning vid Umeå universitet. Dessa insatser avses finansieras inom anslaget för särskilda regionalpolitiska infrastrukturåtgärder.

Det bör understrykas att medlen inte är avsedda att ersätta ordinarie statlig finansiering inom olika områden. De får inte heller avse reguljär drift av verksamheter. Huvudprincipen bör vara att använda dessa medel i kombination med sektorsmedel. Samfinansiering med privata finansiärer bör eftersträvas. Vi återkommer till anslagsfrågan i avsnitt 13.

Regeringen har tidigare uppdragit åt NUTEK att svara för handläggningen av vissa regionalpolitiskt motiverade utvecklingsprogram. Det gäller t.ex. i fråga om tekniksprid ning och om särskilda åtgärder för att främja kvinnors företagande. Därutöver disponerar NUTEK medel för särskilda projekt.

NUTEK bör även fortsättningsvis ha en aktiv roll i fråga om planering och samordning av vissa åtgärder som regeringen beslutar om. Det gäller t.ex. stöd till tidig finansiering av teknikprojekt. Den projektverksamhet som NUTEK bedriver bör i första hand inriktas på insatser som berör flera regioner och aktörer och där NUTEK fungerar som initiativtagare och samordnare. Regeringen prövar framförallt ärenden som är av principiell karaktär eller som kräver medverkan från flera departe-

ment. NUTEK bör därför ges ökade möjligheter att pröva ansökningar och besluta om stöd till olika utvecklingsprojekt. Regeringen bedömer således att NUTEK, i likhet med länsstyrelserna, kommer att få vidgade uppgifter i det regionalpolitiska utvecklingsarbetet. Därför bör en del av de medel som tillförs verket även få användas till beredning och genomförande av åtgärderna.

9.3.1 Särskilda insatser för kvinnor på central nivå

Regeringens bedömning: NUTEK bör, i samarbete med Glesbygdsmyndigheten, ansvara för att ett nationellt resurscentrum för kvinnor bildas. Myndigheterna skall därvid avsätta resurser och vidta åtgärder som stödjer och kompletterar de särskilda insatser som görs för kvinnor i det regionala utvecklingsarbetet.

Underlagsrapporter: Glesbygdsmyndigheten föreslår i idéskriften "Den andra sidan av myntet" att ett nationellt resurscentrum för kvinnor inrättas. Detta nationella centrum skall svara mot de regionala centrumens behov av ett forum för erfarenhetsutbyte, utvärdering, kunskapsutveckling, samordning av verksamhet m.m.

Remissinstanserna: En stor majoritet av remissinstanserna stöder förslaget om bildande av ett nationellt resurscentrum för kvinnor.

Skälen för regeringens bedömning: Såsom tidigare sagts har NUTEK bl.a. i uppgift att utveckla regionala och lokala aktörers kompetens i regionala utvecklingsfrågor samt att svara för erfarenhetsutbyte och utvärdering av den regionala projektverksamheten. NUTEK har även regeringens uppdrag att handlägga ett flerårigt utvecklingsprogram med särskilda åtgärder för att främja kvinnors företagande. Mot denna bakgrund är det naturligt att uppdra åt NUTEK att, inom ramen för sina regionalpolitiska medel, på central nivå stödja och komplettera även de särskilda insatser som görs för kvinnor i det regionala utvecklingsarbetet. NUTEK får därmed i uppgift att, i samarbete med Glesbygdsmyndigheten, ansvara för att ett nationellt resurscentrum bildas. I denna funktion bör bl.a. ingå att samordna de aktiviteter som sker i länen, samla in, utvärdera och systematisera kunskaper om det praktiska regionala arbetet och dra generaliserbara slutsatser av detta. Kvinnor i glesbygds- och landsbygdsområden bör härvidlag ägnas ett särskilt intresse. Det nationella kvinnoresurscentrumet bör även sprida information och erfarenheter samt verka för ett fungerande kontaktnät mellan personer/-grupper som arbetar med frågor som rör kvinnor i olika delar av landet.

Åtgärder för att främja kvinnors företagande är en naturlig och viktig del av NUTEK:s verksamhet. En del av detta arbete kan vara att stödja nätverk mellan kvinnor som driver företag. Sådana nätverk är av betydelse dels för redan verksamma företagare, dels för kvinnor som står

i begrepp att starta egna företag. Det nationella centrumet bör även följa vad som händer utanför Sverige inom relevanta områden.

I arbetet med särskilda insatser för kvinnor bör NUTEK, såsom nämnts ovan, samarbeta med Glesbygdsmyndigheten och bl.a. ta till vara de erfarenheter som samlats genom arbetet i Glesbygdsmyndighetens projekt Kvinnokraft.

10 Regionalpolitisk forskning

Regeringens bedömning: Regeringen är beredd att till Umeå universitet tillföra medel för forskning med inriktning på glesbygdens geografi med dess ekonomisk-geografiska och sociala struktur.

Huvuduppgiften för Expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU) bör även fortsättningsvis vara att initiera och samordna forskning som bidrar till att förbättra kunskaperna om den regionala utvecklingen i Sverige samt att medverka till att forskningsresultaten ges en bred spridning. ERU bör vid konkretiseringen av sitt forskningsprogram särskilt beakta hur ansvars- och arbetsfördelningen mellan olika aktörer bör se ut för att regionalpolitiken skall kunna genomföras på ett effektivt sätt, hur ekonomins internationalisering påverkar förutsättningarna för svenska regioners utveckling samt hur människors livsformer varierar mellan olika typer av regioner. ERU bör lägga särskild vikt vid att belysa olika frågor utifrån ett könsperspektiv.

Underlagsrapporter: Forskningsfrågorna behandlas inte separat i det framtagna underlagsmaterialet. Utredaren framhäver vikten av att den geografiska dimensionen lyfts fram i samband med analyser av olika samhällsproblem och i de analyser som ligger till grund för politiska beslut. I Glesbygdsmyndighetens idéskrift "Landet vinner" framhålls behovet av en forskningsinstitution som kan bedriva såväl grundläggande som tillämpad forskning om lokala strukturer och processer på landsbygden. I en annan av Glesbygdsmyndighetens idéskrifter, "Den andra sidan av myntet", pläderas för ett forskningsprogram om kvinnor och regional utveckling som skulle bidra till att öka intresset och fördjupa kunskapen om samhällets könsstruktur och vad denna innebär för regioner och deras utveckling. Idéskriften "Framtidens vägvisare" lyfter fram behovet av glesbygds/landsbygdsforskning med ungdomligt perspektiv.

Remissinstanserna: Få remissinstanser behandlar forskningen i sina svar. Forskningsrådsnämnden menar i sitt remissvar på Glesbygdsmyndighetens idéskrifter, att det är av central betydelse att Sveriges Lant-

bruksuniversitet och de regionala högskolorna utvecklas till kompetenscentra för landsbygden. Nämnden framhäver också att kulturarvet bör utgöra basen för bygdeforskningen.

Flera remissinstanser för fram krav på en utbildning för glesbygdskvinnor som utgår ifrån ett kvinnoperspektiv.

Skälen för regeringens bedömning: Det svenska samhället genomgår för närvarande en genomgripande strukturell omvandling. Samtidigt ökar kraven på regional samhällsplanering, vilket bl.a. tar sig uttryck i ökade krav på länsstyrelserna att utforma regionala utvecklingsprogram. Därför är det angeläget med ökad forskning om drivkrafterna bakom den aktuella regionala utvecklingen.

Den regionalpolitiska forskningen utgör ett viktigt underlag för beslutsfattandet inom området. En förutsättning för att stärka det regionala planeringsarbetet är att det finns tillgång till ett relevant kunskapsunderlag. Utan ett sådant minskar förutsättningarna att utforma strategiska regionala utvecklingsprogram. Ett förtroendefullt samarbete mellan forskning och samhällsplanering framstår som viktigt.

Från samhällplaneringens utgångspunkt är det två förhållanden som bör uppmärksammas. För det första förefaller tillflödet av yngre forskare till regionalpolitisk forskning vara litet. Detta innebär dels att antalet forskare inom området fortfarande är begränsat, dels att den teoretiska förnyelsen går långsamt. Ökade insatser för att främja intresset för regionalpolitisk forskning vid universitet och högskolor är därför önskvärda.

Det är särskilt angeläget att stärka intresset för forskning om glesbygdsregioners situation och utvecklingsmöjligheter. Dessa regioner ägnades stort intresse inom den geografiska och sociologiska forskningen under 1970-talet. Därefter har intresset för dessa problem inte upprätthållits. Regeringen menar att det är angeläget att öka kunskapsnivån om vad som skiljer glesbygdsregioner från andra regioner och vad som krävs för att den utvecklingspotential som finns i dessa regioner skall tas till vara. Därför är regeringen beredd att till Umeå universitet tillföra medel för forskning med inriktning på glesbygdens geografi med dess ekonomisk-geografiska och sociala struktur.

För det andra är det viktigt att kopplingen mellan pågående forskning och samhällsplanering fungerar väl. På detta område kan ERU spela en viktig roll. Med hänsyn till det föreslås en viss ökning av ERU:s resurser.

ERU har till uppgift att initiera forskning som bidrar till att förbättra regionalpolitikens kunskapsunderlag samt att medverka till att forskningsresultaten ges en bred spridning. ERU är sedan början av 1993 myndighet med kansli i Östersund. I samband med ERU:s omlokalisering från Stockholm till Östersund lämnade regeringen riktlinjer för utformningen av ett nytt forskningsprogram för de närmaste åren. Bland annat framhölls att ERU skall ägna särskild uppmärksamhet åt utvecklingsförutsättningarna i perifera regioner. Speciellt lyftes frågorna om vad som kännetecknar små och medelstora arbetsmarknaders utvecklingsmöjligheter samt förutsättningarna för att öka integrationen och

samverkan mellan regioner i Norden fram som viktiga forskningsområden för ERU.

ERU:s styrelse har, med utgångspunkt från dessa riktlinjer, nyligen beslutat om ett forskningsprogram för perioden 1993–1996. Forskningsprogrammet pekar ut tre huvudområden.

I det första huvudområdet riktas uppmärksamheten mot regionalpolitikens aktörer. Uppgiften är att studera de dominerande aktörerna i svensk regionalpolitik och att analysera hur konstellationerna förändrats över tiden.

Det andra huvudområdet omfattar studier av regional kompetens och konkurrenskraft. Inom detta område ägnas bl.a. intresse åt hur internationaliseringen inom ekonomin påverkar förutsättningarna för regional utveckling. I en situation där kapitalet blir allt mer lättrörligt, samtidigt som företagens nationella identiteter försvagas, kommer konkurrensen mellan regioner i olika länder att öka.

Försörjningssystem och livsformer i svenska regioner är temat för det tredje huvudområdet. I denna del av forskningsprogrammet ägnas bl.a. uppmärksamhet åt hur den geografiska rörligheten förändrats och hur dessa förändringar påverkar lokala arbetsmarknaders funktionssätt.

Inom respektive huvudområde avses könsperspektivet särskilt uppmärksammas.

De tre formulerade huvudområdena ger en ram inom vilken det är möjligt att initiera projekt med stor samhällsrelevans. Regeringen anser att ERU i den fortsatta konkretiseringen av sitt forskningsprogram inom ramen för de tre huvudområdena särskilt bör inrikta analysen mot tre frågeställningar.

När det gäller huvudområdet regionalpolitiska aktörer, så framstår frågan om hur ansvars- och arbetsfördelningen mellan olika aktörer skall se ut för att ett effektivt genomförande av regionalpolitiken skall uppnås som särskilt angelägen att belysa. Inte minst den pågående avregleringen inom transport- och kommunikationsområdet aktualiserar denna fråga. Regionalpolitikens utveckling sedan mitten av 1960-talet kännetecknas av att antalet aktörer som involverats i genomförandet av politiken gradvis ökat samtidigt som arbetsfördelningen mellan aktörerna förändrats. Från politiksynpunkt är det angeläget att studera om och i vilken utsträckning ansvarsfördelningen mellan olika aktörer underlättar eller försvårar ett effektivt genomförande av politiken.

Inom huvudområdet regional kompetens och konkurrenskraft framstår det som särskilt angeläget att studera hur ekonomins internationalisering påverkar förutsättningarna för svenska regioners utveckling. EES-avtalet innebär att Sverige numera utgör en del av en stor europeisk marknad inom vilken varor, tjänster, kapital och arbetskraft i princip kan röra sig fritt. En effekt av detta blir att konkurrensen mellan regioner i olika delar av Europa ökar. Mot denna bakgrund är det angeläget att studera svenska regioners möjligheter att hävda sig i denna nya situation.

Kunskapsläget inom området försörjningssystem och livsformer i svenska regioner är särskilt bristfälligt när det gäller kunskapen om variationer i livsformer i olika typer av regioner. Den kunskap som

finns på området framstår idag som delvis föråldrad. Senare års stora förändringar i svensk ekonomi har sannolikt satt påtagliga spår i de sätt på vilket människor lever i olika regioner. Mot denna bakgrund är det angeläget att öka våra kunskaper om hur livsformerna gestaltar sig i olika typer av regioner - glesbygdsregioner, traditionella industriregioner, storstadsregioner etc. Könsperspektivet måste vara centralt i sådana studier. Studier av kvinnors försörjningsmöjligheter i olika typer av regioner bör ges hög prioritet. Ungdomars värderingar och val av livsmiljöer är ett annat viktigt område att studera. Denna typ av kunskap skulle kunna ligga till grund för en regionalpolitik som är anpassad till förutsättningarna i olika typer av regioner.

11 Regionalpolitiken i ett EU-perspektiv

Regeringens bedömning: Vid ett svenskt EU-medlemsskap kommer stora resurser från EG:s strukturfonder att tillföras svensk regionalpolitik.

Vad gäller våra nationella regionalpolitiska företagsstöd kommer vi även fortsättningsvis att kunna bedriva en politik med i huvudsak samma inriktning och av minst samma omfattning som för närvarande.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen vill här översiktligt redovisa innehållet vad avser regionalpolitik i det avtal om ett EU-medlemsskap som träffades mellan Sverige och Europeiska unionens råd (EU-rådet) den 1 mars i år. Regeringen avser att senare återkomma till riksdagen med en särskild proposition om avtalet. Vi redogör även för dagsläget vad avser de svenska nationella företagsstöden.

EG:s strukturpolitik m.m.

Regionalpolitik i EU bedrivs dels genom de s.k. strukturfonderna, som finansieras via den gemensamma budgeten, dels av medlemsstaterna själva med nationella medel.

Den regionalpolitiska fråga som reglerats i avtalet avser strukturpolitiken, dvs. Sveriges möjligheter att få del av EG:s olika strukturfonder. I EU:s nuvarande medlemsländer inriktas strukturpolitiken på följande s.k. mål:

Mål 1: Utveckling och strukturell anpassning av svagt utvecklade regioner.

Mål 2: Omställning av näringslivet i regioner eller delar av regioner som är hårt drabbade av industriell tillbakagång.

Mål 3: Bekämpning av långtidsarbetslöshet och underlättande av ungdomars inträde på arbetsmarknaden.

Mål 4: Underlättande av omställningar till följd av strukturförändringar inom industrin genom stöd till utbildning m.m.

Mål 5: Underlättande av lantbrukets och fiskets omstrukturering och modernisering.

Mål 5b: Underlättande av utvecklingen i landsbygdsområden.

Målen 1, 2 och 5b är regionalt inriktade, medan stöd enligt mål 3, 4 och 5a kan lämnas utan direkt geografisk koppling. Avgränsningen av mål 1-områden beslutas av EU-rådet, medan det ligger inom EG-kommissionens kompetensområde att, efter förslag från respektive medlemsland, fastställa områden för mål 2 och 5b.

I EG:s nuvarande strukturpolitik läggs den största vikten vid välståndet mätt som bruttoregionprodukt per capita när de mest prioriterade områdena, dvs. mål 1-områden, utses. För att ett område skall godkännas enligt mål 1 skall bruttoregionprodukten per capita vara högst 75 % av genomsnittet i EU-länderna.

För svensk del har en viktig utgångspunkt i förhandlingarna varit att EU, vid ett svenskt medlemsskap, måste ta särskild hänsyn till de speciella förhållanden som kännetecknar våra regionalpolitiskt högst prioriterade områden. Det gäller främst glesheten och de långa avstånden. Sveriges krav har därför varit att dessa faktorer skall vara avgörande när de mest prioriterade områdena i Sverige skall avgränsas.

Från EU:s sida föreslogs därför, efter det att Sverige under förhandlingarna hade avvisat vissa tidigare förslag, att ett nytt mål, benämnt mål 6, skulle införas i EG:s regelverk. Detta mål skulle avgränsas enligt kriteriet högst 8 invånare per kvadratkilometer. Förslaget accepterades från svensk sida sedan man på båda sidor enats om den faktiska avgränsningen av en mål 6-region för Sverige.

I mål 6-regionen ingår följande kommuner och delar av kommuner:

Norrbottens län

Kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Gällivare, Haparanda, Jokkmokk, Kalix, Kiruna, Pajala, Älvsbyn, Överkalix och Övertorneå samt Edefors och Gunnarsbyns församlingar i Boden och f.d. Markbygdens kyrkobokföringsdistrikt i Piteå.

Västerbottens län

Kommunerna Bjurholm, Dorotea, Lycksele, Malå, Norsjö, Sorsele, Storuman, Vilhelmina, Vindeln och Åsele samt Fällfors, Jörns och Kalvträsk församlingar i Skellefteå.

Jämtlands län

Kommunerna Berg, Bräcke, Härjedalen, Krokom, Ragunda, Strömsund, Åre och Östersund.

Västernorrlands län

Kommunerna Sollefteå och Ånge samt Holms och Lidens församlingar i Sundsvall och Anundsjö, Björna, Skorpeds och Trehörningsjö församlingar i Örnsköldsvik.

Gävleborgs län

Ljusdals kommun.

Kopparbergs län

Kommunerna Malung, Orsa, Vansbro och Älvdalen samt Venjans och Vårnhus församlingar i Mora.

Värmlands län

Torsby kommun.

Regionens omfattning framgår av bifogad karta.

Område för mål 6

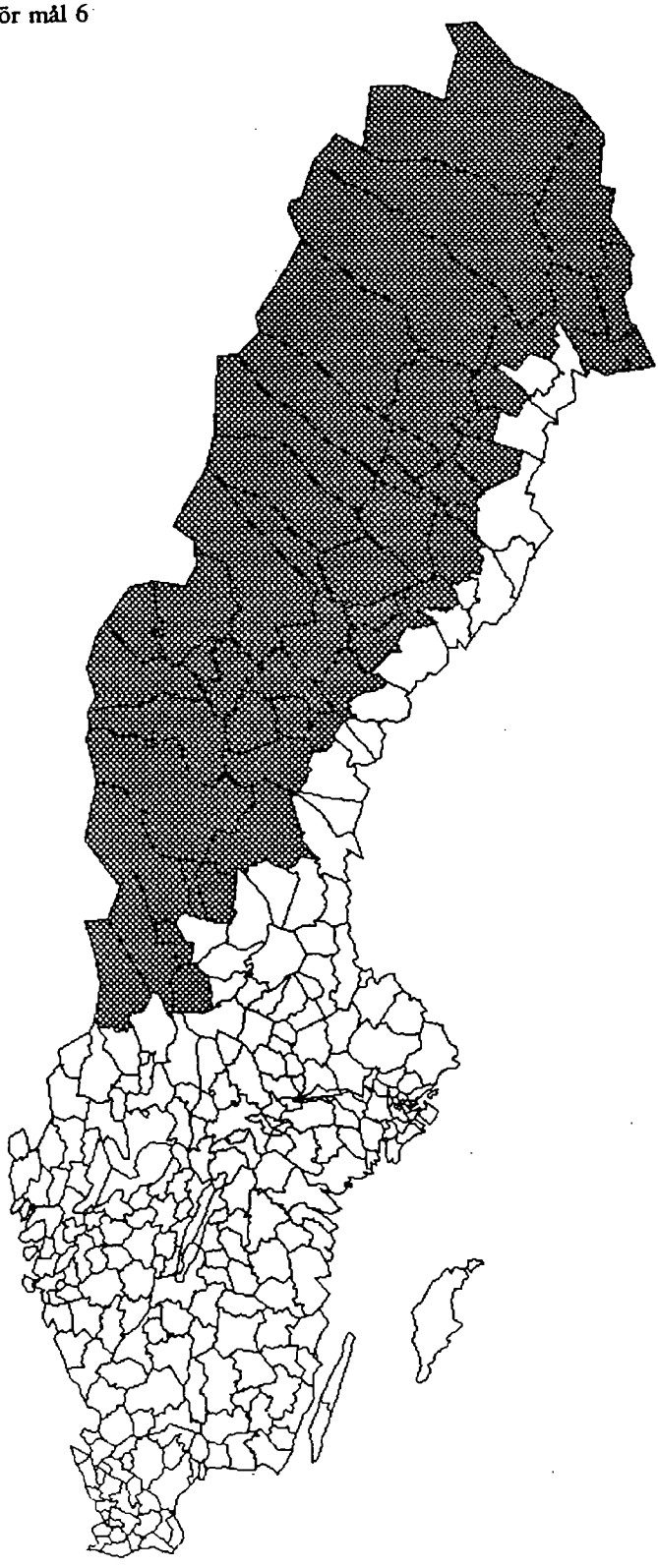

Avgränsningen av området för mål 6 avser perioden 1995–1999 vilket motsvarar den tidsperiod som gäller för mål 1-områden i nuvarande medlemsstater (1994–1999). I slutet av perioden kommer en översyn att göras i syfte att fastställa avgränsningen av såväl mål 1- som mål 6-områden för perioden efter 1999.

Mål 6 skall i alla avseenden vara jämställt med mål 1. Det gäller t.ex. i fråga om insatsernas inriktning och finansiering liksom kopplingar till regelverket i övrigt. Det innebär bl.a. att vissa typer av stöd till jordbruket kommer att lämnas med högre belopp i mål 6-området än utanför detta område.

Den överenskommelse som träffats mellan Sverige och EU-rådet innebär att 41 miljoner ecu (ca 360 miljoner kronor enligt aktuell växelkurs) avsätts från EG:s budget för år 1995 till mål 6-regionen. Det årliga beloppet ökar med ett index så att det för 1999 kommer att uppgå till ca 51 miljoner ecu.

De svenska förhandlingspositionerna beträffande målen 2, 3, 4, 5a och 5b, liksom avseende kriterier och övriga riktlinjer för regionavgränsningar och insatsernas inriktning under dessa mål, var att dessa ligger väl i linje med den svenska politiken på berörda områden. Sverige kan därför vad gäller dessa mål acceptera det gällande regelverket under förutsättning av viss flexibilitet vid tillämpningen.

För dessa mål sammantagna har en indikativ ram på 227 miljoner ecu för år 1995 fastställts av EG-kommissionen (ca 2 miljarder kronor enligt aktuell växelkurs). Även denna ram kommer att öka under perioden så att den år 1999 uppgår till ca 248 miljoner ecu. Fördelningen på de olika målen kan göras först när den geografiska avgränsningen av målen 2 och 5b är fastställd. Detta kommer att göras av EG-kommissionen efter förslag från Sverige.

Sammantaget kan olika strukturfondsprogram inom målen 2–6 omfatta åtgärder inom en rad olika områden som infrastrukturåtgärder, företagsutveckling, forskning och utveckling, utbildning, kompetensutveckling, åtgärder mot ungdoms- och långtidsarbetslöshet, landsbygdsutveckling etc.

En förutsättning för att få del av medel från strukturfonderna är att dessa kompletteras med nationell finansiering (additionalitet).

Regeringens bedömning är att den nationella finansieringen av de program som kan komma att få medel från strukturfonderna får lösas för varje program för sig och att den kan bestå av såväl regionalpolitiska medel som medel från berörda sektorer, kommuner, landsting och privata intressenter. Regeringen vill således slå fast att de nationella tillskott det blir fråga om inte får lämnas ofinansierade. Hur detta skall behandlas i statsbudgeten kan inte avgöras nu. Men det står klart att detta måste beaktas i förberedelsearbetet för nästkommande statsbudget. Nationella tillskott kommer alltså att behöva inrymmas bl.a. inom den ekonomiska ram för de regionalpolitiska anslagen som här föreslås. De förslag vi har lämnat om medel till olika regionala utvecklingsinsatser menar vi ger den flexibilitet som kan komma att krävas vad gäller

särskilda regionalpolitiska åtgärder inom ramen för strukturfondsprogram.

De svenska regionalpolitiska företagsstöden

Som vi tidigare framhållit, främst i samband med att vi redogjort för de företagsinriktade åtgärderna (avsnitt 8), så omfattas de svenska företagsstöden från den 1 januari 1994 av EES-avtalets regler för statsstöd. En utförlig redogörelse för EES-avtalet i ett regionalpolitiskt perspektiv och hur stöden bedöms påverkas av avtalet har lämnats i regeringens proposition om det Europeiska Ekonomiska Samarbetsområdet (prop. 1991/92:170, bil. 9, bet. 1992/93:EU1, rskr. 1992/93:18).

EES-avtalets huvudregel är att stöd som snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrensen och därmed handeln mellan avtalsparterna inte är förenligt med den gemensamma marknaden. Som förenligt med marknaden anses dock stöd som lämnas för att främja den ekonomiska utvecklingen i vissa regioner i EU- respektive EFTA-länderna.

Närmare föreskrifter om vilka kriterier dessa regioner skall uppfylla och vilka former av stöd som kan lämnas har sedan länge utfärdats av EG-kommissionen. Kommissionen har även i uppgift att godkänna de olika EU-ländernas stöd och övervaka att reglerna efterföljs.

I EFTA-länderna har EFTA:s övervakningsmyndighet ESA motsvarande roll. ESA har nyligen utfärdat riktlinjer för tillämpningen och tolkningen av artiklarna 61 och 62 i EES-avtalet och artikel 1 i protokollet till övervakningsavtalet. I dessa riktlinjer finns särskilda regler för regionalt stöd.

När EES-avtalet godkändes gjorde riksdagen och regeringen den gemensamma bedömningen att Sverige även i framtiden kommer att kunna bedriva en regionalpolitik med i stort sett samma inriktning och av minst samma omfattning som i dag. Samtidigt konstaterades att det inte kan uteslutas att det i vissa avseenden kan bli nödvändigt med modifieringar av företagsstöden.

Den närmare utformningen av de nationella svenska företagsstöden ingår således inte i avtalet om EU-medlemsskap eftersom EU-rådet har delegerat till kommissionen att övervaka att statsstödsreglerna följs. Parallellt med förhandlingarna har emellertid Sverige haft överläggningar med kommissionen om bl.a. de svenska stödområdenas omfattning och företagsstödens utformning. Dessa överläggningar är ännu inte helt avslutade. Vad som hittills framkommit bekräftar bedömningen att vi även framdeles kommer att kunna bedriva en aktiv nationell regionalpolitik.

I överläggningarna har kommissionen sålunda visat förståelse för att de regionalpolitiska problemen är annorlunda i Sverige än i EU:s nuvarande medlemsstater. Vi förutser bl.a. att ett särskilt gleshetskriterium kommer att användas för att avgränsa långsiktiga svenska stödområden.

Vi förutsätter vidare att de nuvarande stödområdena 1 och 2 kan behållas och att vi tillfälligt skall kunna placera orter som drabbats av omfattande regionalpolitiska problem i samband med näringslivets struk-

turomvandling i stödområden i minst samma omfattning som för närvarande. Vi förutsätter också att företagsstöden, om vi så önskar skall kunna behållas med i stort sett samma inriktning som i dag.

Resultaten av överläggningarna med kommissionen förutser vi också kommer att vara vägledande för EFTA:s övervakningsmyndighet.

12 Särskilda regionala åtgärder för regional utveckling och tillväxt under budgetåret 1994/95

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att av de arbetsmarknadspolitiska medel vi föreslagit i årets budgetproposition, som en temporär insats, överföra 800 miljoner kronor till länsstyrelserna för extraordinära tillväxtfrämjande insatser. Länsstyrelserna ges härmed möjlighet att genomföra kraftfulla insatser för bl.a. näringslivsutveckling och företagsförnyelse.

Som en särskild åtgärd införs ett tillfälligt småföretagsstöd med en maximal bidragsnivå på 15 % av en investering enligt de regler som gäller för lokaliserings- och utvecklingsbidrag.

Skälen för regeringens förslag: Regeringens ekonomiska politik bygger på en samlad strategi att genom god och uthållig tillväxt skapa en stabil grund för välfärden och sysselsättningen i hela landet. I denna strategi är under resten av 1990-talet två mål centrala: nya stadigvarande jobb och tillförlitliga trygghetssystem. Det första målet innebär minst en halvering av arbetslösheten till slutet av 1990-talet, och bör ses som ett etappmål mot full sysselsättning på den reguljära arbetsmarknaden. För att detta skall uppnås krävs en snabb exportledd tillväxt med ökning av produktion och jobb i näringslivet. Om båda målen skall uppnås krävs nytänkande, förändringar och omställningar inom flera områden i samhället.

Inom ramen för arbetsmarknadspolitiken genomförs i dag mycket omfattande åtgärder. Huvuddelen av insatserna är individinriktade, men även vissa näringslivsinriktade insatser, i form av främst s.k. otraditionella åtgärder, genomförs. Avsikten med de arbetsmarknadspolitiska insatserna är emellertid inte främst att på lång sikt ändra näringslivsstrukturen utan de görs i första hand för att lösa akuta arbetsmarknadsproblem. Insatserna är därmed främst av kortsiktig karaktär. De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har nu nått en sådan volym att deras effektivitet tenderar att minska.

De regionalpolitiska åtgärderna är däremot till sin karaktär långsiktiga och skall grundas på en genomtänkt strategi. Länsstyrelserna har i uppgift att bedriva ett långsiktigt utvecklingsarbete och att samordna olika aktörers insatser för att nå uppställda mål för bl.a. regionalpolitiken. Länsstyrelserna har en rad olika kompetenser som skall nyttjas i utvecklingsarbetet. Genom sin samordningsroll har länsstyrelserna också

möjlighet att samordna olika instrument för att de nationella målen skall uppnås. En betydande del av länsstyrelsernas regionalpolitiska arbete kan beskrivas som en långsiktig regional näringspolitik.

För att skapa ökade möjligheter till tillväxtfrämjande insatser i hela landet föreslår vi att 800 miljoner kronor av de arbetsmarknadspolitiska medel som föreslagits i budgetpropositionen får disponeras av länsstyrelserna för temporära men långsiktigt verkande stimulansåtgärder. Syftet med detta förslag är att under en avgränsad period ge extra stimulans till bl.a. näringslivsutveckling och företagsförnyelse. De ordinarie medel som länsstyrelserna disponerar för regionala utvecklingsinsatser fördelas med en tydlig regionalpolitisk profil. Ca 80 % går till skogslänen. De medel vi nu föreslår bör däremot fördelas med utgångspunkt från såväl arbetslöshetssituationen som den regionala problembilden.

Vi redovisar i det följande ett särskilt förslag och i övrigt några exempel på åtgärder som länsstyrelserna bör kunna vidta för att bidra till ökad inomregional balans och sysselsättningstillväxt i hela landet.

Tillfälligt småföretagsstöd

För att främja investeringsviljan i näringslivet i hela landet föreslår vi att länsstyrelserna som en temporär åtgärd skall kunna lämna stöd till småföretag i samband med investeringar även utanför stödområdena. Härigenom kan småföretagen på ett effektivare sätt bidra till ökad sysselsättning och ekonomisk tillväxt.

Vi föreslår mot bakgrund härav att ett tillfälligt småföretagsstöd, under budgetåret 1994/95 skall kunna lämnas med högst 15 % av utgifterna i samband med investeringar som leder till ökad sysselsättning. Ett sådant stöd motverkar också inomregionala obalansproblem även utanför stödområdet. Stöd bör kunna lämnas till såväl investeringar i byggnader och maskiner som i t.ex. produktutveckling och marknadsföring. Enligt de bestämmelser som utfärdats av EFTA:s övervakningsmyndighet får stöd av denna storlek lämnas i hela landet till företag med högst 50 anställda och som uppfyller vissa andra krav på litenhet och självständighet.

Regeringen bör i övrigt få bestämma om stödets närmare utformning inom de regler som riksdagen lagt fast för lokaliserings- och utvecklingsbidrag.

Stödet, som är av engångskaraktär, bör kunna leda till betydande investeringar som ger positiva sysselsättningseffekter på såväl kort som lång sikt.

Kompetenshöjande åtgärder

Genom samarbete med länsarbetsnämnden kan t.ex. företag erbjudas möjlighet att under en viss period disponera kvalificerad personal med högskolekompetens för att arbeta med t.ex. produktutveckling, design,

teknisk utveckling eller marknadsutveckling för redan befintliga produkter. Utifrån de erfarenheter som försöksverksamheter givit finns skäl att anta att många företag, efter avslutad försöksperiod, kommer att erbjuda de berörda fast anställning.

Ytterligare ett sätt att nyttja kvalificerad arbetskraft kan vara att låta företag engagera arbetslösa ingenjörer och tekniker m.fl. för att identifiera ännu ej fullt utvecklade produkter och om möjligt kommersialisera dem i det egna företaget eller lotsa dem vidare till produktutvecklare för eventuell vidare kommersialisering och marknadsintroduktion.

Vi har tidigare framhållit angelägenheten av åtgärder som främjar kvinnors företagande. Med förstärkta regionala resurser kan dessa insatser intensifieras.

Andra företagsinriktade åtgärder

Därutöver finns en rad åtgärder som länsstyrelserna kan vidta eller initiera. Den grundläggande målsättningen skall vara att åtgärderna skall ge långsiktiga positiva effekter på arbetsmarknaden. Vi vill här endast nämna några exempel.

Så skulle t.ex. produktrådens verksamhet kunna utvecklas och länsstyrelserna få möjlighet att ge förstärkt stimulans till dels innovatörer, dels sådana utbildningar som vänder sig till personer med produkt- eller företagsidéer.

Ytterligare exempel på insatser som kan bli aktuella är t.ex. mindre konsultcheckar som ställs till små företags förfogande för att höja sin kompetens inom t.ex. teknik-, marknads- och kvalitetsområdena. Sådana konsultcheckar kan t.ex. erbjudas till företag som gör sannolikt att man genom insatsen kommer att öka sysselsättningen eller produktionen.

Flera länsstyrelser medverkar redan med hjälp av de regionala utvecklingsmedlen i olika generella aktiviteter för att vidga marknaderna. Erfarenheter från bl.a. ett sydsvenskt underleverantörsprojekt, vilket även beviljats regionalpolitiska medel från arbetsmarknadsdepartementet, visar att sådana projekt kan vara mycket framgångsrika, redan på kort sikt.

För många nystartade företag är en aktiv uppföljning nödvändig för att i tid kunna ge stöd och rådgivning om företaget inte utvecklas enligt den tänkta affärsplanen. Olika former av stöd från t.ex. konsulter och resurspersoner med erfarenhet av att driva företag, är andra exempel på tänkbara åtgärder.

Turismsektorn har, som redovisats tidigare (avsnitt 6.5), stor betydelse för sysselsättningen i regionalpolitiskt prioriterade områden och på landsbygden. Genom en engångsinsats finns möjlighet att ge framför allt den småskaliga turismen bättre förutsättningar t.ex. genom samordnade produktutvecklings- och marknadsföringsåtgärder.

Genom den nu föreslagna omdisponeringen av medel får länsstyrelserna möjlighet att i en uppåtgående konjunktur stimulera näringslivets tillväxt och därmed öka tillgången på nya arbetstillfällen. Eftersom resultatkraven på länsstyrelserna blir höga, är det nödvändigt att arbeta flexibelt, varför några detaljerade föreskrifter inte bör utformas. Det är regeringens uppgift att utforma de regler som kan komma att krävas. Vi vill ändå här redovisa några allmänna riktlinjer. Utgångspunkten bör vara att varje länsstyrelse får ett beting att uppnå vad gäller att skapa ett antal långsiktiga arbetstillfällen. Regeringen räknar med att insatserna sammantagna bör medverka till att skapa över 4000 nya arbetstillfällen.

Det blir en uppgift för respektive länsstyrelse att med utgångspunkt i länets förutsättningar och i samråd med andra aktörer utforma ett åtgärdsprogram som kan genomföras under budgetåret 1994/95. Förutom förslaget om ett tillfälligt småföretagsstöd har vi redovisat några exempel på tänkbara åtgärder.

Vi vill erinra om den samrådsskyldighet, enligt förordningen om regionalt utvecklingsarbete, som länsstyrelsen har med länsarbetsnämnden och med den regionala utvecklingsfonden. Länsstyrelsen skall i åtgärdsprogrammet prioritera insatserna så att största möjliga sysselsättningseffekt på kort och lång sikt kan uppnås. Länsstyrelsen kan sedan uppdra åt annan huvudman, t.ex. länsarbetsnämnd, utvecklingsfond, exportråd och privata konsulter, att genomföra åtgärderna. De aktuella insatserna skall stå i överensstämmelse med den regionalpolitiska strategin för respektive län. Vid val av insatser är det angeläget att behovet av insatser för kvinnors sysselsättning särskilt beaktas.

Det bör inte finnas någon begränsning för var i länen insatserna görs. Medlen bidrar till att skapa inomregional balans. För småföretagsstöd gäller som nämnts att bidrag kan erhållas med högst 15 % av den kostnad för vilken stöd beviljats. Vid övriga företagsinriktade insatser får den statliga insatsen vara högst 50 % av kostnaden och ej heller strida mot EES-avtalets regler. Vi vill understryka att den privata finansieringsandelen bör vara så hög som möjligt. Om en åtgärd redan finns bör det regelsystem tillämpas som gäller för ifrågavarande åtgärd. Åtgärderna får inte snedvrida konkurrensen mellan företag. Vidare skall de åtgärder som bekostas med dessa medel kunna genomföras under budgetåret 1994/95.

Den nu föreslagna engångsinsatsen kommer att innebära en extra belastning på länsstyrelserna. Länsstyrelserna bör därför, inom ramen för sitt beting, få använda en mindre del av medlen till att bl.a. köpa tjänster för att administrera åtgärderna.

Uppföljning och effektmätning av gjorda insatser är viktiga. Regeringen kommer att ställa krav på länsstyrelserna att effekterna av gjorda insatser skall redovisas. Regeringen avser också att uppdra åt NUTEK att följa upp de olika insatser som görs i länen. Insatserna kommer att utvärderas vad avser effekterna på såväl kort som lång sikt.

Regeringen föreslår att riksdagen bemyndigar regeringen att disponera medlen på här föreslaget sätt.

13 Anslagsfrågor

TIONDE HUVUDTITELN

C. Regional utveckling

I årets budgetproposition (prop. 1993/94:100, bil. 11) har regeringen föreslagit att, i avvaktan på särskild proposition om regionalpolitiken, för budgetåret 1994/95 under angivna anslagsrubriker beräkna följande belopp.

1. Lokaliseringsbidrag m.m.
   350 000 000 kr.

2. Regionala utvecklingsinsatser
   1 012 000 000 kr.

3. Täckande av förluster på grund av kreditgarantier till företag i glesbygder m.m.
   1 000 kr.

4. Ersättning för nedsättning av socialavgifter
   500 000 000 kr.

5. Sysselsättningsbidrag
   200 000 000 kr.

6. Särskilda regionalpolitiska infrastrukturåtgärder m.m.
   179 900 000 kr.

7. Glesbygdsmyndigheten
   17 000 000 kr.

8. Expertgruppen för forskning om regional utveckling
   6 065 000 kr.

9. Kapitaltillskott till en utvecklingsfond för Västnorden
   4 200 000 kr.

10. Transportstöd
    300 300 000 kr.

11. Lokaliseringslån
    1 000 kr.

Som en följd av bl.a. de förslag som regeringen lämnat i denna proposition förordar vi, att medel för regional utveckling för budgetåret

1994/95 ställs till regeringens förfogande över följande anslag och till angivna huvudändamål.

Anslag		Huvudändamål
C 1.	Lokaliseringsbidrag m.m.	Lokaliserings- och utvecklingsbidrag (centrala beslut) Lån till regionala investmentbolag
C 2.	Regionala utvecklingsinsatser	Lokaliserings- och utvecklingsbidrag (regionala beslut) Landsbygdsstöd Stöd till kommersiell service Regional projektverksamhet
C 3.	Täckande av förluster på grund av kreditgarantier till företag på landsbygden m.m.	Infriande av kreditgarantier
C 4.	Ersättning för nedsättning av socialavgifter	Täckande av bortfall av socialavgifter
C 5.	Sysselsättningsbidrag	Sysselsättningsbidrag
C 6.	Särskilda regionalpolitiska infrastrukturåtgärder m.m.	Infrastrukturåtgärder Tekniksprid ning m.m. Konsult- och utredningsinsatser
C 7.	Glesbygdsmyndigheten	Glesbygdsutvecklingsinsatser på central nivå
C 8.	Expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU)	Initiering och genomförande av regionalpolitisk forskning
C 9.	Kapitaltillskott till en utvecklingsfond för Västnorden	Främjande av näringslivet i Västnorden
C 10.	Transportstöd	Godstransportstöd för norra Sverige
C 11.	Lokaliseringslån	Lokaliseringslån
C 12.	Stiftelsen Norrlandsfonden	Förstärkning av Norrlandsfondens utlåningskapacitet

C 1. Lokaliseringsbidrag m.m.

1992/93	Utgift	241 413 885	Reservation	1 300 820 425[1]
1993/94	Anslag	350 000 000		
1994/95	Förslag	300 000 000		

[1] De medel som vid budgetårsskiftet inte var ianspråktagna genom beslut uppgick till 711 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att medel även fortsättningsvis anvisas över detta anslag till följande ändamål:

- lokaliserings- och utvecklingsbidrag som beviljas av NUTEK eller regeringen,
- lån till privata regionala investmentbolag,
- viss administration, uppföljning och utvärdering av regionalpolitiskt företagsstöd m.m.

Vi har tidigare (avsnitt 8.4.1) redogjort för utfallet av stödverksamheten under de senaste budgetåren. Beslut om lokaliseringsbidrag har av NUTEK och regeringen under budgetåret 1992/93 fattats för 111,7 miljoner kronor. Utvecklingsbidrag har beviljats med 116,9 miljoner kronor.

Ett lån till ett privat regionalt investmentbolag på 10 miljoner kronor har beviljats under budgetåret. Tidigare beviljade utestående lån till detta ändamål uppgår till 65,8 miljoner kronor.

För vissa garantiåtaganden gentemot banker har utbetalats 2,2 miljoner kronor, för administration av det regionalpolitiska stödet har 3,5 miljoner kronor utbetalats till Svenska Handelsbanken i Östersund och för uppföljning och utvärdering har NUTEK använt 2,7 miljoner kronor.

Närings- och teknikutvecklingsverket

NUTEK uppskattar att behovet av bidragsmedel för centrala beslut under budgetåret 1994/95 kommer att uppgå till 400 miljoner kronor. Uppskattningen bygger delvis på en utökad användning av lokaliserings- och utvecklingsbidragen. NUTEK menar också att fler regioner i landet bör inplaceras i tillfälligt stödområde. Den ökade efterfrågan på medel, som det sistnämnda skulle innebära, bör enligt NUTEK kunna klaras med de reservationer som på grund av de senaste årens lågkonjunktur finns på anslaget.

Regeringens överväganden

Till Lokaliseringsbidrag m.m. har för budgetåret 1993/94 anvisats ett reservationsanslag på 350 miljoner kronor.

Efterfrågan på lokaliserings- och utvecklingsbidrag från detta anslag var under tidigare år stor. Trots en successivt ökad delegering av beslutanderätten till länsstyrelserna uppstod därför ofta medelsbrist.

Riksdagen anslog därför tidigare regelmässigt ytterligare medel till detta ändamål på tilläggsbudget till statsbudgeten.

Den nuvarande lågkonjunkturen har dock inneburit att efterfrågan på stöd i samband med investeringar har minskat. Vi har i det föregående föreslagit olika ändringar av reglerna för lokaliseringsbidrag (avsnitt 8.4.4) och utvecklingsbidrag (avsnitt 8.4.5). Vi har även föreslagit vissa smärre ändringar i stödområdesindelningen (avsnitt 8.2). Vi anser att den ökade efterfrågan som dessa förslag kan komma att innebära väl kan klaras med de medel som för närvarande inte är ianspråktagna genom beslut. Vi förutser också att en hårdare prioritering mellan olika projekt kan bli nödvändig i framtiden.

För beslut om lokaliserings- och utvecklingsbidrag m.m., som beviljas av NUTEK och regeringen, beräknar vi, mot bakgrund härav ett medelsbehov av 300 miljoner kronor för budgetåret 1994/95.

C 2. Regionala utvecklingsinsatser

1992/93	Utgift	900 791 077	Reservation	1 230 096 000[1]
1993/94	Anslag	1 012 000 000		
1994/95	Förslag	1 330 000 000		

[1] De medel som vid det senaste budgetårsskiftet inte var ianspråktagna genom beslut uppgick till ca 146 miljoner kronor, att jämföras med ca 150 miljoner kronor ett år tidigare.

Genom riksdagens beslut om regionalpolitiken år 1990 (prop. 1989/90:76, bet. 1989/90: AU13, rskr. 1989/90:346) har länsstyrelserna möjlighet att inom en given ram använda medlen under detta anslag till lokaliserings- och utvecklingsbidrag, till glesbygdsstöd i form av stöd till företag och kommersiell service samt till regional projektverksamhet. Medlen får även i begränsad utsträckning användas till uppföljning av enskilda stödärenden.

Under budgetåret 1992/93 fattade länsstyrelserna beslut om sammanlagt 1 044 miljoner kronor med följande fördelning mellan ändamålen:

- lokaliserings- och utvecklingsbidrag 207 mkr
- glesbygdsstöd 304 mkr
- regional projektverksamhet 521 mkr

Därutöver användes ca 11 miljoner kronor för uppföljningsverksamhet.

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna beräknar i sina anslagsframställningar att medelsbehovet för regionala utvecklingsinsatser kommer att öka med sammanlagt 412

miljoner kronor för budgetåret 1994/95 jämfört med innevarande budgetår.

Regeringens överväganden

Verksamhetens utfall under föregående budgetår skiljde sig inte mycket från det som gällde året innan. Efterfrågan på lokaliserings- och utvecklingsbidrag förblev låg och detta ändamål svarade bara för en femtedel av beslutade belopp. Glesbygdsstödet ökade obetydligt medan projektverksamheten ökade med ca 60 miljoner kronor. Denna svarade för hälften av ianspråktagna medel.

En ökad aktivitet i ekonomin torde leda till att investeringsviljan främjas och därmed att efterfrågan på lokaliserings- och utvecklingsbidrag åter ökar.

Vi har tidigare (avsnitt 8.4) föreslagit utökade möjligheter att lämna lokaliserings- och utvecklingsbidrag. Vi har också föreslagit inrättandet av ett landsbygdsstöd (avsnitt 7.3). Vi bedömer att dessa förslag kommer att öka efterfrågan på medel från anslaget. Ökad efterfrågan följer också av de förbättringar av stödet till kommersiell service som vi föreslagit i avsnitt 7.4, samt av det intensifierade utvecklingsarbetet för landsbygden (avsnitt 7.2). Kraven på länsstyrelserna att prioritera mellan olika åtgärder inom en given ram torde således öka.

Med de förändringar vi föreslagit kommer länsstyrelserna under detta anslag att fr.o.m. budgetåret 1994/95 disponera medel för följande ändamål:

- Lokaliserings- och utvecklingsbidrag
- Landsbygdsstöd
- Stöd till kommersiell service
- Regional projektverksamhet
- Uppföljning

Det bör även fortsättningsvis vara en uppgift för regeringen att fördela anslaget mellan länen efter de regionala problemens svårighetsgrad och utfärda de föreskrifter som krävs. Vi vill dock för riksdagens information något beröra hur vi avser att delvis förändra fördelningen av medlen till länsstyrelserna och då särskilt när det gäller regional projektverksamhet.

Vi har tidigare (avsnitt 9.2) lyft fram behovet av att länsstyrelserna har en strategi för sitt utvecklingsarbete och därmed också för medelsanvändningen under detta anslag. Vi har också betonat betydelsen av länsgränsöverskridande samarbete.

Vi avser att inledningsvis fördela medel till länen inför det nya budgetåret i ungefär samma omfattning som hittills. Respektive länsstyrelse bör sedan fördela medlen mellan nyss redovisade ändamål baserat på en genomarbetad strategi. Länsstyrelserna skall därvid beakta de riktlinjer som vi tidigare angett under olika avsnitt. Vi vill särskilt understryka behovet av förstärkta glesbygds- och landsbygdsinsatser samt åtgärder för kvinnor.

Under senare år har regeringen avsatt ett visst belopp från anslaget för senare fördelning under ett budgetår till bl.a. projekt som inneburit samarbete mellan länsstyrelser. I fortsättningen avser vi avsätta ett betydligt större belopp för senare fördelning, där det tidigare redovisade kravet på programarbete höjs. Exempel på insatser som länsstyrelserna bör kunna ansöka om medel till på grundval av program är, som tidigare nämnts, kompetenshöjande åtgärder, genomarbetade landsbygdsprogram samt samarbete mellan länsstyrelser. Vi förutsätter givetvis då att berörda länsstyrelser, som söker särskilda medel, prioriterat detta programarbete även inom ramen för de redan tilldelade ordinarie medlen.

Vi räknar också med, som tidigare nämnts i avsnitt 9, att höja den del av anslaget som får användas till uppföljning. Vi nämnde där också att regeringen senare kommer att överväga om medlen även skall kunna användas för andra uppgifter, t.ex. utvärdering.

Mot bakgrund av behovet av förstärkta insatser för regional utveckling samt för ökad sysselsättning och tillväxt bedömer vi att anslaget bör räknas upp med 318 miljoner kronor.

I vissa län är efterfrågan på medel för lokaliserings- och utvecklingsbidrag samt glesbygdsstöd redan för innevarande budgetår så stor att medelsbrist uppstått eller kan väntas senare i vår. För att kunna ta till vara de möjligheter till investeringar och tillväxt som redan nu föreligger föreslår vi att ytterligare 100 miljoner kronor tillförs detta anslag på tilläggsbudget för att disponeras redan under innevarande budgetår. Regeringen avser att finansiera detta förslag genom att föra bort motsvarande belopp från anslaget B 2. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder under innevarande budgetår.

C 3. Täckande av förluster på grund av kreditgarantier till företag på landsbygden m.m.

1992/93	Utgift	15 299 828
1993/94	Anslag	1 000
1994/95	Förslag	1 000

Från anslaget betalas utgifterna för att infria statliga garantier för lån till företag i glesbygder och lån till kommersiell service enligt förordningen (1990:643) om glesbygdsstöd. Vidare betalas från anslaget utgifterna för att infria garantier för lån som har lämnats enligt förordningen (1985:619) om glesbygdsstöd (upphävd 1990:643), enligt förordningen (1979:638) om statligt stöd till glesbygd (upphävd 1985:619), enligt förordningen (1973:608) om statligt stöd till kommersiell service i glesbygd (upphävd 1980:877) samt enligt förordningen (1976:208) om statligt stöd till skärgårdsföretag och förordningen (1978:465) om särskilt stöd till lantbruksföretag i vissa glesbygder (upphävda 1979:638).

Samtliga länsstyrelser utom de i Kristianstads, Malmöhus och Hallands län har inkommit med anslagsframställningar. Sammanlagt föreslår länsstyrelserna en engagemangsram t.o.m. budgetåret 1994/95 på 278 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Den 1 juli 1985 skedde en övergång till engagemangsram för kreditgarantier till företag i glesbygder m.m. (prop. 1984/85:115, bet. 1984/85: AU13, rskr. 1984/85:354). Engagemangsramen skall successivt byggas upp tills den uppgår till 290 miljoner kronor. Länsstyrelsernas utrymme för ny kreditgivning skapas dels genom amorteringar av lån med statliga kreditgarantier som beslutats efter den 1 juli 1985, dels genom den successiva uppbyggnaden av en engagemangsram för respektive län. Förluster till följd av infriade garantier ger inte utrymme för ny garantigivning.

Vi har tidigare (avsnitt 7.3) föreslagit att det nya landsbygdsstödet bör omfatta möjlighet att lämna kreditgaranti för lån. Eftersom detta stöd kommer att kunna lämnas i större geografiska områden än det nuvarande glesbygdsstödet, i regionalpolitiska stödområden och på landsbygden, bör anslaget fortsättningsvis benämnas Täckande av förluster på grund av kreditgarantier till företag på landsbygden m.m. Även i fortsättningen omfattar garantigivningen stödet till kommersiell service.

För tiden fram t.o.m. budgetåret 1993/94 är engagemangsramen fastställd till 255 miljoner kronor. Vi bedömer att efterfrågan på kreditgarantier kommer att öka bl.a. som en följd av förslaget om ett nytt landsbygdsstöd. Ramen bör för tiden fram t.o.m. budgetåret 1994/95 därför utökas till 290 miljoner kronor.

Anslaget bör för nästa budgetår tas upp med oförändrat belopp, 1 000 kronor.

C 4. Ersättning för nedsättning av socialavgifter

1992/93	Utgift	406 802 217
1993/94	Anslag	500 000 000
1994/95	Förslag	500 000 000

Från anslaget, som disponeras av Riksförsäkringsverket, täcks fr.o.m. den 1 januari 1991 bortfall av avgiftsinkomster till följd av tillämpning av lagen (1990:912) om nedsättning av socialavgifter.

Enligt denna lag skall den procentsats efter vilken arbetsgivaravgifter respektive egenavgifter sammanlagt beräknas t.o.m. utgiftsåret 2000 sättas ned med tio procentenheter för verksamheter inom vissa näringsgrenar som bedrivs i stödområde 1. I de delar av Norrbottens län som

inte ingår i stödområde 1 skall nedsättningen vara fem procentenheter t.o.m. utgiftsåret 1995 och i de områden i stödområde 2 som omfattas av nedsättningen skall nedsättningen vara tio procentenheter t.o.m. utgiftsåret 2000.

Riksförsäkringsverket

Riksförsäkringsverket beräknar med utgångspunkt från gällande regler medelsbehovet till 450 miljoner kronor för budgetåret 1994/95.

Regeringens överväganden

Vi har tidigare (avsnitt 8.5.1) föreslagit att systemet med nedsatta socialavgifter skall behållas oförändrat men att en smärre geografisk utvidgning skall ske av stödområde 1.

Vi beräknar bortfallet av avgiftsinkomster genom nedsättning av socialavgifter till oförändrat belopp, 500 miljoner kronor, under budgetåret 1994/95.

C 5. Sysselsättningsbidrag

1992/93	Utgift	203 339 140
1993/94	Anslag	200 000 000
1994/95	Förslag	250 000 000

Över anslaget anvisas medel för sysselsättningsbidrag enligt förordningen (1990:642) om regionalpolitiskt företagsstöd.

Vi har tidigare (avsnitt 8.4.1) redogjort för utfallet av verksamheten med sysselsättningsbidrag de senaste budgetåren.

Närings- och teknikutvecklingsverket

NUTEK beräknar, utifrån nuvarande regler, medelsbehovet till 200 miljoner kronor för budgetåret 1994/95.

Regeringens överväganden

Vi föreslår, såsom tidigare redovisats i avsnitt 8.4.6, att bidragsbeloppen, för att stärka sysselsättningsutvecklingen, höjs både i stödområde 1 och 2. Därmed beräknas medelsbehovet för sysselsättningsbidrag öka med 50 miljoner kronor till 250 miljoner kronor för budgetåret 1994/95.

1992/93	Utgift	137 156 514	Reservation	413 936 914[1]
1993/94	Anslag	179 900 000		
1994/95	Förslag	180 700 000		

[1] De medel som vid budgetårsskiftet inte var ianspråktagna genom beslut uppgick till 202 miljoner kronor.

Från anslaget betalas utgifterna för särskilda regionalpolitiska insatser i prioriterade regioner.

Närings- och teknikutvecklingsverket

Ingen myndighet lämnar anslagsframställning för detta anslag i sin helhet. För innevarande budgetår disponerar NUTEK 20 miljoner kronor av anslaget för viss projektverksamhet. Verket har för nästa budgetår begärt ett oförändrat belopp.

Regeringens överväganden

Medlen på anslaget skall användas till åtgärder för att förbättra förutsättningarna för utvecklingen i regionalpolitiskt prioriterade regioner. Särskilt uppmärksammas behovet av åtgärder i vissa regioner som drabbas av svåra strukturomvandlingsproblem. Från anslaget har t.ex. medel utbetalats för särskilda insatser i Arjeplogs kommun. Ytterligare utbetalningar för detta ändamål kommer att göras. Vidare används medel från anslaget för regionalpolitiskt prioriterade projekt inom olika samhällssektorer.

Det bör som tidigare vara en uppgift för regeringen att närmare besluta om hur medlen under anslaget skall disponeras mellan olika regioner och ändamål. Regeringen avser bl.a. att senare besluta om insatser för att stimulera utvecklingsarbetet vad gäller profilering och kompetensutveckling vid de mindre och medelstora högskolorna samt vissa gymnasieskolor. Regeringen är också beredd att tillföra Umeå universitet medel för förstärkning av viss forskning. Vidare avser regeringen att besluta om stöd till tidig finansiering av teknikprojekt (se avsnitt 8.7.2) i regionalpolitiskt prioriterade regioner samt ytterligare åtgärder för att attrahera utländska investeringar till Sverige (se avsnitt 8.7.7). Dessa åtgärder bör finansieras från detta anslag.

Den verksamhet som NUTEK bedriver med medel från anslaget bör i första hand inriktas på insatser som berör flera regioner och där NUTEK fungerar som initiativtagare och samordnare.

NUTEK:s arbete skall bedrivas utifrån ett könsperspektiv och insatserna skall utformas så att de kommer både kvinnor och män till del. Vidare skall NUTEK, som vi tidigare angivit i avsnitt 9.3.1, avsätta medel för ett nationellt resurscentrum för kvinnor.

NUTEK bör vidare ges ett ökat ansvar att pröva ansökningar och besluta om stöd till olika utvecklingsprojekt. Regeringen bör endast pröva sådana ärenden som är av principiell karaktär eller som kräver medverkan från flera departement.

C 7. Glesbygdsmyndigheten

1992/93	Utgift	18 773 898	Reservation	5 599 790
1993/94	Anslag	17 000 000		
1994/95	Förslag	20 000 000		

Myndigheten började sin verksamhet den 1 januari 1991 och har varit under uppbyggnad. Myndigheten, som finns i Östersund, har till uppgift att verka för förbättring av glesbygds- och landsbygdsbefolkningens levnadsförhållanden i olika delar av landet med tyngdpunkt i skogslänens inre delar samt i skärgårdsområdena.

Glesbygdsmyndigheten

Glesbygdsmyndigheten lämnade hösten 1992 en fördjupad anslagsframställning för budgetåren 1993/94–1995/96. I sin förenklade anslagsframställning för budgetåret 1994/95 begär myndigheten oförändrat anslag men med en pris- och löneuppräkning. Vidare vill myndigheten att restriktionen i medelsanvändningen, att ca två tredjedelar av anslaget skall användas till projektkostnader, skall tas bort eller i andra hand ändras till att avse hälften.

Regeringens överväganden

Myndigheten skall enligt sin instruktion särskilt

1. bedriva utredningsverksamhet,
2. verka för central sektorssamordning,
3. lämna information och råd i glesbygdsfrågor,
4. initiera och medverka i projekt av pilotkaraktär av betydelse för glesbygdens utveckling,
5. genomföra central uppföljning och utvärdering av glesbygdsinsatser,
6. samverka med andra organ i utvecklingen av glesbygden.

Med dessa direktiv har Glesbygdsmyndigheten getts i uppgift att utifrån ett helhetsperspektiv arbeta med glesbygdsfrågor. Myndigheten bör därmed kunna bli en stark kraft i och för glesbygden.

Vi har tidigare (avsnitt 9.3) redovisat vår syn på Glesbygdsmyndighetens roll när det gäller ansvar för utvecklingsinsatser på central nivå och inskränker oss här till anslagsspecifika frågor.

I avsnitt 7.2 har vi betonat vikten av kompetensutveckling och erfarenhetsöverföring på central nivå, inte minst när det gäller marknadsföringsfrågornas betydelse för landsbygdsutvecklingen. Vi konstaterade där att Glesbygdsmyndigheten deltar i ett sådant utvecklingsarbete inom ALA-gruppen vid Sveriges Lantbruksuniversitet och att myndigheten bör tilldelas 2 miljoner kronor per år under en treårsperiod för ökad medverkan i detta arbete.

Utöver nämnda påslag bör myndighetens anslag höjas något för bl.a. pris- och löneuppräkning.

Vad gäller myndighetens begäran om att friare få disponera anslaget mellan förvaltnings- och projektkostnader vill vi anföra följande. Vi anser att de restriktioner som funnits varit motiverade under myndighetens uppbyggnadsskede. Samtidigt är vi medvetna om att uppdelningen med hänsyn till myndighetens verksamhet ibland blir konstlad och inte alltid underlättar en rationell uppläggning av arbetet. Genom bättre resultatstyrning via bl.a. regleringsbrevet med krav på resultatredovisning bör regeringen fortsättningsvis kunna överlåta på myndigheten att själv göra en lämplig avvägning mellan förvaltnings- och projektmedelsdelen för att uppnå ett effektivt utnyttjande av anslaget.

För de två återstående åren av gällande budgetcykel bör en planeringsram om 20 miljoner kronor per budgetår gälla. Vad gäller anslagskonstruktionen bör för myndigheten, liksom för de flesta andra myndigheter inom statsförvaltningen, ske en övergång från reservationsanslag till ramanslag.

C 8. Expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU)

1992/93	Utgift	5 519 631	Reservation	827 310
1993/94	Anslag	6 065 000		
1994/95	Förslag	6 500 000		

Expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU) har till uppgift att initiera och samordna forskning på regionalpolitikens område samt se till att forskningresultaten blir kända och tillgängliga för olika intressenter. Sedan februari 1993 är ERUs kansli placerat i Östersund.

ERU

ERU beräknar medelsbehovet för budgetåret 1994/95 till 8 135 000 kronor.

Regeringens överväganden i fråga om verksamhetsinriktningen har tidigare redovisats i avsnitt 10.

För budgetåret 1994/95 beräknar vi medelsbehovet till 6,5 miljoner kronor.

Vad gäller anslagskonstruktionen bör för ERU, liksom för de flesta andra myndigheter inom statsförvaltningen, en övergång ske från reservationsanslag till ramanslag.

C 9. Kapitaltillskott till en utvecklingfond för Västnorden

1992/93	Utgift	4 952 781
1993/94	Anslag	4 200 000
1994/95	Förslag	7 300 000

Från anslaget betalas Sveriges kapitaltillskott till en nordisk utvecklingsfond för Västnorden. Vid nordiska ministerrådets (samarbetsministrarna) möte den 19 augusti 1986 undertecknades ett avtal och stadgar för en nordisk utvecklingsfond för Västnorden. Avtalet och fondens stadgar trädde i kraft den 17 september 1987.

Utvecklingsfonden skall främja utvecklingen av ett allsidigt och konkurrenskraftigt näringsliv i Västnorden (Färöarna, Grönland och Island). Fondens grundkapital skall uppgå till ett belopp som motsvarar 14,1 miljoner US dollar, varav Sverige skall svara för 5,4 miljoner US dollar. Inbetalning till fonden skall ske fram till och med år 1995.

Inbetalningar till fonden sker årligen. Det belopp som enligt avtalet skall inbetalas per den 1 mars 1995 är 940 000 US dollar, motsvarande ca 7 300 000 kr, varför anslaget för budgetåret 1994/95 bör tas upp med detta belopp.

C 10. Transportstöd

1992/93	Utgift	271 907 537
1993/94	Anslag	300 300 000
1994/95	Förslag	300 000 000

Från anslaget lämnas bidrag till merkostnader för godstransporter enligt förordningen (1980:803) om regionalpolitiskt transportstöd.

Närings- och teknikutvecklingsverket

NUTEK yrkar i sin anslagsframställning att 300,3 miljoner kronor anvisas för transportstöd för budgetåret 1994/95. Medelsåtgången för kalenderåret 1993 beräknas av NUTEK till ca 300 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Regeringen har tidigare (avsnitt 8.5.2) redogjort för utfallet av stödets användning. Eftersom transportstödet tills vidare föreslås behållas oförändrat beräknar vi ett medelsbehov på anslaget till 300 miljoner kronor för budgetåret 1994/95.

C 11. Lokaliseringslån

1992/93	Utgift	-124 455 937	Reservation	486 726 341[1]
1993/94	Anslag	1 000		
1994/95	Förslag	1 000		

[1] De medel som vid budgetårsskiftet inte var ianspråktagna genom beslut uppgick till 415 miljoner kronor.

Över anslaget anvisas medel för lokaliseringslån som beviljas av länsstyrelserna, NUTEK eller regeringen. Räntor, avbetalningar och andra återbetalningar på lånen återförs till anslaget.

Vi har tidigare (avsnitt 8.4.1) redogjort för utfallet av bl.a. lokaliseringslåneverksamheten under de senaste budgetåren.

Riksdagen beslutade våren 1992 att lokaliseringslån åter skall kunna lämnas för finansiering av projekt inom ramen för det regionalpolitiska företagsstödet (prop. 1991/92:100 bil. 11, bet. 1991/92:AU 13, rskr. 1991/92:175).

Under budgetåret 1992/93 utbetalades 27,7 miljoner kronor i lokaliseringslån. I räntor och amorteringar inbetalades 53,6 resp. 98,5 miljoner kronor. Utestående belopp vid låntagares konkurs var 110,3 miljoner kronor och eftergivet belopp i samband med företagsrekonstruktioner uppgick till 7,8 miljoner kronor. Utestående fordringar på lokaliseringslån uppgick den 30 juni 1993 till 365,1 miljoner kronor.

Närings- och teknikutvecklingsverket

NUTEK föreslår att anslaget förlängs med ett formellt belopp för nästa budgetår.

Regeringens överväganden

Till lokaliseringslån har för budgetåret 1993/94 anvisats ett formellt belopp på 1 000 kronor.

Vi har tidigare (avsnitt 8.4.4) redogjort för hur verksamheten med lokaliseringslån fortsättningsvis bör bedrivas. Bland annat skall lån

fortsättningsvis kunna lämnas även till rörelsekapital vid stöd till tjänsteföretag.

De förhållandevis stora förlusterna i verksamheten under de senaste åren har kraftigt reducerat lokaliseringslånefondens storlek. Att fonden ökat under budgetåret 1992/93 beror på att utbetalningarna var små under detta budgetår på grund av att låneformen var avskaffad under ett par år.

Vi förväntar oss att en högre investeringsvilja i näringslivet skall medföra ökad efterfrågan på lokaliseringslån. Lokaliseringslån kan också ofta vara ett alternativ till lokaliseringsbidrag, vilket innebär mindre utgifter för staten.

Några ytterligare medel behöver dock inte anvisas för nästa budgetår utan anslaget bör föras upp med endast ett formellt belopp.

C 12. Stiftelsen Norrlandsfonden

Nytt anslag (förslag) 120 000 000

Regeringens överväganden

Vi har tidigare (avsnitt 8.7.1) redogjort för Stiftelsen Norrlandsfondens verksamhet och för behovet av insatser för risklånefinansiering. Vi föreslår att ett anslag om 120 miljoner kronor anvisas för ett kapitaltillskott till Norrlandsfonden. Kapitaltillskottet föreslås finansieras genom en motsvarande neddragning av anslaget för arbetsmarknadspolitiska åtgärder för budgetåret 1994/95.

14 Specialmotivering till förslaget till lag om ändring i lagen (1990:912) om nedsättning av socialavgifter

1 §

I paragrafen har stödområdesindelningen ändrats. Vissa delar av några kommuner som för närvarande räknas upp i tredje stycket förs till första stycket (stödområde 1). Den redaktionella omarbetningen av lagen medför vidare en ändring av hänvisningarna till andra paragrafer i lagen.

Som framgår av lagen gäller stödet till förmån för huvudsakligen näringslivet. Fr.o.m. den 1 juli 1992 (SFS 1992:241) gäller emellertid att också viss annan verksamhet är stödberättigad i stödområde 1 och delar av stödområde 2. Hit hör verksamhet som bedrivs av ideella organisationer. Detta har markerats i paragrafen på så sätt att ordet "m.m." har lagts till efter ordet "näringslivet".

2 §

I paragrafen anges, liksom för närvarande, vem lagen gäller för. I paragrafens nuvarande lydelse finns bestämmelser om för vilka näringsgrenar, arbetsuppgifter eller funktioner nedsättningen av socialavgifter skall gälla. Dessa bestämmelser har i stället placerats under de skilda stödområdena. Bestämmelserna återfinns i förslaget under 6, 7, 9, 11 och 12 §§.

3 §

Paragrafens första stycke ryms i 2 § första stycket i dess nuvarande lydelse.

Andra och tredje styckena motsvarar 2 § förordningen (1990:983) om nedsättning av socialavgifter. I denna del hänvisas till den allmänna motiveringen (avsnitt 8.5.1).

I paragrafens nuvarande lydelse finns bestämmelser om omfattningen och varaktigheten av stödet för en arbetsgivare i stödområde 1. Bestämmelsen återfinns i förslaget under 8 §.

4 §

Paragrafen motsvarar 2 a § nyss nämnda förordning. Här hänvisas till den allmänna motiveringen (avsnitt 8.5.1).

I paragrafens nuvarande lydelse finns bestämmelser om omfattningen och varaktigheten av stödet för en försäkrad i stödområde 1. Första meningen i paragrafen återfinns i förslaget under 8 §. Den andra meningen saknar aktualitet och har därför utgått.

5 §

Paragrafen motsvarar 2 § tredje stycket i dess nuvarande lydelse.

I paragrafens nuvarande lydelse finns bestämmelser om omfattningen och varaktigheten av stödet för en arbetsgivare i Bodens, Luleå, Piteå och Älvsbyns kommuner i Norrbottens län. Bestämmelserna återfinns i förslaget under 10 §.

6 §

I paragrafen räknas de näringsverksamheter m.m. upp som är stödberättigade i stödområde 1. Uppräkningen återfinns för närvarande under 2 § första stycket i dess nuvarande lydelse.

I paragrafens nuvarande lydelse finns bestämmelser om omfattningen och varaktigheten för en försäkrad i Bodens, Luleå, Piteå och Älvsbyns kommuner i Norrbottens län. Bestämmelserna återfinns i förslaget under 10 §.

7 §

I paragrafen räknas de arbetsuppgifter upp som är stödberättigade i stödområde 1 utan att vara hänförliga till en stödberättigad näringsverksamhet enligt 6 §. Paragrafen motsvarar 2 § andra stycket i dess nuvarande lydelse.

I paragrafens nuvarande lydelse finns särskilda bestämmelser om stödet i Svappavaara samhälle i Kiruna kommun. Bestämmelserna saknar aktualitet och har därför utgått.

8 §

I paragrafen behandlas omfattningen och varaktigheten av stödet i stödområde 1. Paragrafen motsvarar 3 § och 4 § första meningen i dessa bestämmelsers nuvarande lydelser.

I paragrafens nuvarande lydelse finns särskilda bestämmelser om stödet i Svappavaara samhälle i Kiruna kommun. Bestämmelserna saknar aktualitet och har därför utgått.

9 §

I paragrafen räknas de näringsverksamheter upp som är stödberättigade i Bodens, Luleå, Piteå och Älvsbyns kommuner i Norrbottens län. Regleringen ryms för närvarande under 2 § första och fjärde styckena i dessa bestämmelsers nuvarande lydelser.

I paragrafens nuvarande lydelse finns bestämmelser om från vilka avgifter enligt lagen (1981:691) som nedsättning skall göras och i vilken ordning detta skall ske. Bestämmelserna återfinns under 14 § i förslaget.

10 §

I paragrafen behandlas omfattningen och varaktigheten av stödet i Bodens, Luleå, Piteå och Älvsbyns kommuner i Norrbottens län. Paragrafen motsvarar 5 och 6 §§ i dessa bestämmelsers nuvarande lydelser.

I paragrafens nuvarande lydelse finns en bestämmelse om befrielse från avgifter i Svappavaara samhälle i Kiruna kommun. Bestämmelsen saknar aktualitet och har därför utgått.

11 §

I paragrafen räknas de näringsverksamheter upp som är stödberättigade enligt 1 § tredje stycket 2 (delar av stödområde 2). Uppräkningen återfinns för närvarande under 2 § första och fjärde styckena i dessa bestämmelsers nuvarande lydelser.

I paragrafens nuvarande lydelse finns bestämmelser om hur bortfallet av avgiftsinkomster skall hanteras. Bestämmelserna återfinns under 15 § förslaget.

12 §

I paragrafen räknas de arbetsuppgifter upp som är stödberättigade i område som sägs i 1 § tredje stycket 2 (delar av stödområde 2) utan att vara hänförliga till en stödberättigad näringsverksamhet enligt 11 §. Paragrafen ryms under 2 § andra och fjärde styckena i dessa bestämmelsers nuvarande lydelser.

13 §

I paragrafen behandlas omfattningen och varaktigheten av stödet i område som sägs i 1 § tredje stycket 2 (delar av stödområde 2). Paragrafen motsvarar 8 a och 8 b §§ i dessa bestämmelsers nuvarande lydelse.

14 §

Av paragrafens första stycke framgår från vilka avgifter enligt lagen (1981:691) om socialavgifter som nedsättning skall göras och i vilken ordning detta skall ske. I paragrafens andra stycke hänvisas till tillämplig lagstiftning i fråga om uppbörd av arbetsgivaravgifter respektive egenavgifter. Paragrafen motsvarar 9 § i dess nuvarande lydelse.

15 §

Av paragrafen framgår att staten skall påföras ett belopp som motsvarar bortfallet av avgiftsinkomster. Paragrafen motsvarar 11 § i dess nuvarande lydelse.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 3 mars 1994

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Friggebo, Johansson, Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, af Ugglas, Dinkespiel, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Björck, Könberg, Lundgren, Unckel, P. Westerberg

Föredragande: statsrådet Hörnlund

Regeringen beslutar proposition 1993/94:140 Bygder och regioner i utveckling.

Den regionala utvecklingen

1 Inledning

Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) har redovisat sin syn på den regionala problembilden i "1993 års rapport om den regionala utvecklingen i Sverige". En annan rapport som verket publicerat under hösten 1993 heter "Utvecklingstendenser i olika delar av landet". I denna rapport redogörs för länsstyrelsernas prognoser och analyser från våren 1993. Den problembild som redovisas i dessa båda rapporter är en allmän utgångspunkt för den översiktliga problembeskrivning och analys som görs i denna bilaga.

2 Befolkningsutvecklingen

2.1 Befolkningsutvecklingen totalt sett

Från ett regionalt perspektiv karaktäriseras de senaste åren av en förhållandevis balanserad befolkningsutveckling. Till en inte oväsentlig del beror dock detta på en betydande nettoinvandring som huvudsakligen består av flyktingar. Den mest gynnsamma befolkningsutvecklingen har storstadslänen och vissa angränsande län haft.

Under 1980-talet ökade landets folkmängd med omkring 270 000 personer eller med drygt tre procent. Omkring två tredjedelar av denna tillväxt skedde i storstadslänen. Under perioden 1991-1993 ökade rikets befolkning med ca 158 000 personer. Drygt hälften av denna ökning ägde rum i storstadslänen.

Ser man till befolkningsutvecklingen inom olika delar av landet sedan slutet av år 1950 kan bl.a. konstateras att *Stockholms län* haft en befolkningsökning med ca 54 % samtidigt som invånarantalet i riksområdet *Mellersta Norrland (Västernorrlands* och *Jämtlands län)* minskat med ca 7 %. Även *Bergslagen (Västernorrlands, Kopparbergs* och *Gävleborgs län)* har haft en svag befolkningsutveckling med en tillväxt på endast ca 4 %. I *Norra Norrland (Västerbottens* och *Norrbottens län)* och i riksområdet *Småland med öarna* har invånarantalet ökat med ca 10 %. I *Östra Mellansverige (Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Örebros* och *Västmanlands län)* och *Sydsverige (Blekinge, Kristianstads* och *Malmöhus län)* har befolkningen ökat med omkring en fjärdedel och i *Västsverige (Hallands, Göteborgs- och Bohus, Älvsborgs* och *Skaraborgs län)* med närmare en tredjedel (se tabell 1).

TABELL 1 : BEFOLKNINGSUTVECKLING INOM RIKS- OCH STÖDOMRÅDEN UNDER PERIODEN 1951 - 2000

RIKSOMRÅDE/ STÖDOMRÅDE	Antal invånare (1 000-tal) 1950	1970	1990	1993	Prognos 2000*	Relativ förändring : 1951-1970	1971-1990	1991-1993	1951-1993	Prognos 1994-2000*
Stockholms län(AB)	1092	1477	1642	1687	1771	35%	11%	3%	54%	5%
Östra Mellansverige(CDETU)	1186	1389	1459	1479	1526	17%	5%	1%	25%	3%
Småland med öarna(FGHI)	713	762	784	789	786	7%	3%	1%	11%	0%
Sydsverige(KLM)	989	1141	1219	1238	1289	15%	7%	2%	25%	4%
Västsverige(NOPR)	1333	1579	1713	1734	1782	18%	8%	1%	30%	3%
Bergslagen(SWX)	833	855	861	864	860	3%	1%	0%	4%	0%
Mellersta Norrland(YZ)	428	398	397	397	397	-7%	0%	0%	-7%	0%
Norra Norrland(ACBD)	474	488	516	522	526	3%	6%	1%	10%	1%
Stödområde 1	246	213	192	191	188	-13%	-10%	-1%	-22%	-2%
Stödområde 2	521	473	431	426	415	-9%	-9%	-1%	-18%	-3%
Stödområde 1 + 2	767	686	623	617	603	-11%	-9%	-1%	-20%	-2%
Utanför stödomr.1 + 2	6280	7391	7968	8132	8334	18%	8%	1%	29%	2%
RIKET	7047	8077	8591	8749	8937	15%	6%	2%	24%	2%

Anm. I tabellen har endast hela kommuner hänförts till resp stödområde.
*Enligt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993
Källor : Befolkningsstatistik(SCB) Uppgifterna för år 1993 är preliminära.

Under samma period har invånarantalet i de sju s.k. skogslänen dvs. *Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens* samt *Norrbottens län* endast ökat med ca 53 000 personer eller ca 3 %. Samtidigt har befolkningen i de tre storstadlänen ökat med omkring en miljon personer eller ca 44 %. Den svagaste utvecklingen bland skogslänen har *Jämtlands* och *Västernorrlands län* haft med en minskning med ca 11 % resp. ca 5 % (se tabell 1 i bilaga 1:1).

De stora skillnaderna i befolkningsutvecklingen mellan olika delar av landet märks även när utvecklingen inom de nuvarande stödområdena 1 och 2 jämförs med den i övriga landet. Sedan år 1950 har invånarantalet minskat ungefär lika mycket i nuvarande stödområde 1 och 2 eller med omkring en femtedel. Samtidigt har invånarantalet i övriga riket ökat med närmare 30 % (se tabell 1).

På kommunnivå har invånarantalet minskat i drygt 100 av landets 286 kommuner under perioden 1951–1993. Den största minskningen har skett i *Överkalix, Åsele, Pajala, Bjurholms, Sorsele, Ragunda, Jokkmokks, Övertorneå, Strömsunds, Kramfors, Dorotea, Sollefteå, Ånge, Vindelns, Torsby, Bergs, Ljusnarsbergs, Ydre, Högsby, Bräcke, Arjeplogs* samt *Norsjö kommuner* där invånarantalet sammanlagt minskat med mellan 30 och 50 % (se figur 3 i bilaga 1:3).

Under perioden 1990–1993 har de största minskningarna skett i *Oxelösunds, Laxå, Hällefors, Bjurholms, Hofors, Ragunda, Storumans, Markaryds, Jokkmokks* samt *Strömsunds kommuner* där invånarantalet minskat med mellan 0,8–1,6 % per år (se tabell 1 i bilaga 1:2).

Länsstyrelsernas prognoser från våren 1993 innebär för befolknings- utvecklingen under perioden 1994–2000 bl.a. att *Stockholms län* och *Sydsverige* kommer att få en något större tillväxt än *Östra Mellansverige* och *Västsverige* där invånarantalet väntas öka med 3 %. Inom de övriga fyra riksområdena väntas inte någon nämnvärd förändring av invånarantalet ske. När det gäller stödområdena så väntas befolkningen inom stödområde 1 och 2 minska relativt likartat med ca 2 % medan området utanför stödområdet väntas få en ungefär lika stor tillväxt (se tabell 1).

Befolkningsprognoserna för enskilda län visar för perioden 1994–2000 att *Uppsala län* kommer att få den största tillväxten med ca 7 %. Därefter följer *Stockholms län* med en ökning på ca 5 %. Även *Kristianstads* och *Malmöhus län* beräknas få en förhållandevis gynnsam utveckling med en ökning på ca 4 %. Den mest ogynnsamma utvecklingen har prognosticerats för *Kalmar* och *Värmlands län* med en minskning med ca 2 %. Även *Kronobergs, Gotlands, Örebro, Västernorrlands* och *Norrbottens län* beräknas få en mycket svag minskning av invånarantalet. Sammantaget kan vidare konstateras att storstadslänen väntas få en tillväxt med ca 140 000 personer eller ca 4 % medan skogslänens invånarantal väntas stagnera kring 1993 års nivå. Prognoserna innebär vidare att omkring tre fjärdedelar av befolkningstillväxten i landet beräknas ske i de tre storstadslänen.

Jämför man befolkningsprognoserna för länen med den faktiska utvecklingen under perioden 1991–1993 så väntas i det stora flertalet län en svagare befolkningsutveckling. Det är endast *Kristianstads* och *Jämtlands län* som beräknas få en något mer gynnsam utveckling än tidigare. För riket som helhet är det fråga om en halverad tillväxttakt.

2.2 Omflyttningarnas effekter totalt

Omflyttningarnas effekter totaltAv tabell 2 och tabell 2 i bilaga 1:1 framgår bl.a. att nettoeffekterna av den totala omflyttningen i landet under perioden 1988–1993 varit positiva för samtliga län och riksområden. En förklaring till detta utgör nettoinvandringen, vilken för åtskilliga län och landsändar mer än väl uppvägt de flyttningsunderskott som uppstått genom den inrikes omflyttningen.

De största flyttningsöverskotten relativt sett uppvisar *Sydsverige* och *Östra Mellansverige* medan *Småland med öarna* och *Mellersta Norrland* haft de minsta överskotten under perioden 1990–1993. Jämfört med perioden 1988–1989 har flyttningsöverskotten minskat markant i hälften av riksområdena. Undantag utgör dock i detta fall *Stockholms län, Östra Mellansverige, Sydsverige* samt *Norra Norrland* som haft ungefär lika stora överskott relativt sett.

TABELL 2 : TOTALA FLYTTNINGSÖVERSKOTT FÖR RIKS- OCH STÖDOMRÅDEN UNDER PERIODEN 1988 - 2000

RIKSOMRÅDE/ STÖDOMRÅDE	Totalt flyttningsöverskott per år 1988-1989	%	1990-1993	%	Prognos per år* 1994-2000	%
Stockholms län(AB)	3987	0,25%	4892	0,30%	3623	0,21%
Östra Mellansverige(CDETU)	6081	0,43%	6359	0,44%	3137	0,21%
Småland med öarna(FGHI)	3695	0,48%	1023	0,13%	-998	-0,13%
Sydsverige(KLM)	7799	0,66%	6822	0,56%	5085	0,41%
Västsverige(NOPR)	8456	0,51%	5321	0,31%	3029	0,17%
Bergslagen(SWX)	4177	0,49%	1666	0,19%	126	0,01%
Mellersta Norrland(YZ)	954	0,24%	431	0,11%	455	0,11%
Norra Norrland(ACBD)	1695	0,33%	1281	0,25%	-771	-0,15%
Stödområde 1	-152	-0,08%	-324	-0,17%	-228	-0,12%
Stödområde 2	2292	0,54%	-44	-0,01%	-96	-0,02%
Stödområde 1 + 2	2140	0,34%	-368	-0,06%	-324	-0,05%
Utanför stödomr.1 + 2	34703	0,45%	28160	0,36%	15965	0,20%
RIKET	36843	0,44%	27792	0,33%	13686	0,16%

Anm. I tabellen har endast hela kommuner hänförts till resp stödområde.
*Enligt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993.
Källor : Befolkningsstatistik(SCB) Uppgifterna för år 1993 är preliminära.

För stödområdena har omflyttningen under perioden 1988–1993 inneburit ett visst överskott. Stödområde 1 har dock under båda perioderna 1988–1989 och 1990–1993 haft ett mycket svagt underskott. Under den senare perioden har stödområde 2 i stort sett haft balans mellan in- och utflyttningsströmmarna. Utanför stödområdet har överskotten endast minskat något mellan de båda perioderna.

Ser man till omflyttningarnas effekter för länen kan konstateras att storstadslänen haft ungefär lika stora överskott under båda perioderna 1988–1989 och 1990–1993 medan överskotten minskat för såväl skogslänen som gruppen övriga län.

När det gäller enskilda län så har *Uppsala* och *Hallands län* haft de klart största överskotten under perioden 1990–1993 med omkring en procent per år. I flera län har överskotten reducerats så mycket att de nästan försvunnit helt. Inom denna grupp återfinns *Jönköpings, Gotlands, Skaraborgs, Västmanlands, Gävleborgs, Västernorrlands* samt *Norrbottens län* (se tabell 2 i bilaga 1:1).

På lokal nivå kan vidare noteras att ett drygt 80-tal kommuner haft flyttningsunderskott under perioden 1990–1993. De största underskotten har *Laxå, Oxelösunds, Upplands-Bro, Hofors, Sundbybergs, Upplands-Väsbys, Hällefors, Jokkmokks, Markaryds, Danderyds* och *Kiruna kommuner* haft där minskningen varierat mellan 1,0 och 1,9 % per år (se tabell 2 i bilaga 1:2 samt figur 5 i bilaga 1:3).

Länsstyrelsernas prognoser för de totala flyttningseffekterna under perioden 1994–2000 innebär att överskotten väntas minska inom de flesta riksområden och i *Småland med öarna* och *Norra Norrland* för-

bytas till svaga underskott. De största överskotten väntas uppstå i *Sydsverige*. Inom stödområde 1 och 2 väntas inga större förändringar ske jämfört med perioden 1990-1993 utan båda områdena beräknas få mycket svaga underskott. För flertalet län väntas en omsvängning i mindre gynnsam riktning. I *Jönköpings, Kronobergs, Gotlands, Skaraborgs, Värmlands* och *Norrbottens län* beräknas dessutom mer svaga flyttningsunderskott uppstå. De största överskotten beräknas *Uppsala, Kristianstads, Malmöhus* samt *Göteborgs- och Bohus län* få.

2.2.1 Den inrikes omflyttningens effekter

Den inrikes omflyttningen kan sägas återspegla de regionalpolitiska problemen väsentligt bättre än den totala omflyttningen eftersom nettoinvandringen huvudsakligen består av flyktingar. Under de senaste åren uppvisar flera landsändar flyttningsförluster som följd av den inrikes omflyttningen. De största underskotten relativt sett under perioden 1990-1993 har *Mellersta Norrland* och *Småland med öarna* haft. Därefter följer *Bergslagen* med ett något mindre underskott medan övriga riksområden med underskott haft mycket små sådana. Det kan även vara värt att uppmärksamma att även *Stockholms län* i stort sett haft balans mellan in- och utflyttningen. Den enda landsända som haft ett mer nämnvärt överskott genom den inrikes omflyttningen är *Sydsverige* med ca 3 000 personer per år (se tabell 3).

TABELL 3 : INRIKES FLYTTNINGSÖVERSKOTT FÖR RIKS- OCH STÖDOMRÅDEN UNDER PERIODEN 1988 - 1993

RIKSOMRÅDE/ STÖDOMRÅDE	Inrikes flyttningsöversöverskott per år 1988-1989	%	1990-1993	%
Stockholms län(AB)	-3301	-0,21%	-217	-0,01%
Östra Mellansverige(CDETU)	-294	-0,02%	248	0,02%
Småland med öarna(FGHI)	-605	-0,08%	-2014	-0,26%
Sydsverige(KLM)	2675	0,22%	3660	0,30%
Västsverige(NOPR)	2128	0,13%	1155	0,07%
Bergslagen(SWX)	288	0,03%	-1404	-0,16%
Mellersta Norrland(YZ)	-506	-0,13%	-1126	-0,28%
Norra Norrland(ACBD)	-385	-0,08%	-302	-0,06%
Stödområde 1	-1236	-0,64%	-968	-0,50%
Stödområde 2	-1124	-0,26%	-2644	-0,61%
Stödområde 1 + 2	-2359	-0,38%	-3612	-0,58%
Utanför stödområde 1 + 2	2359	0,03%	3612	0,05%
RIKET	0	0,00%	0	0,00%

Anm. I tabellen har endast hela kommuner hänförts till resp stödområde.
Källor : Befolkningsstatistik(SCB) Uppgifterna för år 1993 är preliminära.

För stödområdena 1 och 2 har omflyttningen inom landet under perioden 1990-1993 inneburit underskott av förhållandevis likartad

storlek relativt sett. Fyttningsunderskottet har legat kring minus en halv procent per år. Utanför stödområdena har omflyttningen inte påverkat invånarantalet nämnvärt. Jämfört med utvecklingen under perioden 1988-1989 har underskotten mer än fördubblats i stödområde 2 medan underskottet i stödområde 1 minskat något. Utanför stödområdet har ett mycket litet överskott inte förändrats nämnvärt (se tabell 3).

Ser man till den inrikes omflyttningens effekter för länen så har denna medfört underskott för hela arton av dessa under perioden 1990-1993. I omkring hälften av dessa är dock underskotten mycket små. De största underskotten relativt sett har *Västernorrlands, Jönköpings, Örebro* och *Västmanlands län* haft med omkring 0,3-0,4 % per år. Bland länen med överskott har *Hallands, Uppsala* och *Malmöhus län* haft de klart största överskotten. Ser man på länen gruppvis kan konstateras att de sju s.k. skogslänen haft ett flyttningsunderskott med 0,2 % per år medan storstadslänen haft ett mycket litet överskott och gruppen övriga län i stort sett haft balans mellan in- och utflyttningen (se tabell 3 i bilaga 1:1).

På lokal nivå kan vidare noteras att omkring 110 av totalt 286 kommuner haft flyttningsunderskott som en följd av omflyttningen inom landet under perioden 1990-1993. De största underskotten av denna typ har *Oxelösunds, Laxå, Hofors, Hallstahammars, Ragunda, Lycksele, Degerfors, Filipstads, Markaryds, Surahammars, Hällefors, Upplands-Bro* samt *Dals-Eds kommuner* haft med en årlig minskning på 1,5-3,2 % (se figur 6 i bilaga 1:3).

2.2.2 Nettoinvandringens regionala effekter

Som tidigare konstaterats har nettoinvandringen för många delar av landet helt eller delvis balanserats av de underskott som uppstått genom omflyttningen inom landet. Detta kan dock samtidigt sägas delvis dölja de regionalpolitiska problemen inom dessa delar eftersom nettoinvandringen huvudsakligen består av flyktingar och således inte arbetsmarknadsbetingad.

Från ett regionalt perspektiv kan rent allmänt konstateras att nettoinvandringen varit förhållandevis jämnt fördelad över landet, vilket naturligtvis främst beror på att dennas omfattning och fördelning är politiskt beslutad. I samtliga av ovannämnda åtta riksområden eller landsändar har nettoinvandringen uppgått till omkring 0,3-0,4 % per år under perioden 1990-1993. Nettoinvandringen till länen har samtidigt varierat mellan 0,2-0,5 % årligen. Den största nettoinvandringen relativt sett har *Uppsala och Örebro län* haft och den minsta *Gotlands, Älvsborgs, Skaraborgs* och *Norrbottens län* (se tabell 4).

TABELL 4 : UTRIKES FLYTTNINGSÖVERSKOTT FÖR RIKS- OCH STÖDOMRÅDEN UNDER PERIODEN 1988 - 1993

RIKSOMRÅDE/ STÖDOMRÅDE	Utrikes flyttningsöverskott per år 1988-1989	%	1990-1993	%
Stockholms län(AB)	7288	0,45%	5109	0,31%
Östra Mellansverige(CDETU)	6375	0,45%	6111	0,42%
Småland med öarna(FGHI)	4300	0,56%	3036	0,39%
Sydsverige(KLM)	5124	0,43%	3162	0,26%
Västsverige(NOPR)	6328	0,38%	4166	0,25%
Bergslagen(SWX)	3890	0,46%	3070	0,36%
Mellersta Norrland(YZ)	1460	0,37%	1557	0,39%
Norra Norrland(ACBD)	2080	0,41%	1582	0,31%
Stödområde 1	1084	0,56%	645	0,33%
Stödområde 2	3415	0,80%	2600	0,60%
Stödområde 1 + 2	4499	0,72%	3245	0,52%
Utanför stödomr.1 + 2	32344	0,42%	24551	0,31%
RIKET	36843	0,44%	27792	0,31%

Anm. I tabellen har endast hela kommuner hänförts till resp stödområde.
Källor : Befolkningsstatistik(SCB)Uppgifterna för år 1993 är preliminära.

För stödområdenas del kan noteras att stödområde 1 och 2 haft större överskott relativt sett än övriga riket under perioden 1988–1993. Under perioden 1990–1993 har stödområde 1 haft en nettoinvandring i nivå med övriga riket medan denna till stödområde 2 varit dubbelt så stor. Samtidigt kan noteras att detta inneburit att större delen av det inrikes underskott som stödområde 1 haft kan sägas ha balanserats av genom nettoinvandringen. Stödområde 2 har haft i det närmaste balans mellan det inrikes flyttningsunderskottet och nettoinvandringen (se tabell 4).

Nettoinvandringens förhållandevis jämna regionala fördelning tenderar dock delvis att upphävas av att en betydande s.k. sekundärinvandring förekommer genom att invandrare efter en tid i landsorten flyttar till storstadsregionerna (se även tabell 4 i bilaga 1:1 och figur 7 i bilaga 1:3).

2.3 Födelseöverskottens betydelse för befolkningsutvecklingen

Skillnaden mellan antalet födda och antalet avlidna dvs. födelseöverskottet återspeglar bl.a. den åldersstruktur som finns i olika delar av landet. Många av de regionalpolitiskt prioriterade områdena kännetecknas av att de under lång tid haft en betydande nettoutflyttning av främst yngre människor. Detta har i sin tur medfört en åldersstruktur, med en förhållandevis hög andel äldre människor, vilken ofta inneburit att dessa områden har födelseunderskott. Dessa underskott förstärker den negati-

va påverkan som de inrikes omflyttningarna har i befolkningshänseende för dessa områden.

Sedan år 1983 har en kraftig ökning av de s.k. födelsetalen dvs. antalet födda per kvinna i de flesta delar av landet medverkat till att födelseunderskotten minskat kraftigt eller upphört helt i många av dessa områden. Områden som redan tidigare hade överskott har fått dessa kraftigt förstärkta. Under år 1993 har dock födelsetalen minskat jämfört med år 1992 men de ligger ändå med ett värde på 2,0 födda barn per kvinna kvar på en förhållandevis hög nivå jämfört med andra länder i Väst- och Sydeuropa.

Under perioden 1990–1993 har sju av åtta riksområden haft födelseöverskott och det är endast *Mellersta Norrland* dvs. *Västernorrlands* och *Jämtlands län* som inte har haft något nämnvärt överskott. De största födelseöverskotten har *Stockholms län* haft bland dessa riksområden med 0,6 % per år eller ca 9 300 personer (se tabell 5).

TABELL 5 : FÖDELSEÖVERSKOTT FÖR RIKS- OCH STÖD-OMRÅDEN UNDER PERIODEN 1988 - 1993

RIKSOMRÅDE/ STÖDOMRÅDE	FÖDELSEÖVERSKOTT PER ÅR 1988-1989	%	1990-1993	%
Stockholms län(AB)	7647	0,48%	9267	0,57%
Östra Mellansverige(CDETU)	3276	0,23%	4857	0,34%
Småland med öarna(FGHI)	1025	0,13%	1853	0,24%
Sydsverige(KLM)	1623	0,14%	2595	0,21%
Västsverige(NOPR)	5011	0,30%	6628	0,39%
Bergslagen(SWX)	-358	-0,04%	478	0,06%
Mellersta Norrland(YZ)	-159	-0,04%	-41	-0,01%
Norra Norrland(ACBD)	1549	0,31%	1831	0,36%
Stödområde 1	-56	-0,03%	-70	-0,04%
Stödområde 2	-1113	-0,26%	-871	-0,20%
Stödområde 1 + 2	-1169	-0,19%	-941	-0,15%
Utanför stödomr.1 + 2	20782	0,27%	28408	0,36%
RIKET	19614	0,23%	27467	0,32%

Anm. I tabellen har endast hela kommuner hänförts till resp stödområde.
Källor : Befolkningsstatistik(SCB) Uppgifterna för år 1993 är preliminära.

Ser man till stödområdena så är det främst stödområde 2 som haft mer nämnvärda födelseunderskott under de senaste åren medan stödområde 1 haft ett mycket litet underskott. Området utanför stödområdena har haft födelseöverskott som varit ungefär dubbelt så stort som underskottet i stödområde 2 (se tabell 5).

För länens del har de senaste åren inneburit att de flesta län haft födelseöverskott. Inte något län har under perioden 1990–1993 haft ett mer nämnvärt underskott i detta hänseende. Under perioden 1988–1989 hade sju län om än små så dock underskott. De största födelseöverskotten under de senaste åren har *Uppsala* och *Stockholms län* haft med ca 0,6 % per år. *Gävleborgs, Västernorrlands* och *Jämtlands län* ligger

i detta hänseende sämst till bland länen med varken mer nämnvärda över- eller underskott (se tabell 5 i bilaga 1:1).

På lokal nivå har dock åtskilliga kommuner även under perioden 1990–1993 haft betydande födelseunderskott. Totalt rör det sig om ett 80-tal av landets 286 kommuner som haft dylika underskott. De största underskotten har *Åsele, Bjurholms, Vansbro, Kramfors, Munkfors, Bergs, Ragunda, Sorsele, Torsby, Strömsunds, Högsby, Vindelns* samt *Överkalix kommuner* haft med 0,5–0,8 % per år (se figur 8 i bilaga 1:3).

3 Sysselsättningsutvecklingen

3.1 Sysselsättningsutvecklingen totalt sett

Under perioden 1987–1991 minskade den totala sysselsättningen i landet med ca 24 000 personer eller med ca 0,1 % per år. Sysselsättningsutvecklingen varierade kraftigt mellan olika delar av landet under denna period. Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar, vilka är av s.k. stickprovskaraktär, har antalet sysselsatta minskat med ca 428 000 personer eller med ca 10 % mellan det 3:e kvartalet 1991 och 1993. Den kraftiga sysselsättningsminskning som skett efter år 1991 och som drabbat många regioner hårt kan dock ännu ej belysas med någon heltäckande och tillförlitlig statistik.

För de åtta riksområdenas del innebar sysselsättningsutvecklingen under perioden 1987–1991 en mycket svag tillväxt endast i *Stockholms län* och *Sydsverige* medan antalet sysselsatta i de övriga sex områdena antingen stagnerade eller minskade. Den svagaste sysselsättningsutvecklingen hade *Mellersta* och *Norra Norrland* med en årlig minskning med ca 0,4 % (se tabell 6).

TABELL 6 : TOTAL SYSSELSÄTTNINGSUTVECKLING UNDER PERIODEN 1986 - 2000

RIKSOMRÅDEN/ STÖDOMRÅDEN	TOTALT ANTAL SYSSELSATTA 1986	1991	andel riket(%)	2000	% per år : 1987-1991	1992-2000
Stockholms län(AB)	916018	919460	21	954400	0,1	0,4
Östra Mellansverige(CDETU)	701878	695205	16	696090	-0,2	0
Småland med öarna(FGHI)	390916	387965	9	376487	-0,2	-0,3
Sydsverige(KLM)	584695	586971	14	575088	0,1	-0,2
Västsverige(NOPR)	849665	845363	20	845159	-0,1	0
Bergslagen(SWX)	417516	409730	10	395920	-0,4	-0,4
Mellersta Norrland(YZ)	196309	192016	4	180647	-0,4	-0,7
Norra Norrland(ACBD)	256017	252558	6	239655	-0,3	-0,6
Stödområde 1	88588	82246	2	77110	-1,5	-0,7
Stödområde 2	199202	188948	4	177047	-1,1	-0,7
Stödområde 1 + 2	287790	271194	6	254157	-1,2	-0,7
Tillfälligt stödområde	228590	217258	5	203737	-1	-0,7
Utanför stödområde 1 + 2	4025224	4012435	94	4003389	-0,1	0
RIKET	4313014	4289268	100	4263446	-0,1	-0,1

Anm. I tabellen har endast hela kommuner hänförts till resp stödområde.
Källor: ÅRSYS för år 1986 och 1991(SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993 (UMDAC).(Avser såväl hel- som deltidssysselsatta . Detta gäller samtliga tabeller i bilagan som baseras på dessa källor).

Ser man till utvecklingen inom stödområdena så minskade antalet sysselsatta kraftigast inom stödområde 1 men även stödområde 2 hade en avsevärd minskning. Inom det tillfälliga stödområdet och i området utanför stödområdena stagnerade i stort sett antalet sysselsatta kring 1986 års nivå. Minskningen inom stödområdet 1 uppgick till ca 6 300 personer eller ca 1,5 % per år och i stödområde 2 till ca 10 300 personer eller ca 1,1 % per år (se tabell 6).

För länens del innebar utvecklingen under perioden 1987-1991 en minskad total sysselsättning i 16 av 24 län. Den största minskningen relativt sett skedde i *Älvsborgs, Värmlands, Västmanlands, Gävleborgs, Västernorrlands* och *Norrbottens län* med drygt en halv procent årligen. Även *Södermanlands, Gotlands* och *Blekinge län* hade en markant nedgång av antalet sysselsatta. Den mest gynnsamma utvecklingen under denna period hade *Uppsala* och *Hallands län* med en årlig tillväxt med drygt en halv procent (se tabell 6 i bilaga 1:1 samt figur 9 i bilaga 1:3).

Skillnaderna i sysselsättningsutveckling blir än mer markanta om man studerar denna inom olika lokala arbetsmarknader. Inom 70 av totalt 111 olika arbetsmarknader* minskade sysselsättningen under perioden 1987-1991. Endast omkring 30 lokala arbetsmarknader hade en viss tillväxt av antalet sysselsatta. Den största minskningen relativt sett hade i nämnd ordning *Hällefors, Jokkmokks, Gällivares, Pajalas, Kristinehamns, Sorseles, Arvidsjaurs, Arjeplogs, Bengtsfors, Munkfors, Årjängs,*

Ånges, Flens, Hagfors, Härnösands, Åseles, Karlskogas, Ludvikas, Vilhelminas, Markaryds, Hofors, Sollefteås, Strömsunds och *Storumans lokala arbetsmarknader*. Den årliga minskningen bland dessa varierade mellan 1,4 % och 3,7 %. Bland de lokala arbetsmarknader som hade en viss sysselsättningstillväxt var det endast i ett fall som den årliga tillväxten översteg 1 %, nämligen i *Haparanda* (se figur 10 i bilaga 1:3. När det gäller sysselsättningsutvecklingen i enskilda kommuner hänvisas till tabell 3 i bilaga 1:2).

Länsstyrelsernas sysselsättningsprognoser från våren 1993 innebär för landet som helhet en årlig minskning med 0,1 % under perioden 1992-2000. Antalsmässigt betyder detta ett sysselsättningsbortfall med ca 26 000 personer.

På regional nivå innebär dessa prognoser en klar tillväxt av sysselsättningen i *Stockholms län* medan övriga riksområden väntas få en stagnerande eller minskad sysselsättning. Minskningen väntas relativt sett bli störst i *Mellersta* och *Norra Norrland* med en årlig minskning med ca 0,7 % per år. Antalsmässigt betyder detta ett sysselsättningsbortfall med sammanlagt ca 11 000 resp. ca 13 000 personer. I *Stockholms län* väntas antalet sysselsatta öka med ca 0,7 % per år. Antalsmässigt betyder detta ett sysselsättningsbortfall med sammanlagt ca 11 000 resp. ca 13 000 personer. I *Stockholms län* väntas antalet sysselsatta öka med sammanlagt ca 35 000 personer (se tabell 6).

För stödområdenas del innebär länsstyrelsernas prognoser för perioden 1992-2000 en likartad årlig sysselsättningsminskning med 0,7 %. Sammantaget för hela perioden innebär detta ett sysselsättningsbortfall med ca 5 000 personer i stödområde 1 och med ca 12 000 personer inom stödområde 2. Inom det tillfälliga stödområdet beräknas antalet sysselsatta minska med närmare 14 000 personer. Utanför stödområdena väntas antalet sysselsatta stagnera kring 1991 års nivå (se tabell 6).

3.2 Jord- och skogsbruket

De ca 120 000 personer som är sysselsatta inom jord- och skogsbruket svarar för endast ca 3 % av landets totala sysselsättning. Likafullt har denna sektor en förhållandevis stor regionalpolitisk idssysselsättning vid sidan om annan verksamhet.

Under perioden 1987-1991 har sysselsättningen inom jord- och skogsbruket minskat med ca 10 % per år eller med sammanlagt ca 81 000 personer. Denna minskningstakt är mycket kraftig jämfört med den inom övriga näringsgrenar. Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar har antalet sysselsatta inom denna sektor minskat med ca 7 000 personer eller med ca 5 % mellan det 3:e kvartalet 1991 och 1993.

* Enligt en av SCB 1990-09-13 redovisad avgränsning som bygger på faktiska pendlingsströmmar mellan kommuerna år 1988. Samliga kommuner har i denna avgränsning hänförts till någon lokal arbetsmarknad. Flertalet kommuner i norra och mellersta Sverige utgör en egen lokal arbetsmarknad beroende på att pendlingen till/från dessa inte är särskilt omfattande.

TABELL 7 : SYSSELSÄTTNINGSUTVECKLING INOM JORD-OCH SKOGSBRUK INOM RIKS- OCH STÖDOMRÅDEN UNDER PERIODEN 1986 - 2000

RIKSOMRÅDEN/ STÖDOMRÅDEN	Antal sysselsatta inom jord-o.skogsbruk 1986	1991	and.tot. syss.(%)	2000	% per år : 1987-1991	1992-2000
Stockholms län(AB)	6240	4548	0,5	3500	-6,1	-2,9
Östra Mellansverige(CDETU)	34394	21571	3,1	20404	-8,9	-0,6
Småland med öarna(FGHI)	31876	17897	4,6	20400	-10,9	1,5
Sydsverige(KLM)	31171	20451	3,5	17089	-8,1	-2
Västsverige(NOPR)	42236	23842	2,8	23072	-10,8	-0,4
Bergslagen(SWX)	24889	14737	3,6	12728	-10	-1,6
Mellersta Norrland(YZ)	14313	8037	4,2	6976	-10,9	-1,6
Norra Norrland(ACBD)	15767	8503	3,4	7170	-11,6	-1,9
Stödområde 1	8751	4623	5,6	3850	-12	-2
Stödområde 2	18608	10281	5,4	8494	-11,2	-2,1
Stödområde 1 + 2	27359	14904	5,5	12344	-11,4	-2,1
Tillfälligt stödområde	14846	7926	3,6	7288	-11,8	-0,9
Utanför stödområde 1 + 2	173527	104410	2,6	98755	-9,7	-0,6
RIKET	200886	119586	2,8	111339	-9,9	-0,8

Anm. I tabellen har endast hela kommuner hänförts till resp stödområde.
Källor: ÅRSYS för år 1986 och 1991(SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993 (UMDAC)

Regionalt fördelat har antalet sysselsatta inom sektorn minskat relativt likartat inom riksområdena under perioden 1987–1991. Minskningen har dock varit något större relativt sett inom stödområdena än i området utanför dessa. Bland länen har *Kronobergs, Göteborgs- och Bohus* samt *Älvsborgs län* haft den största minskningen inom sektorn med ca 13 % per år. Den minst ogynnsamma utvecklingen har *Malmöhus län* haft med en årlig minskning med drygt en halv procent (se tabell 7 och tabell 7 i bilaga 1:1).

Länsstyrelsernas prognoser innebär för landet som helhet att antalet sysselsatta inom jord- och skogsbruket kommer att minska med knappt en procent per år under perioden 1992–2000. Detta är en väsentligt lägre minskningstakt än under perioden 1987–1991. Sammantaget väntas antalet sysselsatta fram till sekelskiftet minska med ca 8 000 personer.

Inom stödområdena väntas minskningen relativt sett bli drygt tre gånger så stor som i området utanför dessa. Bland länen uppvisar *Västmanlands län* den klart ogynnsammaste prognosen med en årlig minskning inom sektorn med drygt 4 % (se tabell 7).

3.3 Tillverkningsindustrin

År 1991 svarade tillverkningsindustrin för ca 21 % av den totala sysselsättningen i landet. Under perioden 1987–1991 minskade antalet sysselsatta inom sektorn med knappt två procent per år eller med sammanlagt ca 34 000 personer. Den kraftiga lågkonjunktur som inträffat efter år

1991 har inneburit att ett mycket stort antal industriarbetsplatser försvunnit. Enligt SCB:s arbetskrafts- undersökningar har industrisysselsättningen minskat med ca 16 % eller med ca 151 000 peroner mellan det 3:e kvartalet år 1991 resp 1993. Om denna skattning skulle visa sig vara riktig innebär detta att antalet sysselsatta inom industrisektorn minskat med ca 185 000 arbetstillfällen sedan år 1986. Endast omkring var fjärde sysselsatt inom sektorn är kvinna.

Ser man till industrisysselsättningens regionala utveckling under perioden 1987-1991 kan bl.a. konstateras att denna minskat klart i samtliga riksområden. *Östra Mellansverige, Västsverige* och *Bergslagen* har haft en något större minskning än övriga riksområden (se tabell 8).

TABELL 8 : SYSSELSÄTTNINGSUTVECKLING INOM TILLVERKNINGSINDUSTRI M.M. INOM RIKS- OCH STÖDOMRÅDEN UNDER PERIODEN 1986 - 2000

RIKSOMRÅDEN/ STÖDOMRÅDEN	Antal sysselsatta inom tillverkningsindustri				% per år :	
	1986	1991	and.tot. syss.(%)	2000	1987-1991	1992-2000
Stockholms län(AB)	130959	121469	13,2	118800	-1,5	-0,2
Östra Mellansverige(CDETU)	183708	165761	23,8	162740	-2	-0,2
Småland med öarna(FGHI)	116393	109668	28,3	101815	-1,2	-0,8
Sydsverige(KLM)	140280	130402	22,2	130482	-1,4	0
Västsverige(NOPR)	216681	196584	23,3	192038	-1,9	-0,3
Bergslagen(SWX)	109067	97658	23,8	90337	-2,2	-0,9
Mellersta Norrland(YZ)	39601	36591	19,1	31326	-1,6	-1,7
Norra Norrland(ACBD)	49451	46677	18,5	43050	-1,1	-0,9
Stödområde 1	16879	16106	19,6	14405	-0,9	-1,2
Stödområde 2	57478	49361	26,1	44706	-3	-1,1
Stödområde 1 + 2	74357	65467	24,1	59111	-2,5	-1,1
Tillfälligt stödområde	72585	63461	29,2	55192	-2,7	-1,5
Utanför stödområde 1 + 2	911783	838273	20,9	810247	-1,7	-0,4
RIKET	**986140**	**904810**	**21,1**	**870588**	**-1,7**	**-0,4**

Anm. I tabellen har endast hela kommuner hänförts till resp stödområde.
Källor: ÅRSYS för år 1986 och 1991(SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993 (UMDAC)

Inom stödområdena har industrisysselsättningen minskat mest inom stödområde 2 och i det tillfälliga stödområdet medan nedgången inom stödområde 1 endast varit hälften så stor som i landet som helhet.

Sammantaget för perioden 1987-1991 har antalet industrisysselsatta minskat med omkring 8 000 resp. 9 000 inom stödområde 2 resp. det tillfälliga stödområdet. Inom stödområde 1 har minskningen varit ca 800 personer (se tabell 8).

Industrisysselsättningen har minskat i samtliga län under perioden 1987-1991. Några län uppvisar dock en något mer dämpad minskning nämligen *Kristianstads, Skaraborgs* och *Jämtlands län*. Den största minskningen relativt sett har *Södermanlands, Älvsborgs, Västmanlands* och *Kopparbergs län* haft (se tabell 8 i bilaga 1:1 samt figur 12 i bilaga 1:3).

På en lägre regional nivå kan noteras att 94 av totalt 111 lokala arbetsmarknader fått en minskad industrisysselsättning under perioden 1987-1991. Den största minskningen relativt sett har i nämnd ordning skett i *Vilhelminas, Ludvikas, Hällefors, Malungs, Kristinehamns, Flens, Kramfors, Borås, Eskilstunas, Söderhamns, Sollefteås, Karlskogas, Munkfors, Storumans, Hofors, Lyckseles, Arvikas, Västerås, Bengtsfors, Bollnäs, Doroteas, Västerviks, Köpings* och *Lindesbergs lokala arbetsmarknader*. Minskningen bland dessa varierar mellan 2,5-10,5 % per år. Endast i 14 lokala arbetsmarknader har denna sektors sysselsättning ökat. Dessa är *Haparandas, Pajalas, Strömsunds, Vimmerbys, Torsbys, Gotlands, Vansbros, Överkalix, Umeås, Åseles, Hyltes, Övertorneås, Tidaholms* samt *Gnosjös lokala arbetsmarknader* (se figur 13 i bilaga 1:3).

Länsstyrelsernas prognoser för industrisektorns sysselsättning under perioden 1992-2000 innebär för landet som helhet en årlig minskning med 0,4 %, vilket endast är omkring en fjärdedel av den minskning som skett under perioden 1987-1991. Prognoserna innebär således en väsentligt mer dämpad utveckling än tidigare.

För de olika landsändar som de åtta riksområdena representerar, innebär länsstyrelsernas prognoser en oförändrad industrisysselsättning i *Sydsverige* medan de övriga sju väntas få en minskad dylik. Den klart största minskningen förutses ske i *Mellersta Norrland* med en årlig minskning av industrisysselsättningen med närmare 2 %. Sammantaget väntas omkring drygt 5 000 färre bli sysselsatta inom sektorn kring sekelskiftet i denna del av landet (se tabell 8).

För stödområdenas del innebär prognoserna en likartad minskning inom stödområde 1 och 2 med en årlig nedgång med drygt en procent medan de tillfälliga stödområdena beräknas få en något större minskning. Utanför stödområdena emotses en väsentligt mer dämpad minskning av industrisysselsättningen. Jämfört med utvecklingen under perioden 1987-1991 innebär detta en något förstärkt minskningstakt i stödområde 1 medan denna väntas bli väsentligt reducerad inom stödområde 2 resp. det tillfälliga stödområdet (se tabell 8).

Flertalet län beräknas få en minskad industrisysselsättning. Bland länen väntas *Kalmar* och *Västernorrlands län* få en väsentligt större minskning av industrisysselsättningen än övriga län. *Östergötlands, Jönköpings, Kristianstads* och *Hallands län* beräknas få en svag tillväxt av sektorns sysselsättning. I *Malmöhus, Göteborgs och Bohus* och *Västernorrlands län* väntas inte sektorns sysselsättning förändras nämnvärt (se tabell 8 i bilaga 1:1 samt figur 12 i bilaga 1:3).

3.3.1 Sysselsättningsutvecklingen inom olika industribranscher

Av tabell 9 framgår hur sysselsättningen varit inom olika industribranscher inom och utanför stödområdena under perioden 1987-1991 samt vad länsstyrelsernas prognoser sammanräknade innebär för sysselsättningsutvecklingen inom dessa branscher fram t.o.m. år 2000. Under perioden 1987-1991 minskade sysselsättningen inom samtliga av de

redovisade branscherna. Minskningen var störst inom *varvs-* och *tekoindustrin* med ca 8 % per år och därefter följde järn- och stålindustrin med ca 4 % per år. Eftersom dessa branscher är lokaliserade till vissa regioner har de regionalpolitiska effekterna av denna utveckling varit avsevärda. Däremot finns inte de senaste årens kraftiga utslagning av industriarbetsplatser med i dessa siffror varför mer aktuell statistik sannolikt kommer att visa på mycket negativa sysselsättningseffekter för många regioner.

TABELL 9 : SYSSELSÄTTNINGSUTVECKLINGEN INOM OLIKA INDUSTRIBRANSCER INOM STÖDOMRÅDEN OCH RIKET UNDER PERIODEN 1987 - 1991

BRANSCH	ANTAL SYSS. RIKET TOT. 1991	ANDEL AV IND. (%)	ÅRLIG SYSS.FÖRÄNDRING (%) 1987-1991 St.omr.1	St.omr. 2	Övr.riket	Riket tot.	Prognos: 1992-2000 Riket tot.
Gruvor o.mineralind.	10983	1%	-2,5	-15,5	-0,9	-3,2	-2,6
Skyddad livsmedels.	59083	7%	-6,6	-1,9	-0,2	-0,3	-1,1
Konkurrens.livsmed.	21889	2%	28,4	18,8	-1,6	-1,2	-0,5
Teko	26732	3%	-2,9	-2,3	-8,2	-7,9	-2
Trävaru	68876	8%	-1,9	-2	-1,4	-1,5	-0,7
Massa.papp.	55755	6%	-2,8	-5	-0,2	-0,6	-0,7
Grafisk	67565	7%	1,6	0,9	-0,4	-0,3	0,1
Kemi,petroleum	46891	5%	5,2	-8,1	-1,2	-1,3	-1,2
Gummi,plast	25073	3%	8,7	-4,5	-2,6	-2,6	0,3
Jord-o.sten.	23596	3%	9,3	-0,8	-1	-0,9	0
Järn,stål-o.metall	39105	4%	8,7	-5,5	-4,1	-4,4	-1,5
Metallvaru	101315	11%	1,2	-0,3	-2,2	-2	-0,8
Maskin	113490	13%	0,9	0,9	-2,5	-2,3	0,6
Elektro	75331	8%	21,9	-7,5	-0,8	-1,2	0,5
Varvs	8184	1%	7,8	-14,1	-8,8	-8,8	-0,3
Övr.transp.	97885	11%	-1,9	1,8	-0,3	-0,3	-0,6
Instrument,annan tillv.	19965	2%	-8,3	2,9	-1,4	-1,4	1,7
Industrisektorn totalt	904810	100%	-0,9	-3	-1,7	-1,7	-0,4

Källor : ÅRSYS för åren 1986 och 1991 (SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993

Av tabellen framgår även att sysselsättningen inom de olika branscherna haft en väsentligt annorlunda utveckling inom stödområde 1 och 2 än utanför dessa områden. Man bör dock i detta sammanhang vara uppmärksam på att vissa branscher inom stödområdena sysselsätter så få personer att även mindre förändringar ger ett stort relativt utslag.

Länsstyrelsernas prognoser över sysselsättningsutvecklingen inom olika branscher har dock delvis hunnit beakta en del av de senaste årens negativa sysselsättningsutveckling inom industrin. Sammantagna pekar dessa prognoser mot en klar stabilisering av sysselsättningsutvecklingen inom samtliga branscher. Den mest negativa utvecklingen väntas inom *gruv-* och *tekoindustrin* med en årlig minskning med 3 % resp. 2 % (se tabell 9).

3.3.2 Industrisysselsättningens regionala fördelning efter arbetsställenas storlek

Som framgår av tabell 9 i bilaga 1:1 återfinns endast omkring 4 % av de anställda inom arbetsställen med mindre än fem anställda. Skillnaderna mellan länens andelar varierar här mellan ca 2-6 % av den totala industrisysselsättningen.

Inom gruppen *arbetsställen med 5-49 anställda* återfinns drygt en femtedel av de industrisysselsatta. Inom denna grupp är de regionala variationerna betydligt större än bland de minsta arbetsställena. De högsta andelarna uppvisar typiska s.k. småföretagarlän som *Jämtlands, Jönköpings* och *Kronobergs län* med en andel kring 30 %. *Jämtlands län* har dock väsentligt färre industrisysselsatta än de båda övriga länen. Även *Hallands* och *Västerbottens län* har en förhållandevis hög andel sysselsatta inom denna storleksklass. Län med särskilt låga andelar är *Blekinge* och *Västmanlands län.*

Ser man till förhållandena när det gäller *arbetsställen med 50-199 anställda* så finns omkring en fjärdedel av landets industrisysselsatta vid sådana arbetsställen. Även för denna storleksklass är de regionala variationerna betydande. De högsta andelarna uppvisar *Jönköpings, Kronobergs, Kristianstads, Jämtlands* och *Västerbottens län* med omkring 35 %. *Jämtlands* extremt höga andel beror främst på att anställda från en högre storleksklass av sekretesskäl även inräknats här. Särskilt låga andelar industrisysselsatta inom storleksklassen uppvisar *Blekinge län* samt de båda storstadslänen *Stockholms* och *Malmöhus län.* Inom *storleksklassen 200-499 anställda* återfinns i landet som helhet omkring en femtedel av de industrisysselsatta. De regionala variationerna är något mindre för denna klass än för de båda tidigare. *Gotlands* och *Kronobergs läns* särskilt höga andelar förklaras till en del, liksom i fallet *Jämtland* tidigare, av att anställda från en högre storleksklass medräknats. Vid sidan om dessa båda län har *Västmanlands län* den högsta andelen med ca 26 %. Bland län som uppvisar särskilt låga andelar industrisysselsatta bland denna typ av arbetsställen är främst flera av de s.k. skogslänen.

Inom den största *storleksklassen med minst 500 anställda* arbetar knappt en tredjedel av de anställda inom gruv- och tillverkningsindustrin. Inom denna storleksklass är de regionala variationerna betydande. De högsta andelarna har *Blekinge, Göteborgs- och Bohus* samt *Gävleborgs län* med omkring 46 %. I dessa tre län finns således närmare varannan anställd inom industrin vid ett "stort" företag. Även *Uppsala* och *Skaraborgs län* har en förhållandevis hög andel sysselsatta vid denna typ av arbetsställen. *Stockholms, Östergötlands* och *Norrbottens län* kommer inte långt efter med en andel kring 37 %.

3.3.3 Tillverkningsindustrins struktur

Ett annat sätt att belysa industrins utveckling- och struktur är att studera denna utifrån den indelning i sektorer som redovisats av Vinell/Ohlsson. På en mer aggregerad nivå används följande fem sektorer: *skyddad-,*

arbetskraftsintensiv-, kapital-, kunskaps- samt *FoU-intensiv sektor.* Principerna bakom denna indelning i sektorer följer olika utrikeshandelsteorier som förklarar bestämningsfaktorerna till produkters/industriers skilda konkurrenskraft.

För att ge en viss regional belysning åt denna indelning av industrin redovisas i tabell 10 resp. sektors andel av den totala industrisysselsättningen inom olika riks- och stödområden år 1986 och 1991.

TABELL 10 : Andel sysselsatta inom tillverkningsindustrin (SNI 3)inom riks- och stödområden uppdelade på fem sektorer åren 1986 och 1991 (%)

RIKSOMRÅDE/ STÖDOMRÅDE	Andel sysselsatta inom tillverkningsindustrin inom fem sektorer (%)									
	Skyddad sekt.		Arbetsintensiv		Kapitalintensiv		Kunskapsinten.		FoU-intensiv	
	1986	1991	1986	1991	1986	1991	1986	1991	1986	1991
Stockholms län(AB)	28,8	29,5	12,8	11,4	5	5,4	21,9	17,8	27,8	30,1
Östra Mellansverige(CDETU)	18,6	18,8	19,7	18,1	11,6	11,3	27,8	30,4	17,8	16,3
Småland med öarna(FGHI)	20,4	23,5	38,9	38,5	6,6	5,4	28,8	27	3,6	4,2
Sydsverige(KLM)	27,2	29,5	32	29,7	9,6	9,8	22,7	21,3	5,7	7
Västsverige(NOPR)	19,2	20,7	28,5	26	8	9,2	35,7	35,2	5,6	5,8
Bergslagen(SWX)	17,6	18,6	22,6	22,9	31,7	30,2	19,4	19,2	6,1	5,7
Mellersta Norrland(YZ)	20,4	21,6	18,3	22,5	26,1	26,6	24,6	19,7	6	5,1
Norra Norrland(ACBD)	24,6	26,5	26,1	29,1	24,6	19,2	16,8	18,4	3,9	2,9
Stödområde 1	29,7	28,5	39,7	50,3	10,1	0,7	15,5	13,6	2,2	3
Stödområde 2	16,7	18,2	27,4	28,5	27,9	25,1	17,8	19,3	8,1	6,1
Stödområde 1 + 2	18,8	20,1	29,4	32,4	25	20,6	17,4	18,2	7,2	5,6
Utanför stödområde 1 + 2	22	23,4	25,1	23,8	11,5	11,5	27,3	26,4	10,8	11,2
RIKET	21,7	23,2	25,4	24,3	12,4	12,1	26,7	25,8	10,6	10,8

Anm. I tabellen har endast hela kommuner hänförts till resp stödområde.
Källor : ÅRSYS för resp år(SCB). Uppdelning på sektorer enligt Vinell/Ohlsson(UMDAC)

Som framgår av denna tabell är den s.k. *skyddade industrisektorn* av klart större betydelse i *Stockholms län* och i *Sydsverige* än i *Östra Mellansverige* och *Bergslagen*. Sektorn betyder vidare väsentligt mer i stödområde 1 än i stödområde 2 och även mer än i området utanför dessa båda stödområden.

Den *arbetskraftsintensiva sektorn* är klart störst inom riksområdet *Småland med öarna* med en andel på närmare 40 %. Denna sektor är knappt hälften så stor relativt sett i *Stockholms län* men även i *Östra Mellansverige* har den en förhållandevis liten betydelse för industrisysselsättningen. Inom stödområde 1 svarar sektorn för ungefär vartannat arbetstillfälle inom tillverkningsindustrin medan den i stödområde 2 och utanför stödområdena är av väsentligt mindre betydelse.

Den *kapitalintensiva sektorn* betyder mest inom riksområdena *Bergslagen* och *Mellersta Norrland* med en andel runt trettio procent. I *Stockholms län* och *Småland med öarna* svarar sektorn för endast omkring 5 % av industrisysselsättningen. Även i *Syd-* och *Västsverige* har denna sektor en förhållandevis liten betydelse. Ser man till stödområdena så betyder sektorn nästan ingenting alls för sysselsättningen inom

stödområde 1 medan stödområde 2 har mer än dubbelt så hög andel som området utanför stödområdena.

Sektorn som benämns *kunskapsintensiv* är störst inom riksområdena *Västsverige* och *Östra Mellansverige* med en andel på ca 35 % resp. 30 %. *Småland med öarna* har också en förhållandevis hög andel medan den för övriga riksområden ligger runt 20 %. Stödområde 1 har endast ca 14 % av områdets industrisysselsättning inom denna sektor medan andelen inom stödområde 2 ligger nära 20 %. Utanför stödområdet är andelen ytterligare något högre.

Den *FoU-intensiva sektorn* har klart störst betydelse inom riksområdet *Stockholms län* med en andel av industrisysselsättningen på ca 30 %. *Östra Mellansverige* intar en mellanställning med en omkring hälften så hög andel medan sektorn inom de övriga riksområdena endast svarar för en marginell del av industrisysselsättningen. Inom stödområdena har denna sektor mycket liten betydelse för sysselsättningen.

På en lägre regional nivå har de 111 lokala arbetsmarknader som tidigare använts i denna redovisning också grupperats efter andelen industrisysselsatta inom ovannämnda fem sektorer. En dylik gruppering visar bl.a. vilka lokala arbetsmarknader som hade högst andel industrisysselsatta inom resp. sektor år 1991.

Skyddad sektor: Följande lokala arbetsmarknader var i nämnd ordning sysselsättningsmässigt mest beroende av denna sektor: *Filipstad, Sävsjö, Vimmerby, Strömsund, Gotland, Överkalix, Övertorneå, Sollefteå, Lidköping, Kiruna, Tidaholm, Eksjö, Åsele, Gällivare, Hässleholm, Simrishamn, Nässjö, Flen, Arjeplog, Vetlanda, Östersund, Varberg, Helsingborg, Lycksele, Malmö, Bollnäs, Örebro, Falkenberg, Karlshamn, Ljusdal, Härjedalen, Luleå* och *Stockholm*. Andelen industrisysselsatta inom denna sektor bland dessa varierade mellan 30 % och 55 %. Den riksgenomsnittliga andelen var 23 %.

Arbetskraftsintensiv sektor: Följande lokala arbetsmarknader var i nämnd ordning sysselsättningsmässigt mest beroende av denna sektor: *Kalix, Arvidsjaur, Malung, Jokkmokk, Gnosjö, Torsby, Mora, Värnamo, Gislaved, Tranås, Lycksele, Haparanda, Sorsele, Vilhelmina, Borås, Lysekil, Sunne, Pajala, Bengtsfors, Övertorneå, Älmhult, Ljusdal, Åsele, Kalmar, Markaryd* och *Dorotea*. Andelen industrisysselsatta inom sektorn varierade bland dessa mellan 45 % och 75 %. Den riksgenomsnittliga andelen var 24 %.

Kapitalintensiv sektor: Följande lokala arbetsmarknader var i nämnd ordning sysselsättningsmässigt mest beroende av denna sektor: *Munkfors, Perstorp, Hofors, Hällefors, Avesta, Hagfors, Hylte, Gävle, Sundsvall, Hedemora, Nyköping, Luleå, Örnsköldvik, Falun, Bengtsfors, Karlstad, Hudiksvall, Ånge, Ludvika, Kramfors, Lindesberg, Vetlanda, Söderhamn, Karlskoga, Kristinehamn* och *Karlshamn*. Andelen industrisysselsatta inom denna sektor varierade bland dessa mellan 20 % och 85 %. Den riksgenomsnittliga andelen var 12 %.

Kunskapsintensiv sektor: Följande lokala arbetsmarknader var i nämnd ordning sysselsättningsmässigt mest beroende av denna sektor: *Olofström, Ljungby, Karlskoga, Emmaboda, Trollhättan, Skövde, Dorotea, Lindesberg, Kristinehamn, Vansbro, Arvika, Oskarshamn,*

Fagersta, Göteborg, Köping, Uddevalla, Årjäng, Jönköping, Hudiksvall, Mariestad, Flen, Eskilstuna, Bollnäs, Katrineholm, Västerås, Umeå, Växjö och *Västervik*. Andelen industrisysselsatta inom denna sektor varierade bland dessa mellan 30 % och 86 %. Den riksgenomsnittliga andelen var 26 %.

FoU-intensiv sektor: Följande lokala arbetsmarknader var i nämnd ordning sysselsättningsmässigt mest beroende av denna sektor: *Laxå, Linköping, Söderhamn, Ludvika, Stockholm, Storuman, Karlskrona, Gotland, Uppsala, Västerås, Trollhättan, Katrineholm* och *Flen*. Andelen industrisysselsatta inom denna sektor varierade bland dessa mellan 15 % och 60 %. Den riksgenomsnittliga andelen var 11 %. Denna sektor visar den största regionala koncentrationen bland de fem sektorerna.

3.4 Byggnadsindustri

Byggnadsindustrin sysselsatte år 1991 ca 296 000 personer eller ca 7 % av landets totala sysselsättning. Under perioden 1987–1991 ökade antalet sysselsatta inom denna sektor med 2,6 % per år, vilket sammanlagt för perioden betydde ca 35 000 fler sysselsatta. Efter år 1991 har en markant omsvängning skett och antalet sysselsatta minskat mycket kraftigt. Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar har antalet sysselsatta inom sektorn minskat med sammanlagt omkring en fjärdedel eller med ca 80 000 personer mellan det 3:e kvartalet 1991 och 1993. Av statistiska skäl finns inte heller för denna sektor någon regional fördelning av den kraftiga nedgång som skett de senaste åren. Endast ca 8 % av de sysselsatta inom byggnadsindustrin är kvinnor.

Sysselsättningen inom denna sektor är förhållandevis jämnt fördelad över landet och i det stora flertalet län svarar byggnadsindustrin för mellan 5 och 6 % av sysselsättningen. Under perioden 1987–1991 ökade antalet sysselsatta inom sektorn kraftigt i flertalet län. Den svagaste utvecklingen under denna period hade *Gotlands, Värmlands, Västmanlands, Västernorrlands* och *Norrbottens län* med en stagnerande eller endast mycket svagt ökande sysselsättning (se tabell 10 i bilaga 1:1).

Inom stödområdena minskade antalet sysselsatta mycket svagt inom stödområde 1 medan sektorns sysselsättning inom stödområde 2 och det tillfälliga stödområdet ökade klart och relativt likartat. Ökningen inom dessa båda områden var t.o.m. något större än utanför stödområdena relativt sett (se tabell 11).

TABELL 11 : SYSSELSÄTTNINGSUTVECKLING INOM BYGGNADSINDUSTRI INOM RIKS- OCH STÖDOMRÅDEN UNDER PERIODEN 1986 - 2000

RIKSOMRÅDEN/ STÖDOMRÅDEN	Antal sysselsatta inom byggnadsindustri 1986	1991	and.tot. syss.(%)	2000	% per år : 1987-1991	1992-2000
Stockholms län(AB)	51599	57480	6,3	50000	2,2	-1,5
Östra Mellansverige(CDETU)	43861	50930	7,3	43260	3	-1,8
Småland med öarna(FGHI)	20865	23918	6,2	20450	2,8	-1,7
Sydsverige(KLM)	35007	40070	6,8	36938	2,7	-0,9
Västsverige(NOPR)	51785	60019	7,1	53660	3	-1,2
Bergslagen(SWX)	26615	29939	7,3	26175	2,4	-1,5
Mellersta Norrland(YZ)	13839	14875	7,7	13165	1,5	-1,3
Norra Norrland(ACBD)	17214	18864	7,5	16050	1,8	-1,8
Stödområde 1	5815	5773	7	4705	-0,1	-2,2
Stödområde 2	12050	13283	7	11530	2	-1,6
Stödområde 1 + 2	17865	19056	7	16235	1,3	-1,8
Tillfälligt stödområde	13095	14563	6,7	12963	2,1	-1,3
Utanför stödområde 1 + 2	242920	276354	6,9	242863	2,6	-1,4
RIKET	260785	296095	6,9	259698	2,6	-1,4

Anm. I tabellen har endast hela kommuner hänförts till resp stödområde.
Källor: ÅRSYS för år 1986 och 1991(SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993 (UMDAC)

Länsstyrelsernas prognoser för perioden 1992-2000 innebär för byggnadsindustrins del en årlig minskning med -1,4 %. Sammantaget för hela perioden betyder detta ett sysselsättningsbortfall med ca -36 000 personer.

Ser man till prognoserna från ett regionalt perspektiv kan konstateras att sektorns sysselsättning väntas minska kraftigt i flertalet riksområden och det är endast *Sydsverige* som väntas få en mer dämpad minskning (se tabell 11).

Även för stödområdenas del förutses en kraftig och relativt likartad minskning av byggnadsindustrins sysselsättning. Stödområde 2 beräknas dock få en något större minskning än övriga stödområden.

För länens del betyder prognoserna att *Uppsala* och *Kristianstads* län kommer att få den största minskningen relativt sett med drygt 3 % per år. Flertalet län beräknas få en betydande sysselsättningsnedgång och det är endast i *Malmöhus län* som minskningen beräknas bli mycket liten (se tabell 10 i bilaga 1:1).

3.5 Varuhandel

År 1991 var ca 502 000 personer sysselsatta inom sektorn varuhandel, vilket motsvarade ca 12 % av den totala sysselsättningen. Under perioden 1987-1991 minskade antalet sysselsatta inom varuhandeln mycket svagt. Varuhandeln brukar delas upp i detaljhandel och partihandel varav den förra svarar för omkring 60 % av sektorns sysselsättning.

Under perioden 1987-1991 har sysselsättningen inom partihandeln ökat med drygt en procent årligen medan den inom detaljhandeln minskat med närmare en procent per år. Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar har sysselsättningen minskat med ca 44 000 personer eller med ca 8 % mellan 3:e kvartalet 1991 och 1993. Könsfördelningen inom sektorn är förhållandevis jämn.

Varuhandeln är liksom byggnadsindustrin förhållandevis jämnt fördelad över landet. Sysselsättningsutvecklingen under perioden 1987-1991 kännetecknas dock av en relativt olikartad utveckling mellan olika delar av landet. Bland riksområdena kan konstateras att *Stockholms län* och *Mellersta Norrland* haft den mest ogynnsamma sysselsättnings- utvecklingen med en årlig minskning med omkring en procent. Fyra av riksområdena har haft en svag tillväxt av sektorns sysselsättning medan resterande två riksområden haft en svag minskning eller stagnation av antalet sysselsatta (se tabell 12).

TABELL 12 : SYSSELSÄTTNINGSUTVECKLING INOM VARUHANDEL INOM RIKS- OCH STÖDOMRÅDEN UNDER PERIODEN 1986 - 2000

RIKSOMRÅDEN/ STÖDOMRÅDEN	Antal sysselsatta inom varuhandel 1986	1991	and.tot. syss.(%)	2000	% per år : 1987-1991	1992-2000
Stockholms län(AB)	135788	130229	14,2	136000	-0,8	0,5
Östra Mellansverige(CDETU)	69617	69511	10	71176	0	0,3
Småland med öarna(FGHI)	40044	41100	10,6	40360	0,5	-0,2
Sydsverige(KLM)	70901	71540	12,2	68313	0,2	-0,5
Västsverige(NOPR)	101103	103808	12,3	110514	0,5	0,7
Bergslagen(SWX)	42470	41974	10,2	41195	-0,2	-0,2
Mellersta Norrland(YZ)	20080	19011	9,9	18341	-1,1	-0,4
Norra Norrland(ACBD)	24189	24495	9,7	25030	0,3	0,2
Stödområde 1	7577	7053	8,6	7075	-1,4	0
Stödområde 2	16619	16216	8,6	15437	-0,5	-0,5
Stödområde 1 + 2	24196	23269	8,6	22512	-0,8	-0,4
Tillfälligt stödområde	19865	19091	8,8	18608	-0,8	-0,3
Utanför stödområde 1 + 2	479996	477729	11,9	487707	-0,1	0,2
RIKET	504192	501668	11,7	510929	-0,1	0,2

Anm. I tabellen har endast hela kommuner hänförts till resp stödområde.
Källor: ÅRSYS för år 1986 och 1991(SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993 (UMDAC)

När det gäller stödområdena så har sysselsättningen inom varuhandeln
minskat klart inom samtliga typer av områden. Nedgången har varit störst inom stödområde 1 med ca 1,4 % per år och minst inom stödområde 2 med 0,5 % per år. Utanför stödområdena har sektorns sysselsättning inte förändrats nämnvärt (se tabell 12).

Bland länen har sysselsättningen inom varuhandeln utvecklast mest ogynnsamt i *Västernorrlands län* med en årlig minskning på -1,4 % under perioden 1987-1991. Även *Stockholms* och *Värmlands län* har

haft en förhållandevis ogynnsam sysselsättningsutveckling inom sektorn. Den mest gynnsamma utvecklingen har *Hallands län* haft under denna period (se tabell 11 i bilaga 1:1).

Länsstyrelsernas prognoser innebär för varuhandelns del en mycket svag tillväxt under perioden 1992-2000. Regionalt är bilden splittrad med en förväntad nedgång av sysselsättningen i omkring hälften av länen och en mer nämnvärd tillväxt i sex län. Den klart största ökningen av sektorns sysselsättning väntas, liksom under perioden 1987-1991, ske i *Hallands län* (se tabell 11 i bilaga 1:1).

3.6 Samfärdsel, post och tele

Inom sektorn samfärdsel, post och tele sysselsattes år 1991 omkring 293 000 personer, vilket motsvarade ca 7 % av den totala sysselsättningen. Under perioden 1987-1991 minskade sysselsättningen inom sektorn mycket svagt. Sektorns andel av sysselsättningen i länen varierar mellan 5-9 %. Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar har antalet sysselsatta inom denna sektor minskat med ca 39 000 personer eller med ca 14 % mellan det 3:e kvartalet 1991 och 1993. Omkring var tredje sysselsatt inom denna sektor är kvinnor.

Under perioden 1987-1991 minskade sektorns sysselsättning svagt i *Västsverige* och *Bergslagen* medan den i riksområdet *Småland med öarna* ökade klart. Även *Mellersta Norrland* hade en viss sysselsättningstillväxt inom sektorn (se tabell 13).

TABELL 13 : SYSSELSÄTTNINGSUTVECKLING INOM SAMFÄRDSEL, POST- O. TELEV. INOM RIKS- OCH STÖDOMRÅDEN UNDER PERIODEN 1986 - 2000

RIKSOMRÅDEN/ STÖDOMRÅDEN	Antal sysselsatta inom samf.,post-o.tele 1986	1991	and.tot. syss.(%)	2000	% per år : 1987-1991	1992-2000
Stockholms län(AB)	81590	81165	8,8	89000	-0,1	1
Östra Mellansverige(CDETU)	37500	37694	5,4	39178	0,1	0,4
Småland med öarna(FGHI)	20527	22057	5,7	21520	1,4	-0,3
Sydsverige(KLM)	38087	38550	6,6	39271	0,2	0,2
Västsverige(NOPR)	58504	55886	6,6	57141	-0,9	0,2
Bergslagen(SWX)	24772	24364	5,9	24410	-0,3	0
Mellersta Norrland(YZ)	14650	15089	7,9	13966	0,6	-0,9
Norra Norrland(ACBD)	18994	18097	7,2	17470	-1	-0,4
Stödområde 1	6603	6035	7,3	5850	-1,8	-0,3
Stödområde 2	10867	10565	5,6	9711	-0,6	-0,9
Stödområde 1 + 2	17470	16600	6,1	15561	-1	-0,7
Tillfälligt stödområde	11349	11099	5,1	10737	-0,4	-0,4
Utanför stödområde 1 + 2	277154	275986	6,9	286045	-0,1	0,4
RIKET	294624	292902	6,8	301956	-0,1	0,3

Anm. I tabellen har endast hela kommuner hänförts till resp stödområde.
Källor: ÅRSYS för år 1986 och 1991(SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993 (UMDAC)

Ser man till den länsvisa utvecklingen under samma period så ökade antalet sysselsatta inom sektorn klart i *Jönköpings, Kalmar, Skaraborgs* och *Västmanlands län.* En lika klar minskning av sysselsättningen skedde samtidigt i *Uppsala, Göteborgs- och Bohus* och *Gävleborgs län* (se tabell 12 i bilaga 1:1).

Länsstyrelsernas prognoser innebär för sektorn samfärdsel, post och tele en ökning av sysselsättningen med 0,3 % per år under perioden 1992–2000. Sammantaget betyder detta en ökning med ca 9 000 personer. Den mest gynnsamma utvecklingen av sysselsättningen väntas ske i *Östra Mellansverige* men även i *Syd- och Västsverige* väntas en viss tillväxt. Den mest ogynsamma förändringen beräknas ske i *Mellersta Norrland* med en årlig minskning med knappt en procent. Även i *Småland med öarna* och i *Norra Norrland* väntas en liten reduktion av antalet sysselsatta (se tabell 13).

3.7 Privata tjänster

Sektorn privata tjänster utmärks bl.a. av att den består av en rad mycket heterogena verksamheter samt att den i mycket hög grad är lokaliserad till storstadsregionerna och vissa större orter. År 1991 sysselsattes ca 708 000 personer inom denna sektor, vilket motsvarade ca 17 % av den totala sysselsättningen. Sektorns sysselsättningsandel har ökat från 14 % år 1986 och har alltmer kommit att närma sig industrins andel på 21 %. En del av denna ökning beror på att verksamheten som tidigare räknats till industrisektorn hänförts till privata tjänster.

Under perioden 1987–1991 ökade antalet sysselsatta inom privata tjänster med 2,6 % per år, vilket innebar att denna sektor hade samma kraftiga tillväxt som byggnadsindustrin. Sammantaget ökade antalet sysselsatta inom privata tjänster med ca 85 000 personer under denna period.

TABELL 14 : SYSSELSÄTTNINGSUTVECKLING INOM PRIVATA TJÄNSTER INOM RIKS- OCH STÖDOMRÅDEN UNDER PERIODEN 1986 - 2000

RIKSOMRÅDEN/ STÖDOMRÅDEN	Antal sysselsatta inom privata tjänster 1986	1991	and.tot. syss.(%)	2000	% per år : 1987-1991	1992-2000
Stockholms län(AB)	210209	234650	25,5	254500	2,2	0,9
Östra Mellansverige(CDETU)	86446	98346	14,1	113020	2,6	1,6
Småland med öarna(FGHI)	39826	47645	12,3	49541	3,7	0,4
Sydsverige(KLM)	73076	84578	14,4	89135	3	0,6
Västsverige(NOPR)	110235	126113	14,9	140056	2,7	1,2
Bergslagen(SWX)	48353	55280	13,5	63391	2,7	1,5
Mellersta Norrland(YZ)	23244	26383	13,7	29071	2,6	1,1
Norra Norrland(ACBD)	31162	34697	13,7	36935	2,2	0,7
Stödområde 1	9367	10698	13	11355	2,7	0,7
Stödområde 2	20120	23271	12,3	25762	3	1,1
Stödområde 1 + 2	29487	33969	12,5	37117	2,9	1
Tillfälligt stödområde	22470	25159	11,6	28610	2,3	1,4
Utanför stödområde 1 + 2	593064	672936	16,8	737712	2,6	1
RIKET	622551	707692	16,5	775649	2,6	1

Anm. I tabellen har endast hela kommuner hänförts till resp stödområde.
Källor: ÅRSYS för år 1986 och 1991(SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993 (UMDAC)

Regionalt sett har sysselsättningen inom sektorn ökat kraftigt i de flesta delar av landet. Bland länen har tillväxttakten varierat mellan 2 och 4 % per år (se tabell 14).

Sektorns regionala koncentration till storstadsområdena och större orter har dock medfört att den kraftiga sysselsättningstillväxten än mer ökat den regionala obalansen gentemot övriga delar av landet. Detta återspeglas bl.a. av att närmare hälften av sektorns totala sysselsättningstillväxt under perioden 1987–1991 skedde i de tre storstadslänen (se tabell 13 i bilaga 1:1).

Länsstyrelsernas prognoser innebär för sektorn privata tjänster att sysselsättningen kommer att öka med en procent per år fram till sekelskiftet. Jämfört med perioden 1987–1991 är det dock fråga om en väsentligt lägre tillväxttakt. Sammantaget för perioden 1992–2000 beräknas sektorns sysselsättning öka med ca 68 000 personer. Hälften av denna ökning väntas ske i de tre storstadslänen.

Ser man till prognoserna för de åtta riksområdena så kan konstateras att *Östra Mellansverige* och *Bergslagen* vänats få den mest gynnsamma utvecklingen av sektorns sysselsättning med en årlig tillväxt på omkring en och en halv procent. Den svagaste tillväxten väntas ske i *Småland med öarna* (se tabell 14).

Prognoserna för länen innebär att antalet sysselsatta inom privata tjänster väntas fortsätta att öka i samtliga län med undantag för *Västmanlands län* där sysselsättningen beräknas ligga kvar kring 1991 års nivå och för *Jönköpings län* som vänts få en svag minskning (se tabell 13 i bilaga 1:1).

3.8 Den offentliga sektorn

År 1991 sysselsattes ca 1 410 000 personer inom sektorn offentlig förvaltning och tjänster, vilket motsvarade ca 33 % av den totala sysselsättningen i landet. Var tredje sysselsatt återfanns således inom denna sektor, vilken haft en mycket kraftig sysselsättningstillväxt under såväl 1970- som 1980-talet. År 1970 fanns omkring 19 % av de sysselsatta inom denna sektor. Under perioden 1987-1991 ökade antalet sysselsatta inom denna sektor med 0,7 % per år, vilket var väsentligt lägre än under 1970- och 1980-talet. Sammantaget ökade sysselsättningen inom sektorn med ca 49 000 personer under perioden 1987-1991. Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar har antalet sysselsatta inom denna sektor minskat med ca 5 % eller med ca 81 000 sysselsatta mellan det 3:e kv. 1993 och 1991. Ett trendbrott tycks således ha skett beträffande sysselsättningutvecklingen inom denna sektor. Drygt 70 % av de sysselsatta inom den offentliga sektorn är kvinnor.

Från ett regionalt perspektiv kan allmänt konstateras att sysselsättningen inom denna sektor, till skillnad mot den inom privata tjänster, är förhållandevis jämnt fördelad över landet. Detta har i sin tur haft stor betydelse för att upprätthålla den regionala balansen i olika delar av landet. Om trenden med en minskande sysselsättning inom sektorn fortsätter riskerar den regionala balansen att försämras. Om detta sker och i vilken utsträckning är beroende av vilka delar som kommer att minska mest och hur de är regionalt fördelade.

Under perioden 1987-1991 ökade sysselsättningen inom den offentliga sektorn med omkring en procent per år i flertalet riksområden. Undantaget var *Stockholms län* där sysselsättningen minskade med omkring en halv procent per år. Minskningen i detta område förklaras främst av sysselsättningsminskningar inom försvarsmakten (se tabell 15).

TABELL 15 : SYSSELSÄTTNINGSUTVECKLING INOM OFFENTLIG FÖRV.O.TJÄNSTER INOM RIKS- OCH STÖDOMRÅDEN UNDER PERIODEN 1986 - 2000

RIKSOMRÅDEN/ STÖDOMRÅDEN	Antal sysselsatta inom offentlig förv.o.tj. 1986	1991	and.tot. syss.(%)	2000	% per år : 1987-1991	1992-2000
Stockholms län(AB)	279399	276013	30	288200	-0,2	0,5
Östra Mellansverige(CDETU)	234998	243962	35,1	239593	0,8	-0,2
Småland med öarna(FGHI)	113881	120106	31	114800	1,1	-0,5
Sydsverige(KLM)	183033	192903	32,9	185320	1,1	-0,4
Västsverige(NOPR)	252901	267617	31,7	255298	1,1	-0,5
Bergslagen(SWX)	134796	141092	34,4	133202	0,9	-0,6
Mellersta Norrland(YZ)	67309	70097	36,5	65914	0,8	-0,7
Norra Norrland(ACBD)	95188	98630	39,1	91510	0,7	-0,8
Stödområde 1	31395	30787	37,4	28685	-0,4	-0,8
Stödområde 2	60122	63352	33,5	58982	1,1	-0,8
Stödområde 1 + 2	91517	94139	34,7	87667	0,6	-0,8
Tillfälligt stödområde	70849	73297	33,7	67913	0,7	-0,8
Utanför stödområde 1 + 2	1269988	1314547	32,8	1284320	0,7	-0,3
RIKET	1361505	1410420	32,9	1373837	0,7	-0,3

Anm. I tabellen har endast hela kommuner hänförts till resp stödområde.
Källor: ÅRSYS för år 1986 och 1991(SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993 (UMDAC)

Inom stödområde 1 minskade sysselsättningen inom den offentliga sektorn med knappt en halv procent eller ca 120 arbetstillfällen per år under perioden 1987-1991. Inom stödområde 2 ökade sysselsättningen något mer relativt sett än i det tillfälliga stödområdet och utanför stödområdet (se tabell 15).

Ser man på den länsvisa utvecklingen under samma period så var det endast i tre län som sysselsättningen inom den offentliga sektorn inte ökade. Dessa var *Stockholms* och *Gotlands län* med en svag minskning samt *Norrbottens län* med en oförändrad sysselsättningsnivå. Den största tillväxten hade samtidigt *Kristianstads* och *Hallands län* med omkring 2 % per år (se tabell 14 i bilaga 1:1 samt figur 14 i bilaga 1:3).

Ser man till sektorns utveckling inom ovannämnda 111 lokala arbetsmarknader kan noteras att sysselsättningen minskat i 20 av dessa medan den ökat inom de övriga under perioden 1987-1991. De största minskningarna relativt sett har i nämnd ordning skett i *Perstorps, Arjeplogs, Överkalix, Pajalas, Kristinehamns, Markaryds, Gällivares, Strömsunds, Övertorneås, Härnösands, Arvidsjaurs* och *Kirunas* lokala arbetsmarknader. Minskningen inom den offentliga sektorn bland dessa har varierat mellan 1,0 % och 3,6 % per år (se figur 15 i bilaga 1:3).

Bland den stora grupp arbetsmarknader som haft en tillväxt av sektorns sysselsättning har denna i nämnd ordning varit störst i *Strömstads, Gnosjös, Falkenbergs, Vimmerbys, Hofors, Sunnes, Ljungbys, Vetlandas, Uddevallas, Lysekils, Eksjös, Gislaveds, Örnsköldsviks, Malungs, Säffles, Hyltes, Årjängs, Skellefteås, Kramfors, Laxås, Lidköpings,*

Halmstads och *Hässleholms* lokala arbetsmarknader. Bland dessa har ökningen varierat mellan 2,0 % och 3,6 % per år.

Länsstyrelsernas prognoser för sysselsättningen inom den offentliga sektorn innebär en mycket svag minskning under perioden 1992-2000. I sex av de åtta riksområdena betyder prognoserna en förhållandevis klar sysselsättningsminskning. I *Östra Mellansverige* väntas en mindre nedgång medan prognosen för *Stockholms län* innebär en tillväxt med omkring en halv procent per år (se tabell 15).

Ser man till prognoserna för sektorn i enskilda län kan konstateras att sysselsättningen väntas minska i 20 av dessa och då mest i *Örebro*, *Västmanlands* och *Norrbottens län*. I dessa län uppgår minskningen till omkring en och en halv procent per år. *Stockholms*, *Uppsala* och *Östergötlands län* väntas få den mest gynnsamma utvecklingen med en årlig tillväxt av antalet sysselsatta med närmare en halv procent (se tabell 14 i bilaga 1:1).

4 Utbildningsstrukturen

En faktor som har stor betydelse för att näringslivets utveckling i olika delar av landet är arbetskraftens kompetens och utbildningsnivå. För att belysa vissa regionala skillnader som idag föreligger mellan länen vad gäller utbildningsnivå redovisas i tabell 15 i bilaga 1:1 hur andelarna av befolkningen i resp. län som har gymnasial- eller eftergymnasial utbildning av olika längd eller forskarutbildning.

Som framgår av denna tabell är andelen som endast har högst 2-årig gymnasial utbildning 40 % i skogslänen medan den i storstadslänen resp. gruppen övriga län är ca 28 % resp ca 32 %. När det gäller gymnasial utbildning längre än 2 år har storstadslänen med en andel på 15 % en något högre andel än skogslänen och gruppen övriga län som har ungefär samma andel.

Ser man till den del av befolkningen som har eftergymnasial utbildning som är kortare än 3 år så har storstadslänen och skogslänen en något högre andel än övriga län. Beträffande eftergymnasial utbildning som är minst 3 år uppvisar däremot storstadslänen med 11 % en klart högre andel än de båda övriga grupperna av län som båda har en andel på 7 %. När det gäller skillnaderna mellan enskilda län beträffande denna utbildning så har *Stockholms*, *Uppsala* samt *Göteborgs- och Bohus län* de högsta andelarna med 10-12 % och *Gävleborgs län* den lägsta med 5 %.

Den del av befolkningen som har genomgått forskarutbildning är närmast av marginell betydelse rent andelsmässigt och det är endast i län med universitet dvs. *Stockholms*, *Uppsala*, *Malmöhus*, *Göteborgs- och Bohus* samt *Västerbottens län* där andelen når upp till 1-2 % av befolkningen inom åldersgruppen 16-74 år.

5 Sysselsättningsgraderna

5.1 Sysselsättningsgraderna inom åldersgruppen 16–64 år

År 1991 var sysselsättningsgraden dvs. antalet förvärvsarbetande av befolkningen inom åldersgruppen 16–64 år i hela landet 77,8 %,vilket kan jämföras med en andel på 82,5 % år 1986. Sysselsättningsgraden har således sjunkit påtagligt sedan mitten av 1980-talet. Minskningen beror främst på att männens sysselsättningsgrad minskat med närmare fyra procentenheter medan den för kvinnor endast sjunkit med omkring en halv procentenhet.

Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar för det 3:e kvartalet 1991 och 1993 har sysselsättningsgraden fortsatt att minska för åldersgruppen 16–64 år med närmare nio procentenheter, vilket innebär att en förhållandevis dramatisk minskning av sysselsättningsgraden skett under de senaste åren. Samma undersökningar visar att männens sysselsättningsgrad minskat med omkring tio procentenheter och kvinnornas med drygt sju procentenheter. Under de senaste åren har således även kvinnornas sysselsättningsgrad minskat dramatiskt, vilket till stor del förklaras av nedskärningar inom den offentliga sektorn där andelen förvärvsarbetande kvinnor är mycket hög.

På regional och lokal nivå saknas tyvärr en heltäckande aktuell och tillförlitlig statistik över sysselsättningsgraden varför den regionala redovisning som görs här måste begränsas till perioden t.o.m. år 1991.

Ser man till sysselsättningsgraden i de åtta landsdelar som riksområdena representerar kan bl.a. konstateras att *Stockholms län* hade högst sysselsättningsgrad med 79,1 % och *Norra Norrland* lägst med 76,2 % år 1991. Skillnaderna blir dock väsentligt större, som framgår av tabell 00, om man ser på sysselsättningsgraderna inom olika stödområden. Inom stödområde 1 var sysselsättningsgraden detta år 72,5 % och inom stödområde 2 75,3 % medan den utanför dessa områden var 78,1 %. Skillnaderna i sysselsättningsgrad blir givetvis ännu större på lägre regionala nivåer (se tabell 16).

TABELL 16 : SYSSELSÄTTNINGSGRADER INOM RIKS- OCH STÖDOMRÅDEN ÅREN 1986, 1991 OCH 2000 (%)

RIKSOMRÅDE/	Syss.m. + kvi.16-64 år			Syss. män 16 -64 år			Syss. kvinn.16-64 år		
STÖDOMRÅDE	1986	1991	2000	1986	1991	2000	1986	1991	2000
Stockholms län(AB)	82,4	79,3	77,2	83,2	79,1	77,1	81,6	79,5	77,3
Östra Mellansverige(CDETU)	79,6	77,6	76,6	82,5	79	78,4	76,7	76,2	74,8
Småland med öarna(FGHI)	80,6	79,2	77,6	84,3	81,2	79,9	76,8	77	75,2
Sydsverige(KLM)	78,4	76,1	72	81,4	77,4	73,4	75,4	74,7	70,6
Västsverige(NOPR)	80,4	78	77,4	83,3	79,3	78,7	77,5	76,7	76,1
Bergslagen(SWX)	78,7	77	76,1	81,9	78,1	76,8	75,4	75,8	75,4
Mellersta Norrland(YZ)	79,2	78,2	74,2	81,1	78,3	75,3	77,2	78	73
Norra Norrland(ACBD)	78,2	76,2	72,5	80	76,3	73,5	76,3	76,2	71,5
Stödområde 1	74,5	72,5	69,9	76,4	71,9	69,9	72,4	73,1	69,8
Stödområde 2	77,3	75,3	74,2	80,8	76,4	75,5	73,6	74,1	72,8
Stödområde 1 + 2	76,4	74,4	72,8	79,4	75	73,7	73,2	73,8	71,9
Utanför stödomr.1 + 2	80,3	78,1	65,3	82,8	79	66,7	77,9	77,1	63,9
RIKET	80,1	77,8	75,9	82,5	78,8	77	77,5	76,9	74,8

Anm. I tabellen har endast hela kommuner hänförts till resp stödområde.
Källor: ÅRSYS för år 1986 och 1991(SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993 (UMDAC)

Bland länen varierade sysselsättningsgraden år 1991 från 74,3 % i *Norrbottens län* till 80,1 % i *Skaraborgs län*. Det skiljde således närmare sex procentenheter mellan dessa båda län (se tabell 16 i bilaga 1:1 samt figur 16 i bilaga 1:3).

Ser man på sysselsättningsgraden år 1991 i ovannämnda 111 lokala arbetsmarknader kan bl.a. konstateras att denna varierade från 60,7 % i *Haparandas* lokala arbetsmarknad till 83,8 % i *Gnosjös* lokala arbetsmarknad. Sysselsättningsgraden i *Haparanda* låg hela sjutton procentenheter under riksgenomsnittet detta år (se figur 17 i bilaga 1:3). När det gäller sysselsättningsgraden i enskilda kommuner hänvisas till tabell 4 i bilaga 1:2 samt till figur 18 i bilaga 1:3.

5.2 Sysselsättningsgraden bland män

Som tidigare konstaterats har männens sysselsättningsgrad sjunkit förhållandevis mycket under senare år. Minskningen av antalet arbetstillfällen inom byggnads- och tillverkningsindustrin har i särskilt hög grad drabbat männen.

Som framgår av tabell 16 så uppgick männens sysselsättningsgrad inom åldersgruppen 16–64 år till 71,9 % i stödområde 1 och till 76,4 % i stödområde 2 medan andelen var 79,0 % utanför dessa båda stödområden år 1991 (se tabell 17).

Bland män inom åldersgruppen 20–29 år var sysselsättningsgraden något högre än för åldersgruppen 16–64 år och här kan noteras att stödområde 2 nästan hade samma andel sysselsatta yngre män som området utanför stödområde 1 och 2. De äldre männen inom främst

stödområden 1 har således en väsentligt sämre situation än de yngre. Sysselsättningsgraden bland dessa i stödområde 1 låg med 69,9 % hela nio procentenheter lägre än bland äldre män utanför stödområdena.

TABELL 17 : SYSSELSÄTTNINGSGRADER BLAND YNGRE PERSONER INOM RIKS- OCH STÖDOMRÅDEN ÅREN 1986, 1991 OCH 2000 (%)

RIKSOMRÅDE/	Syss. m. + kvi. 20-29 år			Syss. män 20-29 år			Syss. kvinn. 20-29 år		
STÖDOMRÅDE	1986	1991	2000	1986	1991	2000	1986	1991	2000
Stockholms län(AB)	83	78,5	70,3	82,8	77,9	69,5	83,3	79,2	71,2
Östra Mellansverige(CDETU)	81,4	76,8	76,6	82,1	76,7	76,7	80,7	76,9	76,6
Småland med öarna(FGHI)	83	79	78,1	84,4	79,8	78,9	81,4	78,2	77,3
Sydsverige(KLM)	78,9	74,5	67,3	79,5	74,4	67,8	78,2	74,5	66,7
Västsverige(NOPR)	82,2	78,1	76,7	82,9	78,3	76,8	81,5	77,8	76,5
Bergslagen(SWX)	82,6	77,3	75,9	83,4	77	76,6	81,8	77,8	75,2
Mellersta Norrland(YZ)	82,3	78	75,6	81,9	76,4	75,9	82,6	79,7	75,3
Norra Norrland(ACBD)	79,9	75,5	73,6	80,3	74,5	73,9	79,5	76,6	73,3
Stödområde 1	78,6	74,3	74,4	79	72,1	73,8	78	76,9	75,1
Stödområde 2	83	77,4	76,3	84,1	76,5	76,8	81,7	78,3	75,8
Stödområde 1 + 2	81,5	76,4	75,7	82,4	75,2	75,8	80,6	77,9	75,6
Utanför stödomr. 1 + 2	81,8	77,4	64,5	82,2	77,2	65,2	81,3	77,5	63,9
RIKET	**81,8**	**77,3**	**73,8**	**82,3**	**77,1**	**73,9**	**81,3**	**77,5**	**73,6**

Anm. I tabellen har endast hela kommuner hänförts till resp stödområde.
Källor: ÅRSYS för år 1986 och 1991(SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993 (UMDAC)

Bland länen varierade sysselsättningsgraden bland män, 16–64 år, år 1991 mellan 82,5 % i Skaraborgs län och 74,3 % i Norrbottens län. Det skillde således drygt åtta procentenheter mellan dessa båda län (se tabell 16 i bilaga 1:1).

5.3 Sysselsättningsgraden bland kvinnor

Enligt arbetskraftsundersökningarna har kvinnornas sysselsättningsgrader sjunkit förhållandevis mycket efter år 1991. I detta fall är det såväl nedskärningar inom den offentliga sektorn som effekter av lågkonjunkturen inom olika branscher som förorsakat minskningen.

Av tabell 16 framgår att kvinnornas sysselsättningsgrad inom åldersgruppen 16–64 år inom stödområde 1 resp. 2 låg fyra resp. tre procentenheter lägre än vad den gjorde i området utanför stödområde 1 och 2 år 1991. Kvinnornas sysselsättningsgrad inom stödområde 1 låg drygt en procentenhet högre än vad den gjorde för männen. Bland yngre kvinnor inom åldersgruppen 20–29 år ligger sysselsättningsgraden inom stödområdena inte särskilt mycket lägre än vad den gör utanför dessa områden. Dessutom ligger de yngre kvinnornas sysselsättningsgrad högre än vad den gör för männen inom såväl stödområde 1 som 2. Detta torde främst bero på detta områdes låga industrialiseringsgrad och förhållandevis väl utbyggda offentliga sektor (se tabell 17).

De äldre kvinnorna inom stödområdena har liksom de äldre männen en väsentligt sämre sysselsättningssituation än de yngre. Inom såväl stödområde 1 som 2 var de äldre kvinnornas sysselsättningsgrad omkring sju procentenheter lägre än i området utanför dessa stödområden (se tabell 18).

TABELL 18 : SYSSELSÄTTNINGSGRADER BLAND ÄLDRE PERSONER INOM INOM RIKS- OCH STÖDOMRÅDEN ÅREN 1986, 1991 OCH 2000 (%)

RIKSOMRÅDE/	Syss.m. + kvi .45-64 år			Syss.män 45 -64 år			Syss.kvinn.45-64 år		
STÖDOMRÅDE	1986	1991	2000	1986	1991	2000	1986	1991	2000
Stockholms län(AB)	82,2	82,6	82,6	85	83,2	83,3	79,5	81,9	81,9
Östra Mellansverige(CDETU)	77,6	79,8	77,6	83,7	83,3	81,5	71,6	76,3	73,7
Småland med öarna(FGHI)	79,3	81,4	79,1	86	85,4	83,2	72,7	77,5	74,9
Sydsverige(KLM)	77,3	78,2	75,9	83,3	81,5	78,5	71,5	74,9	73,4
Västsverige(NOPR)	78,2	79,6	79,4	83,8	82,3	81,8	72,6	76,9	77
Bergslagen(SWX)	74,5	76,9	76,5	80,6	80,1	78,4	68,4	73,6	74,7
Mellersta Norrland(YZ)	76	79,1	74,8	80,4	81,1	77,4	71,6	77	72,2
Norra Norrland(ACBD)	75,8	76,3	72,7	79,8	77,5	74,3	71,7	75	70,9
Stödområde 1	70,7	69,9	67,7	74	69,9	68,5	67,1	70	66,7
Stödområde 2	72,3	73,7	74	78,5	77	76,5	66,1	70,4	71,4
Stödområde 1 + 2	71,8	72,5	72	77,1	74,7	74	66,4	70,3	69,9
Övriga riket	78,7	80,2	67,3	83,9	82,8	69,9	73,6	77,6	64,7
RIKET	78,2	79,7	78,3	83,4	82,2	80,7	73	77,1	75,9

Anm. I tabellen har endast hela kommuner hänförts till resp stödområde.
Källor: ÅRSYS för år 1986 och 1991(SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993 (UMDAC)

Bland länen varierade sysselsättningsgraden bland kvinnor, 16-64 år, år 1991 mellan 79,5 % i Stockholms län och 73,6 % i Blekinge län. Det skillde således närmare sex procentenheter mellan dessa båda län (se tabell 16 i bilaga 1:1).

5.4 Länsstyrelsernas prognoser

Länsstyrelsernas prognoser innebär för sysselsättningsgraden fram till år 2000 en minskning för båda könen inom åldersgruppen 16-64 år med närmare två procentenheter till 75,9 %. För männen inom denna åldersgrupp förutses en minskning från 78,8 % år 1991 till 77,0 % år 2000 och för kvinnorna en minskning från 76,9 % till 74,8 % (se tabell 16).

Regionalt sett innebär länsstyrelsernas prognoser att sysselsättningsgraden år 2000 kommer att ha minskat för båda könen inom åldersgruppen 16-64 år i samtliga riksområden med undantag för *Stockholms län* där denna väntas ligga kvar på 1986 års nivå på 82,6 %. Den lägsta sysselsättningsgraden vid sekelskiftet kommer enligt dessa prognoser att finnas i *Norra Norrland* med 72,7 %, vilket är närmare sex procentenheter under den nivå som prognosticerats för landet som helhet (se tabell 16).

För stödområdenas del innebär prognoserna att sysselsättningsgraden kommer att minska med närmare tre procentenheter till 69,9 % i stödområde 1 medan stödområde 2 väntas få en minskning med omkring en procentenhet till 74,2 %. Utanför stödområdena väntas minskningen bli omkring två procentenheter (se tabell 16).

När det gäller prognoserna för enskilda län hänvisas till tabell 16 i bilaga 1:1.

6 Arbetsmarknadssituationen - arbetslöshet och åtgärder

De senaste åren har inneburit en dramatisk försämring av arbetsmarknadssituationen i de flesta delar av landet. Under 3:e kvartalet 1993 uppgick den öppna arbetslösheten enligt AMS till ca 460 000 personer eller 8,4 % av befolkningen inom åldersgruppen 16–64 år och de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna omfattade ca 118 000 personer eller 2,2 %. Som jämförelse kan nämnas att den öppna arbetslösheten under samma kvartal 1991 resp 1992 uppgick till ca 3,0 % resp. 5,6 %.

Av tabell 19 framgår bl.a. hur den öppna arbetslösheten och de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna varierade inom olika riks- och stödområden under det 3:e kvartalet 1993. Som framgår av tabellen avvek inte arbetslöshetsnivån eller andelen personer i åtgärder särskilt mycket från riksgenomsnittet inom de olika riksområdena. *Mellersta Norrland* avvek mest åt det negativa hållet med en sammanlagd nivå på öppet arbetslösa och personer i åtgärder som låg drygt två procentenheter över riksgenomsnittet på 10,6 %. *Stockholms län* avvek ungefär lika mycket från detta riksgenomsnitt åt det positiva hållet. Jämfört med det 3:e kvartalet 1991 har den öppna arbetslösheten nästan tredubblats i samtliga riksområden.

TABELL 19 : ARBETSLÖSHET OCH PERSONER I ÅTGÄRDER INOM RIKS- OCH STÖDOMRÅDEN UNDER 3:e KV. 1991 - 1993

RIKSOMRÅDE/ STÖDOMRÅDE	Arbetslösa 3:e kv.(%) 1991	1992	1993	Antal arb. 3:e kv.1993	Antal i åtg.** 3:e kv.1993	S:a arb.o. åtg. 3:e kv.1993	andel * (%)
Stockholms län(AB)	2,13	4,40	7,18	78556	16075	94631	8,65
Östra Mellansverige(CDETU)	2,95	5,84	8,50	78753	20543	99296	10,72
Småland med öarna(FGHI)	2,90	5,64	8,01	38299	11151	49450	10,34
Sydsverige(KLM)	3,08	5,39	8,53	65876	16539	82415	10,67
Västsverige(NOPR)	3,20	5,77	9,01	97556	23395	120951	11,17
Bergslagen(SWX)	3,64	6,39	9,19	48459	15183	63642	12,07
Mellersta Norrland(YZ)	3,48	6,45	8,66	21010	9866	30876	12,73
Norra Norrland(ACBD)	3,87	6,46	9,42	31042	8816	39858	12,09
Stödområde 1	5,25	7,54	10,64	12334	4403	16737	14,43
Stödområde 2	3,84	6,47	8,94	22486	12449	34935	13,89
Stödområde 1 + 2	4,28	6,81	9,48	34820	16852	51672	14,06
Utanför stödomr.1 + 2	2,90	5,48	8,36	423936	101351	525287	10,36
RIKET	3,00	5,58	8,43	459546	118203	577749	10,60

Anm. I tabellen har endast hela kommuner hänförts till resp stödområde.
*av befolkn.16-64 år
**avser beredskapsarbete, ungdomspraktik, amu, utbildningsvikariat samt arbetslivsutveckling (ALU)
Källa : AMS register över arbetsökande

Ser man till den sammanlagda nivån inom stödområdena så låg denna under det 3:e kvartalet 1993 närmare fyra procentenheter över riksgenomsnittet på 10,6 %. Inom stödområde 2 låg motsvarande nivå drygt tre procentenheter högre än riksgenomsnittet. Nivån i området utanför dessa båda stödområden låg strax under detta genomsnitt (se tabell 19).

Av tabell 17 i bilaga 1:1 och figur 26 och 27 i bilaga 1:3 framgår bl.a. hur den öppna arbetslösheten och åtgärderna varierade mellan länen under det 3:e kvartalet 1993. När det gäller den öppna arbetslösheten avvek inte länens nivåer särskilt mycket från riksgenomsnittet på 8,4 %. Mest avvek *Norrbottens län* med en arbetslöshet på ca 10,4 %. När det gäller den sammanlagda nivån är avvikelserna från riksgenomsnittet på 10,6 % inte heller särskilt stora. Mest avvek även här *Norrbottens län* med en närmare tre procentenheter högre nivå. Jämfört med det 3:e kvartalet 1991 har den öppna arbetslösheten nästan tredubblats i flertalet län.

Skillnaderna i arbetslöshetsnivåer och åtgärder blir dock väsentligt större om man ser på dessa på kommunnivå. Den högsta öppna arbetslösheten under det 3:e kvartalet 1993 hade *Pajala* med 14,6 % av befolkningen inom åldersgruppen 16-64 år och den lägsta *Bjurholm* med 2,9 %. Om man till den öppna arbetslösheten även lägger de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna så hade *Pajala* även den högsta sammanlagda nivån med 20,5 % och *Danderyd* den lägsta med 4,7 % (se tabell 5 i bilaga 1:2 samt figur 26 och 28 i bilaga 1:3).

6.1 Arbetslösheten bland män och kvinnor inom vissa åldersgrupper

Som framgår av tabell 20 var männens arbetslöshetsnivåer högre än kvinnornas i samtliga riksområden under det 3:e kvartalet 1993. Detta gäller även bland yngre och äldre personer. Den högsta öppna arbetslösheten bland männen hade *Bergslagen* med närmare elva procent medan kvinnorna hade högst arbetslöshet i *Västsverige* med åtta procent. Den lägsta arbetslösheten bland män resp. kvinnor hade *Stockholms län* med omkring åtta resp. sju procent.

TABELL 20 : ANDEL ARBETSLÖSA INOM RIKS- OCH STÖDOMRÅDEN 3:E KV.1993 MED UPPDELNING PÅ KÖN OCH VISSA ÅLDERSGRUPPER (%)

RIKSOMRÅDE/	Arbetslösa män (%)			Arbetslösa kvinnor (%)		
STÖDOMRÅDE	20-24 år	55- år	16-64 år	20-24 år	55- år	16-64 år
Stockholms län(AB)	16,23	3,57	7,82	13,11	2,21	6,54
Östra Mellansverige(CDETU)	23,01	4,25	9,58	18,22	2,76	7,39
Småland med öarna(FGHI)	20,82	4,71	8,91	18,23	3	7,07
Sydsverige(KLM)	21,64	3,77	9,41	18,11	2,71	7,63
Västsverige(NOPR)	23,63	4,06	9,98	19,91	2,81	8,01
Bergslagen(SWX)	27,56	4,54	10,72	20,41	2,71	7,58
Mellersta Norrland(YZ)	26,07	4,32	10,38	18,58	2,53	6,85
Norra Norrland(ACBD)	26,31	4,61	11	19,59	2,55	7,73
Stödområde 1	29,59	5,42	12,65	21,63	2,99	8,38
Stödområde 2	26,54	4,26	10,61	19,25	2,53	7,15
Stödområde 1 + 2	27,51	4,64	11,26	19,98	2,68	7,53
Utanför stödomr.1 + 2	21,89	4,08	9,34	17,66	2,66	7,35
RIKET	22,25	4,12	9,46	17,78	2,66	7,36

Anm. I tabellen har endast hela kommuner hänförts till resp stödområde.
Källa : AMS register över arbetssökande

Inom stödområdena är skillnaderna mellan männens och kvinnornas arbetslöshetsnivåer ännu större. I stödområde 1 var denna skillnad drygt fyra procentenheter och i stödområde 2 omkring tre och en halv procentenhet. Utanför stödområdena var skillnaden omkring två procentenheter.

För båda könen gäller att arbetslösheten är väsentligt högre bland yngre än bland äldre personer. Arbetslösheten bland yngre män var ca 22 %, vilket kan jämföras med arbetslöshet på ca 4 % bland äldre män. Motsvarande nivåer bland kvinnor var ca 18 % resp. ca 7 %.

Arbetslösheten bland yngre män var högst i riksområdet *Bergslagen* med ca 28 % och lägst i *Stockholms län* med ca 16 %. Övriga sex riksområden hade samtidigt en arbetslöshet på ca 21 % eller högre. Bland yngre kvinnor var arbetslösheten högst i *Bergslagen* med drygt 20 % och lägst i *Stockholms län* med ca 13 %. Inom de övriga riksområdena varierade de yngre kvinnornas arbetslöshet mellan 18–20 %.

Arbetslösheten bland de yngre männen och kvinnorna inom stödområde 1 uppgick till närmare 30 % resp. ca 22 %. Motsvarande nivåer inom stödområde 2 var ca 27 % resp. ca 19 %. Utanför stödområdena var dessa nivåer ca 22 % resp. ca 18 %.

Bland äldre män och kvinnor var arbetslösheten genomgående väsentligt lägre och varierade inte heller lika mycket mellan riks- och stödområden.

7 Pendlingen

Pendlingen, dvs. antalet förvärvsarbetande som har sin arbetsplats i annan kommun än där bostaden finns, ökade väsentligt mellan åren 1986 och 1991. Pendlingen över kommungräns har ökat från ca 960 000 till ca 1 065 000 personer eller med ca 11 %. Pendlingen över länsgräns har ökat från ca 220 000 till ca 260 000 personer eller med ca 18 %. Pendlingen över kommungräns men ej länsgräns har samtidigt ökat från ca 740 000 till ca 800 000 personer eller med ca 8 %. Ökningen ägde i huvudsak rum fram till år 1989.

Även om pendlingen ökat varierar dess betydelse mycket mellan olika delar av landet. Störst betydelse har pendlingen i mer tätbefolkade områden där kommunernas yta är förhållandevis liten. I mer glest befolkade delar som t.ex. *inre Norrland* med ytstora kommuner är pendlingen av väsentligt mindre omfattning. Detta hindrar dock inte att pendlingen över förhållandevis långa avstånd inom dessa mer glest befolkade delar ofta kan vara enda sättet att finna sysselsättning för den som inte kan eller vill flytta.

De områden som tidigare hade stora inpendlingsöverskott har fått dessa förstärkta mellan år 1986 och 1991. *Stockholms läns* inpendlingsöverskott har t.ex. ökat med ca 19 % från ca 34 400 till ca 41 100 mellan dessa båda år. De tre storstadslänens inpendlingsöverskott har samtidigt ökat ungefär lika mycket. Inpendlingen över kommungräns i relation till antalet arbetstillfällen dvs. den förvärvsarbetande dagbefolkningen har ökat från 22,3 % till 24,8 %. Detta innebär att var fjärde yrkesverksam person pendlade över en kommungräns till sitt arbete år 1991 (se tabell 18 i bilaga 1:1).

Av tabell 21 och 22 framgår bl.a. vilka nettoeffekter pendlingen över kommungränserna fått för olika riks- och stödområden åren 1986 och 1991. Av tabellen framgår att det främst är riksområden som inrymmer storstadsregioner eller sådana som gränsar till dessa som uppvisar det största pendlingsutbytet. Nettoutpendlingen från stödområde 1 resp. 2 uppgick år 1991 till ca 4 000 resp. ca 6 200 personer.

TABELL 21 : NETTOPENDLING FÖR RIKS- OCH STÖDOMRÅDEN ÅREN 1986, 1991 OCH 2000

RIKSOMRÅDE/ STÖDOMRÅDE	Nettopendling (antal) 1986	1991	2000
Stockholms län(AB)	34412	41108	45000
Östra Mellansverige(CDETU)	-24911	-31610	-43569
Småland med öarna(FGHI)	-128	438	56
Sydsverige(KLM)	-7973	-7582	-11938
Västsverige(NOPR)	-10471	-11519	-26275
Bergslagen(SWX)	-4227	-3655	-6262
Mellersta Norrland(YZ)	-1550	-1251	-2021
Norra Norrland(ACBD)	-2016	-1228	-1883
Stödområde 1	-4250	-3950	-3423
Stödområde 2	-6525	-6246	-7539
Stödområde 1 + 2	-10775	-10196	-10962
Utanför stödomr. 1 + 2	-6089	-939	-32840
RIKET	-16864	-15299	-46892

Anm. I tabellen har endast hela kommuner hänförts till resp stödområde.
Källor : ÅRSYS för år 1986 och 1991 (SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993

TABELL 22 : "SJÄLVFÖRSÖRJNINGSGRAD" FÖR RIKS- OCH STÖDOMRÅDEN ÅREN 1986, 1991 OCH 2000 (INDEX)

RIKSOMRÅDE/ STÖDOMRÅDE	Självförsörjningsgrad* 1986	1991	2000
Stockholms län(AB)	105,9	106,7	106,4
Östra Mellansverige(CDETU)	98,6	97,2	95,2
Småland med öarna(FGHI)	103,3	102,3	101,7
Sydsverige(KLM)	100,8	100,5	99,2
Västsverige(NOPR)	101,1	100,5	98,4
Bergslagen(SWX)	101,4	100,7	99
Mellersta Norrland(YZ)	102,1	101	100,2
Norra Norrland(ACBD)	101,3	100,9	100,5
Stödområde 1	98,6	97,3	97,6
Stödområde 2	100,2	98,8	97,2
Stödområde 1 + 2	99,7	98,3	97,3
Utanför stödområde 1 + 2	102,1	101,5	117,3
RIKET	101,9	101,4	100,2

Anm. I tabellen har endast hela kommuner hänförts till resp stödområde.
*Kvoten mellan områdets dagbefolkning och förvärvsarbetande nattbefolkning. En kvot större än 100 innebär att dagbefolkningen är större än nattbefolkningen och att nettopendlingen är positiv. På samma sätt innebär en kvot mindre än 100 att nettopendlingen är negativ.
Källor : ÅRSYS för år 1986 och 1991 (SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993

För att ytterligare belysa pendlingsberoendet kan detta även studeras på kommunnivå. De tidigare omnämnda 111 lokala arbetsmarknaderna är mindre lämpliga i detta sammanhang eftersom de avgränsats mot bakgrund av faktiska pendlingsrelationer mellan kommunerna. År 1991 uppvisade följande kommuner i nämnd ordning de största självförsörjningskvoterna dvs. den största nettoinpendlingen: *Solna (206,8), Stockholm (149,0), Sigtuna (134,4), Malmö (132,4), Göteborg (128,7), Trollhättan (127,2), Karlstad (123,6), Fagersta (120,7), Olofström (119,9), Lund (118,1), Kalmar (116,6), Laxå (116,2), Skövde (115,9)* och *Helsingborg (114,7).*

De minsta självförsörjningskvoterna dvs. den största nettoutpendlingen hade samtidigt följande kommuner: *Salem (31,7), Vellinge (41,1), Vallentuna (44,2), Håbo (44,3), Tyresö (45,3), Lerum (45,9), Öckerö (47,7), Ekerö (49,1), Värmdö (49,7), Österåker (50,6), Lomma (50,7), Staffanstorp (52,4)* samt *Vaxholm (53,6).*

Innehållsförteckning

Tabell 1: Befolkningsutvecklingen 1951-2000
Tabell 2: Totalt flyttningsöverskott 1988-2000
Tabell 3: Inrikes flyttningsöverskott 1988-1993
Tabell 4: Utrikes flyttningsöverskott 1988-1993
Tabell 5: Födelseöverskott 1988-1993
Tabell 6: Total sysselsättningsutveckling 1986-2000
Tabell 7: Sysselsättningsutveckling inom jord- och skogsbruk 1986-2000
Tabell 8: Sysselsättningsutveckling inom gruv- och tillverkningsindustri 1986-2000
Tabell 9: Relativ fördelning av industrisysselsättningen på arbetsställen av olika storlek 1992
Tabell 10: Sysselsättningsutveckling inom byggnadsindustri 1986-2000
Tabell 11: Sysselsättningsutveckling inom varuhandel 1986-2000
Tabell 12: Sysselsättningsutveckling inom samfärdsel, post- och televerk 1986-2000
Tabell 13: Sysselsättningsutveckling inom privata tjänster 1986-2000
Tabell 14: Sysselsättningsutveckling inom offentlig förvaltning och tjänster 1986-2000
Tabell 15: Befolkningen grupperad efter viss utbildningsnivå 1993
Tabell 16: Sysselsättningsgrader, 16-64 år, 1986, 1991 och 2000
Tabell 17: Arbetslöshet och personer i åtgärder 3:e kv. 1991-1993
Tabell 18: Nettopendling och "självförsörjningsgrad" 1986, 1991 och 2000

TABELL 1 : BEFOLKNINGSUTVECKLINGEN LÄNSVIS UNDER PERIODEN 1951 - 2000

LÄN	Antal invånare (1 000-tal)				Prognos	Relativ förändring :				Prognos**
	1950	1970	1990	1993	2000**	1951-1970	1971-1990	1991-1993	1951-1993	1994-2000
Stockholms(AB)	1092	1477	1642	1687	1771	35%	11%	3%	54%	5%
Uppsala(C)	175	219	269	283	304	25%	23%	5%	62%	7%
Södermanlands(D)	210	249	256	259	267	19%	3%	1%	23%	3%
Östergötlands(E)	353	383	403	411	414	8%	5%	2%	16%	1%
Jönköpings(F)	264	300	308	311	310	14%	3%	1%	18%	0%
Kronobergs(G)	150	167	178	180	179	11%	7%	1%	20%	-1%
Kalmar(H)	240	241	241	243	239	0%	0%	1%	1%	-2%
Gotlands(I)	59	54	57	58	58	-8%	6%	2%	-2%	0%
Blekinge(K)	146	154	151	152	150	5%	-2%	1%	4%	-1%
Kristianstads(L)	254	265	289	293	306	4%	9%	1%	15%	4%
Malmöhus(M)	589	722	779	800	833	23%	8%	3%	36%	4%
Hallands(N)	170	200	255	265	273	18%	28%	4%	56%	3%
Göteborgs-o.Bohus(O)	563	717	740	755	778	27%	3%	2%	34%	3%
Älvsborgs(P)	352	403	441	448	454	14%	9%	2%	27%	1%
Skaraborgs(R)	248	259	277	279	280	4%	7%	1%	13%	0%
Värmlands*(S)	281	285	283	285	280	1%	-1%	1%	1%	-2%
Örebro(T)	247	276	273	276	274	12%	-1%	1%	12%	-1%
Västmanlands(U)	201	262	258	261	267	30%	-2%	1%	30%	2%
Kopparbergs*(W)	267	277	289	291	290	4%	4%	1%	9%	0%
Gävleborgs*(X)	285	293	289	290	290	3%	-1%	0%	2%	0%
Västernorrlands*(Y)	275	267	261	261	259	-3%	-2%	0%	-5%	-1%
Jämtlands*(Z)	153	131	136	136	138	-14%	4%	0%	-11%	1%
Västerbottens*(AC)	232	233	252	258	261	0%	8%	2%	11%	1%
Norrbottens*(BD)	242	255	264	267	265	5%	4%	1%	10%	-1%
Storstadslän(ABMO)	2244	2916	3161	3242	3382	30%	8%	3%	44%	4%
Skogslän*	1735	1741	1774	1788	1783	0%	2%	1%	3%	0%
Övriga län	3068	3420	3656	3719	3773	11%	7%	2%	21%	1%
RIKET	7047	8077	8591	8749	8937	15%	6%	2%	24%	2%

Anm. Länens folkmängd före år 1970 är justerad för senare förändringar av länsavgränsningen.
**Enligt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993
Källor : Befolkningsstatistik(SCB) Uppgifterna för år 1993 är preliminära.

TABELL 2 : TOTALT FLYTTNINGSÖVERSKOTT LÄNSVIS 1988 - 2000

LÄN	Totalt flyttningsöverskott per år				Prognos per år**	
	1988-1989	%	1990-1993	%	1994-2000	%
Stockholms(AB)	3987	0,25%	4892	0,30%	3623	0,21%
Uppsala(C)	2072	0,80%	2791	1,05%	1388	0,49%
Södermanlands(D)	1293	0,52%	875	0,35%	850	0,33%
Östergötlands(E)	1185	0,30%	1697	0,42%	592	0,14%
Jönköpings(F)	1332	0,44%	57	0,02%	-442	-0,14%
Kronobergs(G)	1003	0,58%	347	0,20%	-419	-0,23%
Kalmar(H)	1196	0,50%	554	0,23%	25	0,01%
Gotlands(I)	165	0,29%	66	0,12%	-162	-0,28%
Blekinge(K)	266	0,18%	377	0,25%	131	0,09%
Kristianstads(L)	2046	0,73%	1125	0,39%	1186	0,40%
Malmöhus(M)	5488	0,72%	5321	0,69%	3768	0,47%
Hallands(N)	2434	1,00%	2314	0,92%	918	0,35%
Göteborgs-o.Bohus(O)	2118	0,29%	1780	0,24%	4100	0,54%
Älvsborgs(P)	2567	0,60%	862	0,20%	177	0,04%
Skaraborgs(R)	1338	0,49%	366	0,13%	-643	-0,23%
Värmlands*(S)	1626	0,58%	582	0,21%	-579	-0,20%
Örebro(T)	1013	0,38%	671	0,25%	162	0,06%
Västmanlands(U)	519	0,20%	325	0,13%	145	0,06%
Kopparbergs*(W)	1710	0,60%	725	0,25%	179	0,06%
Gävleborgs*(X)	841	0,29%	359	0,12%	527	0,18%
Västernorrlands*(Y)	227	0,09%	117	0,04%	202	0,08%
Jämtlands*(Z)	727	0,55%	314	0,23%	253	0,19%
Västerbottens*(AC)	1498	0,61%	1090	0,44%	-60	-0,02%
Norrbottens*(BD)	198	0,08%	191	0,07%	-711	-0,27%
Storstadslän(ABMO)	11592	0,38%	11992	0,38%	11491	0,35%
Skogslän*	6826	0,39%	3377	0,19%	-190	-0,01%
Övriga län	18425	0,52%	12423	0,34%	2386	0,06%
RIKET	36843	0,44%	27792	0,33%	13686	0,16%

**Enligt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993.

Källor : Befolkningsstatistik(SCB) Uppgifterna för år 1993 är preliminära.

TABELL 3 : INRIKES FLYTTNINGSÖVERSKOTT LÄNSVIS UNDER PERIODEN 1988 - 1993

LÄN	Inrikes flyttningsöversöverskott per år 1988-1989	%	1990-1993	%
Stockholms(AB)	-3301	-0,21%	-217	-0,01%
Uppsala(C)	503	0,19%	1375	0,52%
Södermanlands(D)	208	0,08%	-121	-0,05%
Östergötlands(E)	19	0,00%	446	0,11%
Jönköpings(F)	-552	-0,18%	-1164	-0,38%
Kronobergs(G)	-188	-0,11%	-324	-0,18%
Kalmar(H)	77	0,03%	-468	-0,20%
Gotlands(I)	57	0,10%	-57	-0,10%
Blekinge(K)	-371	-0,25%	-44	-0,03%
Kristianstads(L)	973	0,34%	389	0,14%
Malmöhus(M)	2073	0,27%	3315	0,43%
Hallands(N)	1627	0,67%	1682	0,67%
Göteborgs-o.Bohus(O)	-1004	-0,14%	-76	-0,01%
Älvsborgs(P)	947	0,22%	-196	-0,04%
Skaraborgs(R)	559	0,21%	-255	-0,09%
Värmlands*(S)	-47	-0,02%	-458	-0,16%
Örebro(T)	-324	-0,12%	-681	-0,25%
Västmanlands(U)	-699	-0,27%	-771	-0,30%
Kopparbergs*(W)	1013	0,36%	-233	-0,08%
Gävleborgs*(X)	-678	-0,24%	-713	-0,25%
Västernorrlands*(Y)	-612	-0,24%	-1006	-0,39%
Jämtlands*(Z)	106	0,08%	-121	-0,09%
Västerbottens*(AC)	213	0,09%	65	0,03%
Norrbottens*(BD)	-597	-0,23%	-366	-0,14%
Storstadslän(ABMO)	1084	0,56%	3021	0,10%
Skogslän*	3415	0,80%	-2832	-0,16%
Övriga län	4499	0,72%	-1525	-0,04%
RIKET	**0**	**0,00%**	**0**	**0,00%**

Källor : Befolkningsstatistik(SCB) Uppgifterna för år 1993 är preliminära.

TABELL 4 : UTRIKES FLYTTNINGSÖVERSKOTT LÄNSVIS UNDER PERIODEN 1988 - 1993

LÄN	Utrikes flyttningsöverskott per år 1988-1989	%	1990-1993	%
Stockholms(AB)	7288	0,45%	5109	0,31%
Uppsala(C)	1570	0,61%	1417	0,54%
Södermanlands(D)	1085	0,43%	996	0,39%
Östergötlands(E)	1166	0,29%	1251	0,31%
Jönköpings(F)	1884	0,62%	1221	0,40%
Kronobergs(G)	1191	0,68%	670	0,38%
Kalmar(H)	1119	0,47%	1022	0,43%
Gotlands(I)	108	0,19%	123	0,22%
Blekinge(K)	636	0,43%	420	0,28%
Kristianstads(L)	1073	0,38%	736	0,26%
Malmöhus(M)	3415	0,45%	2006	0,26%
Hallands(N)	807	0,33%	632	0,25%
Göteborgs-o.Bohus(O)	3122	0,43%	1856	0,25%
Älvsborgs(P)	1620	0,38%	1058	0,24%
Skaraborgs(R)	779	0,29%	621	0,23%
Värmlands*(S)	1673	0,60%	1040	0,37%
Örebro(T)	1337	0,50%	1351	0,50%
Västmanlands(U)	1218	0,48%	1096	0,43%
Kopparbergs*(W)	698	0,25%	958	0,33%
Gävleborgs*(X)	1519	0,53%	1071	0,37%
Västernorrlands*(Y)	839	0,32%	1122	0,43%
Jämtlands*(Z)	621	0,47%	434	0,32%
Västerbottens*(AC)	1285	0,52%	1026	0,41%
Norrbottens*(BD)	795	0,30%	557	0,21%
Storstadslän(ABMO)	13824	0,45%	8971	0,29%
Skogslän*	7429	0,42%	6208	0,35%
Övriga län	15590	0,44%	12614	0,35%
RIKET	**36843**	**0,44%**	**27792**	**0,33%**

Källor : Befolkningsstatistik(SCB) Uppgifterna för år 1993 är preliminära.

TABELL 5 : FÖDELSEÖVERSKOTT LÄNSVIS UNDER PERIODEN 1988 - 1993

LÄN	Födelseöverskott per år 1988-1989	%	1990-1993	%
Stockholms(AB)	7647	0,48%	9267	0,57%
Uppsala(C)	1418	0,55%	1790	0,68%
Södermanlands(D)	354	0,14%	606	0,24%
Östergötlands(E)	771	0,19%	1277	0,32%
Jönköpings(F)	724	0,24%	1044	0,34%
Kronobergs(G)	240	0,14%	435	0,25%
Kalmar(H)	-67	-0,03%	207	0,09%
Gotlands(I)	128	0,23%	168	0,30%
Blekinge(K)	-88	-0,06%	109	0,07%
Kristianstads(L)	334	0,12%	557	0,19%
Malmöhus(M)	1377	0,18%	1930	0,25%
Hallands(N)	844	0,35%	1134	0,45%
Göteborgs-o.Bohus(O)	2524	0,35%	2969	0,40%
Älvsborgs(P)	1131	0,26%	1668	0,38%
Skaraborgs(R)	512	0,19%	858	0,31%
Värmlands*(S)	-130	-0,05%	163	0,06%
Örebro(T)	86	0,03%	358	0,13%
Västmanlands(U)	648	0,25%	827	0,32%
Kopparbergs*(W)	-43	-0,02%	291	0,10%
Gävleborgs*(X)	-186	-0,06%	23	0,01%
Västernorrlands*(Y)	-146	-0,06%	-58	-0,02%
Jämtlands*(Z)	-13	-0,01%	17	0,01%
Västerbottens*(AC)	724	0,29%	938	0,38%
Norrbottens*(BD)	826	0,32%	892	0,34%
Storstadslän(ABMO)	11548	0,37%	14166	0,45%
Skogslän*	1032	0,06%	2267	0,13%
Övriga län	7034	0,20%	11034	0,30%
RIKET	**19614**	**0,23%**	**27467**	**0,32%**

Källor : Befolkningsstatistik(SCB) Uppgifterna för år 1993 är preliminära.

TABELL 6 : TOTAL SYSSELSÄTTNINGSUTVECKLING LÄNSVIS UNDER PERIODEN 1986 - 2000

LÄN	TOTALT ANTAL SYSSELSATTA				% per år :	
	1986	1991	andel riket(%)	2000	1987-1991	1992-2000
Stockholms(AB)	916018	919460	21	954400	0,1	0,4
Uppsala(C)	120433	124126	3	126700	0,6	0,2
Södermanlands(D)	118570	115928	3	113900	-0,4	-0,2
Östergötlands(E)	200341	197817	5	209521	-0,3	0,6
Jönköpings(F)	156594	155619	4	162776	-0,1	0,5
Kronobergs(G)	90673	89606	2	83281	-0,2	-0,8
Kalmar(H)	115745	115391	3	104330	-0,1	-1,1
Gotlands(I)	27904	27349	1	26100	-0,4	-0,5
Blekinge(K)	72791	71334	2	68785	-0,4	-0,4
Kristianstads(L)	131423	132082	3	122803	0,1	-0,8
Malmöhus(M)	380481	383555	9	383500	0,2	0
Hallands(N)	110119	113507	3	117227	0,6	0,4
Göteborgs-o.Bohus(O)	403083	401855	9	407500	-0,1	0,2
Älvsborgs(P)	202710	196408	5	187800	-0,6	-0,5
Skaraborgs(R)	133753	133593	3	128085	0	-0,5
Värmlands*(S)	139265	135460	3	129870	-0,6	-0,5
Örebro(T)	134120	132634	3	130519	-0,2	-0,2
Västmanlands(U)	128414	124700	3	115450	-0,6	-0,9
Kopparbergs*(W)	136519	136263	3	127950	0	-0,7
Gävleborgs*(X)	141732	138007	3	138100	-0,5	0
Västernorrlands*(Y)	130628	127011	3	115880	-0,6	-1
Jämtlands*(Z)	65681	65005	2	64767	-0,2	0
Västerbottens*(AC)	124227	124912	3	122180	0,1	-0,2
Norrbottens*(BD)	131790	127646	3	117475	-0,6	-0,9
Storstadslän(ABMO)	1699582	1704870	40	1745400	0,1	0,3
Skogslän*	869842	854304	20	816222	-0,4	-0,5
Övriga län	1743590	1730094	40	1701824	-0,2	-0,2
RIKET	**4313014**	**4289268**	**100**	**4263446**	**-0,1**	**-0,1**

Källor: ÅRSYS för år 1986 och 1991(SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993 (UMDAC)

TABELL 7 : SYSSELSÄTTNINGSUTVECKLING INOM JORD- OCH SKOGSBRUK LÄNSVIS UNDER PERIODEN 1986 - 2000

LÄN	Antal sysselsatta inom jord- o.skogsbruk				% per år :	
	1986	1991	and.tot. syss.(%)	2000	1987-1991	1992-2000
Stockholms(AB)	6240	4548	0,5	3500	-6,1	-2,9
Uppsala(C)	6832	4403	3,5	3610	-8,4	-2,2
Södermanlands(D)	5997	4105	3,5	3570	-7,3	-1,5
Östergötlands(E)	10404	6384	3,2	7330	-9,3	1,5
Jönköpings(F)	10107	5349	3,4	9900	-11,9	7,1
Kronobergs(G)	7494	3640	4,1	3025	-13,4	-2
Kalmar(H)	10335	6183	5,4	5375	-9,8	-1,5
Gotlands(I)	3940	2725	10	2100	-7,1	-2,9
Blekinge(K)	4089	2404	3,4	2058	-10,1	-1,7
Kristianstads(L)	12067	7589	5,7	7001	-8,9	-0,9
Malmöhus(M)	15015	10458	2,7	8030	-7	-2,9
Hallands(N)	10049	6385	5,6	5280	-8,7	-2,1
Göteborgs-o.Bohus(O)	6785	3395	0,8	3230	-12,9	-0,6
Älvsborgs(P)	12468	6325	3,2	5150	-12,7	-2,3
Skaraborgs(R)	12934	7737	5,8	7235	-9,8	-0,7
Värmlands*(S)	9336	4860	3,6	3863	-12,2	-2,5
Örebro(T)	6025	3515	2,7	3739	-10,2	0,7
Västmanlands(U)	5136	3164	2,5	2155	-9,2	-4,2
Kopparbergs*(W)	7681	4913	3,6	3870	-8,5	-2,6
Gävleborgs*(X)	7872	4964	3,6	4995	-8,8	0,1
Västernorrlands*(Y)	7574	4172	3,3	3606	-11,2	-1,6
Jämtlands*(Z)	6739	3865	5,9	3370	-10,5	-1,5
Västerbottens*(AC)	8997	4861	3,9	3970	-11,6	-2,2
Norrbottens*(BD)	6770	3642	2,9	3200	-11,7	-1,4
Storstadslän(ABMO)	28040	18401	1,1	14760	-8,1	-2,4
Skogslän*	54969	31277	3,7	26874	-10,7	-1,7
Övriga län	117877	69908	4	69705	-9,9	0
RIKET	**200886**	**119586**	**2,8**	**111339**	**-9,9**	**-0,8**

Källor: ÅRSYS för år 1986 och 1991(SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993 (UMDAC)

TABELL 8 : SYSSELSÄTTNINGSUTVECKLING INOM TILLVERKNINGSINDUSTRI M.M. LÄNSVIS UNDER PERIODEN 1986 - 2000

LÄN	Antal sysselsatta inom tillverk.industri m.m.				% per år :	
	1986	1991	and.tot. syss.(%)	2000	1987-1991	1992-2000
Stockholms(AB)	130959	121469	13,2	118800	-1,5	-0,2
Uppsala(C)	20481	18720	15,1	18250	-1,8	-0,3
Södermanlands(D)	32659	28726	24,8	27150	-2,5	-0,6
Östergötlands(E)	53954	50061	25,3	50900	-1,5	0,2
Jönköpings(F)	51300	47474	30,5	50000	-1,5	0,6
Kronobergs(G)	26437	24932	27,8	21910	-1,2	-1,4
Kalmar(H)	34713	33032	28,6	25805	-1	-2,7
Gotlands(I)	3943	4230	15,5	4100	1,4	-0,3
Blekinge(K)	22322	20235	28,4	18677	-1,9	-0,9
Kristianstads(L)	33927	32702	24,8	33825	-0,7	0,4
Malmöhus(M)	84031	77465	20,2	77980	-1,6	0,1
Hallands(N)	26229	24950	22	25600	-1	0,3
Göteborgs-o.Bohus(O)	88352	79043	19,7	79120	-2,2	0
Älvsborgs(P)	63657	55509	28,3	50000	-2,7	-1,2
Skaraborgs(R)	38443	37082	27,8	36325	-0,7	-0,2
Värmlands*(S)	34898	31748	23,4	29592	-1,9	-0,8
Örebro(T)	36250	33108	25	31440	-1,8	-0,6
Västmanlands(U)	40364	35146	28,2	35000	-2,7	0
Kopparbergs*(W)	36564	31508	23,1	27360	-2,9	-1,6
Gävleborgs*(X)	37605	34402	24,9	33385	-1,8	-0,3
Västernorrlands*(Y)	29792	26928	21,2	21806	-2	-2,3
Jämtlands*(Z)	9809	9663	14,9	9520	-0,3	-0,2
Västerbottens*(AC)	24991	23248	18,6	22150	-1,4	-0,5
Norrbottens*(BD)	24460	23429	18,4	20900	-0,9	-1,3
Storstadslän(ABMO)	303342	277977	16,3	275900	-1,7	-0,1
Skogslän*	198119	180926	21,2	164713	-1,8	-1
Övriga län	484679	445907	25,8	429975	-1,7	-0,4
RIKET	**986140**	**904810**	**21,1**	**870588**	**-1,7**	**-0,4**

Källor: ÅRSYS för år 1986 och 1991(SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993 (UMDAC)

TABELL 9 : Relativ fördelning av antalet anställda inom gruv- och tillverkningsindustrin länsvis år 1992 med fördelning på vissa storleksklasser av arbetställen

LÄN	Andel anställda inom olika storleksklasser av arbetställen (%) Antal anställda per arbetställe :						Antal anställda totalt
	0-4	5-49	50-199	200-499	500-	S:A	
Stockholms	6	22	17	19	37	100	95849
Uppsala	4	18	22	15	40	100	14157
Södermanlands	3	17	27	23	29	100	24115
Östergötlands	3	18	21	21	37	100	41187
Jönköpings	4	31	37	17	10	100	38872
Kronobergs	4	28	38	30	*	100	20139
Kalmar	3	21	29	21	25	100	27187
Gotlands	4	25	31	40	*	100	3517
Blekinge	2	13	14	23	47	100	17112
Kristianstads	4	24	35	17	20	100	26408
Malmöhus	3	22	25	23	27	100	64776
Hallands	5	27	30	24	14	100	18813
Göteborgs- och Bohus	4	18	17	16	46	100	67216
Älvsborgs	3	22	24	19	32	100	46177
Skaraborgs	3	20	24	14	39	100	32228
Värmlands	3	17	28	21	31	100	26326
Örebro	3	20	20	22	35	100	27244
Västmanlands	3	16	23	26	31	100	28661
Kopparbergs	4	23	25	12	36	100	24217
Gävleborgs	3	16	23	13	45	100	29287
Västernorrlands	4	19	32	13	33	100	21564
Jämtlands	6	34	60	*	*	100	6845
Västerbottens	5	27	34	19	15	100	17732
Norrbottens	4	26	20	13	37	100	17993
Riket totalt	**4**	**21**	**25**	**19**	**31**	**100**	**737622**

*Kan ej anges av sekretesskäl. Antalet anställda har räknats till närmast mindre storleksklass.
Källa : CFAR (SCB)

TABELL 10 : SYSSELSÄTTNINGSUTVECKLING INOM BYGGNADSINDUSTRI LÄNSVIS UNDER PERIODEN 1986 - 2000

LÄN	Antal sysselsatta inom byggnadsindustri				% per år :	
	1986	1991	and.tot. syss.(%)	2000	1987-1991	1992-2000
Stockholms(AB)	51599	57480	6,3	50000	2,2	-1,5
Uppsala(C)	8147	10299	8,3	7740	4,8	-3,1
Södermanlands(D)	6987	8469	7,3	7240	3,9	-1,7
Östergötlands(E)	11501	13047	6,6	11800	2,6	-1,1
Jönköpings(F)	8089	9321	6	8300	2,9	-1,3
Kronobergs(G)	4681	5623	6,3	4920	3,7	-1,5
Kalmar(H)	6338	7173	6,2	5630	2,5	-2,7
Gotlands(I)	1757	1801	6,6	1600	0,5	-1,3
Blekinge(K)	3909	4538	6,4	3978	3	-1,5
Kristianstads(L)	8252	9356	7,1	6930	2,5	-3,3
Malmöhus(M)	22846	26176	6,8	26030	2,8	-0,1
Hallands(N)	6994	8897	7,8	6800	4,9	-2,9
Göteborgs-o.Bohus(O)	25396	28749	7,2	26080	2,5	-1,1
Älvsborgs(P)	12225	13884	7,1	13000	2,6	-0,7
Skaraborgs(R)	7170	8489	6,4	6945	3,4	-2,2
Värmlands*(S)	8969	9024	6,7	8465	0,1	-0,7
Örebro(T)	8092	9735	7,3	8980	3,8	-0,9
Västmanlands(U)	9134	9380	7,5	7500	0,5	-2,5
Kopparbergs*(W)	8934	11105	8,1	8970	4,4	-2,3
Gävleborgs*(X)	8712	9810	7,1	8740	2,4	-1,3
Västernorrlands*(Y)	9791	10287	8,1	9081	1	-1,4
Jämtlands*(Z)	4048	4588	7,1	4084	2,5	-1,3
Västerbottens*(AC)	7915	9407	7,5	8550	3,5	-1,1
Norrbottens*(BD)	9299	9457	7,4	7500	0,3	-2,5
Storstadslän(ABMO)	99841	112405	6,6	102110	2,4	-1,1
Skogslän*	57668	63678	7,5	55390	2	-1,5
Övriga län	103276	120012	6,9	102198	3	-1,8
RIKET	**260785**	**296095**	**6,9**	**259698**	**2,6**	**-1,4**

Källor: ÅRSYS för år 1986 och 1991(SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993 (UMDAC)

TABELL 11 : SYSSELSÄTTNINGSUTVECKLING INOM VARUHANDEL LÄNSVIS UNDER PERIODEN 1986 - 2000

LÄN	Antal sysselsatta inom varuhandel				% per år :	
	1986	1991	and.tot. syss.(%)	2000	1987-1991	1992-2000
Stockholms(AB)	135788	130229	14,2	136000	-0,8	0,5
Uppsala(C)	11734	12176	9,8	13080	0,7	0,8
Södermanlands(D)	11931	11630	10	12660	-0,5	0,9
Östergötlands(E)	19762	19638	9,9	21210	-0,1	0,9
Jönköpings(F)	16224	16733	10,8	16700	0,6	0
Kronobergs(G)	10577	11036	12,3	10420	0,9	-0,6
Kalmar(H)	10693	10832	9,4	10740	0,3	-0,1
Gotlands(I)	2550	2499	9,1	2500	-0,4	0
Blekinge(K)	5981	5866	8,2	5959	-0,4	0,2
Kristianstads(L)	14665	14765	11,2	11594	0,1	-2,7
Malmöhus(M)	50255	50909	13,3	50760	0,3	0
Hallands(N)	13123	14336	12,6	16706	1,8	1,7
Göteborgs-o.Bohus(O)	53083	53422	13,3	58790	0,1	1,1
Älvsborgs(P)	22937	23086	11,8	22700	0,1	-0,2
Skaraborgs(R)	11960	12964	9,7	12425	1,6	-0,5
Värmlands*(S)	14795	14286	10,5	14585	-0,7	0,2
Örebro(T)	13306	13464	10,2	13226	0,2	-0,2
Västmanlands(U)	12884	12603	10,1	11000	-0,4	-1,5
Kopparbergs*(W)	13749	14140	10,4	13270	0,6	-0,7
Gävleborgs*(X)	13926	13548	9,8	13340	-0,5	-0,2
Västernorrlands*(Y)	13711	12781	10,1	12061	-1,4	-0,6
Jämtlands*(Z)	6369	6230	9,6	6280	-0,4	0,1
Västerbottens*(AC)	12022	12472	10	12630	0,7	0,1
Norrbottens*(BD)	12167	12023	9,4	12400	-0,2	0,3
Storstadslän(ABMO)	239126	234560	13,8	245550	-0,4	0,5
Skogslän*	86739	85480	10	84566	-0,3	-0,1
Övriga län	178327	181628	10,5	180813	0,4	0
RIKET	**504192**	**501668**	**11,7**	**510929**	**-0,1**	**0,2**

Källor: ÅRSYS för år 1986 och 1991(SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993 (UMDAC)

TABELL 12 : SYSSELSÄTTNINGSUTVECKLING INOM SAMFÄRDSEL, POST- OCH TELEVERK LÄNSVIS UNDER PERIODEN 1986 - 2000

LÄN	Antal sysselsatta inom samf.,post -o.telev				% per år :	
	1986	1991	and.tot. syss.(%)	2000	1987-1991	1992-2000
Stockholms(AB)	81590	81165	8,8	89000	-0,1	1
Uppsala(C)	7117	6663	5,4	7160	-1,3	0,8
Södermanlands(D)	5712	5560	4,8	6130	-0,5	1,1
Östergötlands(E)	11477	12054	6,1	12560	1	0,5
Jönköpings(F)	8724	9453	6,1	9500	1,6	0,1
Kronobergs(G)	4515	4732	5,3	4620	0,9	-0,3
Kalmar(H)	5810	6431	5,6	6000	2,1	-0,8
Gotlands(I)	1478	1441	5,3	1400	-0,5	-0,3
Blekinge(K)	3312	3368	4,7	3458	0,3	0,3
Kristianstads(L)	6986	7205	5,5	7133	0,6	-0,1
Malmöhus(M)	27789	27977	7,3	28680	0,1	0,3
Hallands(N)	6146	6193	5,5	6700	0,2	0,9
Göteborgs-o.Bohus(O)	37084	33751	8,4	34980	-1,9	0,4
Älvsborgs(P)	9334	9500	4,8	9300	0,4	-0,2
Skaraborgs(R)	5940	6442	4,8	6055	1,6	-0,7
Värmlands*(S)	7891	7922	5,8	7420	0,1	-0,7
Örebro(T)	7428	7333	5,5	7428	-0,3	0,1
Västmanlands(U)	5766	6084	4,9	5900	1,1	-0,3
Kopparbergs*(W)	7744	7987	5,9	8250	0,6	0,4
Gävleborgs*(X)	9137	8455	6,1	8740	-1,5	0,4
Västernorrlands*(Y)	9962	10326	8,1	9251	0,7	-1,2
Jämtlands*(Z)	4688	4763	7,3	4715	0,3	-0,1
Västerbottens*(AC)	8210	7823	6,3	7720	-1	-0,1
Norrbottens*(BD)	10784	10274	8	9750	-1	-0,6
Storstadslän(ABMO)	146463	142893	8,4	152660	-0,5	0,7
Skogslän*	58416	57550	6,7	55846	-0,3	-0,3
Övriga län	89745	92459	5,3	93450	0,6	0,1
RIKET	**294624**	**292902**	**6,8**	**301956**	**-0,1**	**0,3**

Källor: ÅRSYS för år 1986 och 1991(SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993 (UMDAC)

TABELL 13 : SYSSELSÄTTNINGSUTVECKLING INOM PRIVATA TJÄNSTER LÄNSVIS UNDER PERIODEN 1986 - 2000

LÄN	Antal sysselsatta inom privata tjänster				% per år :	
	1986	1991	and.tot. syss.(%)	2000	1987-1991	1992-2000
Stockholms(AB)	210209	234650	25,5	254500	2,2	0,9
Uppsala(C)	15633	18466	14,9	19860	3,4	0,8
Södermanlands(D)	15005	16478	14,2	17290	1,9	0,5
Östergötlands(E)	23816	26766	13,5	32074	2,4	2
Jönköpings(F)	15752	18632	12	18300	3,4	-0,2
Kronobergs(G)	9542	11702	13,1	11916	4,2	0,2
Kalmar(H)	11275	13494	11,7	14925	3,7	1,1
Gotlands(I)	3257	3817	14	4400	3,2	1,6
Blekinge(K)	7475	8459	11,9	9677	2,5	1,5
Kristianstads(L)	12625	14767	11,2	13898	3,2	-0,7
Malmöhus(M)	52976	61352	16	65560	3	0,7
Hallands(N)	11840	14282	12,6	17035	3,8	2
Göteborgs-o.Bohus(O)	64840	73576	18,3	83240	2,6	1,4
Älvsborgs(P)	20273	23167	11,8	24800	2,7	0,8
Skaraborgs(R)	13282	15088	11,3	15385	2,6	0,2
Värmlands*(S)	15737	17516	12,9	18421	2,2	0,6
Örebro(T)	15834	17540	13,2	24776	2,1	3,9
Västmanlands(U)	16158	19096	15,3	19020	3,4	0
Kopparbergs*(W)	16272	19581	14,4	22200	3,8	1,4
Gävleborgs*(X)	16344	18183	13,2	22770	2,2	2,5
Västernorrlands*(Y)	15505	17050	13,4	18381	1,9	0,8
Jämtlands*(Z)	7739	9333	14,4	10690	3,8	1,5
Västerbottens*(AC)	15150	17220	13,8	19160	2,6	1,2
Norrbottens*(BD)	16012	17477	13,7	17775	1,8	0,2
Storstadslän(ABMO)	328025	369578	21,7	403300	2,4	1
Skogslän*	102759	116360	13,6	129397	2,5	1,2
Övriga län	191767	221754	12,8	242952	2,9	1
RIKET	**622551**	**707692**	**16,5**	**775649**	**2,6**	**1**

Källor: ÅRSYS för år 1986 och 1991(SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993 (UMDAC)

TABELL 14 : ANTAL SYSSELSATTA INOM OFFENTL.FÖRV.o.TJÄNSTER LÄNSVIS UNDER PERIODEN 1986 - 2000

LÄN	Antal sysselsatta inom offentlig förvaltning				% per år :	
	1986	1991	and.tot. syss.(%)	2000	1987-1991	1992-2000
Stockholms(AB)	279399	276013	30	288200	-0,2	0,5
Uppsala(C)	48549	52051	41,9	55650	1,4	0,7
Södermanlands(D)	37616	39557	34,1	38480	1	-0,3
Östergötlands(E)	66322	67522	34,1	70633	0,4	0,5
Jönköpings(F)	42835	46362	29,8	45700	1,6	-0,2
Kronobergs(G)	26337	27105	30,2	25645	0,6	-0,6
Kalmar(H)	34144	36235	31,4	33855	1,2	-0,8
Gotlands(I)	10565	10404	38	9600	-0,3	-0,9
Blekinge(K)	24344	25659	36	24178	1,1	-0,7
Kristianstads(L)	40234	43936	33,3	40642	1,8	-0,9
Malmöhus(M)	118455	123308	32,1	120500	0,8	-0,3
Hallands(N)	32960	36666	32,3	37230	2,2	0,2
Göteborgs-o.Bohus(O)	119644	124362	30,9	114270	0,8	-0,9
Älvsborgs(P)	58455	62397	31,8	60600	1,3	-0,3
Skaraborgs(R)	41842	44192	33,1	42160	1,1	-0,5
Värmlands*(S)	45677	47991	35,4	45332	1	-0,6
Örebro(T)	45243	46702	35,2	40930	0,6	-1,5
Västmanlands(U)	37268	38130	30,6	33900	0,5	-1,3
Kopparbergs*(W)	43610	45863	33,7	43300	1	-0,6
Gävleborgs*(X)	45509	47238	34,2	44570	0,7	-0,6
Västernorrlands*(Y)	42437	44311	34,9	40584	0,9	-1
Jämtlands*(Z)	24872	25786	39,7	25330	0,7	-0,2
Västerbottens*(AC)	45287	48714	39	46960	1,5	-0,4
Norrbottens*(BD)	49901	49916	39,1	44550	0	-1,3
Storstadslän(ABMO)	517498	523683	30,7	522970	0,2	0
Skogslän*	297293	309819	36,3	290626	0,8	-0,7
Övriga län	546714	576918	33,3	560241	1,1	-0,3
RIKET	**1361505**	**1410420**	**32,9**	**1373837**	**0,7**	**-0,3**

Källor: ÅRSYS för år 1986 och 1991(SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993 (UMDAC)

TABELL 15 : Befolkningen i länen grupperade efter vise utbildningsnivå 1993-01-01

LÄN	Befolkning 16-74 år 1992	Gymnasial utbildning högst 2 år		längre än 2 år		Eftergymnasial utbildning kortare än 3 år		minst 3 år		Forskarutb.	
	Antal	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Stockholms(AB)	1234494	344009	28	195115	16	153791	12	153498	12	9642	1
Uppsala(C)	201184	57153	28	24902	12	24825	12	23082	11	3827	2
Södermanlands(D)	185271	61419	33	20768	11	17208	9	11304	6	368	0
Östergötlands(E)	293911	91839	31	37924	13	29169	10	22345	8	1343	0
Jönköpings(F)	218789	68906	31	22438	10	19153	9	12547	6	255	0
Kronobergs(G)	126971	41525	33	12935	10	12745	10	8094	6	196	0
Kalmar(H)	171123	56044	33	15976	9	14603	9	9701	6	205	0
Gotlands(I)	40483	14050	35	3879	10	3041	8	2818	7	59	0
Blekinge(K)	108536	36047	33	11405	11	9579	9	7032	6	141	0
Kristianstads(L)	207278	66456	32	21524	10	17583	8	13608	7	326	0
Malmöhus(M)	577209	168384	29	75287	13	63932	11	52439	9	4437	1
Hallands(N)	186023	59584	32	21492	12	18472	10	13077	7	450	0
Göteborgs-o.Bohus(O)	547087	155110	28	75984	14	61505	11	53860	10	3855	1
Älvsborgs(P)	316287	99287	31	34080	11	28184	9	18675	6	606	0
Skaraborgs(R)	196612	66134	34	19904	10	16388	8	11232	6	215	0
Värmlands*(S)	204857	68288	33	22183	11	19001	9	12721	6	324	0
Örebro(T)	195968	64379	33	22027	11	18774	10	12738	7	353	0
Västmanlands(U)	189478	61797	33	23150	12	18437	10	12495	7	406	0
Kopparbergs*(W)	205573	70274	34	21735	11	17768	9	12288	6	345	0
Gävleborgs*(X)	208740	70001	34	20772	10	18306	9	11031	5	269	0
Västernorrlands*(Y)	188335	64839	34	19458	10	18413	10	11830	6	249	0
Jämtlands*(Z)	96680	34740	36	9646	10	9497	10	6753	7	125	0
Västerbottens*(AC)	183456	65234	36	18708	10	20811	11	14557	8	1165	1
Norrbottens*(BD)	194636	73934	38	22481	12	18520	10	13030	7	373	0
Storstadslän(ABMO)	2358790	667503	28	346386	15	279228	12	259797	11	17934	0,76
Skogslän*	1282277	509107	40	158133	12	140753	11	94705	7	3256	0,25
Övriga län	2637914	844620	32	292404	11	248161	9,4	178748	7	8750	0,33
RIKET TOTALT	6278981	1959433	31	773773	12	649705	10	520755	8	29534	0

Källa : Registret : Befolkningens utbildning (SCB)

TABELL 16 : SYSSELSÄTTNINGSGRADER LÄNSVIS ÅREN 1986, 1991 OCH 2000 (%)

LÄN	Syss.grad m.+kvi 16-64			Syss.män 16-64 år			Syss. kvinn. 16-64 år		
	1986	1991	2000	1986	1991	2000	1986	1991	2000
Stockholms(AB)	82,4	79,3	77,2	83,2	79,1	77,1	81,6	79,5	77,3
Uppsala(C)	79,8	78,5	73,2	82,4	79,7	74,3	77,2	77,3	72
Södermanlands(D)	79,1	76,8	75,6	82,4	78,1	77,2	75,6	75,3	74
Östergötlands(E)	80,2	77,8	81,7	83,2	79,3	84	77,2	76,3	79,2
Jönköpings(F)	81,3	79,7	83,8	85,2	81,7	87	77,2	77,5	80,6
Kronobergs(G)	80,9	79,2	74,7	84,7	81,7	76,3	77	76,5	72,9
Kalmar(H)	79,4	78,5	72,3	83,2	80,6	74,5	75,6	76,4	70
Gotlands(I)	81,2	78,8	75	83	79,6	75,6	79,2	78	74,4
Blekinge(K)	77,6	76,1	74,9	81,7	78,5	77,6	73,3	73,6	72,2
Kristianstads(L)	78,6	77,2	69,9	82,8	79,4	72,3	74,3	75	67,5
Malmöhus(M)	78,5	75,7	72,2	80,8	76,5	73	76,2	74,8	71,4
Hallands(N)	80,5	79,1	82,1	84,3	81,2	83,8	76,7	77	80,3
Göteborgs-o.Bohus(O)	79,1	76,2	74,7	81,3	76,7	75,4	76,8	75,6	74
Älvsborgs(P)	82,1	79,2	76,9	84,9	80,7	78,2	79,2	77,7	75,5
Skaraborgs(R)	81,4	80,1	77,9	85,2	82,5	80,2	77,4	77,6	75,4
Värmlands*(S)	79,1	76,9	77,3	82	77,7	77,8	76,1	76,1	76,9
Örebro(T)	79,8	78,4	80,2	82	79,4	81,6	77,4	77,4	78,7
Västmanlands(U)	78,9	76,4	70,4	81,9	78,3	72,6	75,7	74,3	68
Kopparbergs*(W)	78,7	77,2	73,1	82,3	78,7	74,4	74,9	75,6	71,7
Gävleborgs*(X)	78,4	76,8	78	81,5	77,8	78,2	75,1	75,8	77,7
Västernorrlands*(Y)	79,1	77,9	72,3	81,4	78,3	73,8	76,7	77,4	70,7
Jämtlands*(Z)	79,4	78,7	77,8	80,5	78,2	78,2	78,2	79,2	77,3
Västerbottens*(AC)	79,4	78,4	75,7	81,6	78,5	76,4	77,1	78,4	75
Norrbottens*(BD)	77,1	74,2	69,5	78,5	74,3	70,8	75,5	74,1	68,2
Storstadslän(ABMO)	80,7	77,7	75,4	82,2	77,9	75,7	79,2	77,5	75,1
Skogslän*	78,7	77	74,6	81,2	77,6	75,5	76	76,4	73,7
Övriga län	80,2	78,3	77	83,5	80,1	79	76,7	76,5	75
RIKET	80,1	77,8	75,9	82,5	78,8	77	77,5	76,9	74,8

Anm. Länens folkmängd före år 1970 är justerad för senare förändringar av länsavgränsningen.
Källor: ÅRSYS för år 1986 och 1991(SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993 (UMDAC)

TABELL 17 : ARBETSLÖSHET OCH PERSONER I ÅTGÄRDER LÄNSVIS UNDER 3:E KV:1991 - 1993

LÄN	Arbetslösa 3:e kvartalet(% 1991	1992	1993	Antal arb. 3:e kv.1993	Antal i åtg.** 3:e kv.1993	S:a arb.+åtg. 3:e kv.1993	andel* (%)
Stockholms(AB)	2,13	4,4	7,18	78556	16075	78560	8,65
Uppsala(C)	2,67	4,84	7,87	14155	2674	14160	9,36
Södermanlands(D)	2,72	5,33	8,43	13473	3551	13478	10,65
Östergötlands(E)	2,81	6,16	8,33	21168	5733	21174	10,58
Jönköpings(F)	3,01	5,54	8,15	15259	4467	15265	10,53
Kronobergs(G)	2,82	5,93	7,78	8554	2776	8560	10,31
Kalmar(H)	2,85	5,78	8,28	12090	3355	12096	10,58
Gotlands(I)	2,75	4,67	6,81	2394	553	2399	8,38
Blekinge(K)	3,33	5,58	8,98	8385	2008	8391	11,13
Kristianstads(L)	3,03	5,45	7,62	13517	3761	13522	9,74
Malmöhus(M)	3,05	5,33	8,77	43974	10770	43979	10,91
Hallands(N)	2,54	5,45	7,73	12494	3202	12499	9,72
Göteborgs-o.Bohus(O)	3,57	5,92	9,38	44715	10405	44721	11,57
Älvsborgs(P)	3,12	5,46	9,15	25147	5615	25152	11,2
Skaraborgs(R)	2,9	6,14	8,96	15200	4173	15206	11,42
Värmlands*(S)	3,52	5,79	8,54	14886	5063	14892	11,44
Örebro(T)	3,73	7,01	9,71	16311	4548	16318	12,42
Västmanlands(U)	2,9	5,73	8,3	13646	4037	13652	10,75
Kopparbergs*(W)	3,37	6,53	9,3	16262	4835	16269	12,06
Gävleborgs*(X)	4,01	6,84	9,72	17310	5285	17317	12,69
Västernorrlands*(Y)	3,58	6,75	8,57	13761	4581	13768	11,42
Jämtlands*(Z)	3,29	5,86	8,85	7249	1920	7255	11,2
Västerbottens*(AC)	3,14	5,75	8,4	13371	3716	13377	10,74
Norrbottens*(BD)	4,54	7,11	10,36	17670	5100	17677	13,35
Storstadslän(ABMO)	2,69	4,98	8,07	167246	37250	167251	9,87
Skogslän*	3,67	6,42	9,14	100511	30500	100517	11,92
Övriga län	2,95	5,71	8,41	191796	41388	191802	9,28
RIKET	3	5,68	8,43	459553	118203	459559	10,6

Anm. Länens folkmängd före år 1970 är justerad för senare förändringar av länsavgränsningen.
*av befolkn.16-64 år
**avser beredskapsarbete, ungdomspraktik, amu, utbildningsvikariat samt arbetslivsutveckling (ALU)
Källa : AMS register över arbetsökande

TABELL 18 : NETTOPENDLING OCH "SJÄLVFÖRSÖRJNINGSGRAD" LÄNSVIS ÅREN 1986, 1991 OCH 2000

LÄN	Nettopendling (antal)			Självförsörjningsgrad**		
	1986	1991	2000	1986	1991	2000
Stockholms(AB)	34412	41108	45000	105,9	106,7	106,4
Uppsala(C)	-12175	-16619	-18500	92,5	89,6	88,2
Södermanlands(D)	-6872	-8874	-11580	96,1	94,5	91,8
Östergötlands(E)	-1208	-2316	-3970	101,3	100,4	99,5
Jönköpings(F)	2064	2400	2443	104,7	104	103,9
Kronobergs(G)	887	624	527	105,1	103	101,9
Kalmar(H)	-2085	-1672	-2014	101,1	100,5	99,1
Gotlands(I)	-994	-914	-900	99,6	98,7	97,9
Blekinge(K)	-505	-641	-875	101,5	100,5	99,7
Kristianstads(L)	-6884	-7364	-8813	98	96,7	94,7
Malmöhus(M)	-584	423	-2250	101,7	101,9	100,6
Hallands(N)	-14388	-15660	-21389	91,3	89,8	85,8
Göteborgs-o.Bohus(O)	29680	34422	31080	109,7	111,2	109,7
Älvsborgs(P)	-21074	-25060	-28896	93,1	90,3	87,9
Skaraborgs(R)	-4689	-5221	-6795	99,5	98,3	96,6
Värmlands*(S)	-1195	-1157	-2815	102,1	100,9	98,9
Örebro(T)	-568	-883	-6094	101,5	100,9	96,7
Västmanlands(U)	-1854	-2918	-3425	100	99,1	98,3
Kopparbergs*(W)	-2091	-1204	-1770	100,9	100,8	99,5
Gävleborgs*(X)	-1171	-1294	-1677	101,2	100,5	98,7
Västernorrlands*(Y)	-414	-450	-805	102,1	101,2	100,5
Jämtlands*(Z)	-1136	-801	-1216	102,2	100,7	99,5
Västerbottens*(AC)	-1108	-866	-1560	101,6	100,8	99,8
Norrbottens*(BD)	-908	-362	-323	101,1	101	101,1
Storstadslän(ABMO)	63508	75953	73830	105,8	106,6	105,8
Skogslän*	-7793	-6134	-10166	101,5	100,9	99,7
Övriga län	-72579	-85118	-110556	98,6	97,1	95,2
RIKET	**-16864**	**-15299**	**-46892**	**101,9**	**101,4**	**100,2**

Anm. Länens folkmängd före år 1970 är justerad för senare förändringar av länsavgränsningen.
Källor : ÅRSYS för år 1986 och 1991 (SCB) samt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993

Innehållsförteckning

Tabell 1: Befolkningsutveckling 1985-
Tabell 2: Totala flyttningsöverskott 1988-1993
Tabell 3: Sysselsättningsutveckling 1986-2000
Tabell 4: Sysselsättningsgrader, 16-64 år, 1986 och 1991
Tabell 5: Arbetslöshet och personer i åtgärder 3:e kv. 1991 och 1993

TABELL 1 : BEFOLKNINGSUTVECKLINGEN I KOMMUNERNA 1985 - 2000

KOD	KOMMUN	ANTAL INVÅNARE				% PER ÅR	
		1991	1992	1993*	2000**	1985-1989	1990-1993
114	Upplands-Väsby	35884	35884	35769	-	1,2	0,15
115	Vallentuna	22435	22717	23070	-	2,4	1,68
117	Österåker	30800	31308	31607	-	2,5	2,11
120	Värmdö	23064	24391	25204	-	2,5	4,71
123	Järfälla	56693	57336	57662	-	0,2	0,57
125	Ekerö	19222	19994	20361	-	2,3	2,78
126	Huddinge	74119	74830	75550	-	1	0,84
127	Botkyrka	68840	69645	69245	-	0,7	0,36
128	Salem	12707	12808	12973	-	-0,1	1,21
136	Haninge	63595	64160	63963	-	0,6	0,72
138	Tyresö	34324	34805	35138	-	1,1	0,98
139	Upplands-Bro	20280	20235	19851	-	0,4	-0,23
160	Täby	56874	57322	58001	-	1,4	0,64
162	Danderyd	27820	27809	28253	-	-0,2	0,03
163	Sollentuna	51790	52435	53083	-	1,2	1,22
180	Stockholm	679364	684576	693103	-	0,6	0,78
181	Södertälje	81670	81770	81506	-	0,5	0,01
182	Nacka	65224	66098	67331	-	1,4	1,67
183	Sundbyberg	30952	30719	31071	-	2,7	-0,28
184	Solna	52402	52882	53497	-	1	1,01
186	Lidingö	38035	38120	38381	-	0,3	-0,15
187	Vaxholm	6849	7005	7393	-	1,3	2,71
188	Norrtälje	47496	48398	49412	-	1,3	2,57
191	Sigtuna	31825	32206	32633	-	1,3	1,44
192	Nynäshamn	22247	22387	22540	-	0,9	0,99
305	Håbo	15673	16208	16512	18570	1,7	2,48
319	Älvkarleby	9391	9374	9380	9586	-0,4	0,57
360	Tierp	20241	20259	20414	21010	-0,2	0,78
380	Uppsala	170743	174554	178071	192312	1,5	2,02
381	Enköping	35603	35905	36124	39188	0,9	1,33
382	Östhammar	22267	22310	22602	23094	0,5	1,05
428	Vingåker	9973	9966	9945	10850	0,2	0,32
461	Gnesta	9254	9481	9652	11242	-	2,92
480	Nyköping	47754	48093	48387	50924	0,1	0,61
481	Oxelösund	12743	12487	12321	12156	-0,3	-1,60
482	Flen	17395	17312	17438	17631	-0,3	0,35
483	Katrineholm	32966	33123	33259	33966	0,3	0,64
484	Eskilstuna	89495	89584	89863	89408	0,2	0,11
486	Strängnäs	27571	27944	28419	29192	1,1	2,16
488	Trosa	9667	9868	9975	12013	-	1,94
509	Ödeshög	6031	5967	6015	6057	-0,5	0,29
512	Ydre	4338	4338	4309	4364	-0,4	0,16
513	Kinda	10522	10543	10577	10630	0	0,88
560	Boxholm	5727	5700	5659	5767	-0,3	0,21
561	Åtvidaberg	12699	12696	12671	12805	-0,2	-0,09
562	Finspång	23186	23127	23145	23025	-0,5	-0,10
563	Valdemarsvik	8870	8867	9007	8751	-0,3	0,61

KOD	KOMMUN	ANTAL INVÅNARE				% PER ÅR	
		1991	1992	1993*	2000**	1985-1989	1990-1993
580	Linköping	124352	126377	128689	129248	0,8	1,69
581	Norrköping	120756	120798	121097	121813	0,2	0,25
582	Söderköping	13572	13646	13845	14561	1,4	1,56
583	Motala	42223	42264	42514	42642	0,2	0,48
584	Vadstena	7555	7650	7686	7622	-0,2	0,89
586	Mjölby	26269	26295	26230	26732	0,2	0,17
604	Aneby	7181	7187	7270	7028	0,4	0,82
617	Gnosjö	9828	9776	9824	10037	1,2	0,42
662	Gislaved	29331	29386	29726	29952	0,4	0,63
665	Vaggeryd	12441	12412	12420	12355	0,3	0,23
680	Jönköping	112277	112802	113606	111790	0,7	0,62
682	Nässjö	30883	30788	30754	30786	-0,1	-0,01
683	Värnamo	31314	31376	31546	32250	0,5	0,21
684	Sävsjö	12130	12112	12039	11783	0,4	0,32
685	Vetlanda	28170	27946	27837	28260	-0,2	-0,13
686	Eksjö	18251	18239	18124	18163	-0,1	0,18
687	Tranås	17932	17843	17895	17261	-0,3	0,10
760	Uppvidinge	10569	10484	10468	9988	-0,1	-0,20
761	Lessebo	9004	9049	9098	8779	0	0,69
763	Tingsryd	14559	14505	14681	13788	-0,1	0,49
764	Alvesta	19839	19762	19831	19479	0	0,08
765	Älmhult	16049	16037	15908	15754	0,2	0,15
767	Markaryd	10923	10743	10707	10254	-0,5	-0,79
780	Växjö	70067	70704	71431	72801	0,8	0,94
781	Ljungby	27602	27677	27591	28442	0	0,27
821	Högsby	7104	7046	7095	6501	-1	-0,31
834	Torsås	7934	8024	8015	7950	-0,1	0,48
840	Mörbylånga	13711	13792	13784	13988	0,6	1,07
860	Hultsfred	16992	16881	16767	16001	-0,2	-0,22
861	Mönsterås	13285	13287	13312	13308	-0,1	0,58
862	Emmaboda	10702	10641	10549	10405	-0,5	-0,32
880	Kalmar	56498	56863	57439	57013	0,8	0,73
881	Nybro	20997	20840	20732	20607	-0,1	-0,15
882	Oskarshamn	27235	27116	27175	26808	-0,4	-0,05
883	Västervik	39791	39731	39725	39216	-0,4	0,08
884	Vimmerby	15963	16050	16016	15773	0	0,27
885	Borgholm	11671	11641	12003	11802	0,3	1,45
980	Gotland	57383	57578	57782	57940	0,2	0,42
1060	Olofström	15029	14983	14939	15148	-0,1	-0,08
1080	Karlskrona	59279	59390	59787	58411	-0,3	0,43
1081	Ronneby	29122	29178	29165	28984	-0,5	0,23
1082	Karlshamn	31407	31301	31475	31304	-0,2	0,05

KOD	KOMMUN	ANTAL INVÅNARE				% PER ÅR	
		1991	1992	1993*	2000**	1985-1989	1990-1993
1083	Sölvesborg	16331	16414	16543	16451	0,4	1,02
1121	Ö göinge	15043	15104	15129	15895	0	0,20
1137	Örkelljunga	9774	9729	9728	10054	0,6	0,33
1160	Tomelilla	12566	12569	12713	13006	0	0,66
1162	Bromölla	12742	12687	12665	13411	0,5	0,40
1163	Osby	13745	13735	13600	14280	0	-0,04
1165	Perstorp	7570	7485	7460	8042	0,6	-0,01
1166	Klippan	16458	16452	16287	17194	0	0,09
1167	Åstorp	13166	13169	13169	13877	0,5	0,35
1168	Båstad	13833	14042	14061	14760	1,3	1,47
1180	Kristianstad	72154	72789	73011	73721	0,4	0,66
1181	Simrishamn	20300	20376	20424	21308	-0,1	0,62
1182	Ängelholm	34782	35238	35676	38983	1,7	1,43
1183	Hässleholm	49335	49618	49469	51254	0,1	0,35
1214	Svalöv	12960	12969	12940	13708	-0,1	0,46
1230	Staffanstorp	17616	17844	18613	19685	0,2	1,62
1231	Burlöv	14498	14497	14395	15044	0,3	-0,28
1233	Vellinge	28201	28494	29065	30244	2	1,27
1260	Bjuv	14311	14427	14285	14743	0,1	0,13
1261	Kävlinge	23599	23854	24006	25849	1,5	1,59
1262	Lomma	17099	17315	17499	18587	0,2	0,61
1263	Svedala	17715	17843	17990	19240	0,8	1,25
1264	Skurup	13767	13795	13799	14969	0,4	1,35
1265	Sjöbo	16302	16542	16645	17727	0,7	1,52
1266	Hörby	13748	13740	13734	14532	0,5	1,03
1267	Höör	13186	13308	13424	14667	1,8	1,70
1280	Malmö	234796	236684	237531	243679	0,3	0,50
1281	Lund	89598	92027	94251	100123	1,3	2,27
1282	Landskrona	36458	36153	36347	37009	0,3	0,36
1283	Helsingborg	109907	110614	111917	114114	0,7	0,82
1284	Höganäs	22962	23039	22876	23880	0,3	0,39
1285	Eslöv	28195	28215	28273	29973	0,7	0,93
1286	Ystad	25259	25457	25657	26733	0,7	0,90
1287	Trelleborg	36580	36879	37162	38566	0,7	1,29
1315	Hylte	11110	11104	11075	11267	0,1	0,17
1380	Halmstad	80560	81084	82145	82327	0,6	0,88
1381	Laholm	22811	23021	23028	23561	0,7	0,94
1382	Falkenberg	37988	38285	38647	39889	0,9	1,06
1383	Varberg	49880	50465	50950	51412	1	1,43
1384	Kungsbacka	55525	57213	58914	64546	2,2	2,73
1401	Härryda	27256	27930	28244	31498	1,4	1,71
1402	Partille	30534	31055	31518	34549	1,3	0,81

KOD	KOMMUN	ANTAL INVÅNARE				% PER ÅR	
		1991	1992	1993*	2000**	1985-1989	1990-1993
1407	Öckerö	11208	11323	11442	11901	1,3	1,51
1415	Stenungsund	19064	19415	19590	21008	1,5	2,00
1419	Tjörn	14088	14408	14610	15562	2	1,64
1421	Orust	14738	14929	15038	16362	1,6	1,96
1427	Sotenäs	9877	9905	9858	10156	1	0,41
1430	Munkedal	11134	11087	11076	11456	0,5	0,10
1435	Tanum	12203	12366	12456	12989	0,7	1,14
1480	Göteborg	432112	433811	437549	442867	0,4	0,33
1481	Mölndal	52048	52423	53306	54915	1,1	0,74
1482	Kungälv	34410	34780	35373	38535	1,2	1,67
1484	Lysekil	15323	15367	15413	15598	0,1	0,57
1485	Uddevalla	47668	48178	48446	49473	0,6	0,78
1486	Strömstad	10887	10872	10874	11201	1,3	0,52
1504	Dals-Ed	5415	5308	5412	5217	0,3	-0,06
1507	Färgelanda	7564	7562	7528	7454	0,4	-0,09
1521	Ale	24517	25029	25209	26473	0,3	1,42
1524	Lerum	33548	33800	34058	36452	1,1	1,10
1527	Vårgårda	10354	10468	10583	10746	0,9	1,76
1552	Tranemo	12473	12474	12550	12742	0,1	0,34
1560	Bengtsfors	11805	11699	11646	11416	-0,1	-0,58
1561	Mellerud	10554	10519	10557	10383	0	0,12
1562	Lilla edet	13102	13204	13274	13595	1,4	0,95
1563	Mark	33288	33402	33532	33882	0,5	0,72
1565	Svenljunga	11304	11303	11322	11457	0,3	0,37
1566	Herrljunga	9749	9744	9820	9911	0,5	0,62
1580	Vänersborg	36734	36452	36476	36370	0,5	-0,02
1581	Trollhättan	51217	51673	51761	52463	0,7	0,57
1582	Alingsås	33936	34088	34237	35003	1,2	0,90
1583	Borås	102387	102840	103399	103930	0,3	0,54
1584	Ulricehamn	22846	22968	22935	23279	0,4	0,40
1585	Åmål	13466	13388	13351	13366	0	0,14
1602	Grästorp	6152	6174	6156	6211	1,1	-0,06
1603	Essunga	6028	6132	6109	6169	0,2	0,54
1622	Mullsjö	7355	7445	7499	7556	1	0,91
1623	Habo	9560	9540	9556	9927	1,3	0,85
1637	Karlsborg	8092	8078	7854	7975	-0,1	-0,58
1643	Gullspång	6491	6440	6495	6431	-0,3	0,53
1660	Vara	17065	17047	16988	16991	0	0,15
1661	Götene	13543	13662	13874	13696	0,4	1,01
1662	Tibro	11202	11249	11193	11226	0	0,16
1663	Töreboda	10434	10432	10519	10453	0,4	0,18

KOD	KOMMUN	ANTAL INVÅNARE				% PER ÅR	
		1991	1992	1993*	2000**	1985-1989	1990-1993
1680	Mariestad	24847	24714	24781	24691	0,4	0,17
1681	Lidköping	36097	36289	36431	36667	0,1	0,69
1682	Skara	18759	18700	18741	18690	0,7	0,21
1683	Skövde	47900	48460	48781	49297	0,4	0,85
1684	Hjo	9311	9285	9209	9233	0,3	0,41
1685	Tidaholm	13277	13261	13303	13243	0,1	0,36
1686	Falköping	32049	31952	31924	32005	0,1	0,16
1715	Kil	12321	12316	12345	12757	0,9	0,83
1730	Eda	9570	9476	9350	9013	0,1	-0,51
1737	Torsby	15076	15055	14991	13969	-0,3	-0,14
1760	Storfors	5277	5230	5294	4994	-0,4	-0,02
1761	Hammarö	13639	13871	14169	13981	1,3	1,46
1762	Munkfors	4799	4745	4730	4294	-0,3	-0,48
1763	Forshaga	12062	12401	12344	12296	0,2	1,06
1764	Grums	10334	10339	10345	10116	-0,4	0,36
1765	Årjäng	10123	10114	10130	9570	0,6	-0,04
1766	Sunne	13827	13957	14014	14049	0,5	0,98
1780	Karlstad	76908	77290	77850	78140	0,5	0,57
1781	Kristinehamn	25904	25954	25932	25489	-0,3	-0,07
1782	Filipstad	13296	13227	13167	12370	-0,6	-0,56
1783	Hagfors	16034	15862	15895	14663	-0,5	-0,56
1784	Arvika	27057	27023	27051	26546	0,1	0,23
1785	Säffle	17960	17831	17770	17469	-0,5	-0,28
1860	Laxå	7487	7342	7357	7122	-0,8	-1,33
1861	Hallsberg	16810	16629	16615	16736	-0,3	0,07
1862	Degerfors	11676	11630	11705	10848	-0,4	-0,13
1863	Hällefors	9199	9026	8999	8676	-1,2	-1,04
1864	Ljusnarsberg	6487	6478	6394	6330	-1	-0,28
1880	Örebro	122042	123188	124223	125428	0,5	0,80
1881	Kumla	18769	18808	18918	18968	0,5	0,90
1882	Askersund	12090	12302	12331	11816	0,2	0,95
1883	Karlskoga	33649	33451	33469	32870	-0,6	-0,45
1884	Nora	10593	10638	10768	10262	0,5	0,96
1885	Lindesberg	24806	24833	24908	24729	-0,2	0,30
1904	Skinnskatteberg	5359	5377	5377	5644	0,1	0,28
1907	Surahammar	11383	11396	11390	11773	-0,1	0,11
1917	Heby	13764	13869	13940	14780	0,5	0,88
1960	Kungsör	8545	8613	8526	8823	0,1	0,36
1961	Hallstahammar	16581	16483	16510	16467	-0,3	-0,35
1962	Norberg	6720	6712	6692	6911	0,1	0,43
1980	Västerås	120354	120889	121656	125583	0,1	0,69
1981	Sala	22060	22233	22331	22735	0,5	0,84

KOD	KOMMUN	ANTAL INVÅNARE				% PER ÅR	
		1991	1992	1993*	2000**	1985-1989	1990-1993
1982	Fagersta	13722	13664	13718	12896	-0,6	-0,17
1983	Köping	26345	26308	26355	26896	-0,1	0,03
1984	Arboga	14605	14552	14581	14856	0,1	0,08
2021	Vansbro	7876	7795	7769	7448	-0,8	-0,45
2023	Malung	11576	11503	11457	11323	-0,2	-0,47
2026	Gagnef	10506	10523	10543	10230	0,7	0,68
2029	Leksand	15156	15254	15351	15396	0,7	1,68
2031	Rättvik	11371	11418	11403	11308	0,2	0,43
2034	Orsa	7377	7356	7368	7171	-0,1	0,08
2039	Älvdalen	8370	8358	8299	8256	0	0,08
2061	Smedjebacken	13315	13132	13150	12644	-0,2	-0,13
2062	Mora	20868	20919	20911	21329	0,5	0,71
2080	Falun	54364	54653	54811	56330	0,6	0,80
2081	Borlänge	46915	47300	47641	48468	0,1	0,65
2082	Säter	11965	11915	11951	11917	1,1	0,44
2083	Hedemora	16878	16915	17056	16766	-0,4	0,58
2084	Avesta	24707	24538	24359	24014	-0,4	-0,42
2085	Ludvika	29144	28666	28630	27156	-0,6	-0,60
2101	Ockelbo	6454	6487	6467	6382	-0,4	0,06
2104	Hofors	11879	11694	11724	11164	-0,5	-0,90
2121	Ovanåker	13536	13438	13371	13145	-0,2	-0,25
2132	Nordanstig	11553	11400	11313	11116	-0,5	-0,13
2161	Ljusdal	21130	21119	21136	21017	-0,2	0,05
2180	Gävle	88810	89194	89604	91490	0,1	0,43
2181	Sandviken	39747	39515	39621	39329	-0,4	-0,25
2182	Söderhamn	29730	29562	29765	29052	-0,7	0,19
2183	Bollnäs	28049	28150	28034	28111	-0,1	0,05
2184	Hudiksvall	38451	38631	38712	39559	0,2	0,45
2260	Ånge	12576	12437	12437	12142	-0,9	-0,20
2262	Timrå	18651	18755	18837	18683	0,2	0,38
2280	Härnösand	27512	27531	27495	27020	-0,3	0,27
2281	Sundsvall	94124	94329	94583	95122	0	0,32
2282	Kramfors	24335	24083	24085	23609	-0,7	-0,50
2283	Sollefteå	24758	24556	24436	23994	-0,4	-0,53
2284	Örnsköldsvik	59324	59138	58864	58400	-0,2	-0,17
2303	Ragunda	6983	6872	6862	6697	-0,9	-0,90
2305	Bräcke	8668	8559	8600	8468	-0,8	-0,03
2309	Krokom	14580	14711	14796	14999	0,2	1,20
2313	Strömsund	16010	15804	15663	15256	-0,7	-0,75
2321	Åre	9966	9936	9998	10173	0,6	0,27
2326	Berg	8694	8648	8578	8634	-0,2	-0,05
2361	Härjedalen	12408	12361	12304	12454	-0,5	-0,55

KOD	KOMMUN	ANTAL INVÅNARE				% PER ÅR	
		1991	1992	1993*	2000**	1985-1989	1990-1993
2380	Östersund	58700	59019	59339	61041	0,5	0,70
2401	Nordmaling	8184	8193	8221	7926	0,4	0,36
2403	Bjurholm	2924	2901	2867	2819	-1,1	-1,04
2404	Vindeln	6691	6612	6589	6331	-0,4	-0,17
2409	Robertsfors	7868	7837	7788	7455	0,1	-0,14
2417	Norsjö	5333	5314	5246	5006	-0,5	-0,49
2418	Malå	4158	4125	4055	3894	-0,5	-0,53
2421	Storuman	7708	7731	7583	7489	-1	-0,84
2422	Sorsele	3524	3496	3483	3229	-1,1	-0,62
2425	Dorotea	3737	3753	3794	3585	-0,6	0,24
2460	Vännäs	8611	8767	8754	8934	0,5	1,29
2462	Vilhelmina	8452	8406	8458	8043	-0,4	-0,22
2463	Åsele	4143	4049	4125	3829	-1,4	-0,10
2480	Umeå	92653	94912	97228	101695	1,3	2,01
2481	Lycksele	14284	14157	14237	14157	0	0,09
2482	Skellefteå	75565	75734	75835	76413	0,1	0,37
2505	Arvidsjaur	8014	7965	7881	7837	-0,4	-0,62
2506	Arjeplog	3743	3727	3728	3480	-0,5	-0,58
2510	Jokkmokk	6660	6598	6604	6351	-0,4	-0,78
2513	Överkalix	4736	4714	4739	4563	-0,7	0,08
2514	Kalix	19288	19249	19219	18688	-0,2	-0,09
2518	Övertorneå	6167	6234	6227	5906	-0,5	0,44
2521	Pajala	8420	8399	8368	8105	-0,6	-0,25
2523	Gällivare	22360	22392	22513	22804	-1	-0,05
2560	Älvsbyn	9446	9492	9445	9507	-0,3	0,13
2580	Luleå	68523	68924	69819	70036	0,3	0,71
2581	Piteå	40475	40766	40803	41065	0,4	0,81
2582	Boden	30178	30495	30568	29823	0,2	0,94
2583	Haparanda	10650	10917	10946	10499	0,7	1,46
2584	Kiruna	26174	26217	26299	26811	-0,6	-0,06
5000	**RIKET**	**8644119**	**8692013**	**8748763**	**8937429**	**0,4**	**0,65**

*Preliminära uppgifter

**Enligt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993

Källor: Befolkningsstatistik från SCB samt prognosadata (UMDAC)

TABELL 2 :TOTALA FLYTTNINGSÖVERSKOTT I KOMMUNERNA UNDER PERIODEN 1988 - 1993

KOD	KOMMUN	TOTALT FLYTTNINGSÖVERSKOTT				% PER ÅR	
		1990	1991	1992	1993*	1988-1989	1990-1993
114	Upplands-Väsby	-26	-524	-456	-592	-0,37%	-1,12%
115	Vallentuna	331	-46	22	626	2,14%	1,08%
117	Österåker	735	223	89	587	1,78%	1,40%
120	Värmdö	608	762	1026	1370	1,60%	4,44%
123	Järfälla	-534	-200	305	-171	-0,95%	-0,27%
125	Ekerö	256	234	547	790	1,66%	2,49%
126	Huddinge	-110	-530	-47	278	-0,22%	-0,14%
127	Botkyrka	-552	-550	-100	-848	-0,73%	-0,75%
128	Salem	-22	91	-47	-128	-0,34%	-0,21%
136	Haninge	-192	46	-175	-246	-0,38%	-0,23%
138	Tyresö	-221	-36	64	-93	-0,13%	-0,21%
139	Upplands-Bro	-122	-124	-314	-586	-1,14%	-1,43%
160	Täby	-302	-216	-10	-225	-0,01%	-0,33%
162	Danderyd	-378	-168	-73	-498	-1,36%	-0,99%
163	Sollentuna	322	-24	179	152	0,04%	0,31%
180	Stockholm	1745	4299	3948	6312	0,39%	0,61%
181	Södertälje	-386	-708	-543	-436	-0,04%	-0,64%
182	Nacka	404	652	339	1022	0,92%	0,96%
183	Sundbyberg	-325	-529	-406	-313	0,73%	-1,25%
184	Solna	247	349	230	547	0,69%	0,67%
186	Lidingö	-323	-444	-49	-387	-0,58%	-0,78%
187	Vaxholm	69	32	99	154	1,32%	1,33%
188	Norrtälje	1201	1222	705	1685	1,89%	2,69%
191	Sigtuna	272	-33	63	444	0,61%	0,60%
192	Nynäshamn	131	78	-21	141	0,78%	0,38%
305	Håbo	37	284	331	365	0,92%	1,69%
319	Älvkarleby	75	113	7	53	1,00%	0,68%
360	Tierp	293	173	55	274	0,81%	1,00%
380	Uppsala	1383	1771	2421	4003	0,74%	1,45%
381	Enköping	417	596	130	575	1,12%	1,25%
382	Östhammar	162	268	-28	280	0,61%	0,79%
428	Vingåker	86	6	-35	-38	0,16%	0,05%
461	Gnesta	-	-	-	-	-	0,05%
480	Nyköping	635	581	290	508	0,29%	0,77%
481	Oxelösund	-155	-310	-274	-72	0,46%	-1,54%
482	Flen	128	8	-130	19	0,46%	0,04%
483	Katrineholm	245	90	71	231	0,80%	0,49%
484	Eskilstuna	20	-520	-80	368	0,44%	-0,06%
486	Strängnäs	557	664	333	607	1,21%	2,07%
488	Trosa	-	-	-	-	-	2,07%
509	Ödeshög	54	19	-42	-10	-0,03%	0,09%
512	Ydre	52	7	-3	37	0,36%	0,54%
513	Kinda	20	244	1	152	1,05%	1,02%
560	Boxholm	46	46	-25	21	0,82%	0,39%
561	Åtvidaberg	-25	-38	-25	-7	0,54%	-0,19%
562	Finspång	-9	-117	-135	-305	-0,64%	-0,61%
563	Valdemarsvik	15	72	-1	109	0,82%	0,55%

KOD	KOMMUN	TOTALT FLYTTNINGSÖVERSKOTT				% PER ÅR	
		1990	1991	1992	1993*	1988-1989	1990-1993
580	Linköping	1036	1395	1327	2194	0,37%	1,23%
581	Norrköping	197	30	-166	160	0,25%	0,05%
582	Söderköping	273	152	-11	130	1,08%	1,04%
583	Motala	213	80	-51	103	0,22%	0,21%
584	Vadstena	148	-24	98	33	-0,23%	0,86%
586	Mjölby	70	-18	-49	3	0,30%	0,01%
604	Aneby	107	4	-19	-22	0,41%	0,25%
617	Gnosjö	114	-106	-134	21	0,84%	-0,27%
662	Gislaved	39	-85	-119	4	0,06%	-0,14%
665	Vaggeryd	92	-50	-50	43	0,72%	0,07%
680	Jönköping	182	266	89	679	0,55%	0,27%
682	Nässjö	-19	81	-130	-80	-0,05%	-0,12%
683	Värnamo	-49	-145	-69	-1	0,23%	-0,21%
684	Sävsjö	173	50	-59	60	1,21%	0,47%
685	Vetlanda	27	32	-252	-127	0,44%	-0,29%
686	Eksjö	54	88	-87	25	0,53%	0,11%
687	Tranås	-53	119	-79	99	0,61%	0,12%
760	Uppvidinge	119	-21	-92	57	0,60%	0,15%
761	Lessebo	93	53	12	122	0,56%	0,79%
763	Tingsryd	166	61	-19	113	0,86%	0,56%
764	Alvesta	-45	59	-128	-11	0,35%	-0,16%
765	Älmhult	108	60	-53	119	0,79%	0,37%
767	Markaryd	22	-150	-164	-151	0,48%	-1,00%
780	Växjö	319	249	250	323	0,72%	0,41%
781	Ljungby	83	15	-46	23	0,15%	0,07%
821	Högsby	13	-25	-13	47	0,24%	0,08%
834	Torsås	26	85	100	171	0,91%	1,21%
840	Mörbylånga	156	192	47	220	1,52%	1,16%
860	Hultsfred	96	-19	-92	113	0,81%	0,14%
861	Mönsterås	168	79	6	85	0,51%	0,65%
862	Emmaboda	20	-6	-79	-80	-0,14%	-0,34%
880	Kalmar	240	125	127	709	0,62%	0,54%
881	Nybro	115	6	-155	-25	0,43%	-0,07%
882	Oskarshamn	37	-36	-108	-87	-0,03%	-0,18%
883	Västervik	231	-103	-81	29	0,20%	0,05%
884	Vimmerby	10	75	52	178	0,60%	0,50%
885	Borgholm	167	211	24	226	1,20%	1,38%
980	Gotland	31	114	48	410	0,29%	0,27%
1060	Olofström	-3	-96	-105	-49	0,23%	-0,42%
1080	Karlskrona	234	97	97	284	0,20%	0,30%
1081	Ronneby	-14	241	97	124	-0,06%	0,39%
1082	Karlshamn	120	-137	-117	-71	0,07%	-0,16%

KOD	KOMMUN	TOTALT FLYTTNINGSÖVERSKOTT				% PER ÅR	
		1990	1991	1992	1993*	1988-1989	1990-1993
1083	Sölvesborg	108	292	55	150	0,69%	0,95%
1121	Ö göinge	-25	-115	-14	-38	-0,02%	-0,32%
1137	Örkelljunga	44	99	-40	58	1,02%	0,42%
1160	Tomelilla	84	152	23	177	1,16%	0,88%
1162	Bromölla	106	31	-84	-63	0,46%	-0,02%
1163	Osby	108	5	-23	-11	0,51%	0,14%
1165	Perstorp	20	19	-108	83	1,16%	0,05%
1166	Klippan	187	32	-38	50	0,49%	0,36%
1167	Åstorp	72	-33	-66	-66	0,51%	-0,18%
1168	Båstad	297	253	138	470	2,25%	2,18%
1180	Kristianstad	376	250	331	784	0,46%	0,61%
1181	Simrishamn	193	272	151	419	0,81%	1,30%
1182	Ängelholm	298	547	347	1041	1,86%	1,65%
1183	Hässleholm	212	125	151	246	0,18%	0,38%
1214	Svalöv	77	94	-28	-8	0,67%	0,27%
1230	Staffanstorp	-168	54	62	10	-0,53%	-0,06%
1231	Burlöv	-80	-150	-70	-129	-0,08%	-0,74%
1233	Vellinge	64	163	135	562	1,74%	0,84%
1260	Bjuv	42	-38	52	52	0,36%	0,19%
1261	Kävlinge	393	276	104	642	1,89%	1,57%
1262	Lomma	8	-193	127	286	0,06%	0,33%
1263	Svedala	150	215	24	-14	-0,04%	0,55%
1264	Skurup	296	285	12	237	1,58%	1,58%
1265	Sjöbo	364	237	176	520	1,61%	2,07%
1266	Hörby	335	169	-26	109	1,10%	1,11%
1267	Höör	263	260	66	482	2,83%	2,13%
1280	Malmö	872	969	1848	3115	0,48%	0,73%
1281	Lund	604	1247	1810	2464	0,50%	1,77%
1282	Landskrona	460	122	-222	214	0,79%	0,40%
1283	Helsingborg	789	449	478	1145	0,52%	0,66%
1284	Höganäs	115	324	92	367	0,99%	1,00%
1285	Eslöv	388	326	-125	37	1,17%	0,57%
1286	Ystad	278	299	159	501	1,44%	1,25%
1287	Trelleborg	619	448	198	617	1,21%	1,33%
1315	Hylte	129	-55	-25	150	0,97%	0,45%
1380	Halmstad	460	310	346	888	0,71%	0,63%
1381	Laholm	415	104	154	410	1,00%	1,22%
1382	Falkenberg	415	257	186	624	1,14%	1,00%
1383	Varberg	567	657	371	783	0,80%	1,23%
1384	Kungsbacka	644	783	1157	1866	1,51%	2,09%
1401	Härryda	-84	414	406	483	0,92%	1,15%
1402	Partille	-338	-148	263	437	0,77%	0,18%

KOD	KOMMUN	TOTALT FLYTTNINGSÖVERSKOTT				% PER ÅR	
		1990	1991	1992	1993*	1988-1989	1990-1993
1407	Öckerö	162	146	25	184	1,14%	1,20%
1415	Stenungsund	343	242	161	346	0,91%	1,51%
1419	Tjörn	123	95	214	602	2,52%	1,89%
1421	Orust	262	415	124	533	2,69%	2,39%
1427	Sotenäs	74	193	38	354	2,54%	1,70%
1430	Munkedal	102	-42	-61	54	1,10%	0,12%
1435	Tanum	175	120	140	381	2,12%	1,71%
1480	Göteborg	-342	-2176	471	332	-0,21%	-0,10%
1481	Mölndal	-169	-342	38	313	0,48%	-0,08%
1482	Kungälv	370	358	50	418	0,79%	0,90%
1484	Lysekil	168	134	73	162	0,69%	0,89%
1485	Uddevalla	216	115	310	641	0,47%	0,68%
1486	Strömstad	168	-7	-25	176	1,74%	0,73%
1504	Dals-Ed	-15	7	-82	-9	0,88%	-0,46%
1507	Färgelanda	32	-22	-18	53	0,52%	0,15%
1521	Ale	39	272	354	543	0,26%	1,27%
1524	Lerum	259	28	-87	-97	0,57%	0,08%
1527	Vårgårda	218	150	73	180	0,99%	1,57%
1552	Tranemo	2	-26	-14	111	0,70%	0,15%
1560	Bengtsfors	-8	-104	-83	16	0,92%	-0,38%
1561	Mellerud	7	68	-16	81	0,87%	0,33%
1562	Lilla edet	75	102	14	133	1,80%	0,63%
1563	Mark	365	85	7	352	0,74%	0,62%
1565	Svenljunga	7	113	-34	99	0,91%	0,41%
1566	Herrljunga	41	58	-9	102	1,10%	0,50%
1580	Vänersborg	17	11	-331	-111	0,42%	-0,28%
1581	Trollhättan	111	-124	77	151	0,22%	0,11%
1582	Alingsås	429	183	74	623	1,34%	0,99%
1583	Borås	245	321	142	382	0,23%	0,27%
1584	Ulricehamn	105	37	75	217	0,73%	0,48%
1585	Åmål	105	43	-57	97	0,85%	0,35%
1602	Grästorp	-64	18	-1	73	1,57%	0,11%
1603	Essunga	69	-14	88	139	0,66%	1,18%
1622	Mullsjö	96	-95	18	21	0,32%	0,14%
1623	Habo	158	-5	-96	67	1,61%	0,34%
1637	Karlsborg	27	29	-40	-31	0,17%	-0,05%
1643	Gullspång	74	42	-53	46	0,80%	0,43%
1660	Vara	101	57	-33	77	0,56%	0,30%
1661	Götene	127	-7	64	236	0,73%	0,79%
1662	Tibro	16	-24	10	63	0,28%	0,15%
1663	Töreboda		-47	-18	109	0,98%	0,11%

KOD	KOMMUN	TOTALT FLYTTNINGSÖVERSKOTT				% PER ÅR	
		1990	1991	1992	1993*	1988-1989	1990-1993
1680	Mariestad	-45	64	-177	-100	0,08%	-0,26%
1681	Lidköping	259	207	73	279	0,42%	0,58%
1682	Skara	37	26	-148	-17	0,56%	-0,14%
1683	Skövde	105	146	273	480	0,28%	0,53%
1684	Hjo	48	152	-19	114	0,33%	0,81%
1685	Tidaholm	119	-52	-29	35	0,61%	0,14%
1686	Falköping	234	27	-110	54	0,47%	0,16%
1715	Kil	183	25	-68	42	0,70%	0,38%
1730	Eda	24	41	-43	36	1,39%	0,15%
1737	Torsby	94	65	32	144	1,05%	0,56%
1760	Storfors	1	-42	-47	-57	0,36%	-0,68%
1761	Hammarö		118	145	138	0,15%	0,75%
1762	Munkfors	21	14	-41	58	2,01%	0,27%
1763	Forshaga	74	95	279	368	0,62%	1,72%
1764	Grums	57	39	-17	51	0,20%	0,32%
1765	Årjäng	87	-87	1	119	1,82%	0,30%
1766	Sunne	118	239	143	409	1,50%	1,69%
1780	Karlstad	69	150	58	514	0,57%	0,26%
1781	Kristinehamn	-134	-4	90	82	-0,04%	0,03%
1782	Filipstad	-69	-27	-46	2	0,27%	-0,26%
1783	Hagfors	-76	-25	-118	-174	0,14%	-0,60%
1784	Arvika	113	201	28	193	0,70%	0,50%
1785	Säffle	2	-17	-65	-10	-0,03%	-0,13%
1860	Laxå	-134	-155	-147	-168	-0,62%	-1,94%
1861	Hallsberg	135	37	-202	-42	0,59%	-0,11%
1862	Degerfors	-110	-40	-50	-29	0,03%	-0,49%
1863	Hällefors	-20	-131	-136	-122	-0,02%	-1,09%
1864	Ljusnarsberg	13	35	1	112	0,81%	0,62%
1880	Örebro	242	826	788	991	0,35%	0,59%
1881	Kumla	307	78	3	330	1,33%	0,98%
1882	Askersund	118	81	202	385	0,90%	1,65%
1883	Karlskoga	-176	-227	-213	-442	-0,32%	-0,78%
1884	Nora	137	39	60	233	1,71%	1,13%
1885	Lindesberg	35	169	-3	221	0,37%	0,43%
1904	Skinnskatteberg	41	-9	9	64	0,34%	0,49%
1907	Surahammar	-14	-73	-38	-69	0,12%	-0,43%
1917	Heby	121	123	69	208	0,99%	0,97%
1960	Kungsör	50	70	36	110	0,80%	0,79%
1961	Hallstahammar	-192	-142	-161	-87	0,13%	-0,87%
1962	Norberg	94	33	-14	34	0,74%	0,56%
1980	Västerås	843	43	-15	86	-0,06%	0,20%
1981	Sala	176	180	118	357	0,96%	0,96%

KOD	KOMMUN	TOTALT FLYTTNINGSÖVERSKOTT				% PER ÅR	
		1990	1991	1992	1993*	1988-1989	1990-1993
1982	Fagersta	-58	-8	-21	90	0,56%	0,01%
1983	Köping	8	-129	-75	-106	-0,21%	-0,29%
1984	Arboga	72	-39	-41	12	0,48%	0,01%
2021	Vansbro	38	34	-6	10	0,45%	0,24%
2023	Malung	-31	-5	-33	62	0,62%	-0,01%
2026	Gagnef	150	-5	-18	187	1,92%	0,76%
2029	Leksand	438	361	84	375	1,81%	2,19%
2031	Rättvik	154	86	77	290	1,72%	1,35%
2034	Orsa	14	35	-16	52	0,89%	0,29%
2039	Älvdalen	101	19	-27	-31	0,20%	0,19%
2061	Smedjebacken	34	19	-164	-117	0,61%	-0,43%
2062	Mora	184	264	27	259	0,80%	0,90%
2080	Falun	351	366	3	514	0,60%	0,58%
2081	Borlänge	80	88	307	293	0,17%	0,41%
2082	Säter	87	7	-100	78	1,46%	0,15%
2083	Hedemora	181	-8	31	30	-0,17%	0,35%
2084	Avesta	31	-141	-111	49	0,30%	-0,17%
2085	Ludvika	109	-220	-381	-265	0,17%	-0,65%
2101	Ockelbo	36	6	64	41	0,42%	0,57%
2104	Hofors	-114	-149	-202	-222	-0,28%	-1,41%
2121	Ovanåker	31	-25	-82	-8	0,30%	-0,16%
2132	Nordanstig	208	35	-88	-104	-0,04%	0,11%
2161	Ljusdal	128	60	32	164	0,64%	0,46%
2180	Gävle	282	81	129	355	0,25%	0,24%
2181	Sandviken	-115	-164	-229	67	0,27%	-0,28%
2182	Söderhamn	137	114	-131	-136	-0,10%	-0,01%
2183	Bollnäs	115	-65	106	323	0,60%	0,43%
2184	Hudiksvall	232	123	116	482	0,57%	0,63%
2260	Ånge	122	27	-111	-185	-0,49%	-0,29%
2262	Timrå	-28	80	97	171	0,21%	0,43%
2280	Härnösand	260	58	60	42	0,07%	0,39%
2281	Sundsvall	200	49	-21	188	0,20%	0,11%
2282	Kramfors	127	-98	-79	-1	0,19%	-0,05%
2283	Sollefteå	-37	-25	-110	-144	-0,08%	-0,32%
2284	Örnsköldsvik	94	-110	-208	33	0,03%	-0,08%
2303	Ragunda	-34	-39	-76	3	0,77%	-0,51%
2305	Bräcke	143	-41	-64	-64	0,58%	-0,08%
2309	Krokom	258	209	122	199	0,68%	1,40%
2313	Strömsund	-24	-24	-89	-39	0,29%	-0,27%
2321	Åre	81	-13	-33	44	1,46%	0,20%
2326	Berg	90	83	-3	77	0,59%	0,72%
2361	Härjedalen	-61	-26	-2	-5	0,51%	-0,19%

KOD	KOMMUN	TOTALT FLYTTNINGSÖVERSKOTT				% PER ÅR	
		1990	1991	1992	1993*	1988-1989	1990-1993
2380	Östersund	344	109	62	320	0,40%	0,36%
2401	Nordmaling	93	7	-3	159	1,42%	0,79%
2403	Bjurholm	5	-26	-1	59	0,97%	0,31%
2404	Vindeln	61	50	-20	156	1,62%	0,93%
2409	Robertsfors	43	-4	-47	57	0,56%	0,16%
2417	Norsjö	36	-43	-14	15	0,07%	-0,03%
2418	Malå	13	-15	-34	-29	-0,31%	-0,39%
2421	Storuman	-102	-16	15	-29	-0,86%	-0,42%
2422	Sorsele	-1	-15	-5	15	-0,47%	-0,04%
2425	Dorotea	9	5	24	30	-0,26%	0,45%
2460	Vännäs	41	138	140	184	0,73%	1,51%
2462	Vilhelmina	-23	-59	-11	28	0,23%	-0,19%
2463	Åsele	39	51	-61	-33	0,15%	-0,02%
2480	Umeå	481	475	1383	1886	0,97%	1,17%
2481	Lycksele	-25		-136	22	0,89%	-0,24%
2482	Skellefteå	395	36	50	508	0,36%	0,33%
2505	Arvidsjaur	19	-40	-30	11	0,14%	-0,12%
2506	Arjeplog	-48	-3		13	0,20%	-0,25%
2510	Jokkmokk	-99	-75	-51	-60	0,11%	-1,05%
2513	Överkalix	29	28	10	47	0,85%	0,60%
2514	Kalix	-81	7	-54	55	0,37%	-0,09%
2518	Övertorneå	-4	89	76	91	0,09%	1,03%
2521	Pajala	2	33	37	-82	-0,56%	-0,03%
2523	Gällivare	-215	-149	-89	-338	-1,23%	-0,88%
2560	Älvsbyn	-9	14	28	11	-0,28%	0,12%
2580	Luleå	54	-312	-6	80	0,36%	-0,07%
2581	Piteå	359	287	171	375	0,45%	0,75%
2582	Boden	166	286	208	393	0,31%	0,89%
2583	Haparanda	153	88	253	431	1,67%	2,24%
2584	Kiruna	-417	-173	-144	-300	-0,99%	-0,98%
5000	**RIKET**	**34806**	**24960**	**19567**	**63397**	**0,44%**	**0,42%**

*Preliminära uppgifter

**Enligt länsstyrelsernas prognoser från våren 1983

Källor :Befolkningsstatistik (SCB) samt prognosdata (UMDAC)

TABELL 3 : SYSSELSÄTTNINGSUTVECKLINGEN I KOMMUNER UNDER PERIODEN 1987 - 2000

KOD	KOMMUN	ANTAL SYSSELSATTA 1986	1991	2000*	% per år 1987-1991	1992-2000
114	Upplands-Väsby	13206	14817	-	2,3	0
115	Vallentuna	5007	5449	-	1,7	0
117	Österåker	8074	8726	-	1,6	0
120	Värmdö	5931	6293	-	1,2	0
123	Järfälla	21416	21973	-	0,5	0
125	Ekerö	4680	5247	-	2,3	0
126	Huddinge	31348	34136	-	1,7	0
127	Botkyrka	20479	20735	-	0,2	0
128	Salem	2570	2298	-	-2,2	0
136	Haninge	21568	23897	-	2,1	0
138	Tyresö	9164	8949	-	-0,5	0
139	Upplands-Bro	6836	6508	-	-1	0
160	Täby	16884	18466	-	1,8	0
162	Danderyd	16160	16000	-	-0,2	0
163	Sollentuna	19900	22216	-	2,2	0
180	Stockholm	522483	501978	-	-0,8	0
181	Södertälje	40919	41573	-	0,3	0
182	Nacka	22198	23304	-	1	0
183	Sundbyberg	17212	17155	-	-0,1	0
184	Solna	50237	54635	-	1,7	0
186	Lidingö	13091	11840	-	-2	0
187	Vaxholm	2560	1926	-	-5,5	0
188	Norrtälje	18122	19281	-	1,2	0
191	Sigtuna	17066	23952	-	7	0
192	Nynäshamn	8907	8106	-	-1,9	0
305	Håbo	3546	4012	3900	2,5	-0,3
319	Älvkarleby	3754	3455	3100	-1,6	-1,2
360	Tierp	8190	8252	7700	0,2	-0,8
380	Uppsala	80371	83509	88000	0,8	0,6
381	Enköping	14465	14868	14400	0,6	-0,4
382	Östhammar	10107	10030	9600	-0,2	-0,5
428	Vingåker	4036	3827	3600	-1,1	-0,7
461	Gnesta		2542	2600	0	0,3
480	Nyköping	29238	23128	23000	-4,6	-0,1
481	Oxelösund	6675	6286	5100	-1,2	-2,3
482	Flen	7893	7211	7100	-1,8	-0,2
483	Katrineholm	15599	15745	16000	0,2	0,2
484	Eskilstuna	44966	43348	42700	-0,7	-0,2
486	Strängnäs	10163	10744	10500	1,1	-0,3
488	Trosa		3097	3300	0	0,7
509	Ödeshög	2303	2033	2153	-2,5	0,6
512	Ydre	1457	1238	1301	-3,2	0,6
513	Kinda	4098	3882	4018	-1,1	0,4
560	Boxholm	2321	2305	2408	-0,1	0,5
561	Åtvidaberg	5010	4776	4835	-1	0,1
562	Finspång	11039	10431	10487	-1,1	0,1
563	Valdemarsvik	3548	3230	3370	-1,9	0,5

KOD	KOMMUN	ANTAL SYSSELSATTA			% per år	
		1986	1991	2000*	1987-1991	1992-2000
580	Linköping	66231	68389	73482	0,6	0,8
581	Norrköping	65014	63622	67960	-0,4	0,7
582	Söderköping	4681	4253	4531	-1,9	0,7
583	Motala	19325	19161	20045	-0,2	0,5
584	Vadstena	3577	3237	3326	-2	0,3
586	Mjölby	11737	11260	11605	-0,8	0,3
604	Aneby	2827	2597	2975	-1,7	1,5
617	Gnosjö	5459	5607	5700	0,5	0,2
662	Gislaved	15930	15387	16350	-0,7	0,7
665	Vaggeryd	5012	5044	5284	0,1	0,5
680	Jönköping	57942	58450	61250	0,2	0,5
682	Nässjö	14941	14464	14825	-0,6	0,3
683	Värnamo	17510	17109	18300	-0,5	0,8
684	Sävsjö	5397	5339	5817	-0,2	1
685	Vetlanda	13637	13611	13900	0	0,2
686	Eksjö	9150	9344	9600	0,4	0,3
687	Tranås	8789	8667	8775	-0,3	0,1
760	Uppvidinge	4847	4587	4080	-1,1	-1,3
761	Lessebo	3748	3365	2975	-2,1	-1,4
763	Tingsryd	6055	5639	4870	-1,4	-1,6
764	Alvesta	8657	7915	6941	-1,8	-1,4
765	Älmhult	8515	8116	7375	-1	-1,1
767	Markaryd	5563	5151	4690	-1,5	-1
780	Växjö	39104	40481	38845	0,7	-0,5
781	Ljungby	14184	14352	13505	0,2	-0,7
821	Högsby	2792	2677	2255	-0,8	-1,9
834	Torsås	2963	2919	2745	-0,3	-0,7
840	Mörbylånga	4286	4354	3930	0,3	-1,1
860	Hultsfred	8333	7937	7040	-1	-1,3
861	Mönsterås	5275	5192	4795	-0,3	-0,9
862	Emmaboda	5683	5471	4985	-0,8	-1
880	Kalmar	32054	32923	29675	0,5	-1,1
881	Nybro	9722	9702	8665	0	-1,2
882	Oskarshamn	14192	13948	12870	-0,3	-0,9
883	Västervik	18979	18269	16310	-0,8	-1,3
884	Vimmerby	7239	7500	6745	0,7	-1,2
885	Borgholm	4227	4499	4315	1,3	-0,5
980	Gotland	27904	27349	26100	-0,4	-0,5
1060	Olofström	9217	8872	8444	-0,8	-0,5
1080	Karlskrona	28459	28581	27681	0,1	-0,4
1081	Ronneby	12565	12199	11759	-0,6	-0,4
1082	Karlshamn	15702	15342	14799	-0,5	-0,4

KOD	KOMMUN	ANTAL SYSSELSATTA 1986	1991	2000*	% per år 1987-1991	1992-2000
1083	Sölvesborg	6848	6340	6102	-1,5	-0,4
1121	Ö göinge	6279	6081	5665	-0,6	-0,8
1137	Örkelljunga	4153	3843	3560	-1,5	-0,8
1160	Tomelilla	5222	5008	4664	-0,8	-0,8
1162	Bromölla	4827	5133	4829	1,2	-0,7
1163	Osby	5461	5367	5050	-0,3	-0,7
1165	Perstorp	4254	3996	3860	-1,2	-0,4
1166	Klippan	7359	6863	6322	-1,4	-0,9
1167	Åstorp	5162	5570	5235	1,5	-0,7
1168	Båstad	5547	5457	5020	-0,3	-0,9
1180	Kristianstad	37391	38017	35216	0,3	-0,8
1181	Simrishamn	9078	8769	8124	-0,7	-0,8
1182	Ängelholm	14616	15790	14898	1,6	-0,6
1183	Hässleholm	22074	22188	20360	0,1	-1
1214	Svalöv	4451	4225	4050	-1	-0,5
1230	Staffanstorp	5316	5184	5200	-0,5	0
1231	Burlöv	7651	6997	7000	-1,8	0
1233	Vellinge	6119	6223	6150	0,3	-0,1
1260	Bjuv	6619	6504	6200	-0,3	-0,5
1261	Kävlinge	7066	7266	7250	0,6	0
1262	Lomma	4511	4696	4550	0,8	-0,4
1263	Svedala	5317	6168	6400	3	0,4
1264	Skurup	3859	4062	3900	1	-0,5
1265	Sjöbo	5380	5615	5400	0,9	-0,4
1266	Hörby	5079	4933	4600	-0,6	-0,8
1267	Höör	4438	4710	4700	1,2	0
1280	Malmö	140960	139807	139000	-0,2	-0,1
1281	Lund	50349	52456	57000	0,8	0,9
1282	Landskrona	17465	16933	16500	-0,6	-0,3
1283	Helsingborg	57987	59441	58200	0,5	-0,2
1284	Höganäs	7437	7323	7100	-0,3	-0,3
1285	Eslöv	12664	12661	12600	0	-0,1
1286	Ystad	11702	12371	12100	1,1	-0,2
1287	Trelleborg	16111	15980	15600	-0,2	-0,3
1315	Hylte	5270	5174	5232	-0,4	0,1
1380	Halmstad	40023	40723	42700	0,3	0,5
1381	Laholm	8637	8666	8617	0,1	-0,1
1382	Falkenberg	17117	17523	17897	0,5	0,2
1383	Varberg	24070	24105	24077	0	0
1384	Kungsbacka	15002	17316	18704	2,9	0,9
1401	Härryda	8631	10354	11300	3,7	1
1402	Partille	8963	10277	10500	2,8	0,2

KOD	KOMMUN	ANTAL SYSSELSATTA			% per år	
		1986	1991	2000*	1987-1991	1992-2000
1407	Öckerö	2724	2654	2700	-0,5	0,2
1415	Stenungsund	9207	10146	10500	2	0,4
1419	Tjörn	3918	4170	4400	1,3	0,6
1421	Orust	4234	4470	4700	1,1	0,6
1427	Sotenäs	3758	4049	4000	1,5	-0,1
1430	Munkedal	4071	4183	4200	0,5	0
1435	Tanum	4789	5111	5300	1,3	0,4
1480	Göteborg	274386	265579	268000	-0,7	0,1
1481	Mölndal	30216	31112	31900	0,6	0,3
1482	Kungälv	12636	13470	14000	1,3	0,4
1484	Lysekil	6762	6726	6700	-0,1	0
1485	Uddevalla	24160	25023	24800	0,7	-0,1
1486	Strömstad	4628	4531	4500	-0,4	-0,1
1504	Dals-Ed	2405	2148	2070	-2,2	-0,4
1507	Färgelanda	2945	2717	2400	-1,6	-1,4
1521	Ale	7536	7432	7560	-0,3	0,2
1524	Lerum	7933	8149	8320	0,5	0,2
1527	Vårgårda	3719	3745	3670	0,1	-0,2
1552	Tranemo	6075	5881	5760	-0,6	-0,2
1560	Bengtsfors	6459	5904	5370	-1,8	-1
1561	Mellerud	4250	3989	3920	-1,3	-0,2
1562	Lilla edet	4122	4077	3990	-0,2	-0,2
1563	Mark	14097	13424	12900	-1	-0,4
1565	Svenljunga	4708	4552	4440	-0,7	-0,3
1566	Herrljunga	4465	4522	4370	0,3	-0,4
1580	Vänersborg	18956	15773	14200	-3,6	-1,2
1581	Trollhättan	31043	32243	29960	0,8	-0,8
1582	Alingsås	13652	14041	13740	0,6	-0,2
1583	Borås	54200	52509	50630	-0,6	-0,4
1584	Ulricehamn	10401	9550	8910	-1,7	-0,8
1585	Åmål	5744	5752	5590	0	-0,3
1602	Grästorp	2077	2003	1915	-0,7	-0,5
1603	Essunga	2312	2227	2100	-0,7	-0,7
1622	Mullsjö	2693	2838	2700	1,1	-0,6
1623	Habo	3049	3251	3175	1,3	-0,3
1637	Karlsborg	3912	3748	3250	-0,9	-1,6
1643	Gullspång	2897	2765	2650	-0,9	-0,5
1660	Vara	8492	8403	7900	-0,2	-0,7
1661	Götene	5932	6312	6000	1,2	-0,6
1662	Tibro	5445	5130	4790	-1,2	-0,8
1663	Töreboda	3960	3848	3640	-0,6	-0,6

KOD	KOMMUN	ANTAL SYSSELSATTA			% per år	
		1986	1991	2000*	1987-1991	1992-2000
1680	Mariestad	12836	12379	11720	-0,7	-0,6
1681	Lidköping	17492	17272	17320	-0,3	0
1682	Skara	9989	10039	9610	0,1	-0,5
1683	Skövde	28058	28830	28325	0,5	-0,2
1684	Hjo	3415	3373	3215	-0,2	-0,5
1685	Tidaholm	6355	6484	6000	0,4	-0,9
1686	Falköping	14839	14691	13775	-0,2	-0,7
1715	Kil	4034	4028	3920	0	-0,3
1730	Eda	4393	3590	3600	-4	0
1737	Torsby	7203	6875	6400	-0,9	-0,8
1760	Storfors	1522	1575	1500	0,7	-0,5
1761	Hammarö	5150	4900	4300	-1	-1,4
1762	Munkfors	2408	2186	2050	-1,9	-0,7
1763	Forshaga	3836	3536	3400	-1,6	-0,4
1764	Grums	4671	4512	4300	-0,7	-0,5
1765	Årjäng	4544	4125	3800	-1,9	-0,9
1766	Sunne	5951	5648	5550	-1	-0,2
1780	Karlstad	46368	48111	47300	0,7	-0,2
1781	Kristinehamn	13583	12035	11700	-2,4	-0,3
1782	Filipstad	6375	6227	5950	-0,5	-0,5
1783	Hagfors	7933	7278	6200	-1,7	-1,8
1784	Arvika	12431	12437	12000	0	-0,4
1785	Säffle	8863	8397	7900	-1,1	-0,7
1860	Laxå	4185	4092	3730	-0,4	-1
1861	Hallsberg	7648	7790	7464	0,4	-0,5
1862	Degerfors	4569	4351	3815	-1	-1,5
1863	Hällefors	4528	3756	3320	-3,7	-1,4
1864	Ljusnarsberg	2570	2421	2310	-1,2	-0,5
1880	Örebro	63062	65322	66460	0,7	0,2
1881	Kumla	7637	7621	8010	0	0,6
1882	Askersund	4601	4633	4510	0,1	-0,3
1883	Karlskoga	19194	17342	16180	-2	-0,8
1884	Nora	4269	4140	3920	-0,6	-0,6
1885	Lindesberg	11857	11166	10800	-1,2	-0,4
1904	Skinnskatteberg	1952	1566	1400	-4,3	-1,2
1907	Surahammar	4264	3996	3200	-1,3	-2,4
1917	Heby	4821	4509	4200	-1,3	-0,8
1960	Kungsör	3012	3038	2850	0,2	-0,7
1961	Hallstahammar	7705	6842	5400	-2,3	-2,6
1962	Norberg	2164	2302	2150	1,2	-0,8
1980	Västerås	65277	65275	62000	0	-0,6
1981	Sala	9620	9112	8550	-1,1	-0,7

KOD	KOMMUN	ANTAL SYSSELSATTA			% per år	
		1986	1991	2000*	1987-1991	1992-2000
1982	Fagersta	7948	7731	6700	-0,6	-1,6
1983	Köping	14341	13007	12000	-1,9	-0,9
1984	Arboga	7310	7322	7000	0	-0,5
2021	Vansbro	3380	3453	3040	0,4	-1,4
2023	Malung	5876	5849	5590	-0,1	-0,5
2026	Gagnef	3171	3469	2910	1,8	-1,9
2029	Leksand	5607	5967	5930	1,3	-0,1
2031	Rättvik	4161	4251	3940	0,4	-0,8
2034	Orsa	2635	2441	2140	-1,5	-1,5
2039	Älvdalen	3611	3483	3410	-0,7	-0,2
2061	Smedjebacken	5263	4908	4330	-1,4	-1,4
2062	Mora	10950	11105	10640	0,3	-0,5
2080	Falun	27522	28578	27100	0,8	-0,6
2081	Borlänge	25451	25884	24970	0,3	-0,4
2082	Säter	4581	4079	3630	-2,3	-1,3
2083	Hedemora	8067	7723	6960	-0,9	-1,1
2084	Avesta	11520	11640	11010	0,2	-0,6
2085	Ludvika	14724	13433	12350	-1,8	-0,9
2101	Ockelbo	2610	2341	2350	-2,2	0
2104	Hofors	5986	5547	5400	-1,5	-0,3
2121	Ovanåker	6499	5938	5800	-1,8	-0,3
2132	Nordanstig	3995	3696	3650	-1,5	-0,1
2161	Ljusdal	9191	8815	8950	-0,8	0,2
2180	Gävle	47456	46560	47100	-0,4	0,1
2181	Sandviken	19508	19447	19350	-0,1	-0,1
2182	Söderhamn	14313	13879	13600	-0,6	-0,2
2183	Bollnäs	13332	12818	12700	-0,8	-0,1
2184	Hudiksvall	18842	18966	19200	0,1	0,1
2260	Ånge	6040	5492	5000	-1,9	-1
2262	Timrå	6194	6249	5760	0,2	-0,9
2280	Härnösand	14691	13479	11880	-1,7	-1,4
2281	Sundsvall	51448	52175	48380	0,3	-0,8
2282	Kramfors	10998	10347	9680	-1,2	-0,7
2283	Sollefteå	11633	10767	9680	-1,5	-1,2
2284	Örnsköldsvik	29624	28502	25500	-0,8	-1,2
2303	Ragunda	2908	2705	2725	-1,4	0,1
2305	Bräcke	3418	3184	3280	-1,4	0,3
2309	Krokom	4896	4828	4625	-0,3	-0,5
2313	Strömsund	7109	6622	6440	-1,4	-0,3
2321	Åre	4490	4681	4797	0,8	0,3
2326	Berg	3343	3213	3200	-0,8	0
2361	Härjedalen	5742	5428	5540	-1,1	0,2

KOD	KOMMUN	ANTAL SYSSELSATTA			% per år	
		1986	1991	2000*	1987-1991	1992-2000
2380	Östersund	33775	34344	34160	0,3	-0,1
2401	Nordmaling	2960	2996	2820	0,2	-0,7
2403	Bjurholm	1130	1020	920	-2	-1,1
2404	Vindeln	2525	2415	2230	-0,9	-0,9
2409	Robertsfors	3299	3111	2890	-1,2	-0,8
2417	Norsjö	2439	2125	1950	-2,7	-1
2418	Malå	1784	1604	1480	-2,1	-0,9
2421	Storuman	3468	3233	3060	-1,4	-0,6
2422	Sorsele	1587	1405	1270	-2,4	-1,1
2425	Dorotea	1463	1461	1360	0	-0,8
2460	Vännäs	2875	2875	2730	0	-0,6
2462	Vilhelmina	3660	3382	3170	-1,6	-0,7
2463	Åsele	1780	1637	1490	-1,7	-1
2480	Umeå	50022	52903	53160	1,1	0,1
2481	Lycksele	7575	7565	7150	0	-0,6
2482	Skellefteå	37660	37180	36500	-0,3	-0,2
2505	Arvidsjaur	3766	3350	3150	-2,3	-0,7
2506	Arjeplog	1863	1681	1335	-2	-2,5
2510	Jokkmokk	3592	2969	2600	-3,7	-1,5
2513	Överkalix	1981	1880	1750	-1	-0,8
2514	Kalix	9088	8593	7550	-1,1	-1,4
2518	Övertorneå	2302	2188	2050	-1	-0,7
2521	Pajala	3389	2993	2825	-2,5	-0,6
2523	Gällivare	12256	10766	10025	-2,6	-0,8
2560	Älvsbyn	3895	3787	3460	-0,6	-1
2580	Luleå	39374	39893	37125	0,3	-0,8
2581	Piteå	18016	18006	16600	0	-0,9
2582	Boden	14761	14404	12915	-0,5	-1,2
2583	Haparanda	3687	3905	3710	1,2	-0,6
2584	Kiruna	13820	13231	12380	-0,9	-0,7
5000	**RIKET**	**4313014**	**4289268**	**4263446**	**-0,1**	**-0,1**

*Enligt länsstyrelsernas prognoser från våren 1993

Källor : ÅRSYS för år 1986 och 1991 (SCB) samt prognosdata (UMDAC)

TABELL 4 : SYSSELSÄTTNINGSGRADER I KOMMUNER ÅREN 1986 OCH 1991

KOD	KOMMUN	Sysselsättningsgrad 16 - 64 år (%)					
		Män o. kvinnor		Män		Kvinnor	
		1986	1991	1986	1991	1986	1991
114	Upplands-Väsby	85,3	81,8	85,9	81,3	84,8	82,3
115	Vallentuna	84	82,3	85,8	82,7	82,2	81,8
117	Österåker	82,4	81,3	83,6	81,8	81,2	80,7
120	Värmdö	84,8	81,9	85,8	82,1	83,6	81,7
123	Järfälla	84,4	82,2	85,5	82,3	83,3	82
125	Ekerö	84,9	83,2	86,1	82,9	83,6	83,5
126	Huddinge	84,2	80,8	84,9	80,6	83,4	81
127	Botkyrka	81,1	76,5	82,3	76,8	79,9	76,2
128	Salem	84,4	81,9	85,1	81,6	83,7	82,3
136	Haninge	84,2	81,2	85,4	81,1	83	81,3
138	Tyresö	84,5	82	85	81,7	84	82,4
139	Upplands-Bro	83,5	80,8	85,4	81,5	81,5	80
160	Täby	84,3	81,4	85,7	81,7	83	81,2
162	Danderyd	80,6	77,4	82,1	77,8	79,2	77,1
163	Sollentuna	84,7	80,3	85,5	80,3	83,9	80,3
180	Stockholm	81,3	77,9	81,5	77,2	81,2	78,6
181	Södertälje	80,6	77,7	83,1	79	77,9	76,4
182	Nacka	83,4	80,3	84	79,5	82,9	81,1
183	Sundbyberg	84,5	79,9	84,3	79,1	84,9	80,7
184	Solna	81,6	77,6	81,5	76,3	81,6	78,9
186	Lidingö	82,8	79,7	83,8	79,7	81,9	79,7
187	Vaxholm	85,1	81,3	86,3	81	83,7	81,6
188	Norrtälje	80	80,4	84,1	82,3	75,6	78,4
191	Sigtuna	83,4	80,7	84,8	81,1	82	80,3
192	Nynäshamn	83,9	81,5	85,9	82,9	81,6	80,1
305	Håbo	83,1	82,8	86,5	84,5	79,3	81,1
319	Älvkarleby	80,4	77,5	84,6	79,5	75,9	75,4
360	Tierp	78,3	79	84	81,6	72,2	76,2
380	Uppsala	79,6	77,6	80,9	78,2	78,4	77
381	Enköping	79,3	80,2	84,5	82,2	73,9	78,2
382	Östhammar	80,4	80,3	84,9	82,5	75,4	77,9
428	Vingåker	80,6	78,4	85,2	81,3	75,8	75,5
461	Gnesta	0	0	0	0	0	0
480	Nyköping	80,4	78,8	84,2	80	76,5	77,4
481	Oxelösund	78,7	77,6	82,1	79,2	75	75,8
482	Flen	79,5	73	82,6	73,1	76,3	72,9
483	Katrineholm	79,5	77,2	82,6	79,2	76,4	75,2
484	Eskilstuna	77,5	74,9	80,4	75,8	74,5	74
486	Strängnäs	80,1	78,8	83,9	81,2	76,2	76,2
488	Trosa	0	0	0	0	0	0
509	Ödeshög	75,5	73,8	81,8	77,7	68,7	69,7
512	Ydre	77,2	75,7	82,9	78,4	71	72,7
513	Kinda	79	78,6	84,1	81,3	73,7	75,7
560	Boxholm	78,6	75,9	84	80,3	72,5	70,9
561	Åtvidaberg	80,5	80,2	85,3	81,9	75,5	78,3
562	Finspång	79,4	78,7	84,1	80,9	74,3	76,3
563	Valdemarsvik	78,4	74,1	83,5	75,8	73	72,2

KOD	KOMMUN	Sysselsättningsgrad 16 - 64 år (%)					
		Män o. kvinnor		Män		Kvinnor	
		1986	1991	1986	1991	1986	1991
580	Linköping	80,8	78,2	82,8	78,8	78,8	77,5
581	Norrköping	80,8	77,4	82,8	78,4	78,8	76,5
582	Söderköping	82	79,5	85,2	81,9	78,9	77
583	Motala	78,7	77,4	82,6	79,7	74,7	75
584	Vadstena	81,9	79,9	84,8	81,3	78,9	78,4
586	Mjölby	79,2	77,8	84,3	81	73,7	74,5
604	Aneby	80	77,1	85,4	80,4	74,4	73,5
617	Gnosjö	87,2	83,8	89,6	86	84,4	81,4
662	Gislaved	85,7	82,3	89,7	85,4	81,3	78,9
665	Vaggeryd	82,1	80,6	87,1	83,8	76,7	77,2
680	Jönköping	80,1	78,2	83,6	79,8	76,6	76,5
682	Nässjö	80,1	79	83,8	80,3	76,4	77,6
683	Värnamo	84,8	83,1	87,5	83,8	82	82,3
684	Sävsjö	79	78,2	85	81,6	72,5	74,4
685	Vetlanda	79,6	80,2	86	83,8	72,9	76,2
686	Eksjö	81	80,3	83,9	81,7	78	78,8
687	Tranås	77,9	77,4	82	79,7	73,7	75
760	Uppvidinge	79,3	80,4	84,2	84,4	74	76
761	Lessebo	82,4	80,4	87,5	83,2	76,9	77,4
763	Tingsryd	78,2	77,8	84,4	81,8	71,4	73,3
764	Alvesta	81,9	80,1	86,8	83,1	76,7	76,9
765	Älmhult	80,4	79	85,3	82	75,3	75,7
767	Markaryd	78,1	76,7	83,5	81	72,3	72,1
780	Växjö	81,5	78,7	83,4	80,1	79,5	77,2
781	Ljungby	81,7	80,9	86	83,5	77,2	78
821	Högsby	77,1	76,6	81,9	79,8	71,7	73,1
834	Torsås	76,8	75,6	83	79,7	69,8	71,1
840	Mörbylånga	81	80,8	84,8	83,3	77	78,2
860	Hultsfred	79,1	76,9	83,6	79,4	74,3	74,2
861	Mönsterås	78,2	78	83	80,8	73,1	74,9
862	Emmaboda	80,6	79,6	85,4	82,5	75,3	76,3
880	Kalmar	80,8	79,6	82,8	80,4	78,9	78,7
881	Nybro	80,3	79,6	84,6	82,2	75,7	76,8
882	Oskarshamn	78,6	78,4	82,6	80,5	74,3	76,1
883	Västervik	79,4	77,7	82,4	78,7	76,4	76,7
884	Vimmerby	78,5	79	84,2	82,8	72,3	75
885	Borgholm	76,3	76	81,3	78,9	70,9	73
980	Gotland	81,2	78,8	83	79,6	79,2	78
1060	Olofström	79,9	76,4	86	80,9	73,2	71,7
1080	Karlskrona	77,6	76,8	80,1	78,1	75,1	75,5
1081	Ronneby	76	74,2	80,3	76,5	71,3	71,7
1082	Karlshamn	78,2	77,3	83	79,7	73,2	74,9

KOD	KOMMUN	Sysselsättningsgrad 16 - 64 år (%)					
		Män o. kvinnor		Män		Kvinnor	
		1986	1991	1986	1991	1986	1991
1083	Sölvesborg	77,3	74	83,4	78,5	70,8	69,3
1121	Ö göinge	79,2	78,1	83,3	80,3	74,9	75,7
1137	Örkelljunga	77,6	77,2	83,8	81,2	71,1	72,9
1160	Tomelilla	78,7	76,5	84,3	78,8	72,7	74
1162	Bromölla	79,3	78,2	84,3	81,1	73,9	75,1
1163	Osby	79,2	78,6	84,3	82,2	73,6	74,8
1165	Perstorp	78,7	76,2	82,8	79,8	74,3	72,4
1166	Klippan	77,1	75	82,4	78,1	71,5	71,6
1167	Åstorp	79,7	75,4	84,7	78,6	74,5	72,1
1168	Båstad	77,7	76,2	83,6	79,4	71,7	72,8
1180	Kristianstad	79,1	78	81,8	79,1	76,5	76,9
1181	Simrishamn	79,4	77,5	83	79,8	75,6	75,2
1182	Ängelholm	78,8	78	82,9	79,4	74,8	76,5
1183	Hässleholm	77,6	76,5	82,1	78,9	72,9	74
1214	Svalöv	79	78,2	83,2	80,4	74,5	75,9
1230	Staffanstorp	83,1	81,8	84,5	82,5	81,7	81
1231	Burlöv	82	78,2	83,7	79	80,2	77,3
1233	Vellinge	81	80,5	83,3	81,8	78,6	79,1
1260	Bjuv	80,9	77,2	85,5	79,7	76,1	74,5
1261	Kävlinge	83,2	80,8	86,7	82,3	79,5	79,3
1262	Lomma	81,9	81,3	83,7	82,4	80	80,2
1263	Svedala	83,3	81,8	87,1	83,3	79,3	80,3
1264	Skurup	78,5	78,8	84,6	82	72,1	75,5
1265	Sjöbo	79,2	78,4	84,4	81,5	73,4	75,1
1266	Hörby	81,8	78,9	84,8	81,4	78,4	76,2
1267	Höör	80,9	78,3	84,5	80,6	77,2	75,8
1280	Malmö	76,1	71,9	77,4	71,6	74,9	72,1
1281	Lund	78,5	74,2	79,4	73,7	77,7	74,7
1282	Landskrona	76,8	74,4	79,3	75,7	74,2	73,1
1283	Helsingborg	77,9	75,1	80,2	75,8	75,6	74,4
1284	Höganäs	77,4	76,1	82,1	78,1	72,7	74,1
1285	Eslöv	81,4	79	84,4	80,8	78,3	77,1
1286	Ystad	79	78,7	82,8	80,4	75,1	77
1287	Trelleborg	80	78,4	83,9	81,8	75,9	74,9
1315	Hylte	82,3	80,5	86	83,1	78	77,7
1380	Halmstad	79,3	77	82,2	78,3	76,5	75,8
1381	Laholm	79,5	77,5	85,3	82	73,3	72,7
1382	Falkenberg	80,7	79,5	85,4	82,1	75,8	76,8
1383	Varberg	81,2	80,5	84,9	82,9	77,4	78
1384	Kungsbacka	81,7	81	85,4	82,6	77,9	79,4
1401	Härryda	82,6	80,3	85,3	81,2	79,7	79,4
1402	Partille	80,4	79,7	83,2	80,2	77,7	79,2

KOD	KOMMUN	Sysselsättningsgrad 16 - 64 år (%)					
		Män o. kvinnor		Män		Kvinnor	
		1986	1991	1986	1991	1986	1991
1407	Öckerö	80,7	80,5	87,4	84,2	73,4	76,6
1415	Stenungsund	80,1	79,3	84,4	81,9	75,5	76,5
1419	Tjörn	79,9	79,8	86,5	83	72,6	76,1
1421	Orust	78,4	77,5	83,7	81,5	72,3	73
1427	Sotenäs	79,2	77,9	82,5	80,8	75,7	74,9
1430	Munkedal	77,6	77,5	81,9	80,3	72,8	74,5
1435	Tanum	79,4	76,8	83,6	78,9	74,7	74,4
1480	Göteborg	78,1	74	79,6	73,9	76,5	74,2
1481	Mölndal	82,6	81,4	84,8	81,9	80,4	80,9
1482	Kungälv	82,1	81,3	85	83,1	79,1	79,4
1484	Lysekil	77,5	76,6	81,3	78,5	73,6	74,5
1485	Uddevalla	79,9	77	82,9	77,1	76,9	76,8
1486	Strömstad	77,7	73,7	78,6	73,9	76,8	73,6
1504	Dals-Ed	76,2	73,1	80,9	74,9	71	71
1507	Färgelanda	80,1	77,4	82,8	78,6	76,9	76
1521	Ale	82,2	80,4	85,7	82,2	78,5	78,4
1524	Lerum	81,6	80,3	84,8	81,6	78,3	78,9
1527	Vårgårda	79,3	78,4	84,8	82,1	73,5	74,3
1552	Tranemo	85,9	82	89	84,5	82,6	79,3
1560	Bengtsfors	83,5	79,6	87,5	81,6	79,3	77,5
1561	Mellerud	78	75,7	82	77,3	73,5	73,9
1562	Lilla edet	79,9	77,2	83,7	80,6	75,8	73,5
1563	Mark	82,8	80,4	85,4	82,2	80	78,5
1565	Svenljunga	82,4	79,9	86,2	82	78,4	77,6
1566	Herrljunga	81,1	79,8	87	83,9	74,9	75,2
1580	Vänersborg	84,2	80,5	86,4	80,6	82	80,4
1581	Trollhättan	82,6	78,2	85,5	79,6	79,5	76,6
1582	Alingsås	80,2	78,5	84,5	79,9	75,8	77
1583	Borås	82,4	79,1	83,5	79,7	81,2	78,5
1584	Ulricehamn	84,3	81,1	86,5	82,9	82	79,3
1585	Åmål	78,3	76,9	81,7	78,4	74,8	75,4
1602	Grästorp	81,2	80,5	85,6	83,2	76,5	77,5
1603	Essunga	82,9	79,8	87,8	83,8	77,5	75,7
1622	Mullsjö	79,6	78,2	85,1	82,1	74	74,1
1623	Habo	83	82	87,5	84,6	78,3	79,3
1637	Karlsborg	79,5	79	83,3	81,5	75,4	76,1
1643	Gullspång	77,3	75,8	82,2	78,1	72,1	73,1
1660	Vara	81,4	79,4	86	82,1	76,4	76,5
1661	Götene	81,6	81,2	86,5	83,8	76,4	78,4
1662	Tibro	80	79,4	85,2	82,9	74,5	75,6
1663	Töreboda	77	75,7	81,8	78,8	71,9	72,4

KOD	KOMMUN	Sysselsättningsgrad 16 - 64 år (%)					
		Män o. kvinnor		Män		Kvinnor	
		1986	1991	1986	1991	1986	1991
1680	Mariestad	81,7	79,1	84,4	80,3	78,9	77,8
1681	Lidköping	81,6	79,8	85,1	82,3	78	77,3
1682	Skara	83,4	81,3	85,6	83,6	81,3	79,1
1683	Skövde	82,4	81,4	85,9	83,3	79	79,4
1684	Hjo	79,3	79,7	84,7	83	73,8	76,2
1685	Tidaholm	81,2	81,2	85,9	83,9	76,1	78,4
1686	Falköping	81,3	80,7	84,3	82,8	78,2	78,5
1715	Kil	80	78,4	84	80	75,7	76,8
1730	Eda	73,9	68,5	77,7	70,2	69,8	66,6
1737	Torsby	75,9	74,6	78,9	75,1	72,8	74
1760	Storfors	77,4	72,1	81,9	72,9	72,5	71,3
1761	Hammarö	82,6	81,6	84	81,3	81,2	81,8
1762	Munkfors	78,4	74,3	83,4	75,7	73,2	72,8
1763	Forshaga	80,6	77,9	84,6	79,3	76,6	76,5
1764	Grums	79,4	78,1	85,6	81,1	72,6	74,9
1765	Årjäng	76,6	71,9	79,3	71,8	73,7	72,1
1766	Sunne	79,1	77,4	82,8	77,9	75,1	76,8
1780	Karlstad	80,3	78,7	82,1	78,8	78,7	78,6
1781	Kristinehamn	81,3	77,1	83,3	77,9	79,2	76,4
1782	Filipstad	77,6	76,1	79,1	76	76,1	76,2
1783	Hagfors	78,1	75,6	81,6	77,2	74,4	73,9
1784	Arvika	77,3	76,1	81,4	77,7	73,1	74,4
1785	Säffle	77,4	75,8	81,4	78,2	73,1	73,3
1860	Laxå	78,2	77	81,9	79,3	74,2	74,4
1861	Hallsberg	79,5	79,4	82,9	81,3	75,8	77,4
1862	Degerfors	78,7	76,9	83,3	79,2	73,8	74,5
1863	Hällefors	77	72,6	80,2	72,6	73,6	72,6
1864	Ljusnarsberg	74,8	70,9	79,5	71,4	69,5	70,3
1880	Örebro	79,9	79	80,6	79,5	79,3	78,6
1881	Kumla	80,4	81,6	82,8	83,7	78	79,5
1882	Askersund	80,3	79	85,4	81,8	74,9	76
1883	Karlskoga	80,1	77,1	83,9	78,1	76	76,1
1884	Nora	80,2	80	82,2	81	78,1	78,9
1885	Lindesberg	81	78,1	83,8	79,3	78,2	76,8
1904	Skinnskatteberg	76	69,7	79,5	69,3	72,2	70,1
1907	Surahammar	78,6	76,5	81,1	78,4	75,9	74,4
1917	Heby	77,2	76,6	82,5	79,9	71,2	72,9
1960	Kungsör	77,2	75,6	80,5	78,3	73,6	72,6
1961	Hallstahammar	77,6	75,1	80,4	77,7	74,7	72,3
1962	Norberg	78,2	77,8	82,5	79,5	73,6	75,9
1980	Västerås	79,8	76,8	82	78,4	77,5	75,1
1981	Sala	79,2	76,8	82,9	79,1	75,4	74,4

KOD	KOMMUN	Sysselsättningsgrad 16 - 64 år (%)					
		Män o. kvinnor		Män		Kvinnor	
		1986	1991	1986	1991	1986	1991
1982	Fagersta	77,3	76,5	79,4	78,4	75,2	74.5
1983	Köping	78,8	74,8	83,4	76,9	73,9	72,7
1984	Arboga	77,8	78,2	82,9	80,6	72,3	75,6
2021	Vansbro	76,7	76,6	82,1	78,9	70,7	74
2023	Malung	78	77,9	81,6	78,5	74,1	77,2
2026	Gagnef	76,5	77,3	82,5	79,7	69,9	74,8
2029	Leksand	78	78,9	82	80,7	73,6	77
2031	Rättvik	74,5	75,9	79,1	78,1	69,9	73,6
2034	Orsa	75,8	73,7	79	75,7	72,3	71,8
2039	Älvdalen	76,8	74,3	78,9	74,6	74,4	74
2061	Smedjebacken	77,5	74,7	83,9	78	70,5	70,9
2062	Mora	81	80,2	84,3	81,6	77,6	78,8
2080	Falun	81,7	80,6	84,1	81,4	79,3	79,7
2081	Borlänge	78,3	76,8	82	78,7	74,3	74,7
2082	Säter	82	78,2	84,8	78,5	79	77,9
2083	Hedemora	80,1	77,2	83,1	78,6	77	75,7
2084	Avesta	76,3	75,3	79,9	77,4	72,5	73,1
2085	Ludvika	77,6	72,3	81,5	73,6	73,4	70,9
2101	Ockelbo	77,6	76,4	82,2	79	72,6	73,5
2104	Hofors	75	74,5	81,8	77	67,5	71,6
2121	Ovanåker	80,1	76,7	85,2	79,8	74,6	73,3
2132	Nordanstig	75,2	73,9	79,7	75,3	70,2	72,3
2161	Ljusdal	74,8	73,8	77,6	74,7	71,9	72,9
2180	Gävle	80	78,4	82,5	78,9	77,5	77,8
2181	Sandviken	77,7	77,1	82	79	73	75
2182	Söderhamn	77,8	75,1	80,7	74,9	74,8	75,3
2183	Bollnäs	78,5	77,1	80,2	77,4	76,7	76,8
2184	Hudiksvall	78,8	77,2	81,2	78,1	76,4	76,3
2260	Ånge	78,1	77	82,4	77,9	73,4	76
2262	Timrå	77,8	77,6	80,1	78,1	75,2	77,1
2280	Härnösand	80,3	76,9	81	75,7	79,6	78,1
2281	Sundsvall	79,8	79,2	81,4	79,3	78,3	79,2
2282	Kramfors	77,2	74,2	79,9	74,9	74,2	73,3
2283	Sollefteå	77,9	76,7	79	76	76,7	77,3
2284	Örnsköldsvik	79,2	78,3	83,4	80,4	74,7	76,2
2303	Ragunda	76,3	77,1	79,1	77	73	77,1
2305	Bräcke	78,5	77,2	79,5	77	77,3	77,5
2309	Krokom	79,8	79,6	81,1	79,1	78,3	80,3
2313	Strömsund	74,8	75,5	76,3	74,8	73,1	76,2
2321	Åre	80	78,4	80,6	77,6	79,4	79,3
2326	Berg	76,8	78	78,8	78	74,4	78
2361	Härjedalen	76,5	76,2	80,6	75,3	72,1	77,1

KOD	KOMMUN	Sysselsättningsgrad 16 - 64 år (%)					
		Män o. kvinnor		Män		Kvinnor	
		1986	1991	1986	1991	1986	1991
2380	Östersund	81,8	80,2	82,1	79,8	81,6	80,5
2401	Nordmaling	78,6	78,9	82,5	79,7	74,2	78
2403	Bjurholm	75,7	77,9	79,8	78,9	70,9	76,8
2404	Vindeln	77,2	75,4	82	77,4	72,3	73,1
2409	Robertsfors	79,9	78,3	82,9	79	76,6	77,5
2417	Norsjö	76,7	74,8	82,7	76,9	70	72,4
2418	Malå	75,8	72	79,8	72,8	71,3	71,3
2421	Storuman	73,4	73,5	77,7	72,8	68,6	74,2
2422	Sorsele	74,8	73,9	77,1	72,8	72,2	75,1
2425	Dorotea	73,7	72,3	78	70,9	68,8	73,9
2460	Vännäs	80,3	81	82,7	81,4	77,7	80,6
2462	Vilhelmina	73,1	71,8	76,1	70,3	69,8	73,3
2463	Åsele	75,2	73,6	77,8	70,8	72,3	76,8
2480	Umeå	80,8	79,7	81,3	79,6	80,4	79,7
2481	Lycksele	79,6	78,9	81,6	78	77,6	79,9
2482	Skellefteå	80,3	79,2	83,5	79,7	76,9	78,7
2505	Arvidsjaur	75,9	72,9	79,5	73,4	71,9	72,3
2506	Arjeplog	78,9	75,7	81,6	75,4	75,7	76,2
2510	Jokkmokk	78,9	75,3	80,7	74	76,9	76,7
2513	Överkalix	71,3	68,6	72,2	68,6	70,3	68,6
2514	Kalix	76,8	73	79,6	73,2	73,8	72,8
2518	Övertorneå	67	65	68,1	64	65,7	66,1
2521	Pajala	67,3	63,7	69,2	61,6	64,8	66,4
2523	Gällivare	77,8	73,7	77,5	72,9	78,1	74,5
2560	Älvsbyn	75,4	73,5	81	75,4	69,6	71,5
2580	Luleå	79,4	76,4	80,5	76,5	78,3	76,3
2581	Piteå	79	75,9	81,8	77,6	76,2	74,2
2582	Boden	80,9	78,7	81,6	78,7	80,3	78,6
2583	Haparanda	62,9	60,7	63,4	58,8	62,5	62,8
2584	Kiruna	74,8	73,1	75,8	73,3	73,8	72,9
	RIKET	80,1	77,8	82,5	78,8	77,5	76,9

Källor : ÅRSYS för resp år (SCB)

TABELL 5 : ARBETSLÖSA OCH PERSONER I ÅTGÄRDER 3:e KVARTALET 1991 OCH 1993

KOD	KOMMUN	ANTAL ARBETSL..		andel av bef.16-64 år(		ANT.ARB.+ ÅTG.		andel av bef.16-64 år	
		1991	1993	1991	1993	1991	1993	1991	1993
114	Upplands-Väsb	427	1784	1,69%	7,12%	580	2156	2,30%	8,61%
115	Vallentuna	263	888	1,76%	5,86%	335	1080	2,24%	7,12%
117	Österåker	324	1424	1,55%	6,63%	414	1735	1,98%	8,08%
120	Värmdö	249	1062	1,68%	6,52%	320	1280	2,16%	7,86%
123	Järfälla	805	2480	2,04%	6,24%	1035	3019	2,62%	7,60%
125	Ekerö	149	670	1,18%	5,04%	194	798	1,54%	6,00%
126	Huddinge	927	3476	1,83%	6,83%	1201	4180	2,37%	8,22%
127	Botkyrka	1091	3502	2,31%	7,35%	1555	4360	3,29%	9,15%
128	Salem	160	494	1,84%	5,55%	208	624	2,39%	7,02%
136	Haninge	902	3210	2,06%	7,23%	1174	3929	2,68%	8,84%
138	Tyresö	442	1465	1,84%	6,06%	576	1776	2,39%	7,34%
139	Upplands-Bro	337	1218	2,42%	8,76%	456	1537	3,28%	11,06%
160	Täby	554	2149	1,45%	5,58%	719	2636	1,88%	6,84%
162	Danderyd	163	665	0,94%	3,86%	198	805	1,14%	4,68%
163	Sollentuna	541	1874	1,57%	5,37%	709	2325	2,06%	6,66%
180	Stockholm	10442	34204	2,44%	7,84%	13270	40649	3,10%	9,30%
181	Södertälje	1714	4972	3,13%	9,19%	2230	5763	4,08%	10,65%
182	Nacka	721	2730	1,69%	6,26%	1066	3344	2,50%	7,67%
183	Sundbyberg	463	1577	2,25%	7,92%	657	1937	3,19%	9,73%
184	Solna	736	2440	2,18%	7,14%	1064	2995	3,15%	8,76%
186	Lidingö	284	1142	1,18%	4,84%	353	1424	1,46%	6,03%
187	Vaxholm	66	275	1,50%	6,11%	84	337	1,91%	7,49%
188	Norrtälje	550	2407	1,95%	8,21%	788	3047	2,80%	10,39%
191	Sigtuna	402	1559	1,83%	7,03%	529	1896	2,41%	8,55%
192	Nynäshamn	327	889	2,28%	6,15%	424	1098	2,95%	7,60%
305	Håbo	204	617	1,92%	5,44%	241	754	2,27%	6,64%
319	Älvkarleby	133	518	2,37%	9,16%	215	677	3,83%	11,97%
360	Tierp	247	1173	2,09%	9,89%	458	1413	3,88%	11,91%
380	Uppsala	3126	8708	2,84%	7,58%	4212	10190	3,83%	8,87%
381	Enköping	620	1886	2,84%	8,43%	836	2289	3,82%	10,23%
382	Östhammar	289	1252	2,16%	9,20%	409	1505	3,06%	11,06%
428	Vingåker	89	352	1,49%	5,90%	175	463	2,94%	7,77%
461	Gnesta	-	421	-	7,34%	-	556	-	9,71%
480	Nyköping	854	2475	2,08%	8,35%	1208	3049	2,94%	10,28%
481	Oxelösund	183	498	2,10%	6,06%	280	662	3,21%	8,07%
482	Flen	392	1041	3,72%	10,02%	574	1377	5,45%	13,25%
483	Katrineholm	527	1657	2,64%	8,29%	752	1997	3,76%	9,99%
484	Eskilstuna	1868	5271	3,28%	9,35%	2997	6705	5,27%	11,90%
486	Strängnäs	433	1389	2,63%	8,09%	672	1747	4,08%	10,17%
488	Trosa	-	368	-	5,80%	0	467	-	7,35%
509	Ödeshög	71	242	2,08%	7,15%	124	298	3,63%	8,78%
512	Ydre	49	163	1,99%	6,63%	63	199	2,55%	8,10%
513	Kinda	163	518	2,72%	8,42%	228	679	3,80%	11,04%
560	Boxholm	46	233	1,36%	6,91%	102	317	3,02%	9,42%
561	Åtvidaberg	114	668	1,47%	8,68%	187	847	2,42%	11,01%
562	Finspång	293	1156	2,02%	8,07%	531	1544	3,65%	10,79%
563	Valdemarsvik	166	514	3,21%	9,89%	305	679	5,91%	13,07%
580	Linköping	2505	6298	3,17%	7,73%	3065	7786	3,88%	9,55%
581	Norrköping	2129	7175	2,82%	9,50%	2914	8897	3,86%	11,78%
582	Söderköping	283	651	3,47%	7,86%	395	822	4,85%	9,93%
583	Motala	697	2157	2,73%	8,41%	1070	2926	4,19%	11,40%
584	Vadstena	57	240	1,23%	5,24%	118	331	2,57%	7,22%
586	Mjölby	484	1155	3,00%	7,19%	757	1577	4,70%	9,81%
604	Aneby	81	234	2,00%	5,77%	125	352	3,09%	8,69%

KOD	KOMMUN	ANTAL ARBETSL..		andel av bef.16-64 år(		ANT.ARB. + ÅTG.		andel av bef.16-64 år	
		1991	1993	1991	1993	1991	1993	1991	1993
617	Gnosjö	91	287	1,47%	4,70%	163	390	2,62%	6,39%
662	Gislaved	457	1024	2,49%	5,61%	612	1336	3,34%	7,33%
665	Vaggeryd	173	461	2,35%	6,25%	225	680	3,05%	9,22%
680	Jönköping	2526	6376	3,66%	9,20%	3161	7848	4,58%	11,32%
682	Nässjö	504	1455	2,75%	8,02%	841	1958	4,58%	10,79%
683	Värnamo	429	1313	2,20%	6,80%	601	1727	3,08%	8,93%
684	Sävsjö	175	723	2,50%	10,38%	287	893	4,11%	12,83%
685	Vetlanda	420	1477	2,50%	8,87%	615	1998	3,66%	12,00%
686	Eksjö	311	813	2,94%	7,71%	414	1049	3,92%	9,95%
687	Tranås	480	1096	4,51%	10,33%	694	1495	6,52%	14,09%
760	Uppvidinge	125	501	2,07%	8,49%	179	664	2,95%	11,25%
761	Lessebo	189	421	3,59%	7,95%	227	533	4,33%	10,08%
763	Tingsryd	187	569	2,28%	6,96%	264	779	3,22%	9,52%
764	Alvesta	238	858	2,04%	7,35%	319	1119	2,73%	9,59%
765	Älmhult	166	621	1,72%	6,41%	215	887	2,22%	9,16%
767	Markaryd	149	446	2,22%	6,96%	230	654	3,45%	10,19%
780	Växjö	1669	3894	3,71%	8,51%	2034	5090	4,52%	11,13%
781	Ljungby	362	1244	2,14%	7,30%	553	1603	3,28%	9,41%
821	Högsby	89	314	2,25%	8,07%	159	416	4,02%	10,70%
834	Torsås	125	391	2,79%	8,58%	167	524	3,73%	11,50%
840	Mörbylånga	136	545	1,71%	6,69%	192	670	2,42%	8,23%
860	Hultsfred	242	953	2,42%	9,63%	384	1222	3,83%	12,36%
861	Mönsterås	304	814	3,76%	10,02%	413	1047	5,12%	12,89%
862	Emmaboda	113	391	1,74%	6,15%	174	539	2,69%	8,48%
880	Kalmar	1006	2648	2,85%	7,44%	1343	3618	3,81%	10,17%
881	Nybro	319	921	2,51%	7,31%	414	1131	3,25%	8,97%
882	Oskarshamn	445	1081	2,63%	6,43%	658	1347	3,89%	8,00%
883	Västervik	863	2474	3,59%	10,42%	1278	3013	5,32%	12,69%
884	Vimmerby	384	1115	4,00%	11,59%	466	1371	4,86%	14,24%
885	Borgholm	138	443	2,13%	6,71%	176	546	2,74%	8,26%
980	Gotland	964	2394	2,75%	6,81%	1468	2947	4,18%	8,38%
1060	Olofström	322	807	3,30%	8,46%	564	1034	5,78%	10,83%
1080	Karlskrona	1079	2934	3,03%	8,15%	1775	3633	4,99%	10,10%
1081	Ronneby	807	2057	4,56%	11,45%	1217	2563	6,87%	14,26%
1082	Karlshamn	475	1518	2,38%	7,69%	771	1845	3,87%	9,34%
1083	Sölvesborg	407	1069	4,12%	10,54%	637	1319	6,44%	13,01%
1121	Ö göinge	272	918	2,98%	10,13%	371	1059	4,06%	11,69%
1137	Örkelljunga	130	293	2,31%	5,16%	196	424	3,48%	7,46%
1160	Tomelilla	233	598	3,23%	8,22%	331	785	4,58%	10,79%
1162	Bromölla	248	616	3,16%	7,82%	349	883	4,43%	11,22%
1163	Osby	164	351	2,03%	4,32%	274	542	3,38%	6,67%
1165	Perstorp	109	265	2,35%	5,81%	164	379	3,51%	8,31%
1166	Klippan	347	843	3,43%	8,40%	471	1152	4,66%	11,48%
1167	Åstorp	305	865	3,68%	10,32%	410	1156	4,95%	13,80%
1168	Båstad	202	474	2,57%	5,84%	288	602	3,66%	7,42%
1180	Kristianstad	1362	3324	3,08%	7,43%	1810	4212	4,10%	9,42%
1181	Simrishamn	326	819	2,79%	6,96%	443	1027	3,80%	8,72%
1182	Ängelholm	659	1789	3,17%	8,31%	816	2151	3,92%	9,99%
1183	Hässleholm	956	2363	3,19%	7,83%	1246	2907	4,16%	9,63%
1214	Svalöv	123	451	1,57%	5,68%	217	578	2,77%	7,28%
1230	Staffanstorp	225	882	1,88%	7,21%	299	1046	2,50%	8,55%
1231	Burlöv	176	744	1,82%	7,79%	291	957	3,01%	10,02%
1233	Vellinge	291	1421	1,57%	7,48%	381	1678	2,05%	8,84%
1260	Bjuv	243	705	2,68%	7,64%	341	981	3,77%	10,64%
1261	Kävlinge	349	968	2,33%	6,24%	477	1246	3,18%	8,03%

KOD	KOMMUN	ANTAL ARBETSL..		andel av bef.16-64 år		ANT.ARB. + ÅTG.		andel av bef.16-64 år	
		1991	1993	1991	1993	1991	1993	1991	1993
1262	Lomma	176	572	1,53%	4,97%	238	707	2,07%	6,14%
1263	Svedala	166	814	1,49%	7,02%	228	964	2,04%	8,31%
1264	Skurup	224	573	2,71%	6,72%	331	805	4,00%	9,45%
1265	Sjöbo	290	802	2,99%	8,06%	405	996	4,18%	10,01%
1266	Hörby	191	555	2,41%	6,88%	290	693	3,67%	8,58%
1267	Höör	158	514	2,09%	6,54%	281	718	3,71%	9,14%
1280	Malmö	5783	16796	3,94%	11,38%	8142	20648	5,54%	13,99%
1281	Lund	1590	4498	2,73%	7,25%	2220	5499	3,81%	8,87%
1282	Landskrona	438	1828	1,95%	8,20%	814	2434	3,63%	10,92%
1283	Helsingborg	2841	6891	4,13%	9,97%	3776	8405	5,49%	12,16%
1284	Höganäs	363	894	2,65%	6,41%	464	1136	3,39%	8,15%
1285	Eslöv	290	870	1,67%	4,96%	586	1206	3,37%	6,88%
1286	Ystad	373	1208	2,47%	7,93%	696	1638	4,61%	10,75%
1287	Trelleborg	760	1989	3,37%	8,70%	964	2410	4,27%	10,54%
1315	Hylte	139	365	2,12%	5,66%	215	494	3,27%	7,67%
1380	Halmstad	1719	4487	3,44%	8,88%	2316	5653	4,64%	11,19%
1381	Laholm	353	1021	2,63%	7,46%	506	1329	3,77%	9,72%
1382	Falkenberg	566	1706	2,51%	7,47%	856	2165	3,80%	9,48%
1383	Varberg	518	2192	1,73%	7,11%	888	2820	2,96%	9,15%
1384	Kungsbacka	716	2725	2,01%	7,31%	939	3235	2,64%	8,68%
1401	Härryda	394	1196	2,23%	6,48%	607	1516	3,44%	8,22%
1402	Partille	469	1527	2,36%	7,66%	746	2006	3,76%	10,07%
1407	Öckerö	126	419	1,86%	6,04%	198	596	2,91%	8,57%
1415	Stenungsund	320	1165	2,58%	9,09%	545	1420	4,39%	11,09%
1419	Tjörn	185	663	2,16%	7,52%	284	792	3,32%	8,98%
1421	Orust	253	812	2,94%	9,06%	380	1031	4,42%	11,49%
1427	Sotenäs	142	559	2,59%	10,06%	235	687	4,28%	12,35%
1430	Munkedal	163	715	2,42%	10,70%	299	907	4,44%	13,57%
1435	Tanum	222	548	3,20%	7,80%	339	755	4,89%	10,75%
1480	Göteborg	12050	28368	4,31%	10,15%	16239	34133	5,80%	12,22%
1481	Mölndal	615	2251	1,80%	6,62%	854	2746	2,50%	8,07%
1482	Kungälv	504	1702	2,27%	7,57%	800	2220	3,61%	9,88%
1484	Lysekil	318	939	3,49%	10,19%	534	1282	5,86%	13,91%
1485	Uddevalla	950	3170	3,22%	10,68%	1560	4184	5,28%	14,09%
1486	Strömstad	204	679	3,11%	10,45%	360	845	5,49%	12,99%
1504	Dals-Ed	96	385	3,02%	12,28%	170	459	5,34%	14,64%
1507	Färgelanda	123	392	2,67%	8,65%	199	493	4,33%	10,88%
1521	Ale	464	1461	2,94%	8,87%	627	1933	3,98%	11,74%
1524	Lerum	591	1722	2,69%	7,77%	739	2064	3,37%	9,32%
1527	Vårgårda	191	624	3,12%	9,84%	270	776	4,41%	12,25%
1552	Tranemo	229	562	3,05%	7,49%	304	690	4,05%	9,19%
1560	Bengtsfors	159	445	2,29%	6,66%	286	572	4,13%	8,55%
1561	Mellerud	126	561	2,06%	9,22%	239	695	3,91%	11,44%
1562	Lilla edet	232	714	2,90%	8,73%	328	896	4,09%	10,95%
1563	Mark	450	1551	2,27%	7,78%	607	1941	3,06%	9,74%
1565	Svenljunga	139	400	2,12%	6,00%	194	518	2,95%	7,77%
1566	Herrljunga	87	499	1,51%	8,64%	162	601	2,82%	10,41%
1580	Vänersborg	678	2342	2,96%	10,35%	965	2694	4,22%	11,91%
1581	Trollhättan	918	3639	2,81%	11,20%	1394	4455	4,27%	13,71%
1582	Alingsås	746	2078	3,64%	10,05%	909	2428	4,44%	11,75%
1583	Borås	2490	5816	3,91%	9,10%	3350	7080	5,26%	11,07%
1584	Ulricehamn	409	1097	3,03%	8,08%	548	1402	4,06%	10,32%
1585	Åmål	399	860	4,97%	10,80%	578	1065	7,20%	13,37%
1602	Grästorp	73	269	2,04%	7,42%	139	377	3,90%	10,40%
1603	Essunga	84	364	2,34%	10,10%	164	485	4,60%	13,44%

KOD	KOMMUN	ANTAL ARBETSL..		andel av bef.16-64 år		ANT.ARB. + ÅTG.		andel av bef.16-64 år	
		1991	1993	1991	1993	1991	1993	1991	1993
1622	Mullsjö	139	415	3,09%	9,14%	221	499	4,92%	11,01%
1623	Habo	145	525	2,47%	8,91%	222	635	3,78%	10,77%
1637	Karlsborg	176	366	3,76%	7,84%	211	481	4,51%	10,30%
1643	Gullspång	129	308	3,42%	8,21%	188	415	4,98%	11,05%
1660	Vara	300	818	3,00%	8,22%	421	1056	4,20%	10,61%
1661	Götene	171	692	2,09%	8,40%	250	918	3,06%	11,14%
1662	Tibro	210	881	3,05%	12,68%	281	1010	4,08%	14,54%
1663	Töreboda	168	592	2,74%	9,73%	276	746	4,51%	12,26%
1680	Mariestad	592	1451	3,81%	9,41%	783	1868	5,04%	12,11%
1681	Lidköping	648	1945	2,95%	8,78%	952	2473	4,33%	11,17%
1682	Skara	274	936	2,40%	8,23%	470	1223	4,12%	10,75%
1683	Skövde	939	2678	3,09%	8,70%	1359	3299	4,48%	10,72%
1684	Hjo	168	577	3,10%	10,47%	205	723	3,77%	13,10%
1685	Tidaholm	199	862	2,45%	10,68%	401	1195	4,94%	14,81%
1686	Falköping	486	1521	2,54%	7,99%	728	1971	3,80%	10,35%
1715	Kil	189	541	2,46%	6,97%	296	749	3,86%	9,66%
1730	Eda	303	643	5,32%	11,55%	465	916	8,18%	16,46%
1737	Torsby	324	759	3,72%	8,80%	619	1159	7,10%	13,44%
1760	Storfors	119	330	3,80%	10,60%	164	426	5,23%	13,68%
1761	Hammarö	153	496	1,79%	5,65%	212	656	2,48%	7,48%
1762	Munkfors	124	200	4,36%	7,21%	246	305	8,65%	11,00%
1763	Forshaga	210	810	2,84%	10,49%	304	1000	4,12%	12,94%
1764	Grums	156	534	2,42%	8,34%	251	672	3,89%	10,49%
1765	Årjäng	376	718	6,20%	11,99%	527	974	8,69%	16,25%
1766	Sunne	287	723	3,61%	8,93%	457	1035	5,76%	12,78%
1780	Karlstad	1845	4028	3,74%	8,11%	2389	4990	4,85%	10,04%
1781	Kristinehamn	515	1388	3,24%	8,75%	794	1838	5,00%	11,58%
1782	Filipstad	278	634	3,56%	8,26%	400	867	5,11%	11,29%
1783	Hagfors	392	821	4,00%	8,66%	650	1286	6,62%	13,57%
1784	Arvika	447	1364	2,77%	8,48%	791	1933	4,91%	12,01%
1785	Säffle	409	898	3,77%	8,39%	591	1144	5,44%	10,69%
1860	Laxå	127	430	2,72%	9,71%	229	560	4,89%	12,64%
1861	Hallsberg	340	772	3,33%	7,63%	450	1021	4,42%	10,09%
1862	Degerfors	218	754	3,06%	10,68%	406	978	5,71%	13,85%
1863	Hällefors	237	672	4,21%	12,54%	489	908	8,68%	16,94%
1864	Ljusnarsberg	287	426	7,74%	11,51%	430	573	11,60%	15,48%
1880	Örebro	2742	7037	3,64%	9,20%	3760	8933	5,00%	11,68%
1881	Kumla	257	919	2,23%	7,91%	445	1170	3,86%	10,06%
1882	Askersund	212	675	3,03%	9,36%	311	863	4,44%	11,97%
1883	Karlskoga	916	2266	4,38%	11,05%	1571	2917	7,50%	14,22%
1884	Nora	190	642	2,98%	10,00%	271	794	4,27%	12,37%
1885	Lindesberg	722	1717	4,85%	11,48%	984	2142	6,61%	14,31%
1904	Skinnskatteber	113	239	3,54%	7,45%	182	329	5,70%	10,26%
1907	Surahammar	154	553	2,13%	7,69%	296	741	4,10%	10,29%
1917	Heby	211	679	2,60%	8,29%	355	884	4,38%	10,78%
1960	Kungsör	135	425	2,50%	7,79%	203	558	3,76%	10,22%
1961	Hallstahammar	412	983	3,81%	9,37%	719	1380	6,65%	13,15%
1962	Norberg	80	364	2,02%	9,06%	181	489	4,55%	12,18%
1980	Västerås	2232	6588	2,84%	8,37%	3407	8265	4,34%	10,50%
1981	Sala	367	1017	2,76%	7,55%	607	1344	4,57%	9,98%
1982	Fagersta	188	568	2,22%	6,85%	414	803	4,90%	9,68%
1983	Köping	659	1464	3,96%	8,93%	940	1880	5,64%	11,46%
1984	Arboga	229	765	2,53%	8,46%	396	1011	4,37%	11,18%
2021	Vansbro	174	544	3,85%	12,16%	259	741	5,75%	16,55%
2023	Malung	368	773	5,19%	11,09%	533	1094	7,53%	15,70%

KOD	KOMMUN	ANTAL ARBETSL..		andel av bef.16-64 år(		ANT.ARB.+ ÅTG.		andel av bef.16-64 år	
		1991	1993	1991	1993	1991	1993	1991	1993
2026	Gagnef	121	579	1,96%	9,42%	169	805	2,74%	13,08%
2029	Leksand	230	718	2,71%	8,22%	313	909	3,67%	10,39%
2031	Rättvik	208	576	3,30%	9,05%	303	817	4,82%	12,85%
2034	Orsa	183	400	4,29%	9,41%	272	516	6,38%	12,13%
2039	Älvdalen	221	444	4,56%	9,37%	324	656	6,69%	13,84%
2061	Smedjebacken	302	752	3,72%	9,30%	427	1001	5,26%	12,38%
2062	Mora	394	960	3,16%	7,54%	594	1258	4,75%	9,89%
2080	Falun	871	2881	2,62%	8,55%	1136	3523	3,41%	10,46%
2081	Borlänge	992	3279	3,36%	10,99%	1481	3936	5,01%	13,19%
2082	Säter	177	605	2,49%	8,55%	319	748	4,48%	10,56%
2083	Hedemora	235	822	2,31%	8,14%	359	1115	3,53%	11,04%
2084	Avesta	518	1229	3,48%	8,41%	773	1680	5,19%	11,50%
2085	Ludvika	906	1699	5,13%	9,96%	1301	2297	7,36%	13,46%
2101	Ockelbo	146	297	3,83%	7,81%	227	421	5,96%	11,08%
2104	Hofors	208	608	2,79%	8,57%	312	801	4,19%	11,29%
2121	Ovanåker	263	891	3,26%	11,19%	452	1151	5,59%	14,47%
2132	Nordanstig	317	763	4,70%	11,42%	427	1048	6,33%	15,67%
2161	Ljusdal	636	861	5,17%	7,04%	948	1401	7,71%	11,45%
2180	Gävle	2028	5323	3,56%	9,35%	2940	6620	5,16%	11,63%
2181	Sandviken	967	2028	3,87%	8,23%	1329	2526	5,31%	10,25%
2182	Söderhamn	798	2152	4,37%	11,87%	1173	2883	6,42%	15,90%
2183	Bollnäs	859	1953	5,06%	11,53%	1189	2596	7,00%	15,33%
2184	Hudiksvall	960	2433	4,08%	10,31%	1426	3146	6,06%	13,33%
2260	Ånge	262	521	3,64%	7,40%	433	734	6,02%	10,42%
2262	Timrå	303	1023	2,57%	8,58%	590	1505	5,01%	12,62%
2280	Härnösand	727	1328	4,34%	7,89%	1136	1833	6,78%	10,89%
2281	Sundsvall	2135	5203	3,52%	8,55%	2875	6683	4,73%	10,98%
2282	Kramfors	535	1130	3,75%	8,14%	1092	1736	7,67%	12,50%
2283	Sollefteå	541	1056	3,81%	7,52%	886	1536	6,23%	10,94%
2284	Örnsköldsvik	1272	3498	3,49%	9,72%	1861	4313	5,11%	11,98%
2303	Ragunda	112	330	2,85%	8,75%	159	402	4,05%	10,66%
2305	Bräcke	116	332	2,34%	6,83%	194	497	3,91%	10,23%
2309	Krokom	212	581	2,54%	6,78%	309	741	3,71%	8,65%
2313	Strömsund	447	1023	4,90%	11,50%	636	1372	6,97%	15,42%
2321	Åre	246	556	4,11%	9,37%	296	703	4,94%	11,85%
2326	Berg	124	291	2,57%	6,12%	172	446	3,57%	9,39%
2361	Härjedalen	392	746	5,39%	10,37%	500	1027	6,87%	14,29%
2380	Östersund	1049	3390	2,80%	8,94%	1512	3979	4,03%	10,49%
2401	Nordmaling	159	317	3,43%	6,87%	238	428	5,15%	9,28%
2403	Bjurholm	9	45	0,57%	2,85%	12	76	0,75%	4,81%
2404	Vindeln	77	253	2,03%	6,82%	119	315	3,16%	8,50%
2409	Robertsfors	96	400	2,14%	9,01%	126	522	2,81%	11,74%
2417	Norsjö	107	216	3,40%	7,01%	151	288	4,80%	9,37%
2418	Malå	139	255	5,59%	10,45%	230	344	9,24%	14,06%
2421	Storuman	255	490	5,43%	10,61%	383	616	8,17%	13,33%
2422	Sorsele	69	127	3,58%	6,69%	118	175	6,09%	9,19%
2425	Dorotea	153	249	7,22%	11,77%	219	351	10,34%	16,63%
2460	Vännäs	61	223	1,22%	4,31%	94	307	1,88%	5,93%
2462	Vilhelmina	267	554	5,39%	11,38%	504	793	10,16%	16,28%
2463	Åsele	106	195	4,62%	8,70%	185	277	8,07%	12,40%
2480	Umeå	1742	5002	2,86%	7,92%	2480	6099	4,08%	9,66%
2481	Lycksele	190	775	2,20%	9,09%	374	960	4,33%	11,27%
2482	Skellefteå	1503	4270	3,23%	9,15%	2225	5536	4,79%	11,87%

KOD	KOMMUN	ANTAL ARBETSL..		andel av bef.16-64 år(		ANT.ARB. + ÅTG.		andel av bef.16-64 år	
		1991	1993	1991	1993	1991	1993	1991	1993
2505	Arvidsjaur	244	478	4,99%	9,94%	380	642	7,76%	13,36%
2506	Arjeplog	68	220	3,05%	9,98%	153	304	6,84%	13,79%
2510	Jokkmokk	232	439	5,60%	10,96%	360	605	8,66%	15,11%
2513	Överkalix	142	328	5,14%	11,99%	288	447	10,41%	16,36%
2514	Kalix	598	1495	5,01%	12,55%	1044	2020	8,75%	16,96%
2518	Övertorneå	218	419	6,28%	11,80%	410	608	11,78%	17,11%
2521	Pajala	342	720	6,90%	14,59%	668	1011	13,48%	20,48%
2523	Gällivare	665	1419	4,48%	9,68%	1093	1837	7,36%	12,53%
2560	Älvsbyn	242	704	4,20%	12,14%	392	859	6,79%	14,82%
2580	Luleå	1865	4530	3,99%	9,71%	2733	5478	5,85%	11,75%
2581	Piteå	1029	2947	4,04%	11,36%	1738	3783	6,83%	14,58%
2582	Boden	483	1415	2,61%	7,44%	815	1697	4,39%	8,91%
2583	Haparanda	411	826	6,29%	12,21%	691	1085	10,58%	16,04%
2584	Kiruna	1173	1732	6,59%	9,84%	1891	2394	10,62%	13,61%
	RIKET	164069	459546	3,00%	8,43%	221276	577749	4,09%	10,60%

Källa : AMS register över arbetssökande

En tillväxtfrämjande regionalpolitik

Den förda diskussionen visar på vikten av att regionalpolitiken utvidgas från att vara en politik som riktas mot avgränsade stödområden till att bli en politik som i princip omfattar alla regioner i landet. Med regionalpolitik avses då en politik som explicit beaktar den geografiska dimensionen.

Två argument talar för en sådan politik. För det första genomgår Sveriges ekonomi för närvarande en strukturomvandling som innebär att ingen kan veta var i landet den framtida tillväxten kommer. Kunskapen om vad som kännetecknar regioner med ett omfattande nyföretagande och ett dynamiskt näringsliv är bristfälliga. Att i en sådan situation koncentrera offentliga utvecklingsinsatser till vissa regioner vore förenat med en stor risk. För det andra understryker Sveriges ekonomiska situation vikten av att så många regioner som möjligt bidrar till att återskapa den ekonomiska tillväxten. Den nationella tillväxttakten bestäms av hur många regioner som bidrar till den. Hög tillväxt i enstaka regioner är inte tillräckligt för att uppnå en hög nationell tillväxt. Den tillväxtskapande politiken måste därför tillföras en regional dimension som bidrar till att utvecklingsmöjligheterna i alla delar av landet tas tillvara. Samtidigt är det viktigt att understryka att statens möjligheter att skapa tillväxt är begränsade. Tillväxt kan inte planeras fram utan endast stimuleras. Statens uppgift begränsar sig till att lägga förhållandena till rätta. Företag och enskilda entreprenörer avgör med sitt agerande i vilken utsträckning vidtagna åtgärder leder till den eftersträvade tillväxten.

En av politikens medel för att skapa förutsättningar för tillväxt är satsningar på infrastruktur. Efter två årtionden med minskade investeringar i den fysiska infrastrukturen står landet nu inför en förnyad utbyggnad av såväl väg- som järnvägsnätet. När en sådan utbyggnad görs är det angeläget att inriktningen på satsningen bestäms utifrån olika investeringsobjekts förväntade bidrag till den ekonomiska tillväxten. Så är för närvarande inte fallet.

Inom vägsektorn lägges avgörande vikt vid olika investeringars bidrag till att öka trafiksäkerheten. Resultatet blir en ur tillväxtsynpunkt alltför stark prioritering av förbättrad framkomlighet framför förbättringar i vägarnas kvalitet. Motorvägsutbyggnader i tätbefolkade delar av landet prioriteras framför bärighetsförbättringar i glesare befolkade delar av landet. Väginvesteringarna koncentreras på detta sätt till vissa delar av landet. Förutsättningarna för övriga delar av landet att bidra till tillväxten försämras därmed. Prioriteringen vore riktig om det finns säker kunskap om varför framtidens tillväxt kommer att skapas i de prioriterade tätbefolkade regionerna. Problemet är att i dagens ekonomiska situation kan ingen veta var tillväxten kommer att ske. Insikten inskränker sig till vetskap att tillväxten kommer att bäras upp av nyetablerade och små företag. Som visats uppvisar många typer av regioner

igur 28: Arbetslöshet och personer i åtgärder 3:e kvartalet 1993
(Andel av befolkningen 16-64 år.)

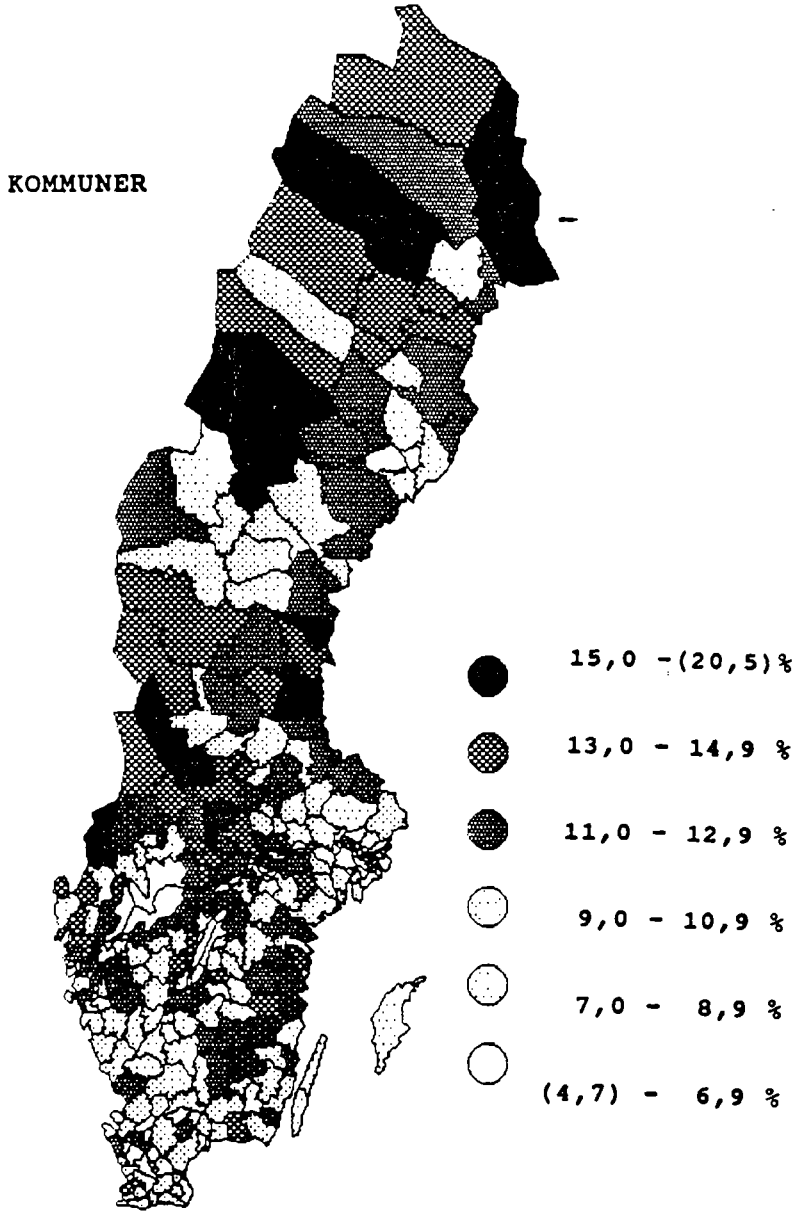

Figur 27: Andel arbetslösa och personer i åtgärder 3:e kvartalet 199
(Andel(%) av befolkn.16-64 år)

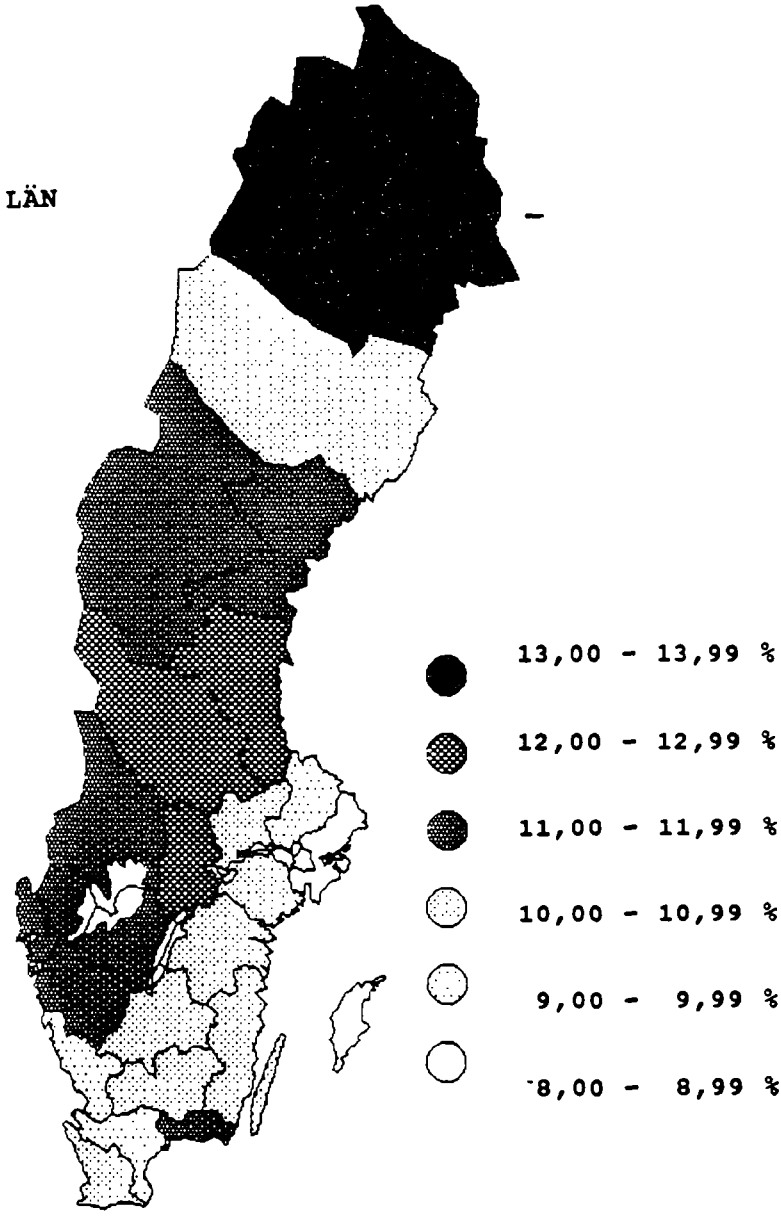

Figur 26 : Arbetslöshet 3:e kvartalet 1993
(Andel av befolkningen 16-64 år.)

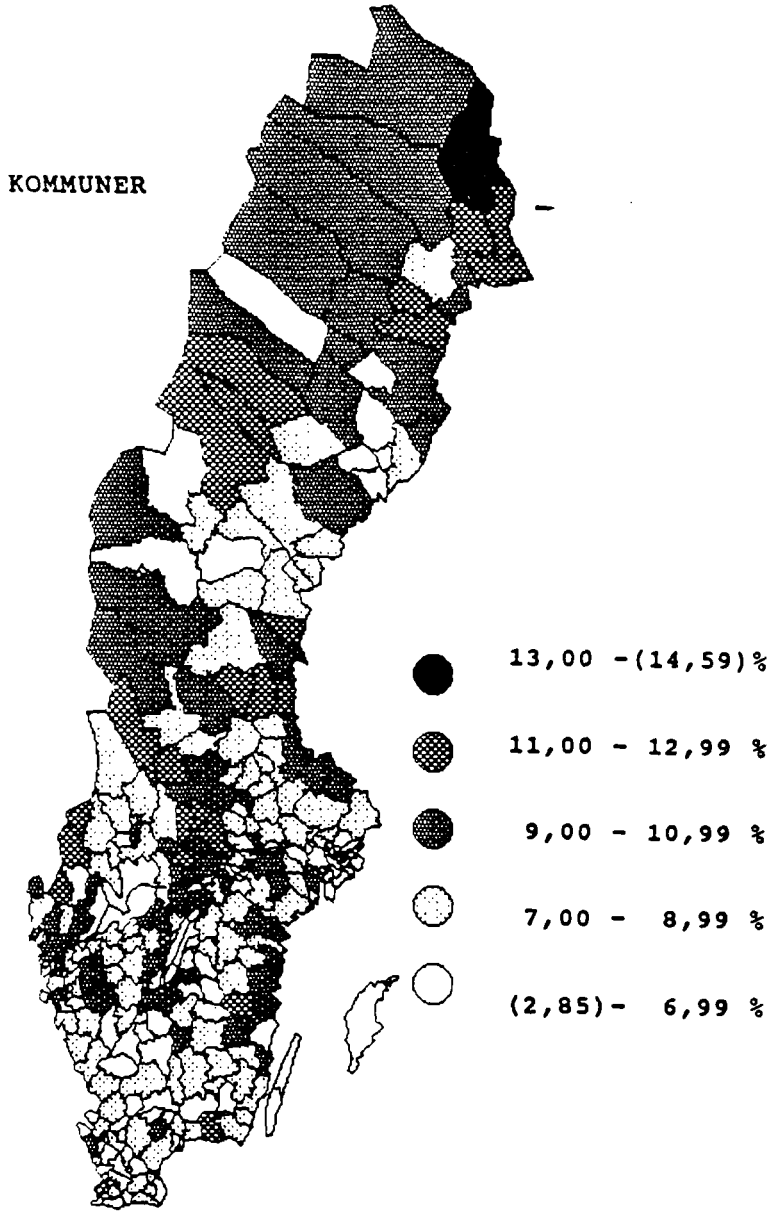

Figur 25 : Andel arbetslösa 3:e kvartalet 1993 (Andel(%) av befolkn.16-64 år)

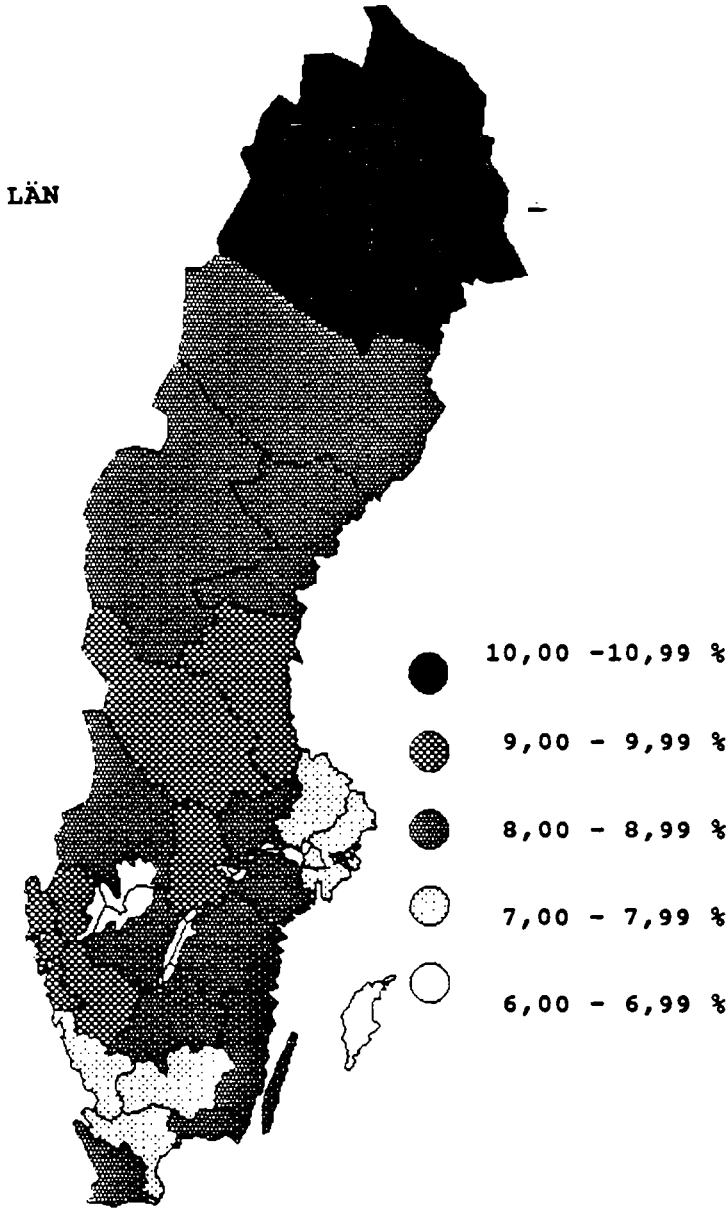

Figur 24 : Sysselsättningsgrad kvinnor, 16 - 64 år, 1991
(Andel förvärvsarbetande kvinnor av antalet kvinnor 16-64 år.

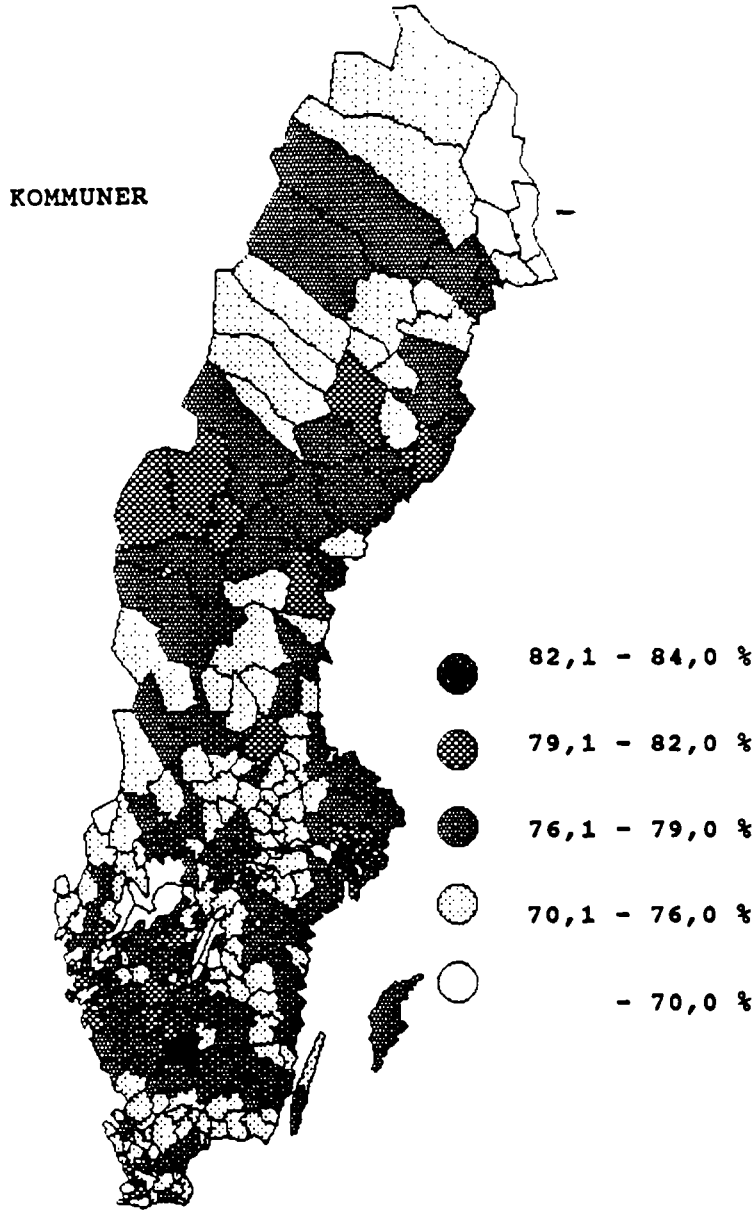

Figur 23 : Sysselsättningsgrader kvinnor, 16-64 år, år 1991
(Andel förvärvsarbetande kvinnor av antalet kvinnor 16-64 år

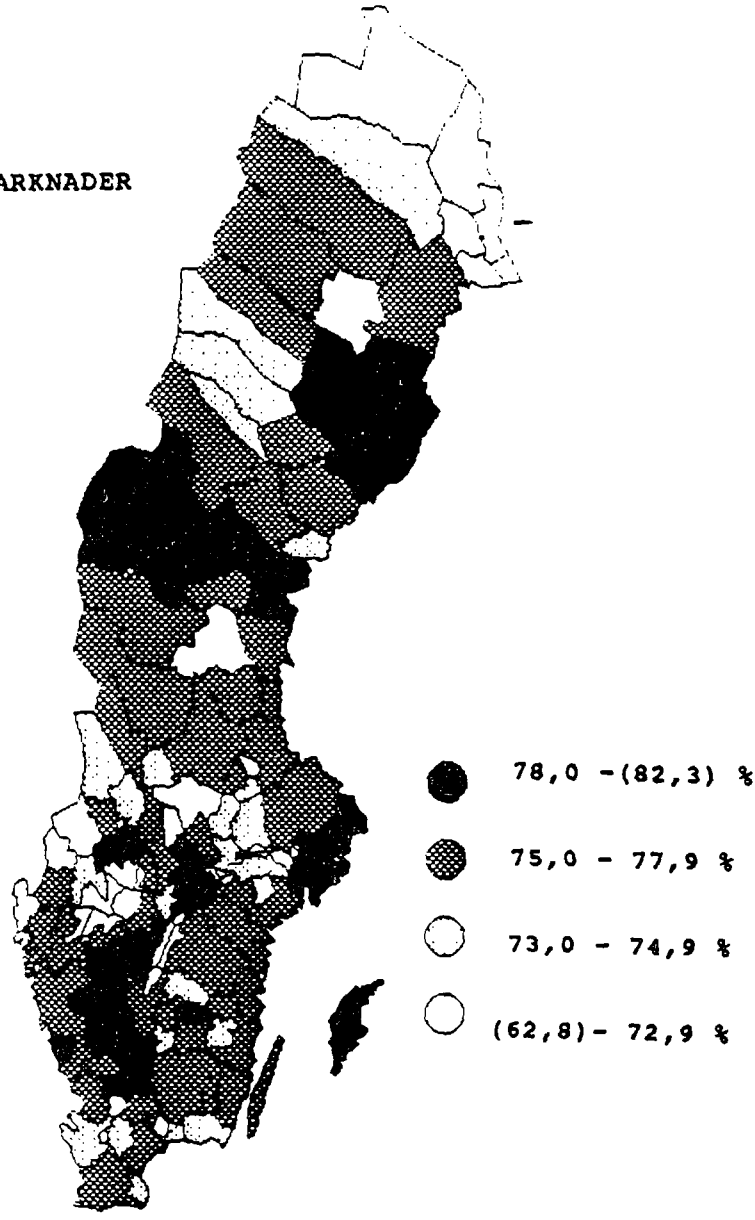

Figur 22 : Sysselsättningsgrad kvinnor 16-64 år, 1991
(Andel förvärvsarbetande kvinnor av antalet kvinnor 16-64 år)

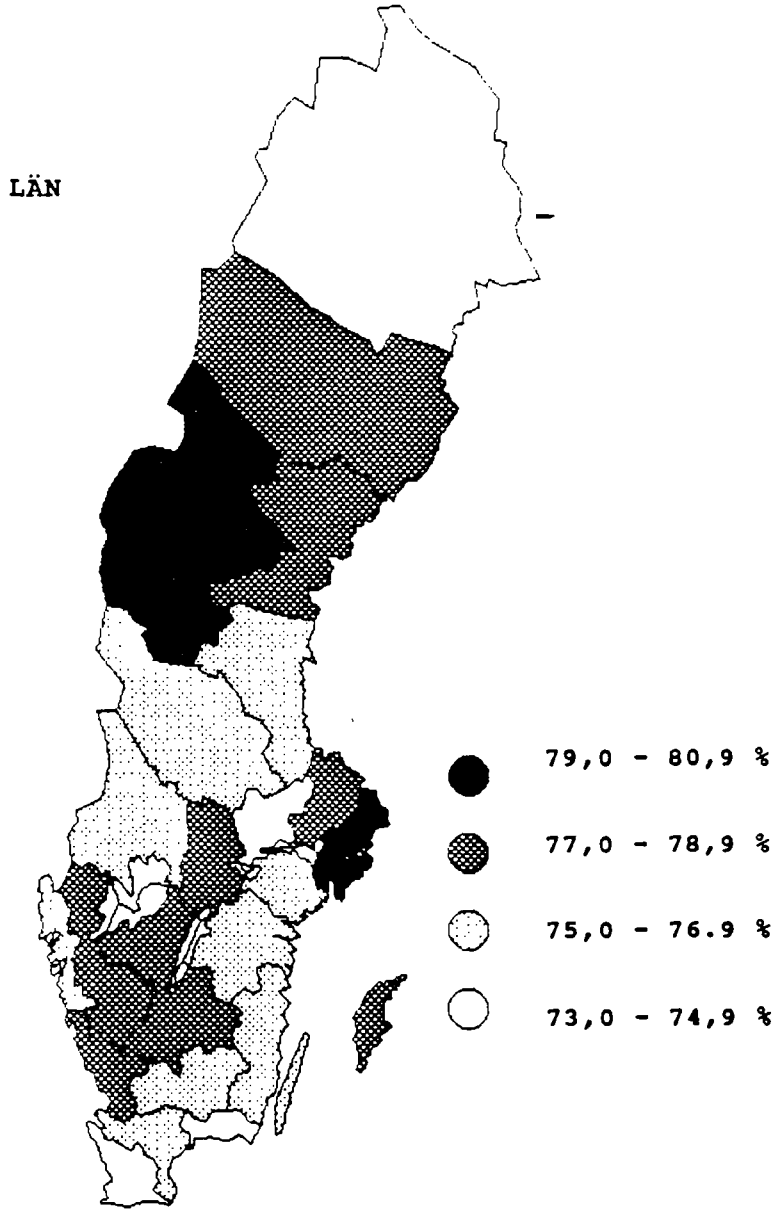

Figur 21 : Sysselsättningsgrad män, 16 - 64 år, 1991
(Andel förvärvsarbetande män av anatalet män 16-64 år.

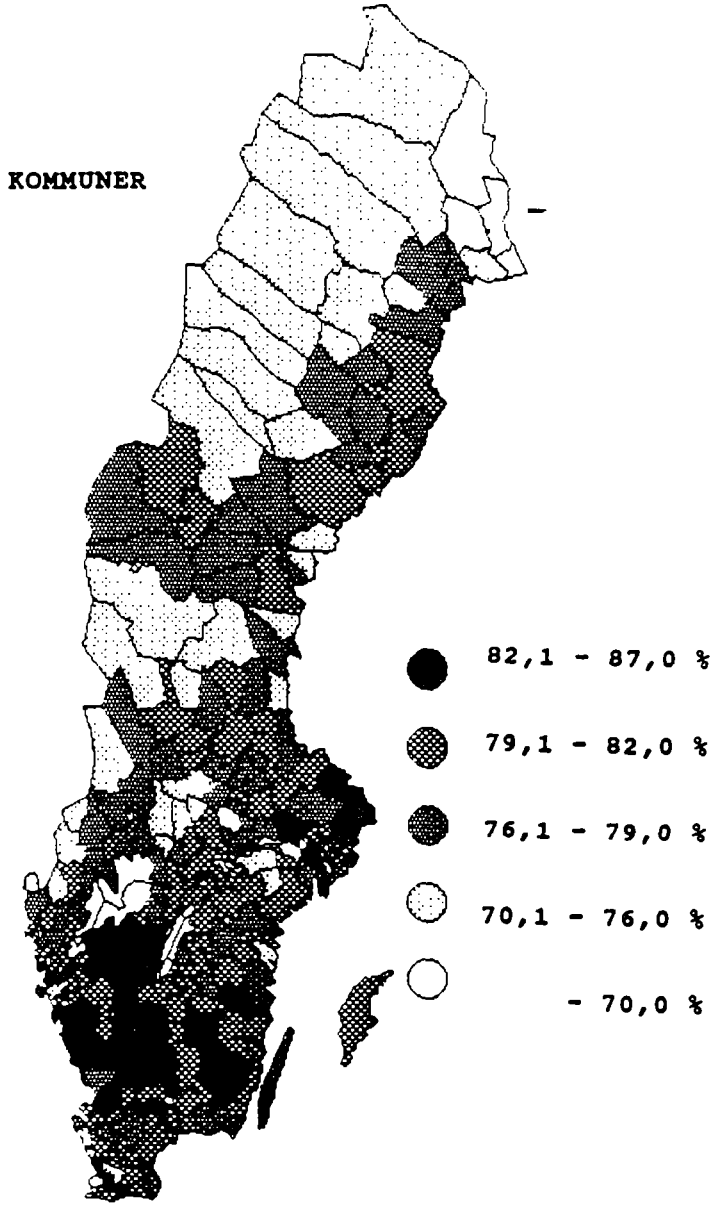

Figur 20 : Sysselsättningsgrader män, 16-64 år, år 1991
(Andel förvärvsarbetande män av antalet män 16-64 år)

LOKALA ARBETSMARKNADER

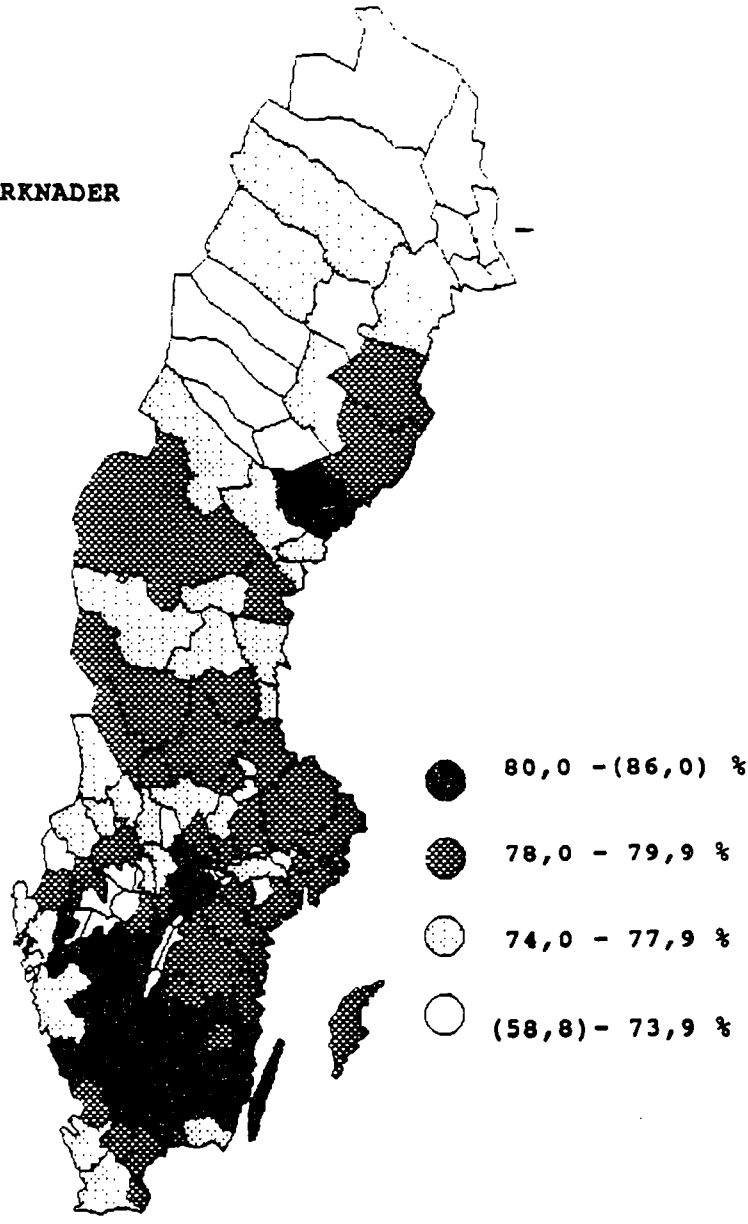

Figur 19 : Sysselsättningsgrad män 16-64 år, 1991
(Andel(%) förvärvsarbetande män av antalet män 16-64 å

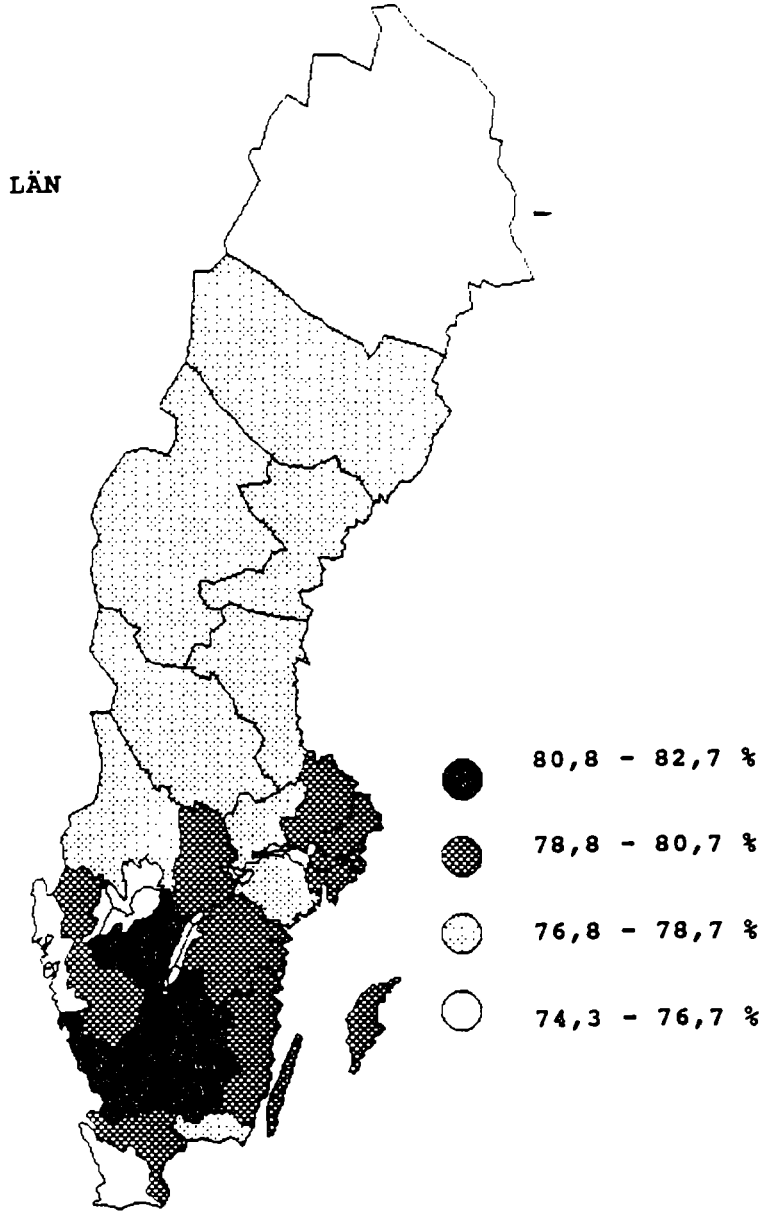

Figur 18 : Sysselsättningsgrad män och kvinnor, 16 -64 år, 1991
(Andel förvärvsarbetande av befolkn.16-64 år.)

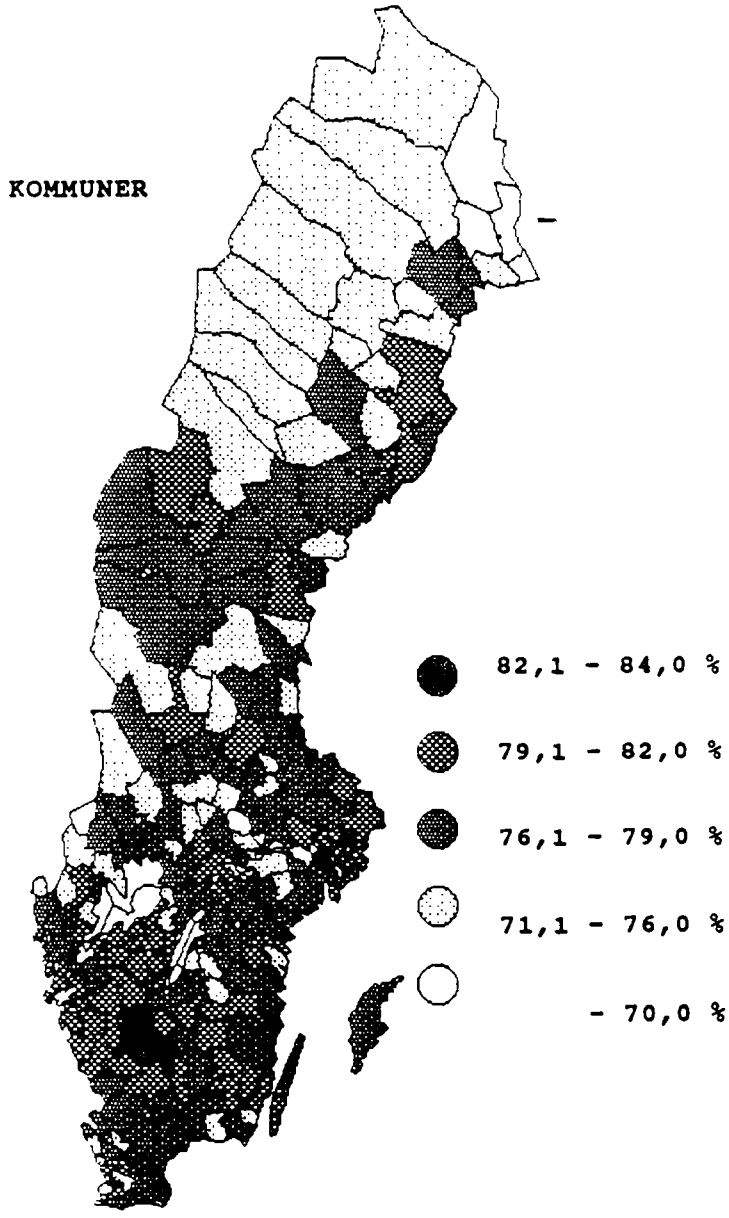

Figur 17 : Sysselsättningsgrader män och kvinnor, 16-64 år, år 19
(Andel förvärvsarbetande av befolkningen 16-64 år.)

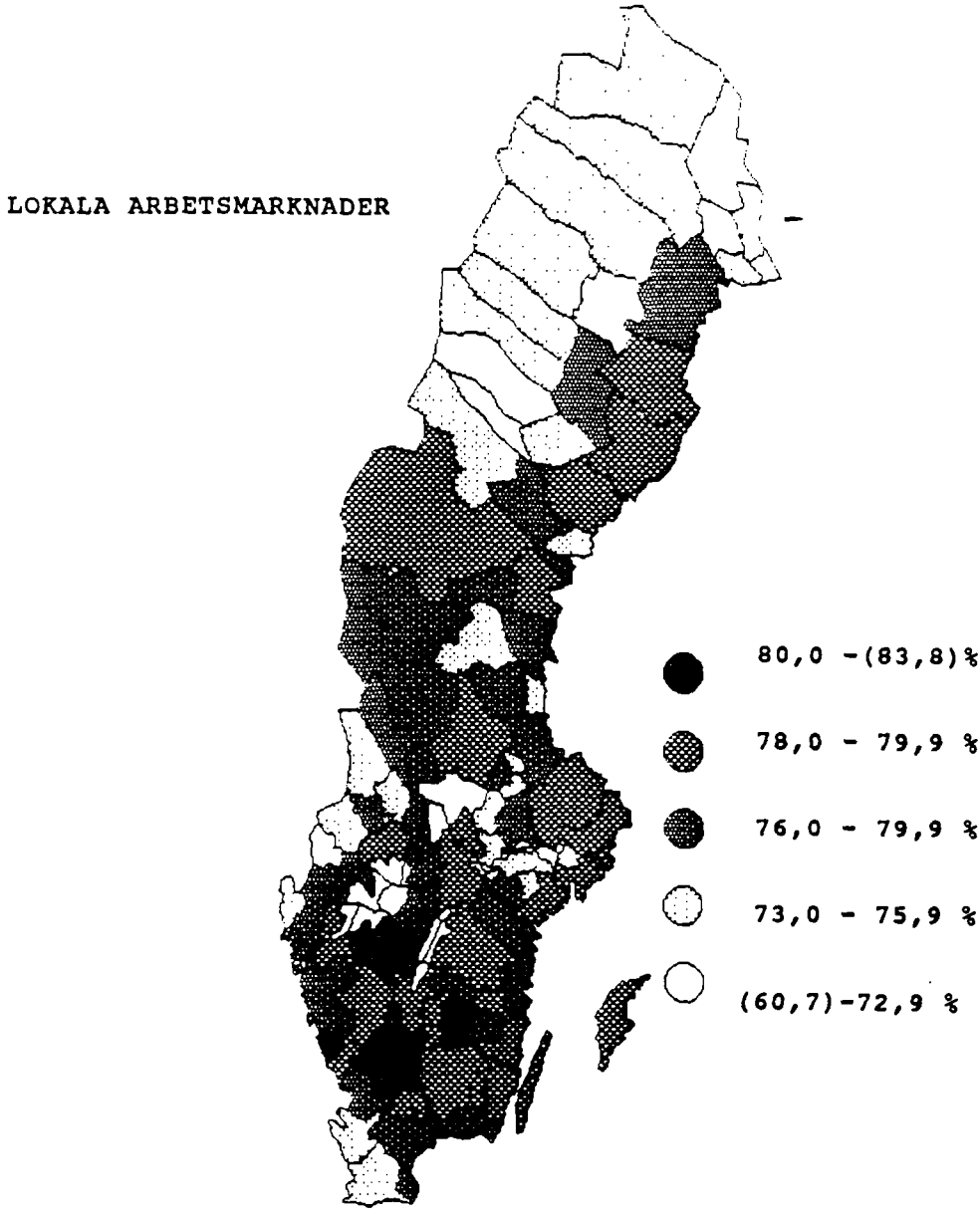

Figur 16 : Sysselsättningsgrad män och kvinnor 16-64 år, 1991 (Andel(%) förvärvsarbetande av befolkn.16-64 år)

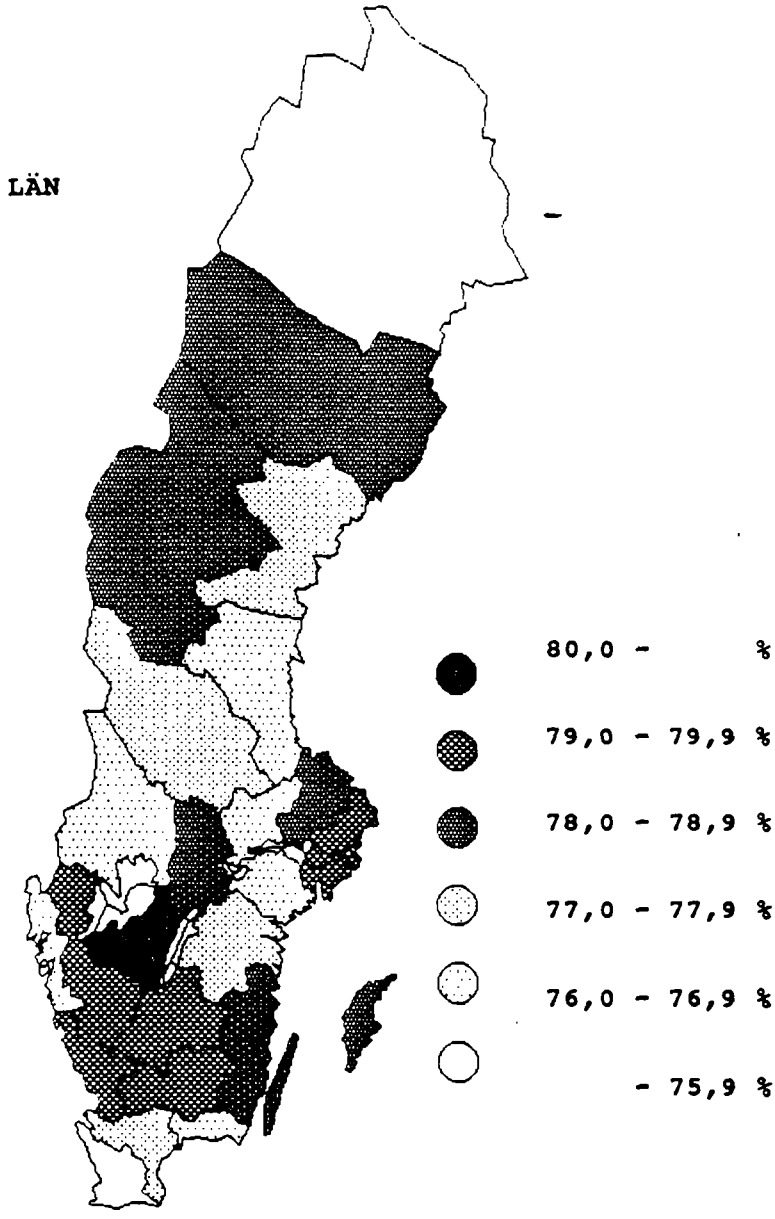

'igur 15 : Årlig relativ sysselsättningsförändring inom offentli förvaltning och tjänster 1987 - 1991
(Årlig procentuell förändring mot 1986 års värde.)

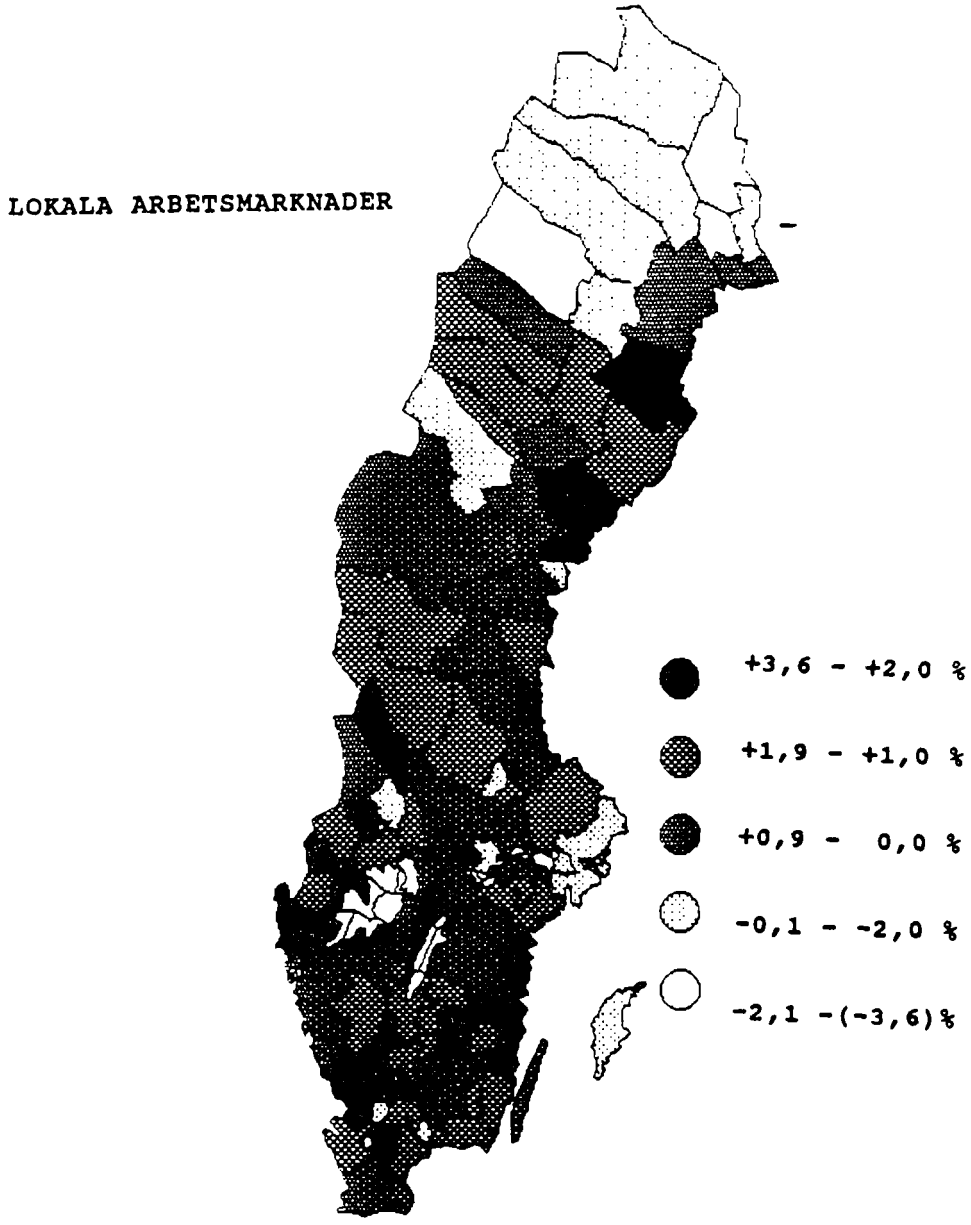

Figur 14 : Årlig relativ sysselsättningsförändring inom offentlig förvaltning och tjänster 1987-1991 (Årlig procentuell förändring mot 1986 års värde.)

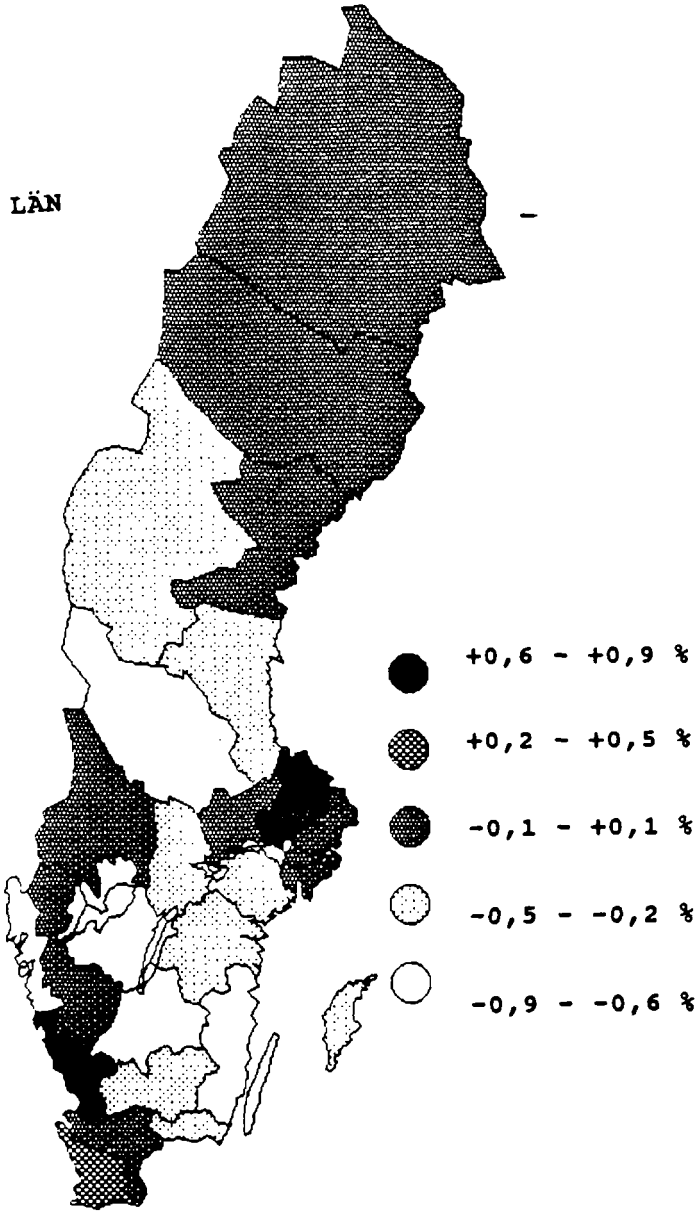

Figur 13 : Årlig relativ sysselsättningsförändring inom gruv - och tillverkningsindutri 1987 - 1991
(Årlig procentuell förändring mot 1986 års värde)

LOKALA ARBETSMARKNADER

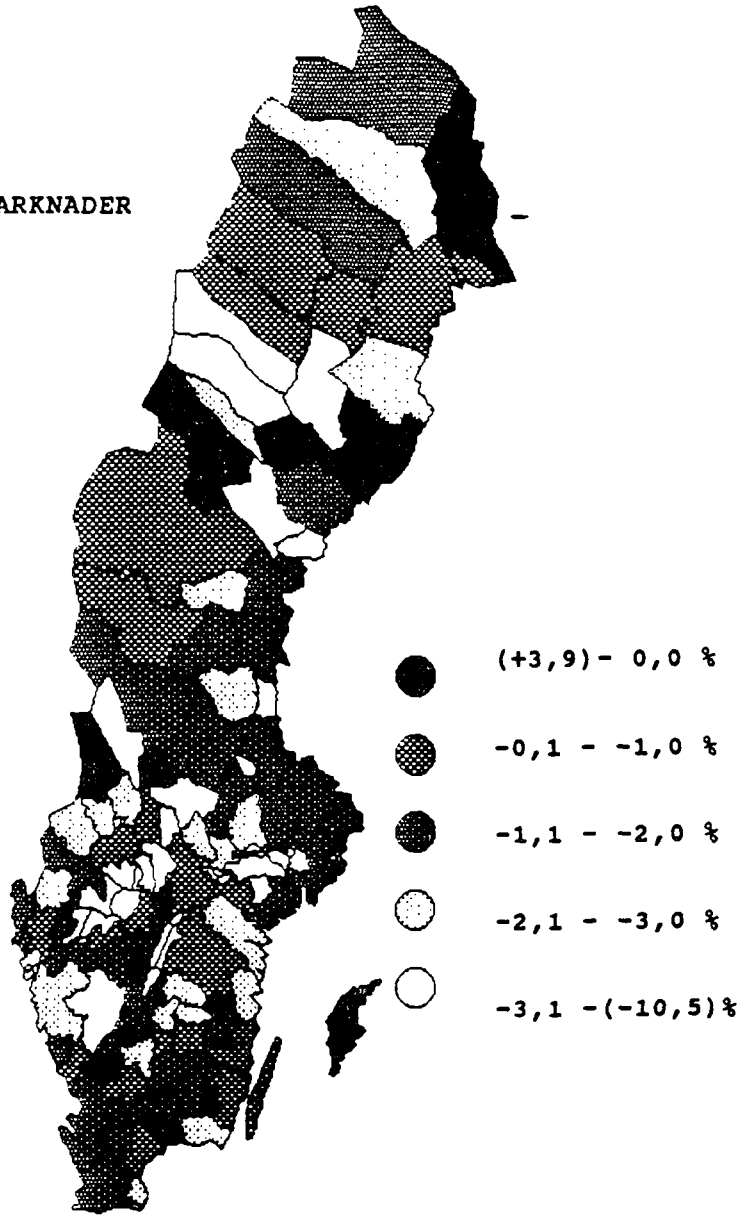

Figur 12 : Årlig relativ sysselsättningsförändring inom gruv- och tillverkningsindustri 1987-1991 (Årlig procentuell förändring mot 1986 års värde.)

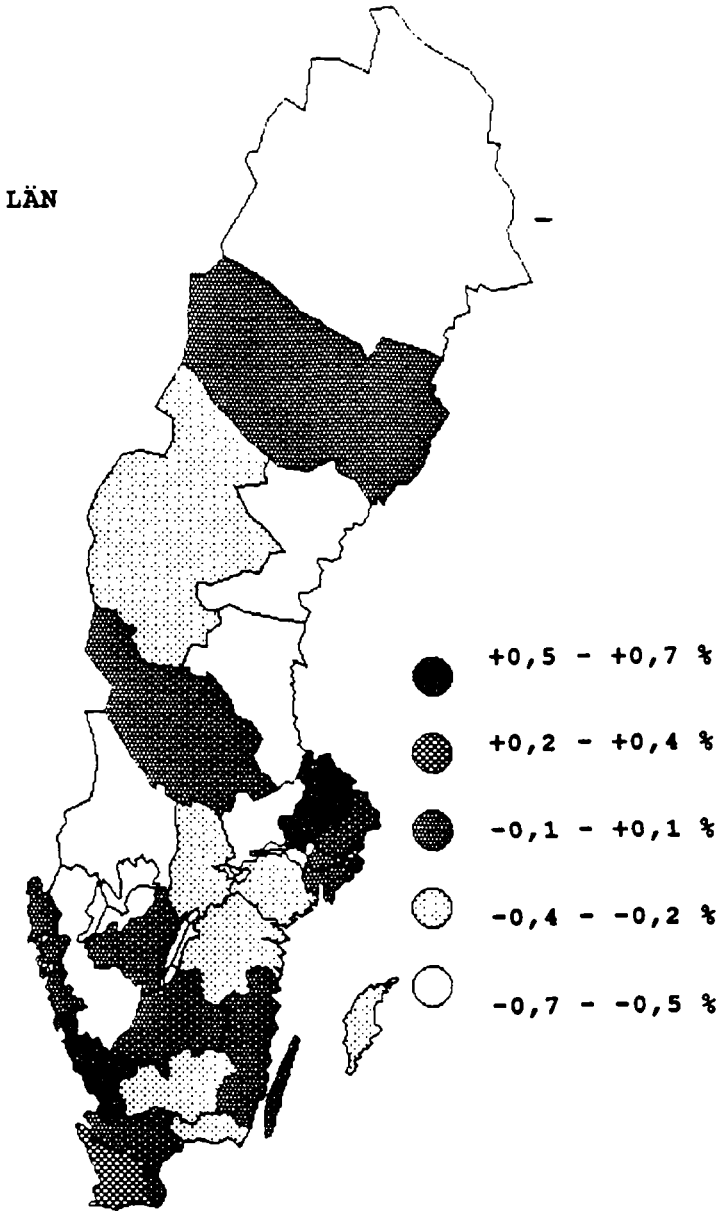

Figur 11 : Årlig relativ sysselsättningsutveckling 1987 - 1991
(Årlig relativ förändring mot 1986 års värde.)

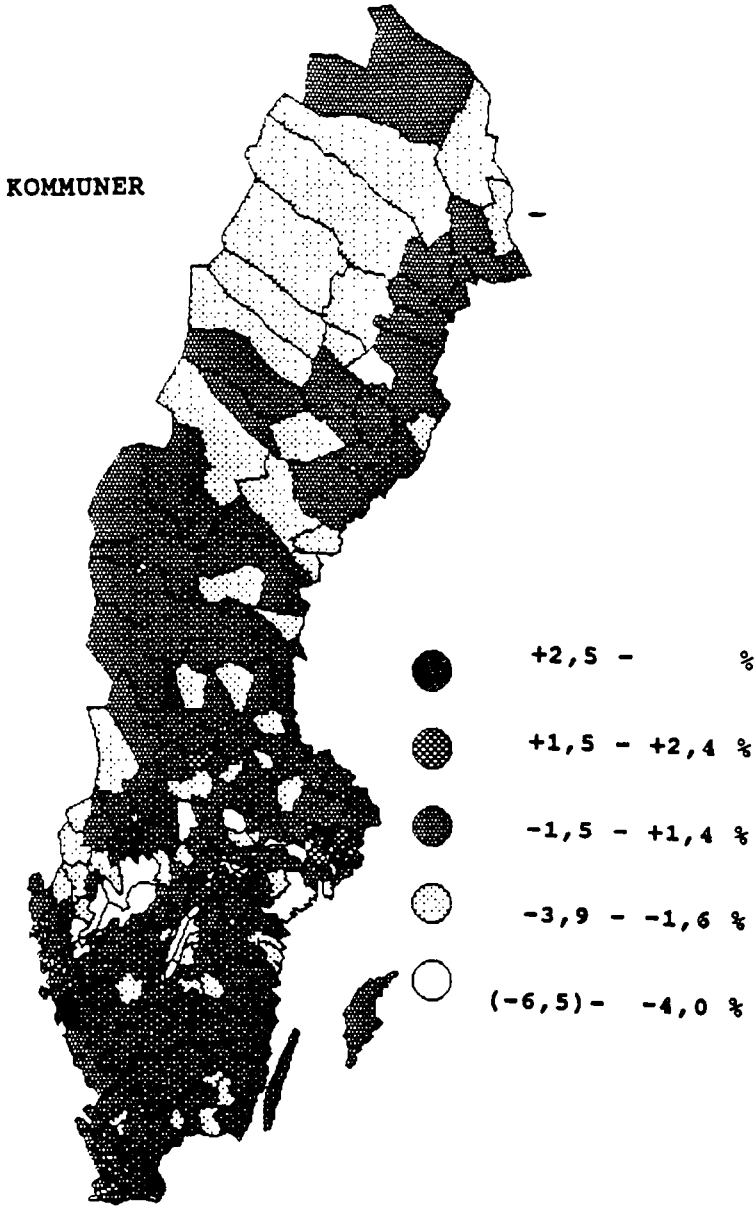

Figur 10 : Årlig relativ sysselsättningsförändring 1987 -1991
(Årlig procentuell förändring mot 1986 års värde.)

LOKALA ARBETSMARKNADER

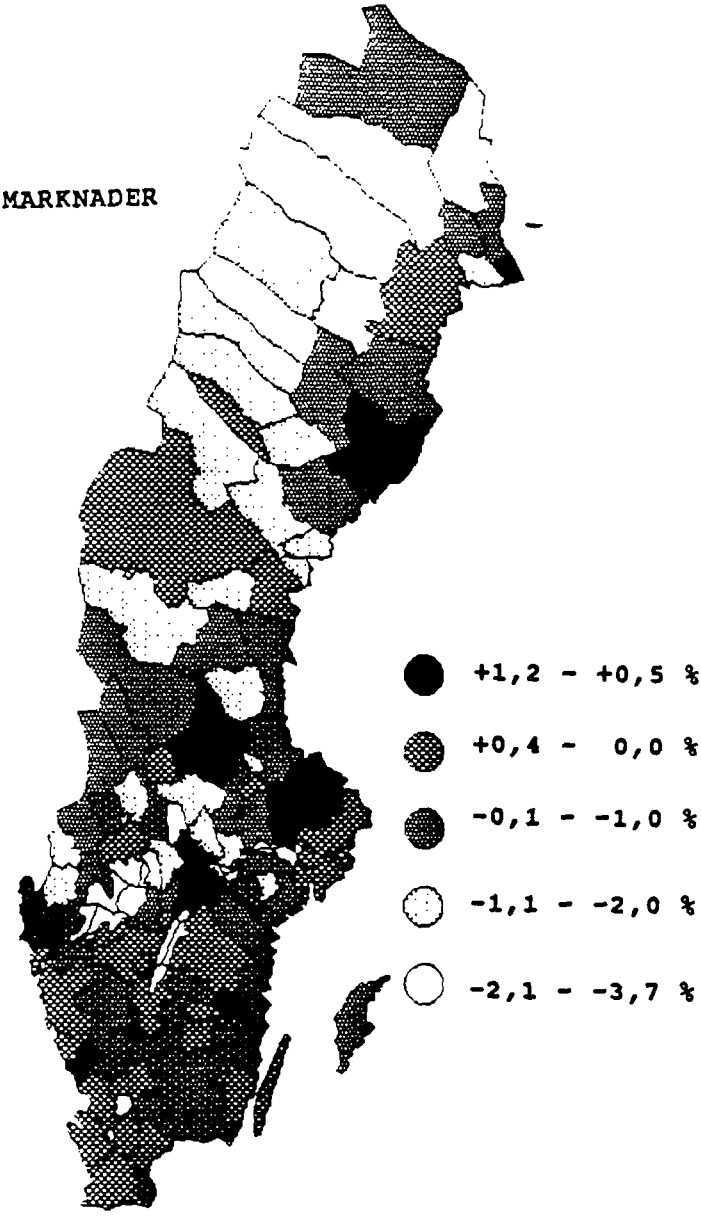

Figur 9 : Årlig relativ sysselsättningsförändring 1987-1991
(Årlig procentuell förändring mot 1986 års värde.)

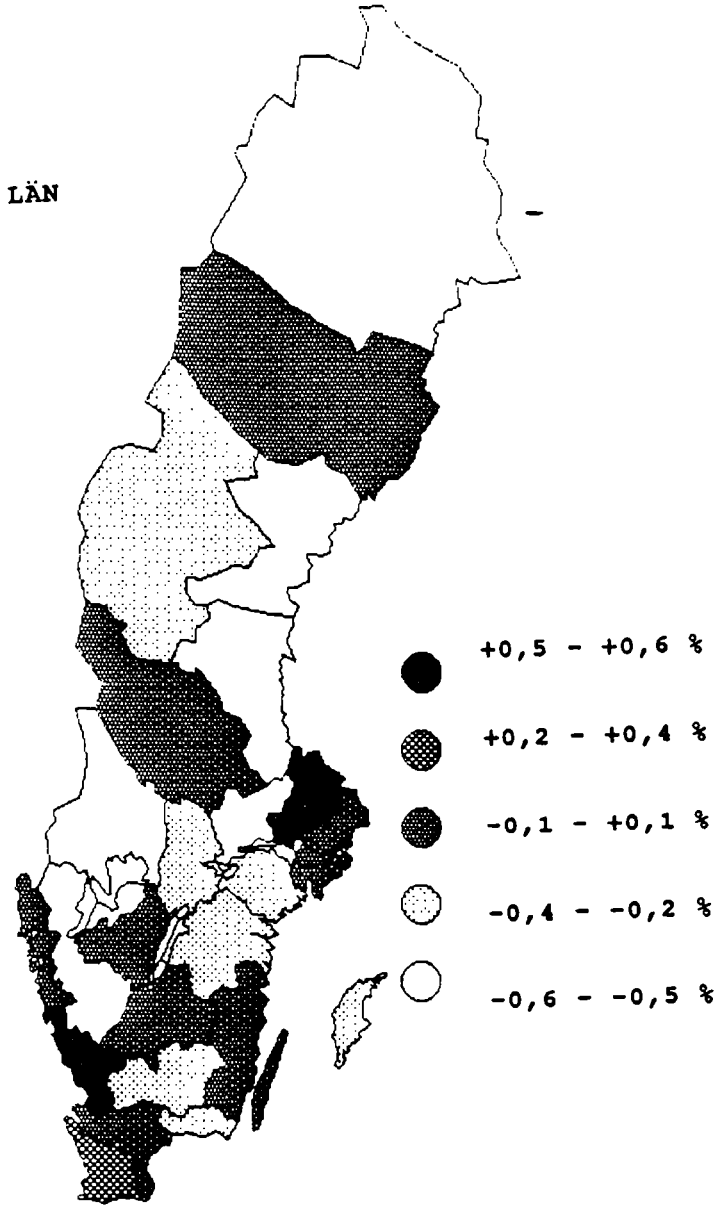

Figur 8 : Årliga relativa födelseöverskott 1990 - 1993
(Årlig relativ förändring mot 1989 års värde.)

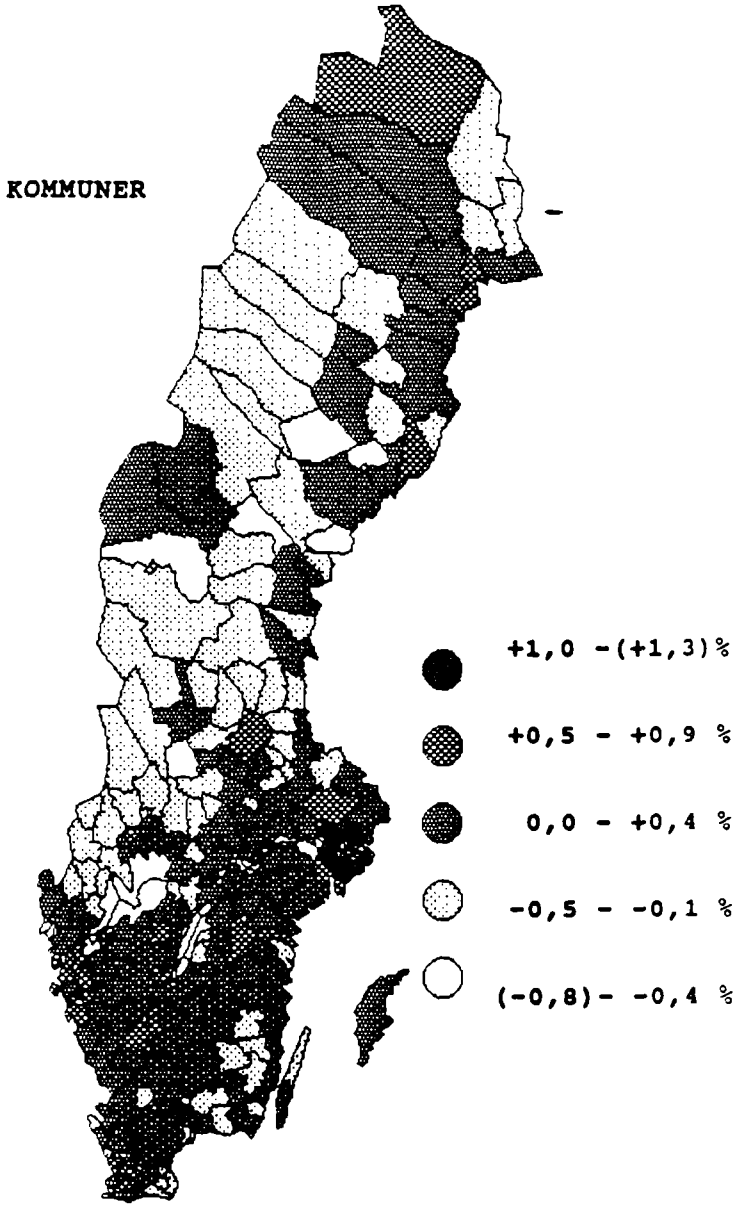

Figur 7 : Årlig relativ utrikes nettoflyttning 1990 -1993
(Årlig relativ förändring mot 1989 års värde.)

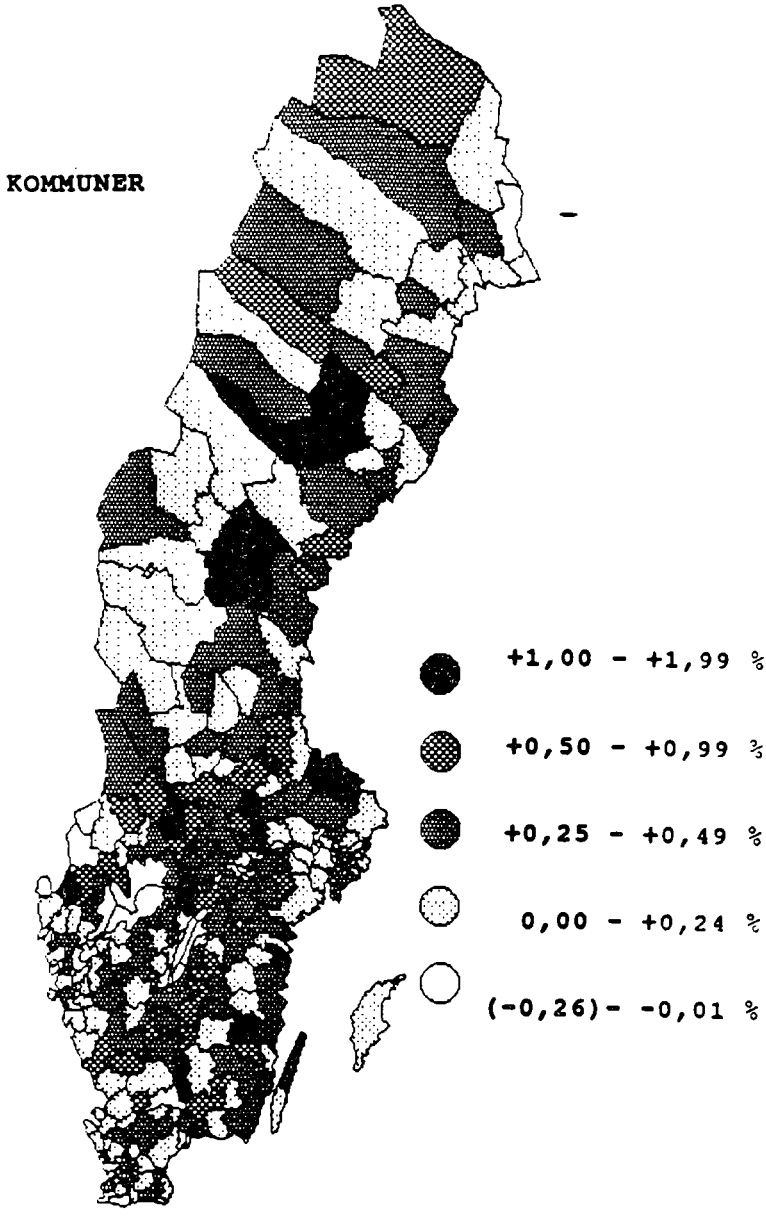

Figur 6 : Årlig relativ inrikes nettoflyttning 1990 - 1993
(Årlig relativ förändring mot 1989 års värde.)

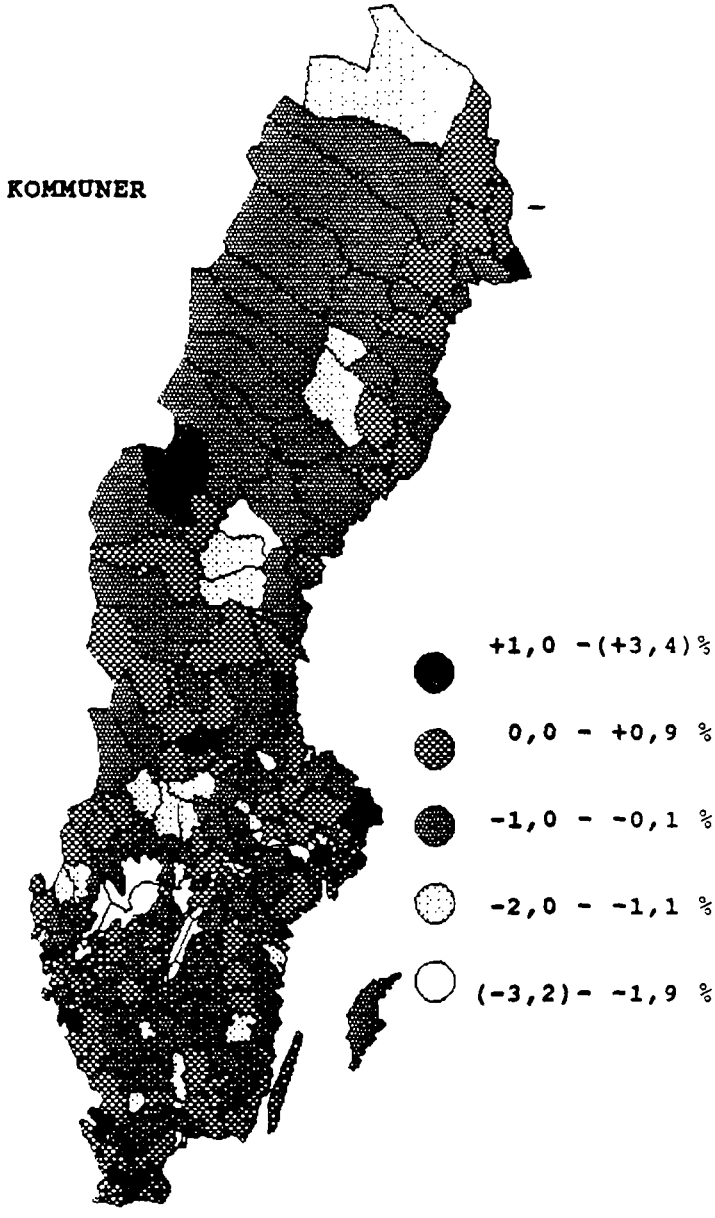

Figur 5 : Årlig relativ total nettoflyttning 1990 -1993
(Årlig relativ förändring mot 1989 års värde.)

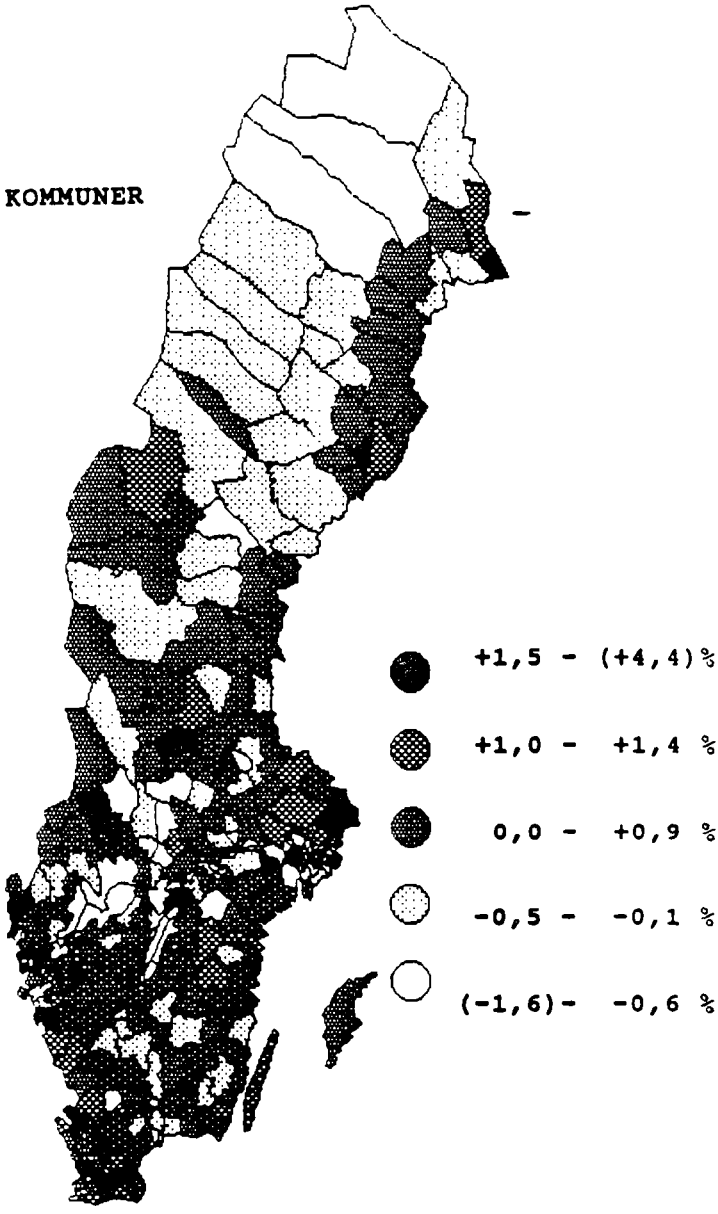

Figur 4 : Årlig relativ folkmängdsförändring 1990 - 1993
(Årlig relativ förändring mot 1989 års värde.)

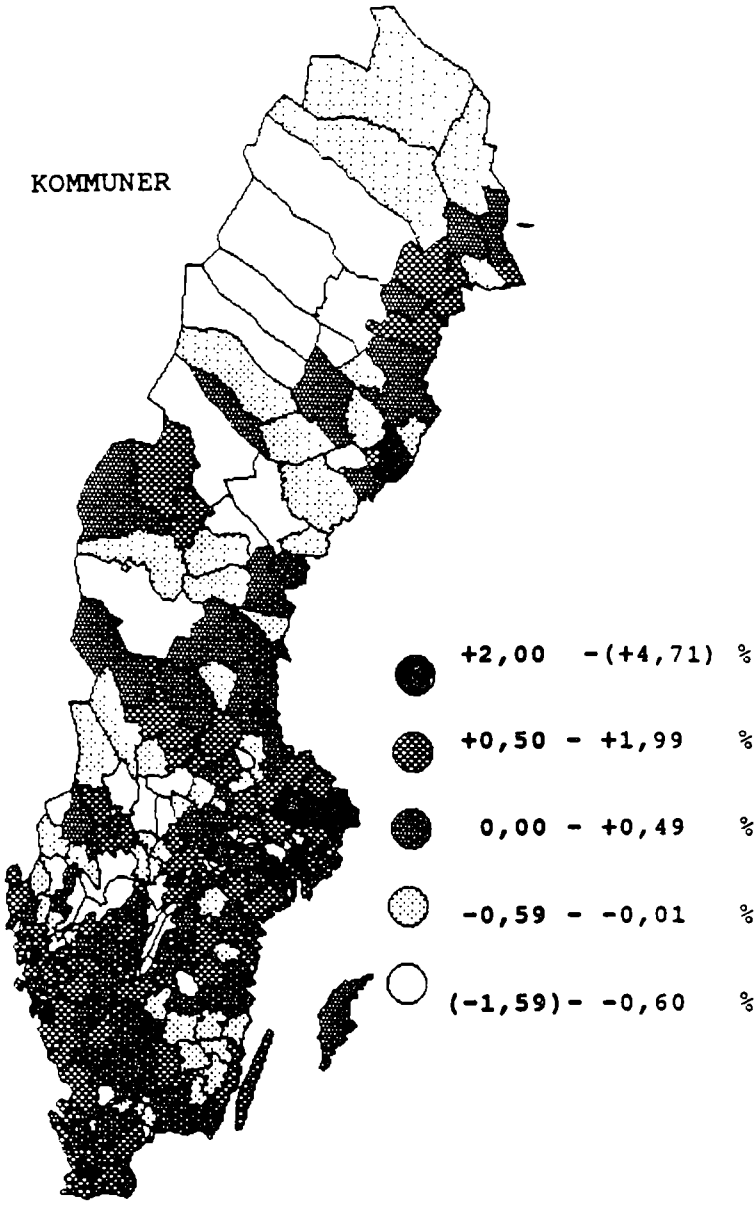

Figur 3 : Befolkningsutveckling under perioden 1951 - 1993 (Index år 1950 = 100)

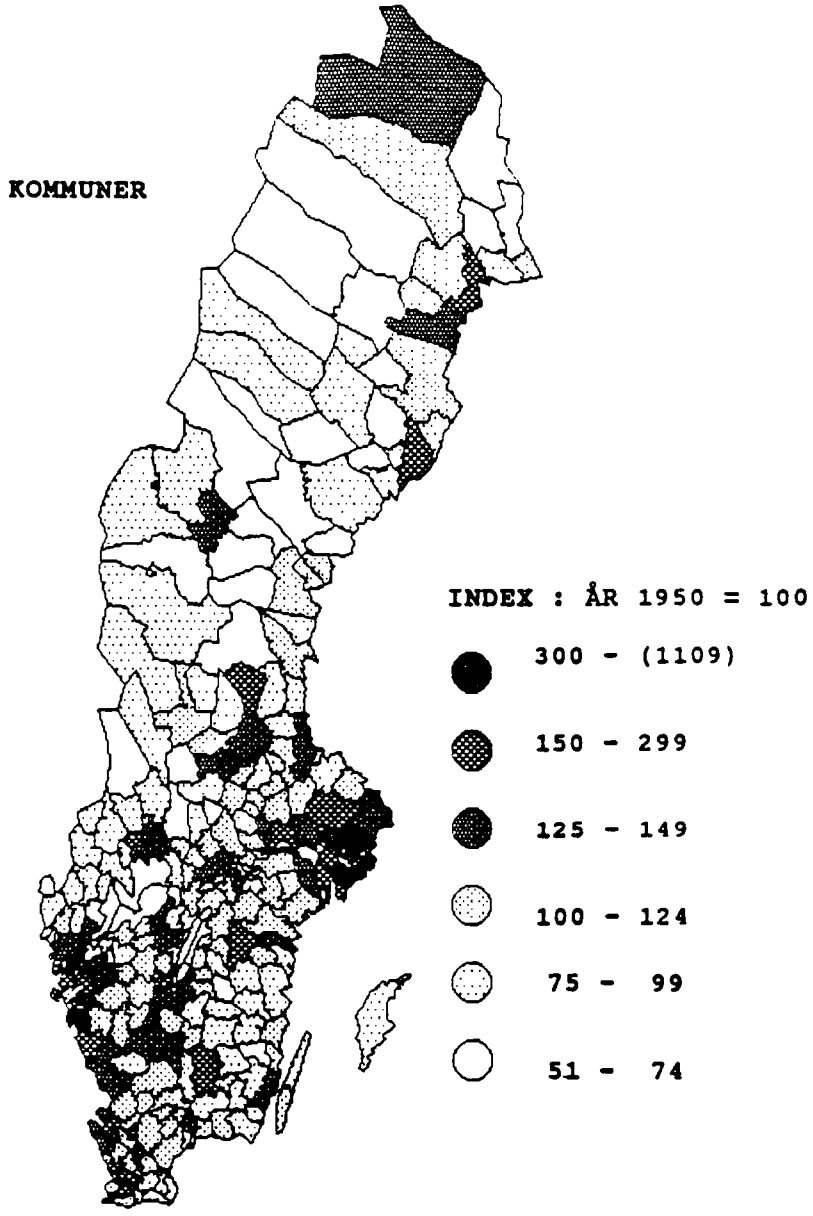

Figur 2 : Årlig relativ folkmängdsförändring 1991-1993 (Årlig procentuell förändring mot 1990 års värde.)

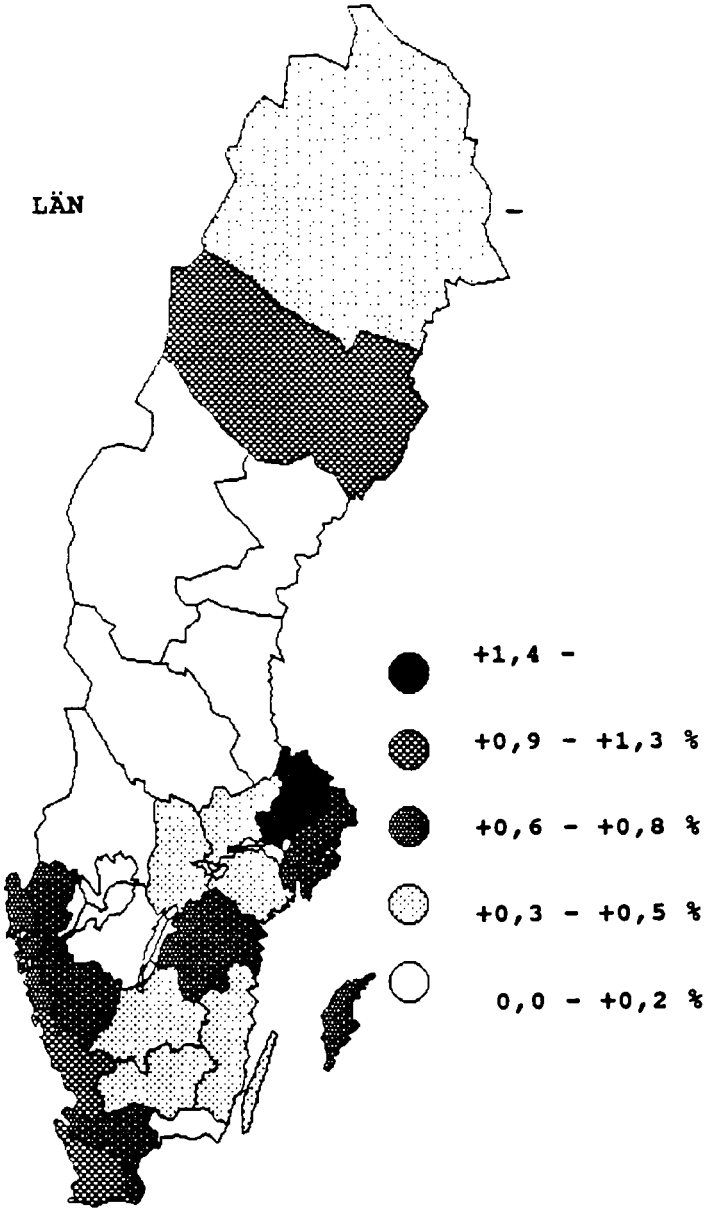

Figur 1 : Årlig relativ folkmängdsförändring 1951-1990 (Årlig procentuell förändring mot 1950 års värde.)

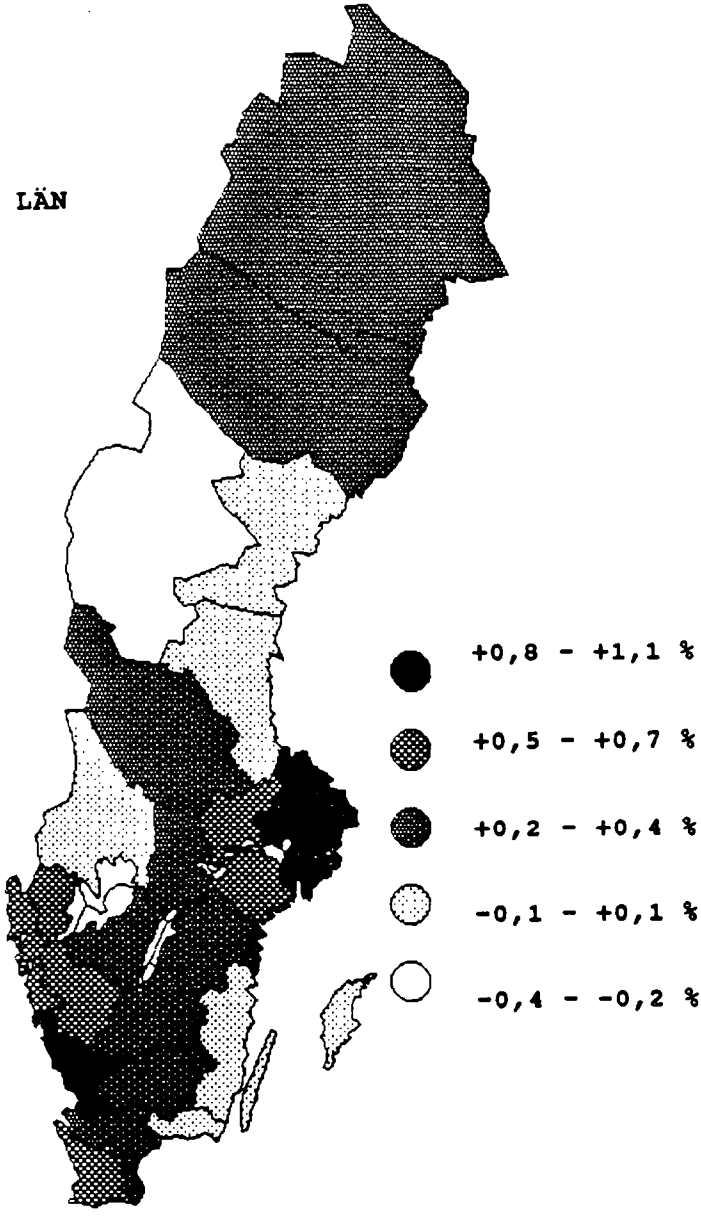

Innehållsförteckning (Figurer)

Figur 1: Årlig relativ folkmängdsförändring, län, 1951-1990
Figur 2: Årlig relativ folkmängdsförändring, län, 1991-1993
Figur 3: Relativ folkmängdsförändring (index), kommuner, 1951-1993
Figur 4: Årlig relativ folkmängdsförändring, kommuner, 1990-1993
Figur 5: Årligt relativt totalt flyttningsöverskott, kommuner, 1990-1993
Figur 6: Årligt relativt inrikes flyttningsöverskott, kommuner, 1990-1993
Figur 7: Årligt relativt utrikes flyttningsöverskott, kommuner, 1990-1993
Figur 8: Årligt relativt födelseöverskott, kommuner, 1990-1993
Figur 9: Årlig relativ total sysselsättningsförändring, län 1987-1991
Figur 10: Årlig relativ total sysselsättningsförändring, lokala arbetsmarknader, 1987-1991
Figur 11: Årlig relativ total sysselsättningsförändring, kommuner 1987-1991
Figur 12: Årlig relativ sysselsättningsförändring, industri, län 1987-1991
Figur 13: Årlig relativ sysselsättningsförändring, industri, lokala arbetsmarknader, 1987-1991
Figur 14: Årlig relativ sysselsättningsförändring, offentlig förvaltning och tjänster, län, 1987-1991
Figur 15: Årlig relativ sysselsättningsförändring, offentlig förvaltning och tjänster, lokala arbetsmarknader, 1987-1991
Figur 16: Sysselsättningsgrader, män och kvinnor 16-64 år, 1991
Figur 17: Sysselsättningsgrader, män och kvinnor 16-64 år, lokala arbetsmarknader, 1991
Figur 18: Sysselsättningsgrader, män och kvinnor, 16-64 år, kommuner, 1991
Figur 19: Sysselsättningsgrader, män 16-64 år, län, 1991
Figur 20: Sysselsättningsgrader, män 16-64 år, lokala arbetsmarknader, 1991
Figur 21: Sysselsättningsgrader, män 16-64 år, kommuner
Figur 22: Sysselsättningsgrader, kvinnor 16-64 år, län, 1991
Figur 23: Sysselsättningsgrader, kvinnor 16-64 år, lokala arbetsmarknader
Figur 24: Sysselsättningsgrader, kvinnor 16-64 år, kommuner, 1991
Figur 25: Andel arbetslösa, län, 3:e kvartalet 1993
Figur 26: Andel arbetslösa, kommuner, 3:e kvartalet 1993
Figur 27: Andel arbetslösa och personer i åtgärder, län, 3:e kvartalet 1993
Figur 28: Andel arbetslösa och personer i åtgärder, kommuner, 3:e kvartalet 1993

ett omfattande nyföretagande. I en sådan situation är det rationellt att allokeringen av investeringsmedel sker utifrån en försäkringsprincip. En stark geografisk koncentration av investeringarna leder till att förutsättningarna för industriell verksamhet i stora delar av landet inte tas tillvara. Koncentrationen sker därför till priset av att den nationella tillväxten blir lägre än vad som annars skulle bli fallet. En tillväxtorienterad investeringspolitik förutsätter därför större satsningar på många förhållandevis små förbättringsarbeten på det lågtrafikerade vägnätet.

Satsningen på snabbtågstrafik bidrar till att järnvägsinvesteringarna ökar kraftigt. I detta fall är det fråga om att skapa ny infrastruktur. Prolemet med ny infrastruktur är att lönsamhetsberäkningar blir extremt osäkra. Bedömningarna vilar med nädvändighet mer på förhoppningar än på fakta. Dagens utbyggnad av snabbtågsnätet påminner i detta avseende om utbyggnaden av stambanenätet i slutet av 1800-talet. Nu som då krävs det en långsiktig plan för hur det svenska snabbtågsnätet skall gestalta sig när det är färdigutbyggt. I denna är det angeläget att beakta nya integrationsmönster i Barentsregionen och deras konsekvenser för kommunikationsbehov.

Inom flygtrafiken, telekommunikationsområdet och posthanteringen har en avreglering just påbörjats. Ökad konkurrens förväntas medföra lägre priser för kunderna. Ökad konkurrens och lägre priser innebär också att företagens möjligheter att korssubventionera tjänster minskar. Företagsekonomiskt lönsamma flyglinjer, tele- och posttjänster kommer inte längre att generera överskott vilka kan användas för att subventionera olönsamma flyglinjer och tjänster. Det nationella flygnätet, telekommunikationerna och posthanteringen förlorar sin karaktär av nationell infrastruktur. Infrastrukturen omvandlas till ett stort antal delbara tjänster som utbjuds på marknaden av flera konkurrerande leverantörer. En sådan omvandling leder mot ökade regionala skillnader i utbudet av och priset på dessa typer av tjänster. Åtkomligheten i stora delar av landet försämras. Detta innebär att innovationsförmåga och företagaranda inte tas tillvara i hela landet. Det är en viktig politisk uppgift att säkra att ökad konkurrens inom de aktuella områden inte leder till att flyget, telekommunikationer och posthantering förlorar sin karaktär av nationell infrastruktur. Detta kan förutsätta ett visst mått av korssubventionering inom systemet. I så fall krävs ett system för subventionering som inte diskriminerar mellan marknadens aktörer. En modell är att avgiftsbelägga flygbiljetter på destinationer där konkurrens råder. På motsvarande sätt kan alla brevförsändelser, oavsett vilket företag som distribuerar dem, beläggas med en avgift.

Andelen ungdomar som genomgår högre utbildning i Sverige är betydligt lägre än i de flesta andra industriländer. En fortsatt ökning av intagningarna till universitet och högskolor framstår därför som nödvändig för att utbildningsnivån i svenskt näringsliv skall närma sig nivån i länder som USA, Japan och Storbritannien. Samtidigt krävs det förändringar i såväl utbildningens innehåll som i de former i vilka den bedrivs. Benägenheten till förnyelse av utbildningen är betydligt större vid små och medelstora högskolor än vid de gamla universiteten. En kombinerad utbyggnad och förnyelse av högskoleutbildningen bör därför

koncentreras till sådana högskolor. Genom att ge vissa högskolor i denna grupp fasta forskningsresurser kan en hög kvalitet i utbildningen säkras.

En dynamisk ekonomi kännetecknas av en fortgående geografisk omstrukturering. En tillväxtfrämjande regionalpolitik förutsätts underlätta omlokaliseringar av verksamheter mellan regioner. Sådana omlokaliseringar gör det möjligt för företagen att utnyttja olika regioners försteg. Erfarenheterna visar att omlokaliseringar av detta slag ofta leder till påtagliga produktivitetsförbättringar, vilka bidrar till att stärka företagens konkurrensförmåga. Ett eftersatt element i denna lokaliseringspolitik är insatser för att attrahera utländska investeringar till svenska regioner. Etableringen av EGs inre marknad och realiseringen av EES-avtalet ökar konkurrensen om företag mellan regioner. Detta kan utgöra ett hot mot svenska regioner men förändringen ger också nya möjligheter när det gäller att attrahera utländska investeringar till svenska regioner.

Slutsatsen blir att statliga insatser för att underlägga omlokaliseringar av produktion i kombination med att attrahera utländska investeringar till Sverige kan ge ett viktigt bidrag till ökad tillväxt.

Slutligen är det politikens uppgift att stimulera nyskapande och tillväxt inom näringslivet. Även på detta område begränsar sig statens möjligheter till att skapa förutsättningar. Åtgärder för att förbättra tillgången på riskägar- och risklånekapital är viktiga i detta sammanhang. Att förbättra utbudet av riskägarkapital är till stor del en fråga om att förbättra betingelserna för privata aktörer. När det gäller risklånekapital spelar staten en mer direkt roll. Olika statliga institutioner agerar på denna marknad. De institutioner som på olika sätt stödjer teknikbaserat nyföretagande har koncentrerats till Stockholm. Lokaliseringen leder till att det finns risk för att insatserna koncentreras till ett begränsat antal regioner. Resultatet blir att de samlade effekterna av insatserna blir mindre än vad som annars skulle blivit fallet. En uppbyggnad av konkurrerande statliga institutioner i andra regioner ökar mångfalden i beslutsfattandet och minskar därmed sannolikheten för stora felsatsningar. Teknikbaserade företag utgör endast en liten andel av alla nystartade företag. Även insatser för att förbättra finansieringsmöjligheterna för andra småföretag framstår därför som angelägna. Finanskrisen accentuerar detta behov ytterligare. En fortsatt utveckling av de regionala utvecklingsfonderna är därför angelägen.

Den traditionella stödområdesinriktade regionalpolitiken utgör ett viktigt komplement till ovanstående nationella regionalpolitik. Om Sverige blir medlem i EG kommer bidrag från EGs strukturfonder sannolikt att ge ett stort ekonomiskt tillskott till stödområdespolitiken. Avgränsningen av stödområdet och utformningen av stödformer måste matchas med svenska satsningar. För varje krona som svenska regioner mottar från EGs strukturfonder måste den svenska regeringen satsa minst lika mycket. EGs regionalpolitik bygger på att stödberättigade regioner utformar program som godkänns av EG-kommissionen. Förmågan att utforma relevanta regionala program blir av avgörande betydelse för storleken på penningsflödet från EG till svenska regioner.

Regionala myndigheter får därför ytterligare en uppgift i regionalpolitiken. Deras roll blir att samordna och delta i arbetet med att utforma program som kan genomföras med finansiellt stöd från EG. Det finns därför skäl att redan nu skärpa kraven på länsstyrelsernas programarbete.

Remissammanställning "En tillväxtfrämjande regionalpolitik" (Ds 1993:78)

1 Inledning

Rapporten "En tillväxtfrämjande regionalpolitik" (Ds 1993:78) utarbetad av Jan-Evert Nilsson i nära samarbete med det Regionalpolitiska rådet har remissbehandlats under hösten 1993.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Kommerskollegium, Överstyrelsen för civil beredskap, Banverket, Luftfartsverket, Sjöfartsverket, Statens järnvägar, Telestyrelsen, Kommunikationforskningsberedningen, Vägverket, Skolverket, Statens kulturråd, Forskningsrådsnämnden, Fiskeriverket, Jordbruksverket, Skogsstyrelsen, Arbetsmarknadsstyrelsen, Expertgruppen för arbetsmarknadspolitiska utvärderingsstudier, Expertgruppen för forskning om regional utveckling, Glesbygdsmyndigheten, Boverket, Lantmäteriverket, Närings- och teknikutvecklingsverket, Konkurrensverket, länsstyrelserna i Blekinge, Gotlands, Gävleborgs, Göteborg och Bohus, Hallands, Jämtlands, Jönköpings, Kalmar, Kopparbergs, Kristianstads, Kronobergs, Malmöhus, Norrbottens, Skaraborgs, Stockholms, Södermanlands, Uppsala, Värmlands, Västerbottens, Västernorrlands, Västmanlands, Älvsborgs, Örebro, Östergötlands län, Riksrevisionsverket, Statistiska centralbyrån, Statskontoret, Centrum för regionalvetenskaplig forskning vid Umeå universitet (CERUM), Nordplan, utvecklingsfonderna vid Uppsala, Östergötlands, Jönköpings, Örebro, Västmanlands och Norrbottens län, Svenska kommunförbundet, kommunerna i Stockholm, Norrtälje, Tierp, Östhammar, Nyköping, Valdemarsvik, Jönköping, Vetlanda, Växjö, Nybro, Gotland, Karlshamn, Kristianstad, Helsingborg, Malmö, Göteborg, Arvika, Eda, Filipstad, Munkfors, Torsby, Årjäng, Hällefors, Karlskoga, Fagersta, Hallstahammar, Norberg, Skinnskatteberg, Avesta, Ludvika, Mora, Orsa, Älvdalen, Bollnäs, Ovanåker, Hofors, Ljusdal, Nordanstig, Söderhamn, Härnösand, Kramfors, Timrå, Ånge, Berg, Bräcke, Härjedalen, Krokom, Strömsund, Bjurholm, Lycksele, Skellefteå, Vilhelmina, Vindeln, Åsele, Arjeplog, Arvidsjaur, Gällivare, Haparanda, Pajala, Piteå, Älvsbyn, Landstingsförbundet, landstingen i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Västmanlands, Kopparbergs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, Grossistförbundet Svensk Handel, Sveriges Köpmannaförbund, Sveriges Industriförbund, Småföretagens Riksorganisation, Svensk industriförening, Lantbrukarnas Riksförbund, Tjänstemännens Centralorganisation, Sveriges Akademikers Centralorganisationen, Landsorganisationen i Sverige, Svenska Arbetsgivareföreningen, Norrlandsförbundet, Stockholms handelskammare, Norrbottens handelskammare, Svenska Åkeriförbundet, Hela Sverige ska leva - Folkrörelserådet, Hushållningssällskapens Förbund, Lanthandelsrådet och Folkbildningsförbundet.

Dessutom har yttranden inkommit från kommunerna i Umeå och Nordmaling, Bygdegårdarnas Riksförbund och Svenska Taxiförbundet.

2 Allmänna synpunkter

Boverket anser att större uppmärksamhet bör riktas mot en sammanvägd regionalpolitisk vision som förmår samla ekonomiska, kommunikationsmässiga, bebyggelsemässiga och miljömässiga drivkrafter till en regionalpolitiskt framåtriktad strategi. En ansats till ett sådant arbete återfinns i Boverkets arbete med en nationell vision, "Sverige 2009". En ytterligare ansats finns i det arbete som på regeringens uppdrag nu sker beträffande en analys av infrastrukturpropositionens infrastrukturobjekt. Uppgiften är att analysera objekten med avseende på den regionala utvecklingsnyttan, miljöpåverkan och genomförandemöjligheter.

Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) menar att rapporten för lite beaktar regionala problem till följd av regionalt koncentrerade, industriella strukturproblem. Enligt NUTEK finns det ett stort behov för insatser för att åstadkomma en någorlunda snabb reindustrialisering i regioner som för närvarande inte har tillgång till regionalpolitiskt stöd. I sådana regioner förenas regionalpolitikens utjämnings- och utvecklingsambitioner på ett naturligt sätt.

Länsstyrelsen i Gotlands län framhäver att det i rapporten förs en intressant diskussion om flera av regionalpolitikens huvudfrågor men beklagar att rapporten i de flesta fall endast antyder åtgärder och förslag till problemlösningar utan vidare konkretisering.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anser att rapporten har sin stora förtjänst i att enkelt beskriva regionalpolitikens historia och peka på nödvändigheten av att alla politikområden måste samverka för regional balans. Utredningens brist är att den redovisar få genomarbetade förslag, varför länsstyrelsen menar att det är angeläget att mer noggrant genomarbetade förslag blir föremål för en förnyad remissomgång innan en proposition lämnas. Älvsbyns kommun refererar i sitt remissvar till länsstyrelsens remissvar.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län menar att rapportens syfte är att studera sambanden mellan den regionala dimensionen och den ekonomiska tillväxten. Länsstyrelsen finner emellertid att det i stor utsträckning saknas relevant kunskap på området, varför rapporten tar utgångpunkt i en traditionell syn på regionalpolitiken som ett instrument att omfördela resurser från storstadsområdena till glesbefolkade områden.

Länsstyrelsen i Värmlands län påpekar att trots att det skett en utjämning av de relativa regionala skillnaderna i arbetslöshet under de senaste åren är det möjligt att de grundläggande strukturella regionala skillnaderna faktiskt har ökat. Länsstyrelsen anser därför att det föreligger ett fortsatt stort behov av regionalpolitiska insatser för att tillgodose välfärdsbehov i de mer utsatta regionerna.

Riksrevisionsverket (RRV) framhåller att det i rapporten förs mycket förtjänstfulla resonemang om tillväxtens problem och de ekonomisk politiska utmaningarna. De förslag som presenteras saknar dock genomgående kostnadsberäkningar och genomförda effekt- och bakgrundsanalyser. RRV menar att detta gör det mycket svårt att ta ställning till förslagen. Om de överväganden som görs i rapporten skall kunna ligga till grund för beslut av riksdag och regering erfordras, enligt RRVs mening, att underlaget kompletteras i dessa hänseenden.

Statskontoret anser att frågan om ett svenskt EU-medlemsskap och dess konsekvenser inte är tillräckligt belyst för att några bestämda slutsatser skall kunna dras om regionalpolitikens inriktning och omfattning.

Statistiska Centralbyrån (SCB) konstaterar i sitt remissvar att samhällsplaneringen generellt har en tämligen svag ställning vad gäller att få gehör för sina behov av regionalt fördelad statistik, bl.a. för att beskriva och analysera den regionala utvecklingen. Främst beror detta på att användarna är spridda och finns på regional och lokal nivå. Vidare är de regionala frågorna oftast tvärsektoriella, vilket innebär att den pågående sektoriseringen av statistikproduktionen ökar riskerna för att statistikproblemet kommer att accentueras.

Nordplan ansluter sig i allt väsentligt till den problembeskrivning och analys av den regionala problembilden som återges i rapporten. Nordplan framhäver vikten av att de regionalpolitiska målsättningarna görs tydliga. Nordplan understryker också behovet av att de geografiska konsekvenserna av olika politiska beslut uppmärksammas på ett helt annat sätt än vad som hittills skett.

Gotlands kommun menar att möjligheterna att stärka den regionala dimensionens betydelse för att skapa gynnsammare utvecklingsbetingelser i större delar av landet bör undersökas vidare.

Filipstads och Karlskoga kommuner instämmer i likalydande remissvar i allt väsentligt i de övergripande synpunkterna i rapporten.

Piteå kommun instämmer i allt väsentligt i de principiella resonemang som förs i rapporten. Kommunen menar emellertid att innehållet i rapporten är allt för opreciserat och allmänt för att kunna ligga till grund för en proposition. Enligt Piteå kommun måste en proposition på traditionellt sätt föregås av en utredning under medverkan från berörda parter som näringsliv, fackliga organisationer, länsstyrelser och kommuner.

Landstinget i Sörmlands län framhåller att begreppet regionalpolitik många gånger använts på ett diffust sätt. I detta avssende menar landstinget att rapporten gör en bra strukturering av problemet. För en framtida diskussion kring regionalpolitik anses det vara viktigt att skilja på åtgärder som krävs för att hjälpa eftersläpande regioner från framåtsyftande satsningar i regioner med tillväxtmöjligheter.

Forskningsrådsnämnden konstaterar att rapporten rör sig mitt i ett politiskt spänningsfält som inrymmer frågor som var i Sverige den åstundade ekonomiska tillväxten snabbast och mest varaktigt kan ske, hur glesbygderna ska kunna överleva och vilka konsekvenser den förebådade regionaliseringen i "det nya Europa" kan förväntas få. Den

intressanta frågan är på vilket sätt ett forskningsstöd kan mobiliseras för valet av strategi för de regionalpolitiska insatserna. Enligt FRNs uppfattning är inte forskningsläget så klart att entydiga slutsatser kan dras till stöd för den ena eller andra helhetslösningen. Det samhällsvetenskapen kan göra idag är att ge en mer eller mindre penetrerande analys av vissa delfrågor.

Hela Sverige skall leva - Folkrörelserådet instämmer i att en ökad tillväxt baserad på ett konkurrenskraftigt näringsliv är en förutsättning för att lösa landets ekonomiska problem. Folkrörelserådet önskar särskilt lyfta fram att en framgångsrik politik för uthållig tillväxt förutsätter att utvecklingsmöjligheterna i alla delar av landet tas tillvara. Hushållningssällskapens förbund instämmer i Folkrörelserådets yttrande.

Svensk industriförening tillstyrker i allt väsentligt de åsikter som framförs i rapporten.

Lantbrukarnas riksförbund avstår från att avge ett särskilt yttrande för att i stället för departementet redovisa ett övergripande program för utvecklingen av landsbygden.

Landsorganisationen (LO) har avstått från att avge ett särskilt yttrande utan hänvisar till sitt yttrande över NUTEKS rapport "Underlag för översyn av regionalpolitiken". I detta yttrande konstaterar LO att det är tveksamt om man kan förändra regionalpoltikens utformning utifrån de senaste årens ekonomiska utveckling. Organisationen menar att när de grundläggande förutsättningarna för ekonomisk tillväxt saknas förlorar regionalpolitiken all betydelse.

Sveriges livsmedelshandlareförbund menar att utredningen inte ger uttryck för någon medvetenhet om hur dagligvaruförsörjningen på landsbygd och i glesbygd är förbunden med möjligheterna att uppnå framgång med en tillväxtfrämjande regionalpolitik.

3 Regionalpolitikens inriktning

I rapporten argumenteras det för att regionalpolitiken bör utvidgas från att vara en politik som inriktas mot avgränsade stödområden till att bli en politik som i princip omfattar alla regioner i landet. Med regionalpolitik avses då en politik som explicit beaktar den geografiska dimensionen. Den tillväxtskapande politiken bör tillföras en regional dimension som bidrar till att utvecklingsmöjligheterna i alla delar av landet tas tillvara.

NUTEK delar rapportens uppfattning att regionalpolitiken i ökad grad bör bidra till att bygga under för en allmänt sett bättre ekonomisk utveckling i Sverige, där alla delar av landet ges möjligheter att bidra på ett effektivt sätt.

Arbetsmarknadsverket anser att det är viktigt att regionalpolitiken begränsas till ett fåtal utsatta regioner med långsiktiga problem.

Överstyrelsen för civil beredskap anser att den inriktning på regionalpolitiken som föreslås i rapporten är väl förenlig med beredskapsaspek-

ter. Från beredskapssynpunkt är det önskvärt att samtliga regioner i Sverige utvecklas på ett gynnsamt sätt.

Fiskeriverket instämmer i den omvandling och utvidgning av regionalpolitiken som skisseras i betänkandet.

Lantmäteriverket menar att regionalpolitiken i nuvarande konjunkturläge bör inriktas på tillväxtfrämjande åtgärder i alla regioner.

Länsstyrelserna i Södermanlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Västmanlands, Gävleborgs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län instämmer i och/eller välkomnar utredningens syn att regionalpolitiken skall vara ett instrument i den övergripande målsättningen att skapa ekonomisk tillväxt. Länsstyrelsen i Gävleborgs län understryker att satsningarna inom den s.k. "lilla" regionalpolitiken även i fortsättningen bör inriktas mot de områden som har de största problemen.

Länsstyrelsen i Östergötlands län instämmer i att regionalpolitiska åtgärder i högre grad än hittills bör inriktas mot ekonomisk tillväxt och att utvecklingsmöjligheterna i alla delar av landet tas tillvara för att uppnå detta. Länsstyrelsen påpekar att ett sätt att uppnå detta är att avsevärt öka resurserna till länsanslagen.

Länsstyrelsen i Örebro län instämmer i rapportens förslag att den tillväxtskapande politiken bör tillföras en regional dimension. Länsstyrelsen är däremot oenig i rapportens utsaga att statens roll begränsar sig till att lägga förhållanden till rätta för företagare och entreprenörer. Länsstyrelsen menar att detta vore att i allt för hög grad förlita sig till marknadskrafterna.

Länsstyrelsen i Jämtlands län ser en risk för att de traditionella och långsiktiga regionalpolitiska problemområdena i norra Sveriges inland nedprioriteras om uppmärksamheten i stället inriktas mot tillväxten i hela landet. Länsstyrelsen framhäver att det är viktigt att den traditionella regionalpolitiken med sina prioriteringar kvarstår.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har med utgångspunkt från ett Norrlandsperspektiv tolkat rapporten på ett positivt sätt. Den inriktning av regionalpolitiken som förordas i rapporten föväntas främja den regionala utvecklingen i skogslänen. Men den föreslagna inriktningen på regionalpolitiken föranleder samtidigt, enligt länsstyrelsen, vissa frågetecken. Efter att regionalpolitiken under trettio år erhållit karaktären av stödpolitik riktad mot eftersatta områden i landet ställs det krav på omfattande och saklig information och pedagogisk förmåga om ett vidgat synsätt skall vinna gehör och förståelse. Om en tillväxtfrämjande regionalpolitik skall bli trovärdig måste enligt länssyrelsens mening en mer tydlig strategi än vad som hittills redovisats formuleras.

Länsstyrelsen i Stockholms län delar inte rapportens utgångspunkt att regionalpolitiken bör betraktas som ett element i den nationella tillväxtpolitiken. Länsstyrelsen menar att tillväxtpolitik och regionalpolitik bör hållas i sär. En tillväxtpolitik som inte explicit beaktar den geografiska dimensionen leder enligt länsstyrelsen till att insatserna koncentreras till de befolknings- och företagstäta storstadsregionerna. En sådan koncentration är motiverad då förutsättningarna för tillväxt, enligt länsstyrelsen, är störst i dessa regioner. Länsstyrelsen hävdar att det mest karak-

teristiska draget hos tillväxtregioner i Europa är en hög befolkningstäthet. Mot denna bakgrund saknar länstyrelsen i Stockholm en analys i rapporten av regionalpolitikens kostnader i form av politikens negativa effekter på utvecklingen i landets befolkningstäta regioner.

Statskontoret delar rapportens grundläggande uppfattning att statens möjligheter att skapa tillväxt är begränsad. Statens uppgift är att via skatter, transfereringar, regelverk, infrastruktur, utbildning m.m. lägga en grund för hög ekonomisk tillväxt. Statskontorets uppfattning är att, i ett tillväxtperspektiv, skall samhällets resurser fördelas till de regioner där de ger störst utbyte. Av andra skäl, exempelvis regionalpolitiska, kan det vara önskvärt att en del av resurserna fördelas till regioner där förutsättningarna för tillväxt inte är lika gynnsamma. Statskontorets uppfattning är att tillväxtpolitiken och regionalpolitiken bör hållas i sär.

CERUM delar rapportens principiella utgångspunkt, men ej den föreslagna politikutformningen. Förslagen präglas av ett allt för konventionellt tänkande. CERUM anser att den strategi som förordas i rapporten är långt ifrån invändningsfri och knappast stärker regional politikens ställning gentemot andra politikområden. Enligt CERUM bör regionalpolitiken vara selektiv. Att undvika prioriteringar innebär att staten frånhänder sig sin möjlighet att t. ex. förstärka egenskaper hos regioner som människor visat stort intresse för att bosätta sig i. CERUM menar att utformningen av en ny regionalpolitik måste utgå från en noggrannare analys av vilka regionegenskaper som attraherar och gynnar de företag som har de starkaste förutsättningarna att bidra till nationell tillväxt.

Expertgruppen för arbetsmarknadspolitiska utvärderingsstudier (EFA) påpekar att för att avgöra om den traditionella stödområdesinriktade regionalpolitiken inte går stick i stäv med en nationell regionalpolitik, som aktivt skall bidra till att stimulera långsiktig tillväxt, menar EFA att det krävs analyser av hur regionala arbetslöshetskillnader uppstår. Sådana analyser saknas helt i rapporten och dess underlagsmaterial.

Expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU) framhäver att avgörande för att regionalpolitiken ska kunna bidra till den ekonomiska tillväxten i landet är att den inte blir konserverande till sin karaktär. ERU menar att en regionalpolitik som stödjer icke konkurrenskraftiga företag - och därmed hindrar en naturlig strukturomvandlingsprocess - hämmar tillväxten av befintliga och nya konkurrenskraftiga företag. ERU instämmer i att regionalpolitiken även fortsättningsvis bör innehålla rörlighetsstimulerande inslag, då sådana åtgärder ligger i linje med den föreslagna regionalpolitikens överordnade målsättning om att bidra till ekonomisk tillväxt.

Landstingsförbundet välkomnar den förändrade inriktning av regionalpolitiken som föreslås i rapporten. Förbundet delar synen att målet för regionalpolitiken måste vara att skapa förutsättningar för alla regioner att bidra till den ekonomiska tillväxten.

Landstinget i Kalmar län har, på grund av den korta remisstiden, avstått från att avge ett eget remissyttrande. I stället ansluter sig landstinget i sin helhet till Landstingsförbundets yttrande.

Utvecklingsfonden i Norrbottens län framhäver risken för att perifera regioner som Norrlands inland kommer att förlora sin plats som regionalpolitiskt prioriterade regioner om regionalpolitiken integreras i den nationella tillväxtpolitiken. Därför menar utvecklingsfonden att de nuvarande regionalpolitiska målen ej får ändras. Samtidigt påpekas att tillväxten i Norrbotten har skapats av det regionalpolitiska stödet. Huvuddelen av de företagsetableringar samt utbyggnader inom befintliga företag som skett i regionen har skett med hjälp av sådant stöd.

Stockholms stad ställer sig i princip bakom den ändrade inriktning på regionalpolitiken som föreslås. Stadens kommunstyrelse menar att en tillväxtfrämjande politik i hela landet har större möjlighet att bli framgångsrik, än den nuvarande politiken med sin inriktning på avgränsade områden. I remissvaret framhävs också att det är angeläget att statsmakterna inser storstadsregionernas avgörande betydelse för landets ekonomi. Kommunstyrelsen menar att den politik som drivits under en lång följd av år har medfört att resurser flyttats från storstadsområdena till andra regioner, vilket bidragit till att hämma landets ekonomiska tillväxt.

Malmö stad delar den bedömning som görs i rapporten att regionalpolitiken utvidgas från stöd till vissa stödområden till att bli en politik som omfattar i princip alla regioner i landet. Diskussionerna om regionernas framtid behöver breddas till att också innefatta stödformer till regioner med möjligheter till tillväxt. Regionalpolitiken behöver få en dimension och inriktning som ger stöd till sådana regioner. I en situation med ökad internationell konkurrens är det särskilt angeläget att sådana "motorer" för utvecklingen ges gynnsamma utvecklingsmöjligheter.

Göteborgs kommun finner den i rapporten förordade omorienteringen av regionalpolitiken vara riktig. Man menar emellertid att författaren på några ställen i rapporten återfaller i att förorda traditionell regionalpolitik.

Norrtälje kommun stödjer rapportens slutsats om att tillväxten måste komma underifrån och att tillväxt i många regioner ger positiva effekter i hela nationen. Regionalpolitiken bör därför inriktas mot att stödja och skapa förutsättningar så att goda utvecklingsmöjligheter tas tillvara även i områden som ligger i närheten av storstäder.

Nyköpings kommun finner att rapporten innehåller en befriande förutsättningslös analys av hur regionalpolitiken har tillämpats hittills och hur den skulle kunna vara i framtiden. Kommunen menar att det finns flera skäl att ansluta sig till den syn på regionalpolitiken som presenteras i rapporten.

Valdermarsviks kommun ser som landsbygdskommun med tillfredsställelse på slutsatserna i rapporten och hoppas den presenterade synen på regionalpolitik kraftigt kommer att påverka den regionalpolitiska propositionen.

Helsingborgs kommun konstaterar med tillfredsställelse att regionalpolitiken nu är föremål för en omfattande översyn. Kommunstyrelsen menar att en anpassning av politiken till 1990-talets verklighet är av synnerlig vikt. Regionalpolitiken behöver förnyas och utvidgas till att

också omfatta nya verksamhetsfält. Kommunen framhäver därvid att de regionala förutsättningarna för nyskapande och tillväxt inom näringslivet måste sättas i första rummet.

Årjängs kommun framhäver att även om problemen tenderar att bli alltmer allmänna i landet finns det ändå regioner vars problem är mer accentuerade. Detta gäller i första hand regioner som ingår i stödområdet samt andra regioner som drabbats särskilt hårt genom industrins omstrukturering och av en krympande offentlig sektor. Kommunen menar att satsningarna i dessa regioner måste vara särskilt kraftfulla.

Jönköpings kommun instämmer i synen att en regionalpolitisk strategi ska omfatta ett bredare perspektiv än den "lilla" regionalpolitiken. Kommunen förordar att de regionalpolitiska insatserna inte sprids alltför tunt och ostrukturerat.

Tierps kommun delar uppfattningen att regionalpolitiken kan utvidgas från att vara en politik som inriktas mot begränsade stödområden till att bli en politik som omfattar alla regioner i landet eftersom Sveriges ekonomi genomgår en strukturomvandling som innebär att ingen kan bedöma i vilka regioner framtidens tillväxt kommer att ske.

Arvika och Eda kommuner menar att en geografiskt avgränsad regionalpolitik är nödvändig även i framtiden för att kompensera vissa regioner för deras permanenta lägesnackdelar. Detta utgör emellertid inget hinder för en statlig näringspolitisk strategi där satsningar ges en ökad geografisk spridning.

Munkfors kommun delar ej utredningens förslag att regionalpolitiken utvidgas från att vara en politik som inriktas mot avgränsade stödområden till att bli en politik som i princip omfattar alla regioner i landet. En sådan politik kommer, enligt kommunen, att medföra att de regioner i landet som har de största strukturella problemen, som exempelvis bruksorterna i Bergslagen och kommuner i Norrlands inland, kommer att bli de stora förlorarna.

Torsby kommun understryker vikten av att regionalpolitiken får samma inriktning och omfattning som idag och att hänsyn tas till olika regioners olika förutsättningar och särdrag.

Hällefors kommun avvisar med bestämdhet förslaget att utvidga regionalpolitiken till att omfatta landets alla regioner. I stället bör enligt kommunen koncentration och slagkraft vara ledord för politiken.

Fagersta kommun delar rapportens uppfattning att regionalpolitiken bör inriktas på satsningar på infrastruktur och stöd till företagande.

Skinnskattebergs kommun menar att en regionalpolitik som omfattar hela landet förutsätter obegränsade ekonomiska resurser. Då resurserna i framtiden kommer att vara begränsade menar kommunen att det är angeläget att prioritera de områden där behovet av stimulans är störst.

Älvdalens kommun vänder sig mot tanken på att den riktade regionalpolitiken ska ersättas av mer generella medel. Kommunen hävdar att för att de utsatta glesbygdsregionerna ska kunna utvecklas krävs det emellertid selektiva åtgärder och menar att det är viktigt att ytterligare avgränsa de mest utsatta delarna av vårt land och därmed göra de regionalpolitiska insatserna än mer verkningsfulla.

Orsa kommun påpekar att kommunens geografiska läge är sådant att det är nödvändigt att stöd i olika former tillförs kommunen för att uppnå en tillfredsställande lokal utveckling. De nuvarande regionalpolitiska stödformerna bedöms i huvudsak fungera bra, varför ingrepp i dessa måste hanteras med stor försiktighet.

Hofors kommun delar uppfattningen att regionalpolitiken bör utvidgas till att bli en politik som omfattar alla regioner under förutsättning att resurserna till det nuvarande stödområdet inte minskas.

Bollnäs kommun är enig med utredningen i att regionalpolitiken bör utvidgas till att omfatta hela landet. Samtidigt understryks i remissvaret vikten av att staten särskilt bidrar till att skapa tillväxt i de regioner som saknar förutsättningar för en gynnsam tillväxt.

Ljusdals kommun betonar starkt vikten av att regionalpolitiken ges en sådan utformning att den skapar likartade förhållanden för näringsliv och invånare i olika regioner samt bidrar till att skapa ekonomisk tillväxt. Enligt remissvaret bör en tillväxtfrämjande regionalpolitik ha som främsta mål att stödja regioner som genomgår större strukturomvandlingar, att stärka regioners konkurrenskraft genom att kompensera för lägesnackdelar samt att på olika sätt tillvarata olika regioners förmåga att bidra till att återskapa den nationella tillväxten.

Ånge kommun framhäver att det är en vällovlig målsättning att regionalpolitiken från att vara en politik som inriktas mot avgränsade stödområden till att bli en politik som i princip omfattar alla regioner i landet. Kramfors kommun instämmer också till den föreslagna förändringen av regionalpolitikens inriktning.

Härnösands kommun understryker vikten av att man inom ramen för regionalpolitiken finner en rimlig balans mellan landsomfattande åtgärder för att stärka den nationella tillväxten och insatser som inriktas mot enskilda, särskilt utsatta regioner.

Bräcke kommun noterar med tillfredsställelse att dagens konventionella visdom, att all utveckling sker i storstads- och universitetsregioner, starkt ifrågasätts i rapporten.

Vilhelmina kommun ansluter sig till uppfattningen att den regionalpolitiska utmaningen består i att utforma en regionalpolitik som aktivt bidrar till att återskapa en uthållig tillväxt i landet. Kommunen påpekar samtidigt att den traditionella stödområdesinriktade regionalpolitiken också i framtiden måste utgöra ett viktigt inslag i regionalpolitiken.

Bjurholms kommun menar att de gamla målen för den svenska regionalpolitiken, som är att ge människor tillgång till arbete, service och god miljö, oavsett var i landet de bor, samt att främja en rättvis fördelning av välfärden, en balanserad befolkningsutveckling och nationell ekonomisk tillväxt, också måste genomsyra en tillväxtfrämjande regionalpolitik.

Vindelns kommun finner den analys av förutsättningarna för tillväxt som görs i rapporten värdefull som underlag för en nyformulering av regionalpolitiken. Kommunen understryker den "stora" regionalpolitikens betydelse för regional utveckling. Samtidigt konstaterar kommunen att variationen i de geografiska förutsättningarna gör att den stödom-

rådesinriktade regionalpolitiken måste ges utrymme att utvecklas då den i vissa regioner har en avgörande betydelse.

Lycksele och Nordmalings kommuner anger ett viktigt förbehåll beträffande utredningens syn på regionalpolitiken. Kommunerna menar att utredningens förslag ovillkorligen måste kombineras med satsningar inom den traditionella regionalpolitiken.

Åsele kommun delar inte slutsatsen att den framtida regionalpolitiken måste gälla hela landet. Regionalpolitiskt stöd bör främst motiveras av geografiskt avstånd, klimat och befolkningsstruktur.

Arjeplogs kommun påpekar att regionalpolitik i allt för hög grad har förknippats med stöd och bistånd för att mildra effekter av obalanser i ekonomin, arbetsmarknadssituation och servicegrad. Kommunen menar att politiken i stället måste inriktas mot regional balans, vilket förutsätter tillväxt i alla delar av landet. Samtidigt påpekas att en tillväxtfrämjande regionalpolitik inte får styras av något ekonomiskt avkastningstänkande.

Gällivare kommun menar att det för regionalpolitikens legitimitet är av avgörande betydelse att kunna påvisa att regionalpolitiken bidrar till landets tillväxt.

Landstinget i Jönköpings län delar uppfattningen att regionalpolitiken bör utvidgas från att vara en politik inriktad mot avgränsade stödområden till att bli en politik som i princip omfattar alla regioner i landet.

Norrbottens läns landsting påpekar att även om de regionala strukturproblemen omvandlats till ett nationellt arbetslöshetsproblem så är situationen i Norrbotten fortfarande sämre än i resten av landet. Landstinget menar att svårigheter att driva företag i Norrlands inland är så stora att ett generöst regionalpolitiskt stöd är nödvändigt för företagens överlevnad. Därför anser landstinget det vara nödvändigt att en eventuell förändring av stödområdet åtföljs av att regionalpolitiken tillförs ökade resurser.

Landstinget i Kronobergs län tillstyrker den nya synen på inriktning av regionalpolitiken. Däremot menar landstinget att det kan ifrågasättas om begreppet regionalpolitik också skall användas på den nya inriktningen som syftar till att skapa nationell tillväxt.

Industriförbundets uppfattning är att regionalpolitiken även fortsättningsvis bör inriktas mot avgränsade stödområden, i vilka villkoren för företagande är väsentligt sämre än i övriga landet. En eventuell utökning av stödområdena jämfört med i dag bör i princip inskränka sig till vad som följer av att EUs strukturfonder vid ett eventuellt medlemskap kan komma att ge stöd till.

Företagarnas riksförbund delar uppfattningen att ingen i dagsläget vet var den framtida ekonomiska tillväxten kommer att ske, varför regionalpolitiska satsningar inte bör leda till en alltför stark koncentration. Samtidigt konstaterar Företagarna att i vissa särskilt utsatta regioner kan det vara motiverat med extra stöd för att kompensera för sämre infrastruktur och geografiska lägesnackdelar.

Norrlandsförbundet påpekar att regionalpolitiken definitionsmässigt är en selekterande politik, vars huvudsyfte är att påverka de befintliga strukturerna i de olika regionerna i en viss bestämd riktning mot en

bättre balans mellan landets regioner i skilda avseenden. Därför menar förbundet att regionalpolitiken inte får omvandlas till att bli en del av en allmän näringspolitik, då en sådan omvandling skulle innebära att regionalpolitiken förlorade sin skärpa.

4 Investeringar i infrastruktur

I rapporten konstateras att Sverige nu åter står inför en förnyad utbyggnad av såväl väg- som järnvägsnätet. När en sådan utbyggnad skall göras är det angeläget att inriktningen på satsningen bestäms utifrån olika investeringsobjekts förväntade bidrag till den ekonomiska tillväxten. Bristen på kunskap om var den framtida tillväxten kommer att uppstå gör att investeringarna bör allokeras utifrån en försäkringsprincip, vilket innebär större satsningar på många förhållandevis små förbättringsarbeten på det lågtrafikerade vägnätet. Beträffande utbyggnaden av snabbtågsnätet föreslås att en långsiktig plan för hur det svenska snabbtågsnätet skall gestalta sig när det är färdigbyggt.

Kommunikationsforskningsberedningen (KFB) finner inget stöd i rapporten för att en tillväxtorienterad investeringspolitik förutsätter större satsningar på många förhållandevis små förbättringsarbeten på det lågtrafikerade vägnätet. Det bästa utbytet av väginvesteringar erhålls enligt KFB om man som utgångspunkt använder sig av den samhällsekonomiska kalkylmodellen.

När det gäller investeringar i infrastrukturen för snabbtåg är det delvis uppbyggnad av en helt ny infrastruktur. KFB delar uppfattningen att lönsamhetsberäkningar i sådana fall är mycket osäkra och att frågan om vilka investeringar som prioriteras delvis måste bli uttryck för en politisk viljeinriktning. Utbyggnaden är kostnadskrävande och systemen måste ha en viss storlek innan vinsterna av investeringarna kan realiseras. För att minska avståndet till den tidpunkt när vinsterna kan hämtas hem bör investeringarna först ske på sådana sträckningar där ett stort resande kan förväntas. KFB delar emellertid uppfattningen att det finns behov av en långsiktig plan för hur det nya snabbtågsnätet skall byggas ut.

Vägverket konstaterar att riksdagens beslut 1993 om ett stamvägnät och finansieringen av detta innebär ett viktigt steg mot ett effektivt vägtransportsystem. Beslutet är dock inte tillräckligt för att uppnå de trafikpolitiska målen. Det övriga vägnätet måste ges en underhålls- och bärighetsstandard som gör att förutsättningarna för människor att leva och verka på landsbygden inte ytterligare försämras. Skogsnäringens transportbehov har förändrats väsentligt de senaste åren. Kraven på färska skogsråvaror har blivit en nödvändighet för att tillgodose konsumenternas krav på bl.a. klorfritt papper. Vägar som är bäriga året runt och därmed ännu viktigare nu än tidigare. Enligt vägverket fordras nu ett kompletterande beslut om höjning av drift- och underhållsanslaget som skapar förutsättningar för en nödvändig upprustning av bärighets- och underhållsstandarden på det övriga vägnätet.

Banverket delar uppfattningen att en prioritering baserad på samhällsekonomiska kalkyler inte nödvändigtvis sammanfaller med i vilken mån olika investeringar bidrar till en långsiktig ekonomisk tillväxt. Det är sannolikt så att förbättringar för godstrafiken har större inverkan på den ekonomiska tillväxten än satsningar på persontrafiken. Banverket noterar att i samband med regeringens och riksdagens behandling av inriktningen av järnvägsinvesteringarna förordades satsningar som innebär totalt sett mindre förbättringar för godstrafiken än samtliga av Banverket redovisade inriktningar.

Statens järnvägar (SJ) påpekar att satsningar på snabbtåg och motorväg i samma korridor noggrant måste analyseras i syfte att undvika överinvesteringar. Infrastruktursatsningarna bör samordnas. Där det idag planeras för att bygga ut järnvägen till dubbelspår och snabbtåg, projekteras samtidigt för en motorvägsutbyggnad. Transportbehovet är inte alltid tillräckligt stort för att fylla både spår och vägar.

SJ menar också att prioriteringen att bygga motorvägar i södra Sverige istället för att upprusta vägstandarden i Norrland bör ytterligare analyseras för att få största möjliga nytta och därmed skapa möjligheter för tillväxt i hela landet. Väginvesteringar behövs i glesbefolkade delar av landet, där järnvägen aldrig kan bli ett alternativ. Befolkningen i dessa delar av landet är i hög grad beroende av bilen och därför av en god vägstandard. I de tätbefolkade delarna av landet kan däremot järnvägen utvecklas till det effektivaste transportalternativet för längre transporter.

Sjöfartsverket noterar att sjöfartens betydelse för Sveriges infrastruktur helt förbigås i rapporten. Verket påpekar att av den totala in- och utförseln transporteras 95 procent av volymen på fartyg. Sjöfartsverket tillämpar en av regeringen fastställd enhetstaxa, vilket gör att det i princip inte är dyrare att anlöpa hamnar i Norrland, trots att verkets kostnader för dessa hamnar är högre, än vad det är att anlöpa hamnar på väst- och sydkusten.

Jordbruksverket påpekar att det finns stora landsbygdsområden, där vägarnas bärighet och standard är så dålig att betydande merkostnader uppstår för näringslivets transporter. En snabb upprustning av landsbygdens vägnät är enligt verket en angelägen uppgift.

Skogsstyrelsen framhäver att diskussionen i rapporten om välfärdsvinster som ett resultat av investeringar för förbättrad framkomlighet kontra produktionsvinster av bärighetsförbättringar på ett ovanligt tydligt sätt belyser det val statsmakterna ställs inför när det gäller väginvesteringar. Verket instämmer i rapportens slutsats att prioriteringen av trafiksäkerhetsaspekten leder till ett mönster på väginvesteringarna som inte på bästa sätt bidrar till ökad produktion. Prioriteras tillväxtmålet bör det därför leda till större satsningar på förhållandevis små förbättringsarbeten på det lågtrafikerade nätet.

Boverket anser att de infrastruktursatsningar som görs under 1990-talet i första hand bör kanaliseras till kommunikationsprojekt som effektivt binder samman lokala arbets- och bostadsmarknader till sammanhängande stråk av pendlingsregioner.

Länsstyrelsen i Örebro län tar avstånd från påståendet i rapporten att det svenska vägnätet i stort sett är färdigbyggt och att väginvesteringarna nu i första hand handlar om att höja kvaliteten på vägnätet. I sitt remissvar pekar länsstyrelsen på att den s.k. Bergslagsdiagonalen från Hudiksvall/Söderhamn via Falun/Borlänge och Örebro med anslutning till E 4 vid Ödeshög är en nationell länk som måste byggas för att knyta samman Norrlands kustland med mellersta och södra Sverige. Även Ovanåkers kommun pekar på Bergslagsdiagonalen som en väginvestering som måste ges hög prioritet om ökad vikt lägges vid effekterna på godstransporter.

Statskontoret delar synen på betydelsen av investeringarnas påverkan på godstrafiken och i förlängningen den ekonomiska tillväxten. Däremot delar statskontoret inte slutsatsen att "en starkare prioritering av tillväxtmålet förutsätter att större vikt läggs vid investeringarnas förväntade effekter på godstransporterna". Statskontoret anser att den samhällsekonomiska lönsamheten skall vara styrande för var samhällets resurser skall investeras.

Stockholms läns landsting hävdar i sitt remissvar att de befolkningstäta och ekonomiskt mest aktiva regionerna under lång tid missgynnats av regionalpolitiska skäl i tilldelningen av statliga investeringsmedel för utbyggnad av infrastrukturen. Landstinget menar att det finns starka skäl att på såväl empiriska som teoretiska grunder ifrågasätta denna allokering av investeringsmedel.

Forskningsrådsnämnden påtalar att det finns ett stort behov av ny kunskap kring de pågående och planerade infrastrukturutbyggnadernas systemeffekter. FRN påpekar att det som i praktiken tycks ske är att investeringarna kopplas till de strukturella mönster som etablerats under industrialismens era i form av stambanor, stamvägar och städer/tätorter. Även om dessa insatser skulle resultera i ekonomisk tillväxt kan strategiska satsningar av denna typ i flera avseenden vara konträra mot andra samhällsmål av typen miljömässig hållbar utveckling eller förverkligandet av kretsloppssamhället. FRN vill därför understryka behovet av breda forskningsinsatser kring de långsiktiga effekterna av stora infrastrukturinsatser, liksom deras konsekvenser för den framtida urbana utvecklingen.

Industriförbundet menar att det behövs både en fortsatt bärighetsupprustning av det mindre trafikerade vägnätet i olika delar av landet och ett säkerställande av framkomligheten på de stora nationella stråken. Förbundet menar att en koncentration av väginvesteringarna till de större högtrafikerade genomgående stråken är nödvändig, mot bakgrund av de begränsade resurser som är möjliga att avsätta för ändamålet.

Statens kulturråd anser att kulturinstitutionerna utgör en viktig del av den regionala strukturen och att de utgör en av förutsättningarna för ett väl fungerande näringsliv. Kulturrådet menar att det under de två senaste decennierna varit möjligt att i ett väl fungerande samspel mellan stat, landsting och primärkommuner få till stånd en kulturens infrastruktur i form av teatrar, orkestrar, musikstiftelser, museer och folkbibliotek i alla delar av vårt land. En satsning på ändamålsenliga lokaler för kultu-

rens alla yttringar är, enligt Kulturrådet en lönsam investering för framtiden och ger resultat i en väsentligt ökad livskvalitet.

5 Avregleringar

I rapporten framhävs att det är en viktig politisk uppgift att säkra att avregleringen av flygtrafik, telekommunikationer och posthantering sker på ett sådant sätt att dessa verksamheter inte förlorar sin karaktär av nationell infrastruktur. För att uppnå detta krävs det ett system för korssubventionering inom systemet som inte diskriminerar mellan marknadens aktörer. En modell med avgifter på flygbiljetter på destinationer med konkurrens presenteras.

Kommerskollegium framhäver att vid subventionering måste hänsyn tas till GATT- och EES-reglerna. Kommerskollegiums bedömning är att de förslag som framlägges i rapporten knappast kan stå i strid med GATT-reglerna. Staliga stöd till företag inom ramen för regionala utjämningssystem måste enligt EES-avtalet, oavsett hur stödet finansieras av staten, sannolikt anmälas till EFTAs övervakningsmyndighet för granskning. Kommerskollegium finner emellertid att de förslag till stöd som ges i rapporten är sådana att det är möjligt att hävda att de inte påverkar handeln med andra EES-länder och att förbudet enligt artikel 61 därför inte är tillämpligt.

Luftfartsverket noterar att beskrivningen av avregleringens effekter inom flyget bara delvis är korrekt. Priserna har sänkts på linjer med en effektiv konkurrens, däremot har de i stort sätt varit oförändrade, inte höjts, på övriga linjer. När ett bolag lagt ned trafiken har i de flesta fall andra bolag gått in och tagit över. Av de orter som vid avregleringen hade reguljär flygtrafik är det för närvarande endast Nyköping och Lidköping som saknar sådan. De i rapporten uppräknade medelstora städerna har i många fall fått en serviceförsämring, och nedläggningar av SAS trafik har i något fall beslutats på sista tiden, men den bild som tecknas i rapporten anser luftfartsverket vara betydligt överdriven.

I sitt remissvar framhäver luftfartsverket också att den föreslagna avgiften på flygbiljetter på kokurrensutsatta linjer antagligen skulle möta betydande praktiska svårigheter. Skall en betalning av flygsektorn genom särskilda passageraravgifter över huvud taget komma i fråga, något som luftfartsverket avrått ifrån, är metoden med en avgift på alla inrikes flygbiljetter att föredra.

Telestyrelsen bedömer att glesbygdens tillgång till moderna teletjänster kommer att vara fortsatt god. Telelagen ger möjlighet att garantera detta om de kommersiella drivkrafterna mot förmodan inte skulle leda till önskad service. Detta gäller även landet i övrigt i såväl större som mindre orter. Till skillnad från en del andra infrastruktursystem är lönsamhetsprognoserna för teleområdet positiva även för den inhemska trafiken.

Kommunikationsforskningsberedningen delar uppfattningen att avregleringen av inrikesflyget i viss mån kan hota de vinster vad gäller åtkomligheten som uppnåtts i norra Sverige tack vare flyget. KFB me-

nar emellertid att vinsterna med avregleringen är så stora att en återgång till det gamla monopolsystemet med korssubventionering knappast är aktuell. Myndigheten delar uppfattningen att det blir en viktig politisk uppgift att säkra konkurrensen samtidigt som en tillfredsställande åtkomlighet upprätthålls i norra och sydöstra Sverige. Vid sidan om den modell som presenteras i rapporten pekar KFB på möjligheten att staten, på samma sätt som för närvarande sker för olönsam järnvägstrafik, upphandlar icke lönsam flygtrafik genom ett offertförfarande.

NUTEK delar rapportens beskrivning av de negativa regionala effekterna av avreglering. Däremot är verket tveksam till den föreslagna modellen med avgifter för att lösa problemet. Svagheten med detta angreppssätt är enligt NUTEK att medlen tenderar att "låsas in" i respektive sektor. Därmed ges det inte möjligheter till bedömningar av i vilken sektor begränsade medel ger störst regional utjämningseffekt. Därför är det, enligt NUTEK, en bättre väg att skapa en "regionalpolitisk infrastrukturpott" ur vilken anpassningar kan "köpas" från de sektorer som vid varje given tidpunkt kan ge de största regionalekonomiska effekterna per insatt krona.

Konkurrensverket uppehåller sig i sitt remissvar särskilt vid avregleringarna. Verket anser inte att det förslag som lämnas i rapporten är det lämpligaste sättet att upprätthålla en regionalpolitiskt motiverad flygtrafik. Enligt konkurrensverket skulle det föreslagna systemet direkt påverka flygbolagens prissättning och få snedvridande effekter på konkurrensen, såväl mellan olika flygbolag som mellan flyget och övriga transportslag. För att uppnå en bättre regional balans är det från konkurrenssynpunkt bättre med ett system för statlig upphandling av flygtrafik på de berörda linjerna.

RRV saknar en konsekvensvärdering av det lämnade förslaget att avgiftsbelägga tjänster på lönsamma marknadsavsnitt för att subventionera olönsamma delar. RRV förmodar att systemet inverkar negativt på bl.a. investeringsbenägenheten. RRV efterlyser också analyser av systemets effekter för internationell handel, tekniska förutsättningar för att administrera sådana avgifter från svenska och utländska företag, handlingsutrymme inom ramen för EES-avtalet och eventuellt EG-medlemsskap.

Statskontoret menar att den pågående avregleringen av inrikesflyget reser den principiella frågan om hur regionalpolitiska hänsyn skall tas. Statskontoret anser att frågan om utformning av framtida styrmedel och finansieringsformer för att tillgodose dessa hänsyn samtidigt som konkurrensneutralitet upprätthålls behöver lösas med hög prioritet.

Länsstyrelsen i Blekinge län ser med stor oro på de regionalpolitiska effekterna av avregleringar inom olika områden. Länsstyrelsen menar att någon form av utjämningssystem bör etableras för att säkra tillfredsställande utbud av tjänster också i regioner med ett litet befolkningsunderlag.

Länsstyrelsen i Jämtlands län framhäver att avregleringen får allvarliga konsekvenser i första hand i norra Sverige. Avregleringen inom inrikesflyget har enligt länsstyrelsen inneburit att det interna Norrlandsflyget kollapsat, medan andra destinationer i Norrland inte kunnat dra

fördel av avregleringen. Länsstyrelsen ansluter sig till den lösning som presenteras i rapporten och föreslår att modellen snarast genomförs.

Länsstyrelsen i Stockholms län håller med om att det föreslagna subventionssystemet med en särskild biljettavgift på flyglinjer där konkurrens råder visserligen inte är konkurrenssnedvridande ur flygbolagens synpunkt. Länsstyrelsen hävdar emellertid att ett sådant avgiftssystem skulle innebära en konkurrensnackdel för Stockholmsregionens vidkommande, då resultatet blir att det blir dyrare att flyga på sträckor med ett stort passagerarunderlag. Inte minst affärsresenärer drabbas av detta, vilket, enligt länsstyrelsen bidrar till att försämra Stockholmsregionens konkurrensläge i förhållande till andra regioner inom och utanför Sverige.

Gällivare kommun framhäver att den "lilla" regionalpolitiken blir helt verkningslös om inte flyg, post och telekommunikation behåller sin karaktär av nationell infrastruktur. Kommunen anser därför att avregleringar och bolagisering måste balanseras av åtgärder som säkerställer infrastruktur och service i Norrlands inland. Utan sådana insatser blir de regionala skillnaderna i infrastrukturella förutsättningar orimligt stora.

Mora kommun pekar på att den pågående avregleringen inom flyget har medfört ökad konkurrens och förbättrad service på lönsamma linjer, medan SAS har förlorat intresset för att trafikera de olönsamma linjerna. Kommunen är emellertid övertygad om att det finns mindre flygbolag med en lägre kostnadsnivå som på ett lönsamt sätt kan ta över de linjer som SAS lämnar. Mora kommun ser därför inget omedelbart behov av att avgiftsbelägga biljetterna på prispressade linjer.

Bergs kommun tillstyrker modellen med ett konkurrensneutralt avgiftssystem på konkurrensutsatt verksamhet vad gäller flygtrafiken. Samma modell måste kunna tillämpas också på andra serviceområden. Kommunen framhåller vikten av att man i den framtida regionalpolitiken noga beaktar avregleringens konsekvenser för olika serviceområden i bl.a. Norrlands inland. Skellefteå kommun instämmer i att åtgärder måste vidtas för att åtgärda de försämringar i flygtrafiken som inträffat efter avregleringens genomförande.

Härjedalens kommun konstaterar att den avreglering som påbörjats inom flygtrafiken, telekommunikationsområdet och posthanteringen kan leda till att vissa regioners möjligheter att bidra till att skapa tillväxt försämras. Kommunen menar därför att det är angeläget att regeringen går in och säkrar tillgängligheten till dessa regioner.

Köpmannaförbundet påpekar att samhället i glesbefolkade områden värnar om en så stabil varuförsörjning och service som möjligt, något som innebär att betydelsen av stabiliserande tilläggsfunktioner inte kan överskattas. Köpmannaförbundet pekar på att detta kan gälla att i anslutning till t.ex. en dagligvarubutik placera postal service, banktjänster, spelservice, tillhandahållanden av vin, sprit och läkemedel etc.

Industriförbundet noterar att korssubventioneringen innebär att vissa kategorier konsumenter överdebiteras och åläggs en slags regionalpolitisk "straffskatt", varför förbundet finner det positivt att korssubventioneringen upphör. Industriförbundet accepterar att det kan finnas legitima

regionalpolitiska skäl för statliga köp, finansierade över statsbudgeten, av vissa kommunikationstjänster till/från avlägsna och/eller glesbefolkade områden, om sådana tjänster inte har förutsättningar att bli företagsekonomiskt lönsamma. Industriförbundet understryker emellertid att noggranna avvägningar måste ske bl.a. med avseende på vilka tjänster som skall subventioneras.

Norrlandsförbundet påpekar att de pågående avregleringarna leder till att sektorspolitiken överordnas regionalpolitiken. Fullföljs denna modell innebär det, enligt Norrlandsförbundet, att regionalpolitiken över statsbudgeten tvingas betala de kostnader som avregleringen för med sig.

Stockholms Handelskammare avstyrker det föreslagna systemet för subventionering av olönsamma flyglinjer, olönsam postbefordran och olönsam utbyggnad av telenätet. Handelskammaren menar att stora investeringar i mindre befolkningstäta regioner redan är gjorda på skattekollektivets bekostnad. Handelskammaren önskar framhålla faran med att låta aktörerna på en avreglerad marknad bekosta driften av olönsamma verksamheter. I den mån det är ett samhällsintresse att upprätthålla verksamheten bör den, enligt Stockholms Handelskammare, bekostas av staten och klart redovisas såsom regionalpolitiskt stöd.

6 Högskoleutbildning

I rapporten pläderas för en ökad intagning av studenter till högskolan. Samtidigt hävdas att det krävs förändringar i såväl utbildningens innehåll som i de former i vilka den bedrivs. Benägenheten till förnyelse av utbildningen är i allmänhet större vid mindre och medelstora högskolor än vid de gamla universiteten. En kombinerad utbyggnad och förnyelse av högskoleutbildningen föreslås därför koncentreras till sådana högskolor. Genom att ge vissa av högskolorna i denna grupp fasta forskningsresurser kan en hög kvalitet i utbildningen säkras.

Forskningsrådsnämnden instämmer i vikten av en utbyggd och nära forskningsanknuten högskoleutbildning. En utgångspunkt för FRN i frågan om balansen mellan å ena sidan forskningssatsningar på ett fåtal stora och medelstora högskolor och å den andra en mer distributiv modell, är att man i ett litet land som Sverige i viss mån måste koncentrera sina resurser. Enligt FRNs uppfattning innebär detta att omfattande fasta forskningsresurser inte bör tilldelas ett alltför stort antal mindre enheter. Detta skall dock inte hindra att en viss förstärkning av forskningskompetensen kan göras vid några väl valda mindre högskoleenheter, speciellt sådana som opererar i nätverk.

Länsstyrelsen i Kronobergs län noterar att utredningen inte behandlar behovet av fort- och vidareutbildning. En växande andel medelålders och äldre i arbetskraften gör att länsstyrelsen förväntar att behovet av sådan utbildning ökar under 1990-talet.

Länsstyrelsen i Malmöhus län delar den uppfattning som förs fram i rapporten att högskolorna är en betydelsefull faktor i den regionala

utvecklingen och betonar den betydelse Lunds universitet har för att öka regionens attraktionskraft. De erfarenheter som finns i länet från decentraliserad högskoleutbildning och forskningsbyarna IDEON i Lund och Malmö är också mycket goda. Mot denna bakgrund är det enligt länsstyrelsen av största betydelse att forskning och forskarutbildning kan ges gynnsamma villkor så att den blir internationellt framstående. Samtidigt anser länsstyrelsen att forskning kan och bör bedrivas vid de mindre och medelstora högskolorna. En placering av fasta forskartjänster vid de medelstora högskolorna skulle kunna vitalisera och bredda forskningen. I en första omgång anser dock länsstyrelsen att forskningen vid de medelstora högskolorna bör organiseras i samarbete med forskare och institutioner vid nuvarande universitet och högskolor med fast forskningsorganisation.

RRV saknar en diskussion om vad det nya resurstilldelningssystemet kan komma att innebära i ett regionalpolitiskt perspektiv. Systemet skall, i fullt utvecklad form, vara baserat på antalet helårsstudenter, antalet helårsprestationer och utbildningens kvalitet. Om de mindre och medelstora högskolorna kan erbjuda en hög utbildningskvalitet kommer den att få genomslag på medelstilldelningen till dessa högskolor.

Östhammars kommun instämmer i rapportens konstaterande att högskoleutbildning är inriktad på att utbilda för anställning. Situationen är densamma inom gymnasieskolan. Östhammars kommun redovisar att kommunen sedan höstterminen 1993 bedriver en treårig gymnasielinje inriktad mot starta-eget.

Umeå kommun delar inte uppfattningen att en markerad satsning på mindre och medelstora högskolor är det bästa sättet att förnya den högre utbildningen. Kommunen menar att det är viktigare att analysera och lösa de "förkalkningsproblem" som drabbat de äldsta universiteten.

Landstinget i Östergötlands län delar uppfattningen att det krävs en fortsatt satsning, såväl när det gäller utbildning som forskning, på de mindre och medelstora högskolorna. I princip bör alla högskolor få fasta forskningsresurser för att säkra kvaliteten i utbildningen. För att åstadkomma en sådan spridning av forskarresurserna krävs det emellertid, enligt remissvaret, såväl nytänkande som utveckling av nya samarbetsformer mellan högskolor och universitet.

Landstinget i Hallands län framhåller att en väl fungerande skola för alla åldrar är av utomordentlig betydelse ur regionalpolitisk synpunkt. Landstinget understryker därför vikten av ökad intagning till universitet och högskolor liksom förnyelse av högskoleutbildningen. Högskolan anses ha stor betydelse som katalysator för nyföretagande och förväntas få ännu större betydelse med en profilering mot näringslivsrelaterade utbildningar.

Industriförbundet anser att de mindre och medelstora högskolorna bör utveckla sin roll i högskolesystemet annorlunda jämfört med universitet och fackhögskolor. De kan genom att skaffa sig bred och djup kompetens inom en nisch dels fylla en viktig utbildningsfunktion och dels effektivt samverka med företag i regionen till nytta för högskolan, företagen och regionen. Industriförbundet understryker att det inte är givet att den framtida utbyggnaden av utbildningssystemet skall kon-

centreras till de mindre och medelstora högskolorna. Förbundet motsätter sig att fasta forskningsresurser sprids ut på ytterligare orter, då det krävs starka forskningsmiljöer för att uppnå hög kvalitet i forskningen.

Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF) kan se en fördel för de regionala högskolorna att få bättre möjligheter att bedriva forskning. För mindre företag är det önskvärt att tillgång till forskarkompetenta personer i närmiljön. SAF konstaterar också att hög kvalitet i utbildningen erfarenhetsmässigt fordrar att lärarna vid högskolorna är aktiva forskare.

Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO) instämmer i att de mindre och medelstora högskolorna har lättare än universiteten att anpassa sig till en förändrad arbetsmarknadsefterfrågan. SACO anser att det är viktigt att en viss anpassning sker eftersom en kraftig examinationsökning förväntas under de närmaste åren. SACO understryker också vikten av att högre utbildning och forskning håller en hög kvalitet. Därför menar organisationen att fasta forskningsresurser inte kan spridas till alla högskolor. Samtidigt påtalas att kvalitetsgarantin i all högskoleutbildning utgörs av att alla lärare är disputerade samt att de har möjlighet att forska i tjänsten. SACO menar att studenterna måste möta aktiva forskare redan i grundutbildningen.

Folkbildningsförbundet understryker att i en helhetssyn på alternativa lösningar för ett förnyelse- och utvecklingsarbete av regionalpolitiken måste folkbildningsarbetet ses som en betydande resurs. Folkbildningsarbetet har unika förutsättningar för ett regionalt utvecklingsarbete. Utbildning i folkbildningens regi är för många människor på landsbygd och i glesbygd den enda utbildningsväg som ger möjlighet att skaffa sig grundutbildning eller fortbildning beroende på långa avstånd och bundenhet till bostadsorten.

7 Omlokaliseringar

En tillväxtfrämjande regionalpolitik förutsätts underlätta omlokalisering av verksamheter mellan regioner. Sådana omlokaliseringar gör det möjligt för företagen att utnyttja olika regioners försteg.

Stockholms stad ansluter sig till uppfattningen att olika regioner besitter olika förutsättningar och kvaliteteter som det gäller att ta till vara i en tillväxtfrämjande politik. Stadens drätselnämnd menar att den regionala specialiseringen innebär att Stockholmsregionen bäst kan bidra till ekonomisk tillväxt genom att utnyttja sina regionala fördelar för att attrahera kontakt- och kunskapsintensiva verksamheter från andra delar av Sverige och från utlandet. Remissinstansen anser det vara tillfredsställande att rapporten erkänner värdet för tillväxten även av sådan storstadsanknuten verksamhet. Trots detta anser man emellertid att rapporten alltför traditionellt är fokuserad på tillverkningsindustri.

Avesta, Ludvika, Hofors och Bollnäs kommuner anser det viktigt att statsmakterna fortsätter att stimulera omlokaliseringar av företag och

verksamheter till utsatta regioner, samtidigt som man förordar ytterligare insatser för att attrahera utländska investerare till svenska regioner.

Haparanda kommun anser det viktigt att statsmakterna fortsätter att stimulera omlokaliseringar av företag och verksamheter. Omlokaliseringarna bör styras till områden med permanent hög arbetslöshet och låg förvärvsfrekvens.

Piteå kommun delar uppfattningen att erfarenheterna med omlokaliseringar av tjänsteverksamheter är positiv och förordar att dessa insatser snarast intensifieras, eftersom det i många fall handlar om arbetstillfällen för kvinnor i områden med traditionellt mansdominerade näringar. Kommunen vill dock att ansvaret för handläggningen av detta stöd så långt som möjligt decentraliseras till länsstyrelserna och andra organ i länet.

Söderhamns kommun har erfarenheter av omlokaliserade tjänsteföretag. Mot bakgrund av dessa erfarenheter menar man att det ännu är för tidigt att uttala sig om konsekvenserna av sådana omlokaliseringar är okritisk. Av de tre tjänsteföretag som sedan 1987 omlokaliserats till Söderhamn har två nu upphört med sin verksamhet.

Stockholms läns landsting påpekar att trots att arbetsmarknaden i Stockholm radikalt försämrats fortgår alltjämt en omlokalisering av företag från länet till andra delar av landet med statligt stöd. Utredningens förslag att Stockholm skall dra till sig verksamheter från utlandet betraktas av landstinget som orealistisk, då Stockholm anses ligga allt för perifert för att kunna konkurrera med storstäderna i Europa.

Timrå kommun understryker rapportens slutsats att omlokaliseringar av verksamheter huvudsakligen är en följd av fortgående regional specialisering. Kommunen menar därför att det är viktigt att identifiera den egna kommunens/regionens konkurrensfördelar och utifrån dessa målmedvetet och koncentrerat satsa på de teknologier, branscher och marknader där kommunens/regionens komparativa fördelar gör sig mest gällande.

Svenska Taxiförbundet påpekar att omlokaliseringar med statligt stöd i vissa situationer kan verka konkurrenssnedvridande, t.ex. i samband med offentlig upphandling av beställningscentraltjänster. Nystartade företag som ännu inte har någon beställningscentral kan, genom att med hjälp av offentligt stöd placera centralen på lämplig ort, presentera en kalkyl som är bättre än motsvarande kalkyl för företag som redan har en fungerande beställningscentral. Nystartade företag som utnyttjar statligt stöd kan på detta sätt konkurrera ut etablerade lokala företag i anbudstävlingar. För att en sådan snedvridande konkurrenseffekt inte skall uppkomma vid anbudsförfarande förutsätts att omlokaliseringarna avser företag som redan driver verksamhet.

8 Utländska investeringar i Sverige

Ett eftersatt element i svensk tillväxtpolitik är insatser för att attrahera utländska investeringar till Sverige. Etableringen av den inre marknaden

och realiseringen av EES-avtalet förändrar förutsättningarna för konkurrens mellan europeiska regioner. Statliga insatser för att attrahera utländska investeringar till Sverige blir därmed ett allt viktigare bidrag till ökad tillväxt.

Länsstyrelsen i Malmöhus län instämmer i rapportens förslag om ökade insatser för mer systematiska satsningar på internationell marknadsföring av Sverige som investeringsland.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län understryker rapportens förslag att intensifiera insatserna för att attrahera utländska kontakt- och kunskapsintensiva verksamheter till storstadsregionerna. Länsstyrelsen instämmer livligt i konstaterandet att detta är ett område där insatserna hittills varit begränsade och fragmentariska, varför samordnade insatser från central och regional nivå behövs liksom väsentligt ökade resurser.

Länsstyrelsen i Uppsala län understryker också vikten av att statliga insatser görs för att attrahera utländska investeringar till Sverige och att man på länsnivå ges bättre möjligheter att skapa en fungerande "hjälporganisation" som på bästa sätt kan ta hand om de utländska företag som önskar etablera sig i landet.

Umeå kommun delar utredningens uppfattning om att det saknas samordnade insatser för att framhäva Sverige som investeringsland. Idag görs marknadsföringsinsatserna från olika delar av Sverige skilt från varandra. En nationell samordnad insats är motiverad som ett nödvändigt komplement för att visa på olika landsdelars förutsättningar.

9 Stöd till nyföretagande

Statens möjligheter att bidra till ökat nyföretagande är begränsat. Åtgärder för att förbättra tillgången till riskägar- och risklånekapital är viktiga i detta sammanhang. Staten har bl.a. genom Industrifonden engagerat sig i att stödja teknikbaserat nyföretagande. Institutionen är placerad i Stockholm. I rapporten föreslås en uppbyggnad av konkurrerande statliga institutioner placerade i andra regioner för att öka mångfalden och reducera sannolikheten för stora felsatsningar. I rapporten föreslås också att det starta eget bidrag som för närvarande kan utgå till arbetslösa som önskar starta-eget-företag också bör omfatta personer som väljer att sluta en anställning för att starta eget.

Länsstyrelsen i Kristianstads län anser att starta-eget-bidraget bör ges en större roll i det regionala utvecklingsarbetet. Detta förutsätter att kravet på att vederbörande skall vara arbetslös måste utgå och att hanteringen av bidraget överförs till länsstyrelsen och samordnas med anslaget för regionala utvecklingsinsatser.

Jordbruksverket framhäver vikten av att särskilt uppmärksamma riskkapitalförsörjningen för de ofta mycket små nyetableringar som sker på landsbygden. De statliga institutioner som stöder företagsetableringar och småföretag når vanligen inte ut till landsbygdens små företag.

Utvecklingsfonden i Östergötlands län pekar på att utvecklingsfonderna har ett omfattande samarbete med Industri- och nyföretagarfonden

genom den beredning av nyetableringslån som utförs regionalt. Den radikalt ökade verksamheten med nyföretagslån har ökat arbetsbelastningen för utvecklingsfonderna utan att detta kompenserats ekonomiskt, då de inte får ersättning för sitt beredningsarbete för Industri- och nyföretagarfonden. Utvecklingsfonden i Östergötlands län efterlyser en enklare hantering, där utvecklingsfonderna ges delegerad beslutsrätt.

Utvecklingsfonden i Norrbottens län menar att hanteringstiden för nyföretagarlånet skulle kunna förkortas avsevärt om resurser överförs från Industri- och nyföretagarfonden till utvecklingsfonderna så att dessa kan sköta hela hanteringen av nyföretagarlånet.

Utvecklingsfonden i Örebro län påpekar en allvarlig begränsning i stödet till nyföretagande från Arbetsmarknadsverket, stödet är endast tillgängligt för personer som är arbetslösa. Utvecklingsfonden menar att det utifrån ett tillväxtperspektiv finns starka skäl för att stödet också skall vara tillgängligt för personer som frivilligt lämnar en anställning för att starta eget. Samtidigt betonar fonden att denna stödform bör hanteras av utvecklingsfonderna, då dessa förenar djupa kunskaper om företagande i allmänhet och nyföretagande i synnerhet med ingående kunskaper om regionens näringsliv.

Nybro och Bollnäs kommuner menar att starta-eget-bidraget borde omfatta även personer som inte är arbetslösa. Med en sådan vidgning av användningen av bidraget skulle intresset för nyföretagande öka och fler affärsidéer skulle komma att utvecklas till företag.

Strömsunds kommun menar att den hittillsvarande politiken i allt väsentligt uppmärksammat de problem och förutsättningar som gällt i de regioner i landet som uppvisat spontan tillväxt samt i områden med icke-permanenta strukturella problem. Områden med långsiktiga utvecklingsproblem har däremot betraktats som permanenta problemområden. Den entreprenör- och idékraft som enligt kommunens mening finns i dessa områden har enligt kommunens mening inte uppmärksammats tillräckligt.

Industriförbundet konstaterar att om ytterligare industrifonder skall inrättas skall de i vart fall inte ta regionalpolitiska hänsyn när det gäller vilka projekt som skall stödjas. Med denna utgångspunkt menar förbundet att frågan om ytterligare industrifonder inte är en regionalpolitisk fråga utan en fråga om hur riskkapitalmarknaden skall organiseras. Frågan måste därmed bedömas utifrån om fördelarna med ökad mångfald överstiger de ökade administrationskostnader som existensen av flera parallella institutioner innebär.

10 Småföretagsstöd

I rapporten konstateras att de regionala utvecklingsfonderna har spelat en viktig roll för mindre företags försörjning med risklånekapital. Huvuddelen av fondernas finansieringsengagemang avser räntebärande rörelselån. Dagens finanskris har medfört att bankerna sänkt sina risknivåer vilket bidragit till att öka behovet av den typ av lån som

utvecklingsfonderna erbjuder. En fortsatt utbyggnad av en regionaliserad organisation som erbjuder risklånekapital framstår som angelägen.

Grossistförbundet menar att rapporten tenderar att övervärdera betydelsen av statliga fonder och andra statliga insatser när det gäller att trygga företagens kapitalförsörjning. Förbundet menar att i princip bör riskkapitalförsörjningen kunna ordnas inom ramen för det ordinarie kreditförsörjningssystemet. Redan idag finns det ett stort antal privata och offentliga institutioner som förmedlar riskkapital. Sedan banksystemet på nytt börjat fungera och konkurrensen förhoppningsvis blivit bättre kommer, enligt Grossistförbundet, ett ännu större utbud av finansiella tjänster att erbjudas också till småföretag.

Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF) framhåller att de betraktar utvecklingsfondernas nuvarande finansieringsverksamhet som tillfällig. När företagens lönsamhetsnivå förbättras och kapitalmarknaden fungerar tillfredsställande kan utvecklingsfonderna avvecklas. SAF känner stor tveksamhet till idén att bygga upp ytterligare regionala fonder, då man menar att nuvarande aktörer på marknaden på sikt bör kunna ta hand om finansiering av såväl lån som riskkapital.

Utvecklingsfonderna i Uppsala och Jönköpings län understryker vikten av att det finns ett regionalt utbud av riskkapitel och riskvilligt lånekapital för att ge en försäkring om de ekonomiska möjligheter som ryms inom regionen ägnas tillräcklig uppmärksamhet.

Utvecklingsfonden i Jönköpings län påpekar också att det har tillkommit en rad nya medel för att stimulera nyetableringar. Utvecklingsfonden framhäver att det är önskvärt med stödåtgärder som avser små företag som varit verksamma några år. Små företag som står inför en expansionsfas borde beredas möjlighet till en låneform som påminner om nyföretagarlån.

Utvecklingsfonden i Norrbottens län framhäver att staten bör ha fortsatt beredskap för att delta i bildandet av regionala utvecklingsbolag för att tillföra näringslivet riskägarkapital. Utvecklingsfonden menar emellertid att det inte krävs några nya aktörer på risklånemarknaden då utvecklingsfondernas omfattande samarbete med andra statliga riskfinansiärer, Norrlandsfonden samt riskkapitalbolag ger även teknikbaserade företag bra möjligheter att välja bland alternativa finansieringskällor.

Umeå kommun anser det nödvändigt med en fortsatt utbyggnad och utveckling av en regionaliserad organisation som erbjuder risklånekapital till små och medelstora företag. Formerna för hur denna utbyggnad skall ske måste emellertid diskuteras djupare. Enbart förändringar i de regionala utvecklingsfondernas bedöms inte vara tillräckliga. Möjligheterna att stimulera lokalt kapital från näringsliv och enskilda hushåll bör uppmärksammas mer. Kommunen menar att lokala "innovationsbörsar" kan bli ett verksamt medel som också kan stimulera intresset kring det lokala näringslivets utvecklingsförmåga.

Företagarnas riksorganisation delar uppfattningen att tillgången på statligt risk- och lånekapital bör förbättras. Företagarna anser att utvecklingsfonderna även i fortsättningen bör verka regionalt. Grundläggande är dock tillgång till en fungerande kapitalmarknad med lönsamma företag som med egna vinstmedel förmår bygga upp eget kapital.

Länsstyrelsen i Blekinge län konstaterar att Blekinge län under 1980-talet prövar tre varianter av regionala investmentbolag. En samlad utvärdering av dessa verksamheter föreligger inte. Länsstyrelsen påpekar att förväntningarna på dessa investmentbolag har varit för högt ställda. Problemen att förena ett affärsmässigt synsätt å ena sidan med förväntningar att kapital från det allmänna skall tillgodose även projekt med liten eller i varje fall långsiktig lönsamhet å den andra har visat sig vara svåra. Det kan enligt länsstyrelsens mening ifrågasättas om regionala investmentbolag med staten som delägare är ett verksamt medel i regionalpolitiken. Statens engagemang i riskkapitalförsörjningen såsom en del av näringspolitiken bör kanaliseras via de regionala utvecklingsfonderna.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län menar att en fortsatt utveckling av länsstyrelsernas finansieringsinstrument i kombination med en ökad samverkan med utvecklingsfonderna och en decentralisering av riskkapitalbolagen skulle skapa bättre förutsättningar för en positiv utveckling av små och medelstora företag samt stimulera till ökat nyföretagande.

Norrbottens handelskammare konstaterar att det riskvilliga lånekapital som Norrlandsfonden representerar utgör ett viktigt komplement till det ordinarie bankväsendet. Handelskammaren menar att Norrlandsfonden bör förstärkas genom medelstillskott för utveckling och marknadsföring av nya produkter för att säkra regionens fortsatta utveckling så att fonden disponerar ett eget kapital av sådan storlek att dess satsningar även i framtiden kan präglas av förmåga att gå in i tidiga stadier av ett företags utveckling och utmärkas av långsiktighet och uthållighet.

11 Den regionala nivåns roll

I rapporten konstateras att ett eventuellt svenskt medlemsskap i EG/EU kommer att ställa nya krav på de regionala myndigheterna. Förmågan att utforma relevanta regionala program blir av avgörande betydelse för storleken på penningflödet från EG/EU till svenska regioner. Mot denna bakgrund finns det skäl att redan nu skärpa kraven på länsstyrelsernas programarbete.

NUTEK framhäver att rapporten pekar mot en vidgning av den regionala utvecklingspolitikens intressesfär. Både den geografiska vidgningen och den mera infrastrukturella inriktningen ställer krav på ett utvecklat och förbättrat beslutsunderlag. Regionalpolitiska aktörer måste skaffa sig en vidgad kunskap och kompetens för att t. ex. kunna bidra med trovärdiga synpunkter på investeringar inom skilda sektorer. Detta ställer bl.a. större krav på länsstyrelserna. Den regionala nivån bör ha en viktig roll i avvägningen mellan sektorer. En mer central roll för länsstyrelserna förutsätter dels en uppstramning av dagens regionala planeringssystem och dels att dessa tillförs ökade resurser.

Länsstyrelserna i Hallands och Jönköpings län noterar att rapporten inte behandlar organisatoriska frågor och därför inte närmare berör den regionala nivåns roll i den framtida regionalpolitiken. Om regionalpoli-

tiken skall läggas om i enlighet med intentionerna i rapporten blir det en viktig uppgift för länsstyrelsen att föra ut den nya politiken och att genom programarbete konkretisera en tillväxtfrämjande regionalpolitik.

Länsstyrelsen i Värmlands län delar uppfattningen att det behövs ett mer utvecklat programtänkande och att detta är en uppgift för länsstyrelserna.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län understryker att en sammanhållen regionalpolitik förutsätter att ett tydligt ansvar placeras i regionerna. För att kunna ta detta ansvar krävs att länsstyrelserna tillförs ökade resurser.

Länsstyrelsen i Kristianstads län påpekar att en ökad samverkan mellan länsstyrelse, länsarbetsnämnd, landsting, kommuner, utvecklingsfonder och handelskammare skulle befrämja arbetet med regionala utvecklingsfrågor. Genomförandet av en sådan samverkan skulle enligt länsstyrelsen befrämjas av ett ökat inslag av programarbete.

Länsstyrelsen i Västerbottens län påpekar att den i rapporten föreslagna inriktningen av regionalpolitiken förutsätter ett utvecklat planeringsarbete, med strategiska utvecklingsprogram som grund. Länsstyrelsen finner en sådan utveckling naturlig. En omläggning av arbetet i denna riktning har redan påbörjats.

Länsstyrelsen i Västmanlands län framhäver att länsstyrelsen, med sitt helhetsperspektiv och sin nära kontakt med näringslivet, bör spela en viktig roll vid genomförandet av en tillväxtfrämjande regionalpolitik. Länsstyrelsernas uttalade ansvar för utbildnings- och kommunikationsområdet, bör kompletteras med ett utvidgat ansvar när det gäller riskkapitalförsörjning för att därmed kunna åstadkomma bättre samordning mellan alla aktörer som erbjuder små- och medelstora företag lån, rådgivning och kompetensutveckling.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län anser att en strategi för tillväxt även borde ha behandlat den roll som regionala och lokala myndigheter/organ bör spela för att främja utvecklingen, inte minst borde länsstyrelsernas reella möjligheter att samordna regional- och näringspolitiska insatser i länet behandlats. Länsstyrelsen anser att målet bör vara att involvera bl.a. utvecklingfonden och länsarbetsnämnden tillsammans med länsstyrelsen i ett strategi- och programarbete i syfte att realisera målen för regional- och näringspolitiken.

Landstingsförbundet menar att ansvaret för den regionala utvecklingen bör ligga hos ett organ med direkt demokratisk förankring i regionen. Samma organ bör ha till uppgift att i nära samverkan med övriga intressenter i regionen, som kommuner, länsstyrelse och högskola, utarbeta strategiska visioner för regionen.

Svenska kommunförbundet framhåller att det är värdefullt att lyfta fram och tillerkänna kommunerna en förstärkt roll i en förnyad och mer tillväxtorienterad regionalpolitik. Regionalpolitiken skulle därmed få en tydligare lokaldemokratisk förankring.

Hällefors kommun menar att kommuner som utformar en strategi och en adekvat åtgärdsplan bör kunna tilldelas regionalpolitiska projektmedel i form av rambeviljningar i stället för efter tidsödande framställningar till länsstyrelsen projekt för projekt.

Hallstahammars kommun pekar på att det ökade regionalpolitiska ansvaret som tilldelats länsstyrelsen har medfört ökad närhet mellan stödsökande företag och beslutsfattare. Förändringen har också inneburit att tidsintervallet från ansökan till beslut förkortats.

Ludvika kommun anser att en sammanhållen regionalpolitik förutsätter att ett tydligt ansvar placeras på regional nivå, ett ansvar som föreslås åvila länsstyrelserna. Kommunen menar att länsstyrelserna i samråd med berörda kommuner skall upprätta regionala utvecklingsplaner. Länsstyrelserna föreslås samtidigt tilldelas ett ökat ansvar för sektorssamordningen i länet.

Hofors kommun menar att länsstyrelsernas och kommunernas roll i regionalpolitiken kan förstärkas ytterligare bl.a. genom en fortsatt decentralisering från NUTEK till länsstyrelserna. Kommunernas ökade kompetens på området innebär dessutom att regionalpolitiska medel bör kunna anförtros kommunerna utan allt för stor styrning.

Söderhamns kommun påpekar att en överblick över den svenska regionalpolitikens utveckling sedan mitten av 60-talet ger en något ostrukturerad bild av ansvarsfördelningen mellan olika aktörer. Söderhamn menar att det enklaste vore om samtliga statliga stödmedel samordnades under en och samma myndighet på regional nivå. En sådan samordning skulle dessutom stämma bättre överens med EGs regionalpolitik.

Pajala kommun menar att den regionalpolitik som staten bedrivit sedan 1960-talet inte har förmått ta till vara tillväxtpotentialen i en kommun som Pajala. Först under de senaste åren har den negativa utvecklingen i kommunen vänt. Skälet till detta är den nya form av "regionalpolitik" som har praktiserats i kommunen. Fördjupad samverkan mellan myndigheter och kommun gjorde det möjligt att utforma paketlösningar för att utveckla näringslivet i kommunen. Kommunen mottog också riktade pengar genom det s.k. Östra Norrbotten projektet. Det nya var att kommunen fick ett mycket stort inflytande över hur medlen skulle användas. I stället för att satsa på tidsbegränsade beredskapsarbeten och meningslösa omskolningar satsades resurserna på kompetenshöjande utbildningar som var anpassade till kommunens näringsliv. Ett resurscentra som, förutom att bistå företagen med ekonomisk och teknisk rådgivning, fungerade som samordningscentral för de involverade aktörerna, kommunen, länsstyrelsen, länsarbetsnämnden, arbetsförmedlingen och SIND/NUTEK etablerades. Kommunen menar att erfarenheterna från Pajala understryker att det i glesbygdskommuner krävs stor samordning mellan olika politikområden och samhällssektorer för att effektivt stimulera tillväxten.

Norbergs kommun understryker i sitt remissvar att kommunerna med sin helhetssyn och en nära kontakt med näringslivet bör ges en större och viktigare roll i genomförandet av regionalpolitiken. Bl.a. föreslår kommunen att staten skall lämna ekonomiska resurser direkt till kommuner i stödområdet och ge kommunerna befogenheter att själv avgöra hur dessa medel skall användas för att skapa utveckling. En sådan regionaliserad regionalpolitik skulle främja uppkomsten av regionalpolitiska experiment, vilket, enligt Norbergs kommun, behövs.

Vetlanda kommun anser att försök bör inledas med att överföra länsstyrelsens projektmedel till kommunerna för olika typer av regionala insatser.

Kristianstad kommun understryker att den föreslagna förändringen i regionalpolitiken förutsätter att samspelet mellan aktörer på olika nivåer i samhället förstärks. Lokala och regionala aktörer kommer att spela en större roll än vad som idag är fallet. Därför krävs det ett klargörande av statens och regionernas ansvar och hur dessa skall samspela för att en ny regionalpolitik skall kunna bli framgångsrik.

Landstinget i Uppsala län menar att det är en svaghet att rapporten utgår ifrån att det endast är statliga myndigheter som skall verkställa den statliga politiken. Därigenom bortses ifrån att det i olika delar av Sverige har vuxit fram ett frivilligt regionalt samarbete kring regionala utvecklingsfrågor som ett komplement till den nationella politiken.

Landstinget i Södermanlands län understryker i sitt remissvar att de senaste årens regionalpolitik inneburit att staten minskat sin roll som regionalpolitisk aktör. Ökade krav har ställts på regionerna själva. Landstinget tror att denna utveckling kommer att fortsätta, varvid de menar att det är uppenbart att den regionala nivån behöver en kraftfull aktör. Denna roll föreslår man skall spelas av ett direktvalt regionalt parlamentariskt organ med egna finansieringsresurser som landstinget.

Landstingen i Kopparbergs-, Jämtlands-, Västmanlands och Östergötlands län framhäver också vikten av att regionala utvecklingsfrågor anförtros ett direktvalt regionalt organ.

Landstinget i Älvsborgs län framför uppfattningen att tiden nu är mogen för att föra en förutsättningslös diskussion kring regional organisation och uppgiftsfördelning mellan den statliga och den regionala kommunala nivån.

Landstinget i Skaraborgs län framhäver att samordnade insatser inom regionen vad avser näringslivsfrågor, kommunikationer, utbildning, kollektivtrafik och miljö blir allt viktigare.

Landstinget i Värmlands län menar att den breddning av regionalpolitiken som förordas i rapporten, och som landstinget tillstyrker, också borde ha avspeglat sig i en tydligare insikt om den bredd med vilken de regionala frågorna hanteras i länen och den betydelse det har att den regionala hanteringen utgår från den politiska legitimitet som bara ett direktvalt organ representerar. Landstinget påpekar att detta inte minst gäller i det viktiga programarbete som kommer att krävas av den regionala nivån om Sverige blir medlem av EU.

Västerbottens läns landsting påpekar att bidrag från EUs strukturfonder vid ett eventuellt medlemsskap i unionen förutsätter ett fördjupat regionalt programarbete och landstinget menar att detta arbete ges en demokratisk förankring inom regionen.

Landstinget i Västernorrlands län menar att det finns ett växande behov av att angripa utvecklingsfrågorna från ett regionalt snarare än ett sektoriellt perspektiv. Ett decentraliserat regionalt ansvar underlättar inte endast den nödvändiga sektorssamordningen, utan ger också utrymme för att anpassa utvecklingsstrategin efter de olika regionernas förutsättningar. I likhet med andra landsting menar landstinget i Väster-

norrland att ett ökat regionalt ansvar för utvecklingsfrågorna bör vila på det direktvalda folkstyrets grund.

Landstinget i Kristianstads län anser det nödvändigt att "underifrånperspektivet" får genomslag för att regionernas speciella förutsättningar skall beaktas och rätt åtgärder ska kunna vidtagas i olika delar av landet. Landstinget hänvisar till att detta synsätt ligger i linje med den politiska diskussion som förs i bl.a Skåne om att det i framtiden krävs ett samlat regionalt agerande i strategiska utvecklingsfrågor, ett ansvar som förutsätts bli samlade hos regionens egna politiker.

Landstinget i Västmanlands län menar att det är en självklarhet att ansvaret för den regionala samhällsplaneringen måste ha en folklig förankring och därför utföras av ett i demokratiska former direktvalt organ. Därför påpekar man att de hänvisningar som i rapporten görs till länsstyrelsernas programarbete och deras fördelning av fria resurser avser uppgifter som borde överföras till det direktvalda politiska organet.

Malmöhus läns landsting påpekar att för att regionernas speciella förutsättningar skall kunna tillvaratas är det viktigt att företrädare för regioner får möjligheter att agera. Landstinget refererar till den politiska diskussion som förs i Skåne om behovet av ett samlat regionalt agerande i strategiska utvecklingsfrågor genom regionens egna politiker. Några av motiven för detta är att det blir en bättre helhetssyn och en klarare ansvarsfördelning. Ett nytt politiskt styrt regionalt organ bör enligt diskussionen i Skåne också överta statliga regionala utvecklingsuppgifter från länsstyrelser och på sikt också från andra statliga myndigheter. Mot denna bakgrund är landstinget kritisk till den ensidiga fokuseringen på den statliga regionala nivåns roll i regionalpolitiken. En breddning av regionalpolitiken mot regional utveckling innebär att samspel av åtgärder mellan olika sektorer och olika aktörer där den regionala dimensionen förstärks. Detta kommer att kräva ett klargörande av statens och regionernas ansvar och ett samspel på regional nivå för att en ny bredare regionalpolitik skall bli effektiv.

Landstinget i Göteborg- och Bohus län noterar att rapporten inte behandlar aktörerna inom regionalpolitiken och menar att det finns fog för viss kritik över att kommuner och landsting inte nämns. Dessa har en mycket viktig roll genom att de är stora arbetsgivare, satsar betydande resurser på infrastruktur i form av service, utbildning och näringslivsutveckling. Landstinget framhäver att de program som rapporten föreslår att länsstyrelserna skall upprätta riskerar att bli skrivbordsprodukter om de inte utformas i samarbete med kommuner och landsting. För att sådana handlingsplaner skall få någon genomslagskraft krävs det, enligt landstinget, dessutom att de görs för större regioner än de nuvarande länen.

Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) instämmer i rapportens uppfattning att det finns skäl att skärpa kraven på länsstyrelsernas programarbete. Enligt TCOs uppfattning hade det i detta sammanhang varit naturligt och angeläget att föreslå åtgärder för att i större utsträckning engagera arbetsmarknadens parter i regionernas utveckling.

Glesbygdsmyndigheten påpekar i sitt remissvar att rapporten utgår från en mycket traditionell syn på vad som är tillväxtskapande faktorer. En rad faktorer som myndigheten betraktar som väsentliga behandlas inte alls eller mycket summariskt i rapporten. Kulturens roll belyses inte. Den sociala strukturens betydelse undervärderas. Kvinnors roll och möjligheter behandlas inte, vilket Glesbygdsmyndigheten finner anmärkningsvärt med tanke på den vikt staten tilldelar målet om jämställdhet mellan könen. Vidare påpekas att rapporten inte nämner något om ekologisk balans och utnyttjande av landsbygdens resurser. Glesbygdsmyndigheten menar också att för stor vikt läggs vid vad myndigheten kallar gårdagens infrastruktur, till vilken de hänför vägar och broar, medan det de betecknar som framtidens infrastruktur - data- och teleteknik - är undervärderad.

Nyköpings kommun ansluter sig till den syn på regionalpolitik som presenteras i rapporten. Kommunen konstaterar samtidigt att rapportens synsätt rimligen förutsätter att länen utanför stödområdet tilldelas ökade resurser inom ramen för de s. k. länsanslagen.

Avesta kommun framhäver att arbetsmarknadsdepartementets anslag för regional utveckling bör öka för att möjliggöra ett offensivt arbete för att utveckla kommuner och regioner.

Nordanstigs kommun påpekar att det för att underlätta näringslivets omstrukturering är av synnerlig vikt att de regler som styr de regionalpolitiska organens agerande ses över. I dag föreligger i många fall en detaljstyrning som bidrar till att motverka en effektiv fördelning av resurser.

Krokoms kommun instämmer i rapportens perspektiv att tillväxten sker underifrån i samhället. Mot denna bakgrund menar kommunen att staten bör utöka sina anslag till lokala utvecklingsinsatser inom t.ex. företagarföreningar, byalag, kvinnligt företagande och kooperativ.

Arvidsjaurs kommun konstaterar att regionalpolitiken, vad beträffar den egna kommunen, misslyckats. Etableringen av Norrlands Dragonregemente på 1970-talet innebar att nedgången tillfälligt stoppades. Bristen på kommunalt inflytande över naturtillgångarna i kommunen har bidragit till att kommunen haft svårt att agera slagkraftigt för att påverka utvecklingen.

Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) ifrågasätter bedömningen i rapporten att Sverige som medlem i EG/EU skulle kunna påräkna stöd för regionalpolitiska insatser i båda de typer av regioner som traditionellt varit föremål för regionalpolitiska insatser.

Bygdegårdarnas Riksförbund refererar till en amerikansk studie av betingelserna för demokratin i olika delar av Italien. I den refererade studien hävdas att regioner med en hög civil kultur (civilitet) i stort sett var förutbestämda att få en fungerande regional demokrati, medan regioner med en historia av enbart rikedom och välstånd inte var det. Dessutom fanns det ett samband mellan omfattningen på civilitet i en region och den ekonomiska utvecklingen. Av detta drar Bygdegårdarnas

Riksförbund slutsatsen att civilitet är en förutsättning för en framgångsrik ekonomisk utveckling. Graden och mängden av frivilligt organiserade verksamheter som körer, fotbollsföreningar, fågelskådargrupper, *syjuntor, bokcirklar etc. är, enligt riksförbundet, tillsammans med* mångfald i pressen avgörande för en regions framtida utveckling. Därför menar Bygdegårdarnas Riksförbund att en regionalpolitik för tillväxt måste skapa förutsättningar för mångfald i pressen och innefatta åtgärder för att stärka föreningslivet.

gotab 46239, Stockholm 1994